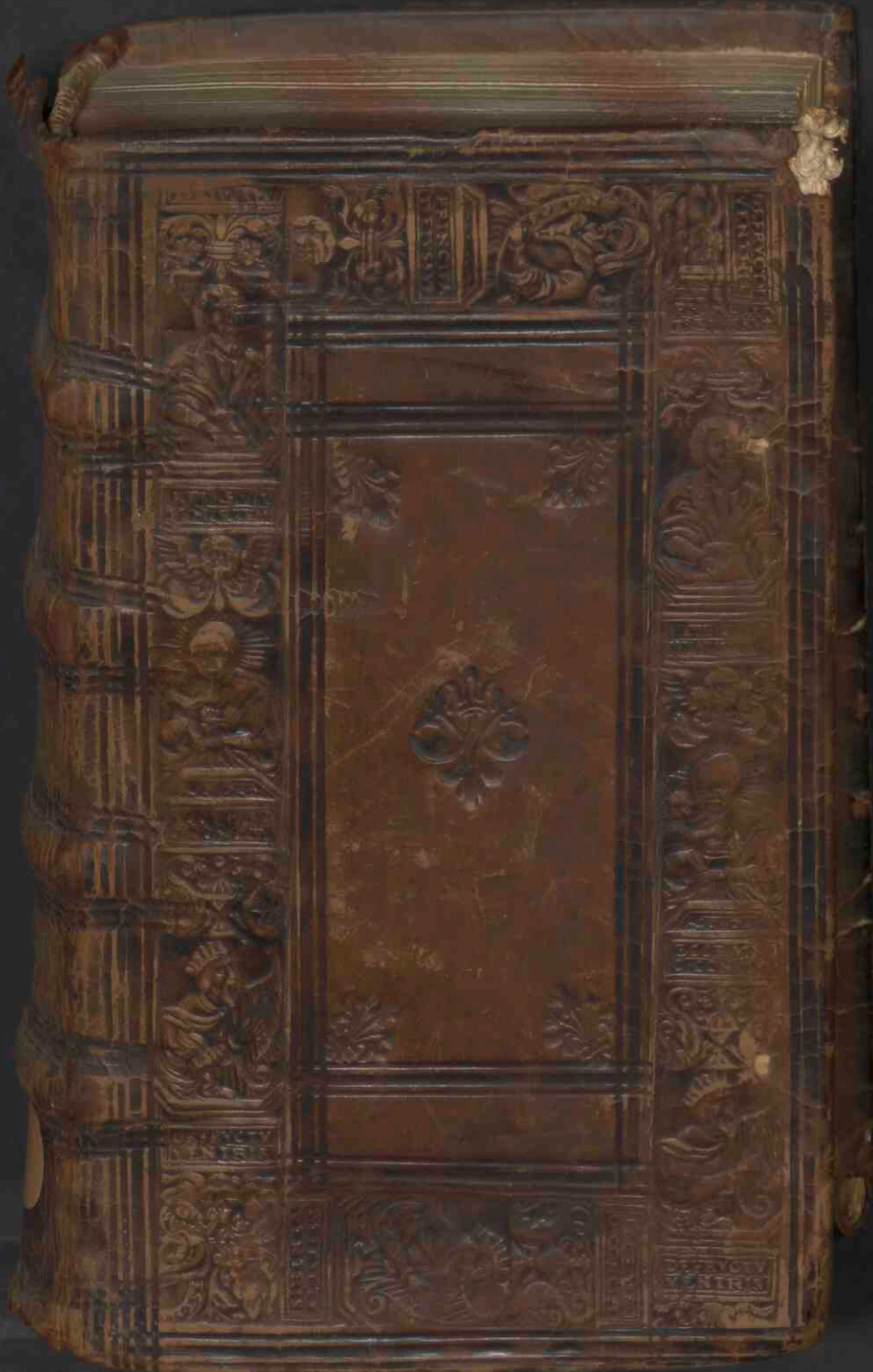

Breuis et catholica decalogi explicatio in tres partes, seu libros distincta.

<https://hdl.handle.net/1874/455445>

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
  - de kopsnede
  - de frontsnede
  - de staartsnede
  - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

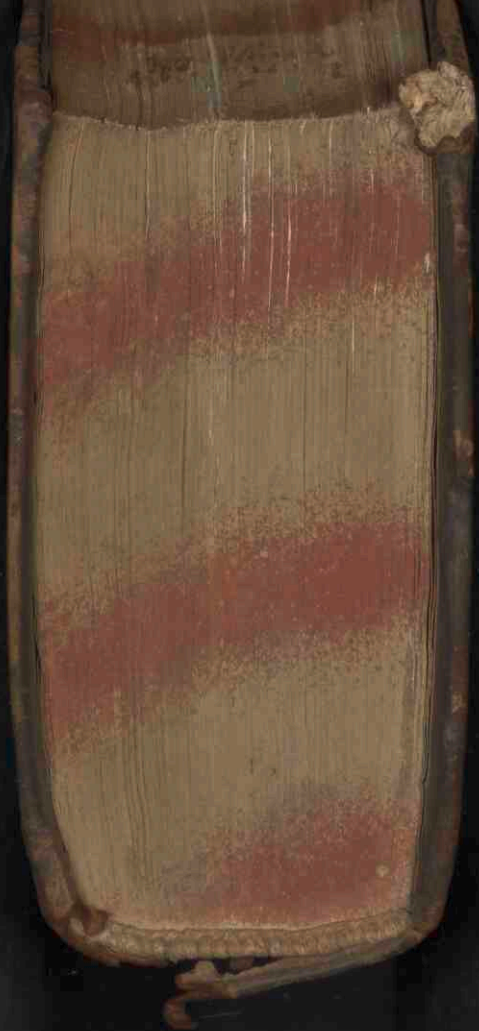
<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

E. oct.

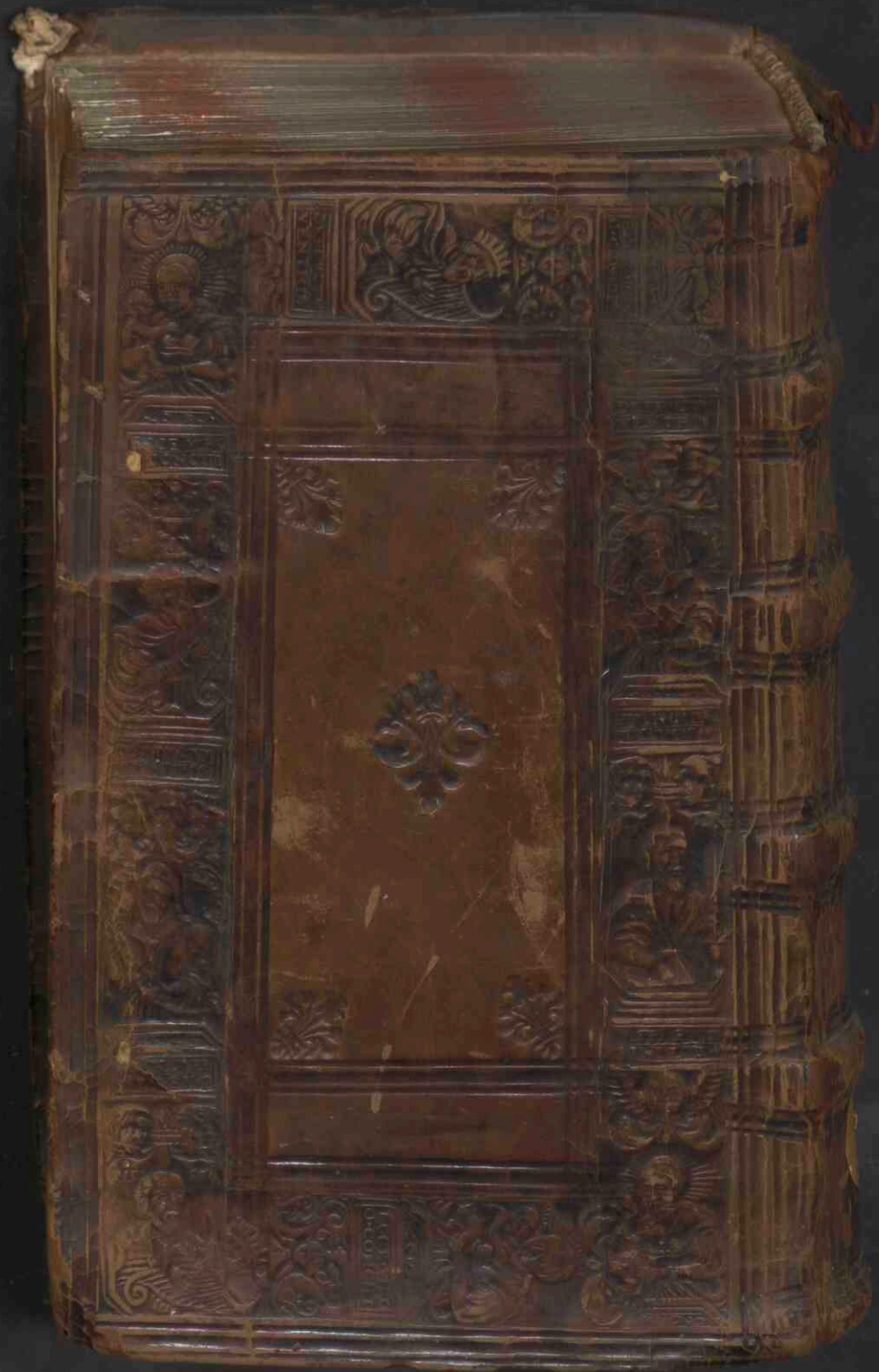
285

4
Dermology
1797/1804

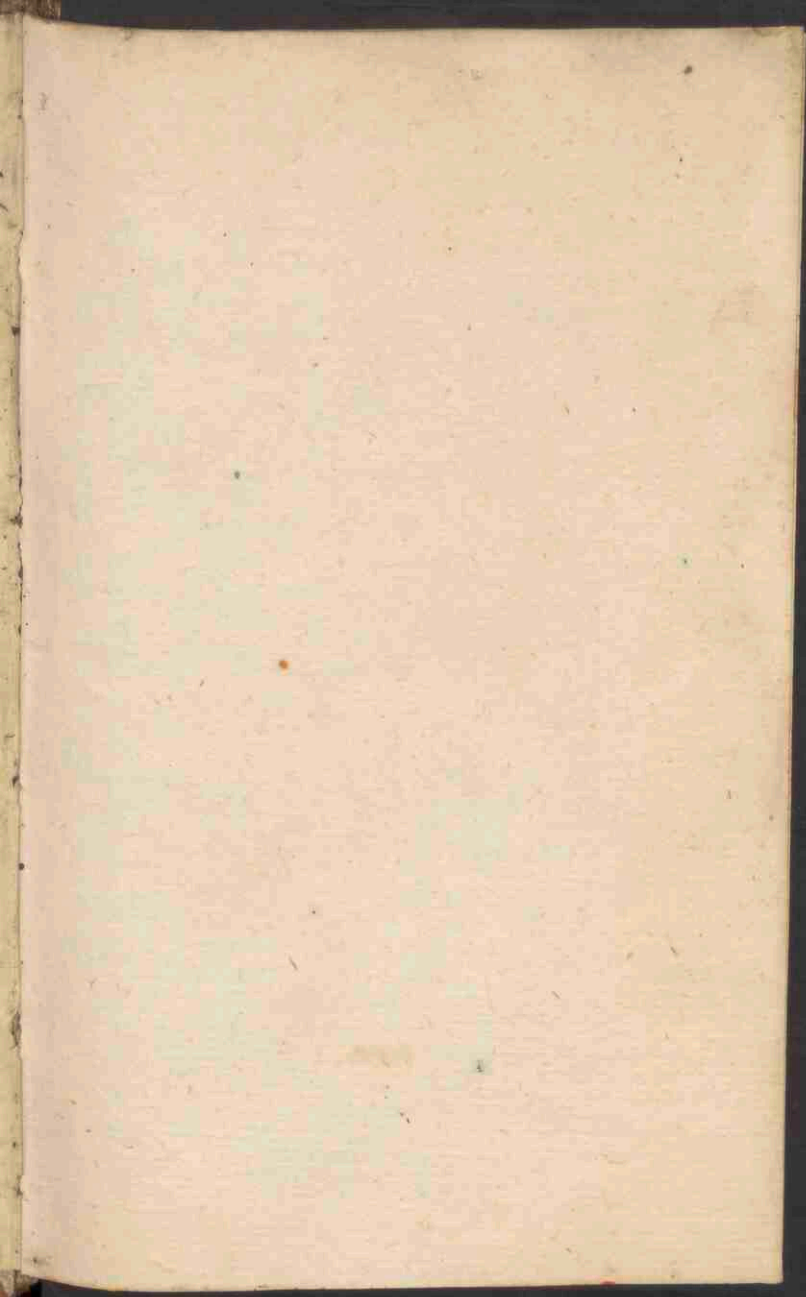

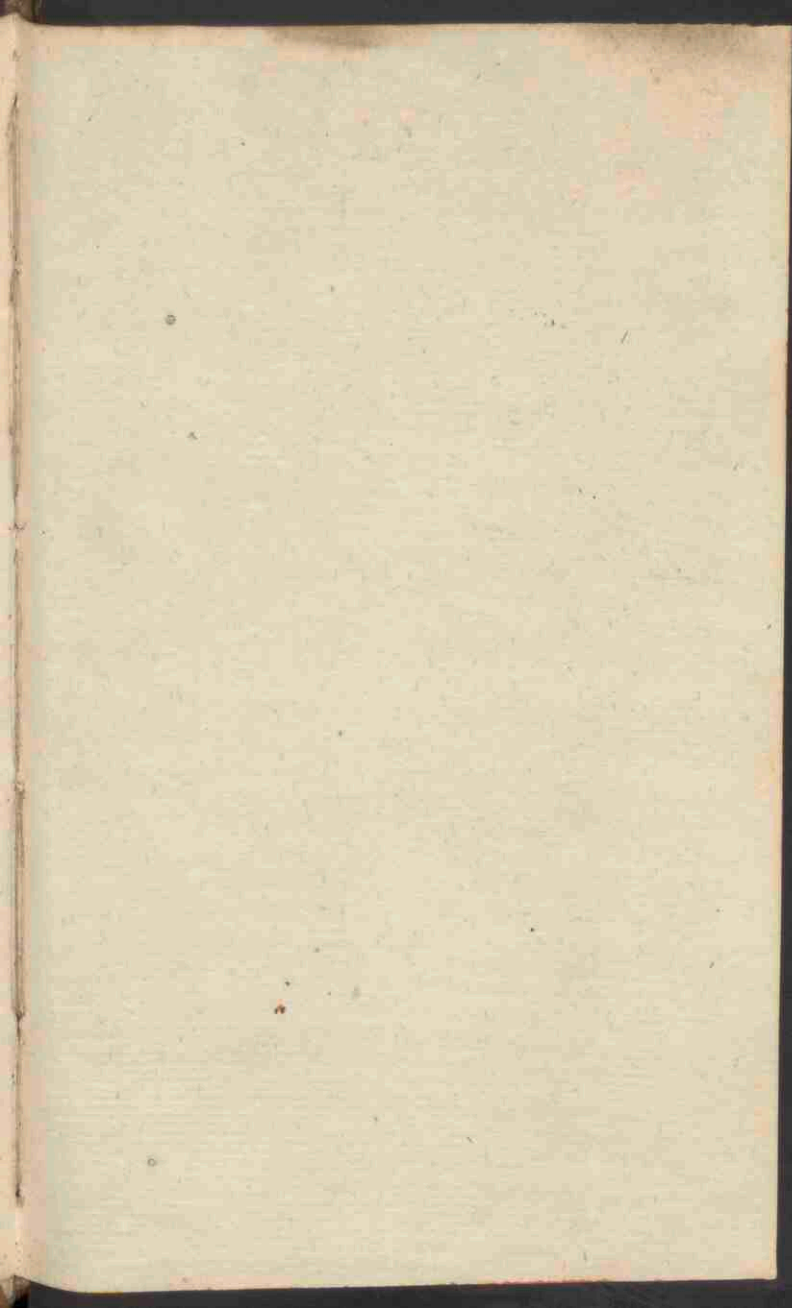
Theologia

Octavo n°. 285.

et per prophetam dicitur; Omnia sicut
ueterescent. et sicut oportiorum mutal
mutabuntur; Hec itaq; quae alle
recta intulit. Nunc uerb
scit subdens; Auferetur a
enim eos nunc dei lumen in
suae malitia fidei nomir
iuxta predicationem fidei
tamen eandem fidem spectentur
honore uitae presentis ex nomine rel
nunt. hoc quod eas ex fide luce. quod
coram hominibus resouat; Sunt u

205

N. B. A.

qui est na que auantim ueraciter

BREVIS ET
CATHOLICA
DECALOGI EXPLICA-
TIO IN TRES PARTES,
SEV LIBROS
distincta.

Autore Ioanne Hessels à Louanio, Sa-
cræ Theologiæ dum viueret,
Regio Professore.

Ex dono Buchely

LOVANIÏ,
Apud Ioannem Bogardum, Sub Biblijæ
Aureis. Anno 1567.

Cum Gratia & Priuilegio.

PRIVILEGIUM.

CAutum est Regiæ Maiest. Priuilegio, ne quis intra sex proximos annos præter Ioannem Bogardum imprimat, aut alibi impressam distrahatur hanc breuem & catholicam Decalogi Explicationem, Autore Ioanne Hessels à Louanio, Sacræ Theologiæ dum viueret, Regio Professore, sub pœna in Priuilegio contenta.

Datum Bruxellæ 27. Ianua: Anno 1567.

Subsig. De Witte.

REVERENDISSIMO IN
CHRISTO PATRI AC DOMINO,
D. MARTINO RITHOVIO
Episcopo Iprensi.

Vanram Hesselij nostri morte calamitatem acceperit non solum Academia Louamenfis, verum etiam tota Christi Ecclesia, facile per te ipse intelligis Præful amplissime. Erat enim (vt non ignoras)

vir ille incōparabilis, & præter eximiam quandam pieratem, præclaris animi dotibus excellenter à Deo exornatus. Ingenio in primis summo atque amplissimo, ac prope diuino: quippe ad comprehendendum celerrimus, ad excogitandum acutissimus, ad indagandum sagacissimus, denique ad omnes perrumpendas difficultates acerrimus. Ad hæc memoria tenacissima fidelissimaque, qua res semel perceptas ac intellectas ad manum semper, & tanquam in numero habebat. Huc accedebat ardens & indefessum inquirendæ veritatis studium: quo factū est, vt perpetua quatuor ac viginti annorum meditatione inestimabilem sibi doctrinæ thesaurum compararit, vnde tanquam opulentus quispiam patrifamilias in communem aliquādo vsum noua veteraque depromeret. Quid enim est in vniuerso tandem Theologiæ corpore, seu scripturam sacram, seu dogmata respicias, quod non ille non

Matth. 23

EPISTOLA

dicam attigerit aut degustarit, sed penetrarit, excullerit, atq; vt ita dixerim, deuorarit? Nā quamquam nihil intactum relinqueret, sic tamen in singulis versatus est, quasi omiſſis ceteris in vnū quodlibet modo argumētum incubuiſſet: vt studium eius haud perfunctorium, minimeque tumultuarium intelligas. Iam quod in aliis quibusdam etiam viris doctis deſideres, quā mirè didacticus! quantus docendi artifex! Quis enim referat quod illius fuerit in edisserendis religionis nostrę dogmatibus consiliū & ratio? quis ordo? quæ methodus? tum quanta facilitas, lux & perspicuitas? quanta rursus pro argumenti cuiusque natura nunc breuitas, nunc amplitudo & copia? denique quā rara in docendo fides, industria, & assiduitas? Ad eod̄ nihil à perfectō & absoluto doctore expectes, quod non ab eo luculenter atque insigniter præstitum esse videamus. Quocirca & optimo suo merito consequutus est, vt auditorium habuerit non modo frequentissimū, florentissimūque, verum etiam doctissimū, longeque artētissimū. Vidisses enim alios quidem velut ab ore docentis pendere, alios verd̄ singula quæque verba tanto studio, tantaque religione excipere, vt vix vllum præterire paterentur, quod non mox literis mandandum, & chartis, ceu fidis, vt ille ait, sodalibus committendum putarēt. Tanta erat apud omnes doctrinæ illius admiratio, autoritas & existimatio. Certè quantum hoc Magistro schola nostra profecerit, quantum aucta sit non tantum numero, sed

D E D I C A T O R I A .

ro, sed & eruditione, quantum inclaruerit etiam apud longe disitas nationes, res ipsa, vt opinor, abunde testatur. Quare quantum huius viri decessu Academia nostra vulnus acceperit, quàm graue, quàm aerbū, quàm inmedicabile, etiam tacentibus nobis facile iam quiuus intelligat.

Verum hæc calamitas non se intra Gymnassii nostri continet fines, quin etiam ad vniuersam pertingit Ecclesiam: nam quantam & ipsa simul iacturam fecerit, promptissimè cognoscet non modo qui norit scholam nostram seminarium, ac veluti fontem quendam esse, vnde in vniuersum Belgium Ecclesiæ Pastores Doctoresque petantur: verum etiam qui lucubrationes eius superioribus hisce annis in lucem emissas, penitus intrōspexerit. Quàm enim dilucidè catholicam ibi doctrinam explicat! quàm solidè adserit! quàm efficaciter statuit! diuersam autem quàm strenuè fortiterque confutat! Etenim non sat habebat in quotidianis prælectionibus religionis nostræ dogmata viua voce auditotibus suis tradere atque enarrare, sed quo pluribus prodesset, idem etiam editis libris agebat: quos hæctenus quidem ob innumeta negotia vndique transfuersim incurrentia, pauculos euulgauit: sed ex quibus tanquam ex vngue leonem, quod aiunt, æstimare liceat, quantus ille futurus adhuc fuerit Ecclesiæ Catholicæ propugnator ac vindex. Nam quo esset erga eam animo, quàm eius tuenda iuuandæque cupidus, id vnum argumento fuerit, quòd ne grauissimo quidem illo morbo,

E P I S T O L A

quo tandem & oppressus est, absterreri potuerit, quin aliquid semper aut dictaret, aut etiã scriberet. O virum immortalitate dignissimum! quem si sanum valentemque non dicam triginta, non viginti, at decem modò hisce annis habere licuisset, quàm multa fuerat nobis conscripturus? Illud saltem optandum erat, tantisper adhuc eum superesse, donec quæ in alteram qua de Sacramento agitur, Catechismi partem, quæque aduersus Monhemium & præceptorè eius Caluinum meditatus erat, absoluerè perficereque posset. Sed vir pius dum nusquam cessat, dum votis omnium satisfacere studet, dum omnibus consulit, ipse sibi parum consuluit. Etenim exhaustis paulatim immodico labore corporis viribus, innumeros sibi morbos consciuit: & primum quidem febres acutissimas, dehinc atrocissimam ac penè quotidianam calculi carnificinam, ad hæc molestissimam podagram, subinde diurnam grauissimamque tussim, mox, etiam hymaptysin, denique & apoplexiam, quæ semel iterumque recurrens, vbi totum iam eum in suam redegit potestatem, tandem post annuam prope luctam miserè opprimit atque extinguit. Sic strenuus ille athleta è medio laborum cursu, atque adedò in ipso ætatis flore (vt qui necdum totos quadragintaquatuor explerat annos) magno Academia nostræ, adeoque Ecclesiæ totius incommendo, præmaturè ac intempestiuè nimis eripitur. O cladem miseram atque acerbam! O iacturam grauem, nec æstimandam,

quamq̃

DEDICATORIA.

quamque omnes merito lugeant, deplorent, ac
 defleant! in primisque schola nostra, tanto scilicet
 orbata doctore, qualem haud temere est unquam
 posthac forsassis habitura! Quapropter quod olim
 Propheta David extincto Sauli in 2. Reg. 1.
 monodia sua canebat, id nunc totidem verbis
 ad nostrum argumentum iure optimo transtulerimus:
 Filiae Israël super Hesselium flete, qui vestiebat
 vos coccino in deliciis, qui praebebat ornamenta
 aurea cultui vestro: tantoque magis, quanto & hic
 præ altero vir melior fuit, & evangelica caelestiaque
 ornamenta quibuscunque spoliis & hostium exuviis
 infinitis partibus sunt praestantiora. At quando ita
 Christo visum est, haud dubie peccatis nostris
 offenso, in divina nobis est voluntate acquiescendum,
 simulque eius ira placanda, ut cuius ille muneris
 fuit ac gratiae, à quo omne datum optimum, & omne
 donum perfectum, Iaco. 1.
Matr. 10
Matth. 9.
 novos semper operarios in vineam messemque
 suam mittere, atque aded extrudere dignetur.
 Sed bene habet, quod non profus Hesselio nostro
 fraudati sumus: nam tametsi eius vultu ac viua
 docentis voce posthac carendum sit nobis, superest
 tamen eruditionis eius in privatis scriptis ac
 monumentis haud exigua portio, quorum tantam
 in illius Bibliotheca sarcinam inuenimus, quantæ
 vix totus annus etoluendæ sufficiat. Et sunt
 quidem pleraque horum rudia adhuc, confusa, ac
 imperfecta, sed huiusmodi profecto, quæ
 indignum sit vel perire, vel suppressi. Quare quod
 ab eo in hisce colligendis,

gendis, dirigendis, ac publicandis datum est no-
 bis negotij, id primo quoque tempore, ad com-
 munem studiosorum vtilitatem, summa cum fi-
 de diligentiaque per Dei gratiam, exequemur.
 Atque vt aliquem huius rei gustum prebeamus,
 Decalogi explicationem ante multos quide an-
 nos ab autore inchoatam, nunc autem paulo an-
 te mortem ab eodem vtcunque absolutam, in lu-
 cem proferimus. Etenim cum multis efflagitan-
 tibus, ac tua in primis paternitatis impulsu, sta-
 tuisset libellum emittere, nollet tamen truncum
 (vt erat) ac mutilum exire, quatenus per affli-
 ctissimam licuit valetudinem, adhibito lectore
 quod scripserat recognouit, & quod in postrema
 tria deerat precepta tumultuaria tandem dicta-
 tione compleuit: sperans nimirum cuncta se vt
 primum sibi redditus foret, accuratius retracta-
 turum, & quicquid preterea desideraretur pro-
 xima editione sarturum. Quod si facere potuis-
 set, eramus haud dubie pleraque exactiora, lima-
 tiora, consummatoriaque habituri. Sed quicquid
 id est, studiosis gratulandum esse censeo, quod li-
 brum tam diu expetitur atque expectatum, tam
 varia tamque recondita eruditione refertum, tan-
 dem aliquando sint adsequuti. Circumspicienti-
 bus autem cui potissimum id operis dedicare-
 mus, mox nobis occurrit R. P. T. In primis quod
 eius adendi, vt & ceterorum quoque dux au-
 torque fuisses: tum quod priores illi in symbolo
 & orationem dominicam commentarij,
 quibus hic subiungendus est, tibi essent inscripti:
 denique

DEDICATORIA.

denique quod præfixo tanti præfulis nomine (vt qui in miseranda illa Belgicarum Ecclesiarum, quam nuper vidimus, vastatione, primam omnium vim atque impetum perpeffus, illustrissimum pietatis, prudentiæ, ac fortitudinis exemplum præbuerit) futurum speraremus, vt liber alioqui gratiosissimus, desideratissimisque, magis etiam studiosorum affectibus commendaretur, atque ab omnibus avidius raperetur, arctius seruarietur, ac diligentius euolueretur: quod vt cum Ecclesiæ totius, fructu ac ædificatione contingat, etiam atque etiam exoptamus.

Accipe igitur Antistes humanissime, amici & contubernalis quondam tui hunc velut posthumum scætum, & quo parentem solès, eodem & partum eius affectu & charitate, in eo tuendo defendendoque prosequere: ita enim fiet, vt ad cætera quæ restant edenda promptiores & alacriores accingamur. Vale Præfulum decus;

Ecclesiæ Catholicæ diu sospes ac felix, cui nos toto pectore dicamus, dedica-

musque. Louanii quarto

Idus Maias.

1567.

Reuerendiss. Pa. T.

additiss.

Henricus Grauius Lobanensis, &
Iohannes Soteaux Montinensis,
eruditionis tuæ quondam discipuli.

A 9

liber ut boue bat, l'upils m'olo inuol m'is
 et non Quid Lex sit. **CAPITVLVS** Ligeo el
 22. et de iustab'et iv o Boqz non, inq'ini
 bi

Actenus in ex-
 plicatione Sym-
 boli Apostolici,
 & orationis Do-
 minicæ, de Fide
 ac Spe differui-
 mus proximum
 nunc est, vt de
 Charitate aga-
 mus, quæ cum

Ro. 13.
 2. Ti. 1.

fit legis impleto, satis tunc explicata vide-
 bitur, vbi quid à nobis lex Dei exigat, com-
 monstratum fuerit. Est autem Lex sta-
 tutum quoddam de his quæ communitati
 agenda sunt, ad hoc vt bonum suum conse-
 quatur, ab eo qui curam communitatis ha-
 bet ordinatum, atque ipsi communitati ex-
 positum. Sicut enim nõ consulit alteri, qui
 consilium suum non aperit; ita nec præci-
 pit, qui statutum suum in subditorum noti-
 tiam non deducit. Bonum autem commu-
 ne hominum est Deus, ipsa veritas incom-
 mutabilis. Hæc enim omnes amatores suos
 nullo modo sibi inuidos recipit, & omni-
 bus communis est, & singulis casta est. Ne-
 mo alicui dicit, Recede, vt etiam ego acce-
 dam: remoue manus, vt etiam ego am-

...il quæ
 Vide Ber-
 nar. epi-
 stol. 77.
 Lib. 12. de
 ciui. Dei,
 cap. 6.
 Aug. li. 2.
 de li. arb.
 cap. 14.
 Vide Pro-
 sper. sen-
 tent. 198.

Lib. 1. de
libe. a. bi.
cap. 15.
Videatur
idē, ca. 18.
lib. de ca-
thechiz.
1. ud. & li.
de spir. &
li. ca. 2. &
Enchi. c.
100. 104.
& epist.
120. ca. 2.

Vide eū-
dē Aug.
sub finē
ser. 35. in-
ter hic
emissos.

Auh li. 1.
contra Iu-
lia, ca. 4.

tentis creatoris, non finitur anima non red-
dere debitum. Aut enim reddit benē vten-
do quod accepit, aut reddit amittendo quo
bene vti noluit. Itaque si nō reddit facien-
do iustitiam, reddet patiēdo miseriam: quia
in vtroque verbum illud debiti sonat. Hoc
enim etiam modo dici potuit quod dictum
est: Si non reddit faciēdo quod debet, red-
det patiēdo quod debet. Nullo autē tem-
poris interuallo ista diuiduntur, vt quasi
alio tempore non faciat quod debet, & alio
patiatur quod debet, ne vel puncto tem-
poris vniuersalis pulchritudo turpetur, vt
sit in ea peccati dedecus sine decōre vindi-
ctæ. Sed in futurum iudicium seruat ad
manifestationem atque acerrimum sensum
miseriæ, quicquid nunc occultissimē vindi-
catur. Sicut enim qui non vigilat, dormit:
sic quisquis nō facit quod debet, sine inter-
uallo patitur quod debet. quoniam tanta
est beatitudo iustitiæ, vt nemo ab ea nisi ad
miseriam possit abscedere. Dicit quidem
Apostolus, prudētiam carnis legi Dei subij-
ci non posse, quia videlicet per eam nihil
boni agitur: redigitur tamen ipsa in ordi-
nem legis diuinæ, quia non euadit suppli-
cium.

Ro. 8.

De lege temporali. CAP. IIII.

Lib. 1. de
li. ar. c. 6.
Quæst. 2.
ad Simp-
li. lib. 1.

IN lege temporali nihil est iustum atque
legitimum, quod non ex æterna lege de-
riuatum sit. Ipsa enim lex æterna in ipsis re-
bus humanis terrenisq̄ue contractibus faci-
lè animaduertitur; in quibus nisi supernæ
iusti-

iustitiæ quædam impressa vestigia tenere-
 mus, nunquam in ipsum cubile ac penetra-
 le spiritualium præceptorum, nostræ infir-
 mitatis suspiceret atque inhiaret intentio.
 Mat. 5. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quo-
 niam ipsi saturabuntur. In ista igitur siccitate
 vitæ conditionisq; mortalis, nisi as-
 pergeretur desuper velut tenuissima quædã
 aura iustitiæ, citiùs aresceremus quàm siti-
 remus. In his igitur summæ æquitatis vesti-
 gijs humanæ menti impressis, æternam le-
 gem, quæ est illa incommutabilis veritas,
 videre concessum est. & conditor humanarum
 legum, si vir bonus est & sapiens, illam
 ipsam consulit legem æternam, vt secundum
 eius incommutabiles regulas, quid sit pro
 tempore iubendum vetandumq; discernat.
 Et ipsi etiam impij multa rectè reprehendunt
 rectèque laudant in hominum moribus.
 Quibus autem ea regulis tandem iudicant,
 nisi in quibus vident quæadmodum quisque
 viuere debeat, etiam si nec ipsi eodem modo
 viuant? Vbi eas vident? neque enim in sua
 natura, cum procul dubio mète ista videantur,
 eorumque mentes constet esse mutabiles:
 has verò regulas esse immutabiles videat,
 quisquis in eis & hoc videre potuerit:
 nec in habitu suæ mentis, cum illæ regulæ
 sint iustitiæ, mentes verò eorum constet
 esse iniustas. Vbinam sunt istæ regulæ
 scriptæ, vbi quid sit iustum & iniustum
 agnoscit, vbi cernit habendum esse quod
 ipse non habet? Vbi ergo scriptæ sunt,
 nisi in libro lucis illius quæ veritas dici-

Aug. c. 31
 lib. de vera relig.

Li. 14. de Tri. c. 15.

dicitur: unde omnis lex iusta describitur, & in cor hominis qui operatur iustitiam, non migrando, sed tanquam imprimendo transferitur, sicut imago ex annulo & in ceram transit & annulum non relinquit. Qui vero non operatur, & tamen videt quid operandum sit, ipse est qui ab illa luce advertitur, a qua tamen tangitur.

Vide Bedā in illud 4. c. Job: Omnes homines videt eum.

Diuisio legis temporalis. CAP. V.

Temporalium legū alia est naturalis, alia per hominū ratiocinationē ex superiori lege deriuata (quæ humana dicitur) alia à Deo lata, aliter quā per naturalē instinctū aut humanam argumentationem: quæ specialiter, diuina dicitur. Nam si ab eo legem aliquam appelles diuinam quòd authoritate Dei lata sit, atque eius transgressione offendatur Deus, omnis lex diuina est: sicut magis infra patebit.

De lege natura. CAP. VI.

Ambros. epist. 71.

Lex naturalis est, quā Deo creator infudit singulorū pectoribus, quæ nō scribitur, sed innascitur, nec aliqua percipitur lectio-
ne, sed profluo quodā naturæ fonte in singulis exprimitur, & humanis ingenijs hauritur. Præcipit autem hæc naturalis lex, vt homo sit in omnibus rectus. quod particulatim per variā præcepta explicat, quorum summa tribus præceptis explicari potest. Quum enim præcipuum hominis sit ratio, per quam cum Deo (qui solus bonū est humanæ mentis) cōmunicare potest, primum legis præceptum est: Diliges Deum ex toto corde

Aug. lib. de peccato & re. iust. ratioc. 17

corde tuo, &c. Per rationē etiam cum alijs hominibus cōmunicat: & ideo secundum præceptum legis naturæ est, Diliges proximum tuum sicut teipsum. Quia verò & alia homo habet præter rationem: ideo tertium præceptū legis naturæ est, vt ratio dominetur atq; imperet cæteris quibus homo constat. Videmus enim habere nos non solum cum pecoribus, sed etiā cum arbutis & stirpibus multa cōmunia, alimentū namq; corporibus sumere, crescere, gignere, vigere, arboribus quoq; tributū videmus, quæ infima quadā vita cōtinētur. Videre autē atq; audire, & olfactu, & gustu, & tactu corporalia sentire, posse bestias, & acrius pleraq; quam nos, cernimus & fatemur. Adde vires & valentiā firmitatemq; mēbrorū, & celeritates facilimosq; corporis motus, quibus omnibus quāsdā earū superamus, quibusdā æquamur, à nonnullis etiā vincimur. Genus tamen ipsam rerum est nobis certē cōmune cum beluis. iam verò, appetere voluptates corporis, & vitare molestias, ferinæ vitæ omnis actio est. Sunt alia quædam quæ iam cadere in feras non videntur, nec tamen in homine ipso summa sunt: vt, iocari & ridere. Quod humanum quidem, sed infimum hominis iudicat, quisquis de natura humana rectissimè iudicat. Deinde amor laudis & gloriæ, & affectatio dominādi, quæ tametsi bestiarū nō sunt, nō tamen earū rerū libidine bestiis meliores nos esse arbitradum est. Nam & iste appetitus cum rationi subditus non est, miserōs facit. Nemo autem

cuiquam

Vide August. c. 22 lib. 2. de pec. mer. & rem di. cōtē quid fuerit i. hominis iustitia. Lib. 1. de li. ar. c. 2. Idē habet ca. 17. lib. 3. de ciui. Dei.

BREVIS ET CATHOLICA

cuiquam miseria se præponendum putauit. Hisce igitur motibus animæ, cum ratio dominatur, ordinatus homo dicendus est. Non enim ordo rectus, aut ordo appellandus est omnino, vbi deterioribus meliora subiunguntur.

*Legem naturæ ex integro fuisse impressam
menti hominis in prima institutione. CAP. VII.*

Aug. li. 7. de lib. ar. cap. 11. **F**irmissima fide tenet Christianus, hominem tam perfectè à Deo cõditum & in beata vita cõstitutum, vt ad ærumnas mortalis vitæ ipse inde propria volûtate delapsus sit. Christiano dubitare fas non est, relictum & omni vitio carentem creatum esse hominem primum, in quo omnium hominum concreata natura est: eumque tale accepisse liberum arbitrium, vt si auxiliantem sibi dominum non desereret, posset in bonis quæ naturaliter acceperat, perseuerare, quia vellet, & merito voluntariæ perseuerantiæ in eam beatitudinem peruenire, vt nec vellet decidere in deteriora, nec posset. Magnum porrò est vitium ignorãtia agendorum & cęcitas cordis. Scientiã igitur boni Adam tunc habebat, quando bonum sanctumque mādatum Dei fideli corde seruabat, & erat iustus manēs in imagine creatoris sui, legisque eius non obliuiscens.

Vide Cyril. l. 9 in Ioã. c. 47. Enchi. c. 24. & lib. 6. cõtra Iul. c. 5 in fine. Prosper ibidē infra.

De lege diuina data Adæ. CAP. VIII.

PRæter legem naturæ, homini sapienti ac recto adiecit Deus faciãtiam siue positiuam

Gen. 2. tuam quandam legem, Vt non comederet de arbore quadam: quæ ex eo quod diabolus pollicitus est, & postea nõ euēnit, scientiæ boni & mali arbor dicta est. In quo præcepto obedientia commendata est, quæ virtus in rationali creatura mater quodammodo est omnium custosque virtutum: quandoquidem sic facta est, vt ei subditam esse sit vtile: perniciosum autem, suam, non eius à quo creata est, facere voluntatem. Hoc itaque de vno cibi genere non edendo, vbi aliorum tanta copia subiacebat, tam leue præceptum, ad obseruandum tam breue, ad memoria retinendū, vbi præsertim nondum voluntati cupiditas resistebat (quod de pœna trāsgressionis postea subsequutum est) tanto maiore iniustitia violatum est, quanto faciliore posset obseruantia custodiri: prohibuerat Deus externum opus: quod cum esset admissum, (præcedente iniustitia omnis peccati superbia) nulla posset defendi imaginatione iustitiæ: vt videlicet homo se ruisse videret, & sibi displiceret, quando commissa esset mādati euidens atque aperta trāsgressio. Superbis enim vtile est, cadere in aliquod apertum manifestumque peccatum, vnde sibi displiceat, qui iam sibi placendo ceciderat. Salubrius enim Petrus sibi displicuit, quando fleuit, quàm sibi placuit, quando præsumpsit.

Li. 14. de ciui. Dei, c. 12. & li. 2. de pecc. me. & remis. c. 27

Lib. 14. de ciuit. Dei c. 13.

Lib. 17 de ciui. Dei, cap. 20. Lib. 2. de pec. mer. & re. c. 27

cætera

Gen. 2. Debat primus homo sumere etiam de arbore vitæ, propterea ne mors ei vndeunque subreperet, vel senectute cōfectus decursis temporū spatijs interiret, tãquam

BREVIS ET CATHOLICA

cetera ligna alimento essent, illud, sacramento: vt sic fuisse accipiatur lignum vite in paradiso corporali, sicut in spiritali, hoc est intelligibili paradiso sapientia Dei, de qua scriptum est: Lignum vite est ample- Prou. 3
ctentibus eam. Posituum preceptum erat, quod ligno illo tanquam sacramento vti iubebat.

Legatur
Aug. lib.
8. de ge-
ne ad li-
ra cap. 4.
& 5.

*Preceptum successisse in locum legis illius
data Adæ. CAP. 12.*

Aug. epi-
sto. 157.

Illud quod scriptum est: Non est aliud Aet. 4
nomen sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri: ex illo tempore valet ad saluandum genus humanum, ex quo in Adam vitiatum est genus humanum. Loco igitur precepti de abstinendo à ligno scientiæ boni & mali, & sumendo ex ligno vite, successit preceptum Dei, vt adhereretur Christo crucifixo, qui est lignum vite eum sumentibus, sed conatur diabolus persuadere quod sit lignum stultitiæ, propter ignominiam crucis. Per hunc compescimur à ligno, de quo persuadet diabolus quod sit lignum scientiæ boni & mali, hoc est, propriæ voluntatis arbitrio. Nec seipso quippe homo diuina voluntate contempta, nisi perniciosè vti potest. atque ita discit quid intersit, vtrum inhereat communi omnibus bono, an proprio delectetur. Se quippe amans donatur sibi: vt inde timoribus mæroribusque compleretur in Psalmo (si tamen mala sua sentit) Ad meipsum anima mea turbata est, corre- Psa. 41
ctusque

Aug. li. 17
de ciuit.
Dei c. 21.
Vide etiã
Prosper
epist. ad
Demetr.

DECALOGI EXPLICATIO. 6

Pfal. 41
Pfal. 58

Et usq; iam dicat: fortitudinem meam ad te custodiam. Sicut igitur abstinendo ab arbore scientiæ boni & mali, sumendôque de ligno vitę mâsisset homo in primo honore & dominio: ita & nunc, adhærendo Christo crucifixo, reuertitur ad pristinam dignitatem. Vnde ab initio mundi semper mandauit Deus fidem mediatoris, semperque hæc fides aliquo sacramento hominibus commendata est.

Prosper
ibidem.
Aug cõ-
tra Iulia.
lib. 5. c. 9.

De promissione & minis legis in statu innocentiæ.

CAPVT X.

HOminem creauit Deus naturæ quodammodo mediæ inter angelos & bestias, vt si creatori suo tanquã vero domino subditus præceptũ eius pia obedientia custodiret, in consortium transfiret angelicũ sine morte media, beatam immortalitatem sine vlllo termino consecuturus. si autẽ dominum Deum suum, libera voluntate superbe ac inobedienter vsus, offenderet, morti addictus bestialiter viueret, libidinis seruus, æternoque post mortem supplicio destinatus. Quocunq;, inquit, die comederis ex eo, morte morieris. vbi vniuersam mortem ei cõminatus est. Sicut enim vniuersa terra ex multis terris, & vniuersa ecclesia ex multis constat ecclesijs: sic vniuersa mors ex omnibus: quoniã prima cõstat ex duabus: vna animæ, altera corporis: vt sit prima totius hominis mors, cum anima sine Deo & sine corpore ad tempus pœnas luit: secunda verò, ybi anima sine Deo cũ

Lib. 12. de
ciui. Dei,
c. 22. & li.
9 c. 13.

Gen. 2

Lib 13 de
ciui. Dei,
c 12.

B cor-

BREVIS ET CATHOLICA

corpore pœnas æternas luit. Quando ergo dixit Deus primo homini: Quacunque die comederis ex eo, morte morieris, nō tantū primæ mortis partem priorem vbi anima priuatur Deo, nec tantū posteriorem vbi corpus priuatur anima: nec solū ipsam totam primam, vbi anima & à Deo & à corpore separata punitur, sed quicquid mortis est vsque ad nouissimam, quæ secunda dicitur, & qua nulla est posterior, comminatio illa complexa est. In eo quòd inobediens motus in carne ex motu animæ inobedientis exortus est (propter quē pudentia texerūt) sensu cognita est mors vna, in qua deseruit animam Deus. Ea significata est verbis eius, quando timore deambulantis sese abscondēti homini dixit: Adam, vbi es? non vtique ignorando quærens, sed increpando admonens, vt attenderet vbi esset, in quo non esset Deus. Cū vero iam corpus anima ipsa deseruit ætate corruptū, & senectute confectum, venit in experimentum mors altera, de qua Deus, peccatum adhuc puniens, homini dixerat, Terra es, & in terram ibis: vt ex his duabus mors illa prima, quæ totius hominis est, completur, quam secunda in vltimo sequitur, nisi homo per gratiam Dei liberetur.

Gen. 3.

Ibidē.

Per peccatum deletam esse naturæ legem de cordibus hominum. CAP. XI.

Lib. 14.
de trinit.
cap. 15.
Prosper

Non solum iustitiam quam acceperat homo, sed etiam boni scientiam per peccatum perdidit: ita vt non videat nunc qualis

DECALOGI EXPLICATIO. 7

qualis esse debeat, sed ignoret quæ sibi agenda à Deo præscripta sunt. Dominus (inquit Psalmista) de cælo prospexit super filios hominû, vt videat si est intelligēs aut requirēs Deum Non est, inquit Apostolus, intelligens aut requirens Deum. &, Erasmus, inquit, & nos aliquando insipientes, increduli, errantes. Ante illuminationem fidei in tenebris & in vmbra mortis hominem agere, sæpe scriptura testatur: quoniã priusquam à dominatione diaboli per Dei gratiam liberetur, in illo profundo iacet, in quod se sua libertate demersit. amat ergo languores suos, & pro sanitate habet, quod ægrotare se nescit, donec prima hæc medela conferatur ægroto, vt incipiat nosse quod langueat, & possit opē medici desiderare qua surgat. Amor igitur vitiorû tātus est, vt nolit homo intelligere quomodo bene agat. atq; hoc vitio lex Dei deleta est de cordibus, non solū vt nō ametur, sed vt nec sciatur: sicut ait Sapiens de impijs loquens, Excecauit eos malitia eorum. & ipse Dominus: Omnis, inquit, qui malè agit, odit lucem, & non venit in lucem, vt non arguantur opera eius: ne videlicet cōscientiæ stimulis quotidie peccans exagitur. Lege infatigabili (ait Augustinus) spargit Deus pœnales cæcitates super illi-citas cupiditates: ita vt non omnino falsum sit vetus prouerbium: Quod volumus sanctum est. Nemo suæ mentis motus non æstimat æquos: Quodq; volunt homines, se bene velle putant.

contra
Collato-
rē c. 21.

Prosp. re-
spon. ad
6. ca. Gal
lorum.

Ench. ca.
26. 27.

Li. de spi-
ri. & lit.
ca. 27.
Cyril. ca.
55. li. 1. in
Ioannē.
Li. 1. con-
fess. c. 18.
Contra
Gresco.
grā. li. 4.
ca. 37.
Prosper.
epigram-
ma, 98.

Pfal. 13.
Rom. 3.
Tit 3.

Sap 2.
Ioā. 3.

BREVIS ET CATHOLICA

Cicero
post me
dū lib. 3.
de offi-
cijs.

Narratur Iulius Cæsar dominandi libidine
extæcatus dixisse: Si violandum est ius, re-
gnandi gratia violadū est, alijs in rebus pie-
tatem colas, Sic quilibet sceleratus, de vitio
cui seruit dicit, nempe libidini vel auaritiæ
deditus: Si vnquā peierandū est, vt scortis
liberè fruaris, magnam pecuniæ vini com-
pares, & te de aduersario vindices peieran-
dum est; in cæteris colatur pietas. Quo li-
quet, de cordibus humanis deletum esse se-
cundum decalogi præceptū. Iam si ad im-
manes & feros barbararum gētium mores,
quos historiæ recēsent, oculos conuertas,
videbis certé primū illud principiū: Quod
tibi non vis fieri, alteri ne feceris (in quo
præcepta secundæ tabulæ sita sunt) etiam
ex eisdem cordibus expunctum esse amore
& dominio vitiorum, successisseque aliud
principium oppositum. id nimirū esse ius
quod ei qui plus potest vtile est.

Vide Hie
ro li 2. ad
uer. Ioui.

Augu. 19.
de ciuita
Dei, c. 21.

Porro quidam vitijs seruientes videntur
quærere notitiam peccati sui: me, ait domi-
nus, de die in diem quærunt, & scire meas
vias volunt quasi gēs quę iustitiã fecerit, &
iudicium Dei sui non dereliquerit: rogant
me iudicia iustitiæ: appropinquare Deo
volunt: Sed reuera dolosè quærūt noscere
iniquitatem suam; id est, nō ex animo agūt
inuenire & odisse, sed quia in ipsa inquisi-
tione dolus est, in inuentione defensio ini-
quitatis erit. Cū enim inuenerit iniquita-
tem impius, ecce iam manifestum est illi
quia iniquitas est, & ille qui dolosè agebat
vt inueniret; iam inuenit & non odit. Quid
enim

Augu. in
psal. 53.

Esa 58

enim dicit? Quàm multi hoc faciunt? & quis hoc non facit? Et nūquid omnes perditurus est Deus? aut certè hoc dicit: Si nollet Deus illa fieri, viuerent homines qui ista committunt? Vides quia dolose agebas ad inueniendam iniquitatem tuam. Nam si non dolosè sed synceriter ageres, iam inuisses & odisses: modò inuenisti & defendis. dolosè ergo agebas cum quæreres.

De ignorantia Dei. CAP. XII.

GENUS iniquorum hominum describēs propheta: Nō est, inquit, Deus in cōspectu ei: inquinatę sunt vię illius in omni tempore, nō est timor Dei ante oculos eius. Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus. Fit enim frequenter, vt cum veri necessitas ad confessionem Dei nos cogat, oblectatio tamē vitiorum Deum, nobis nō esse persuadeat. Præcipuè enim Dei ignorantiam incurrit homo per peccatū: Vnde Apostolus describit infideles gentes: Gentes, inquit, quę ignorant Deum, Dauidē imitatus dicentem: Effunde iram tuam in gentes quę te non nouerunt, & in regna quę nomen tuum non inuocauerūt. Hęc est quidem vis verę diuinitatis, vt creaturę rationali iam ratione vtenti, non omnino ac penitus possit abscondi. Exceptis enim paucis, in quibus natura nimium deprauata est, vniuersum genus humanū Deū mundi huius fatetur authorem. In hoc ergo quòd fecit hunc mundum cælo terraquę conspicuum, & antequam imbuerentur in fide

Hilar. in
psal. 52.

Trac. 106
in Ioan.

Psal. 9.

Psal. 13.

1. Thef.

4.

Psal 78

BREVIS ET CATHOLICA

Christi, notus omnibus gentibus Deus. In hoc autem quòd non est in iniurijs suis & cum dijs falsis colendus, notus quondam tantùm in Iudæa Deus. In hoc verò quòd pater est huius Christi per quem tollit peccatum mundi, Christianis tantùm notus est Deus.

*Quàm varijs modis errauerit homo circa
Dei cultum. CAP. XIII.*

NOTUM est quomodo incommunicabile nomen diuinitatis attribuerint homines creaturis: non solùm speciosa Dei opera Solem, & Lunã, & astra, sed & mortuos homines sceleribus nobiles, imò & opera manuum, ligna & lapides, noxias bestias & earum similitudines, atq; adeò ipsos generis humani seuisimos hostes, demones nempe pro dijs colentes. Notũ est quomodo omnibus hominibus qui à Deo illustrati non sunt, hoc optimum videatur, vt quæ sua sunt quærant, atq; ex suo cõmodo tantquam primo & præcipuo bono omnia metiantur. Ipsi verò philosophi, qui cæteris scientia præstare visi sunt, fœdiùs sepius errauerunt, dum nõ solùm neglecta Dei prouidentia suum commodum sectati sunt, sed etiam Deum non habere prouidentia humanarum rerum cõtra innatum conscientia remorsum asserere conati sunt, tâquam dicentes: Non videbit Dominus, nec intel- Psal. 91
liget Deus: Circa cardines cœli perambulat Iob 21
nec nostra considerat: Vanus est qui seruit Mala. 3
Deo. & quod emolumentum quia custo-
diuimus

diuimus præcepta eius, & quia ambulauimus tristes corâ domino exercituum? Docuerunt ergo omnia ex proprio commodo metiri. Aristoteles putauit ea quæ infra Lunam sunt, extra prouidentiam esse, & latiorne quadam temeraria ferri, prout cõtingit. Ideoq; libro 2. Rethoricorum c. 9. docet ad bonos mores pertinere, dolere de rebus secundis impiorû, cõtra scripturâ dicẽtẽ: Noli emulari in malignatibus. a Cicero, q̃a uidebat hominẽ liberi esse arbitrij, negauit Deũ esse præscium futurorû, atq; ita tentauit insipiens asserere: Non est Deus. Nam confiteri Deum esse, & negare præscium futurorum, apertissima insania est. Sic Aristoteles amorem sui docet esse mësuram amoris alterius, nullum agnoscens altiũs esse amandum. Et Cicero libro 5. de finibus bonorũ & malorum: Perabsurdũ, inquit, sit, ita diligere se quenquã, vt ea vis diligẽdi ad aliam quampiam rem referatur, non ad eum ipsum qui sese diligit. & Chrysippus: Nihil, inquit, potest nobis esse charius pensusq; quã nos ipsi, idq; natura nobis indidit. Vide quæso quomodo præcipuum præceptum legis naturæ, de Deo præ omnibus diligendo, deletum sit. Platonici verò, qui de Deo summo & vero senserunt, quod & rerum creatarum sit effectõr, & lumen cognoscendarum, & bonum agendarum, quod ab illo sit principium naturæ, & ueritas doctrinæ, & fœlicitas vitæ: nihilominus, sicut cæteri philosophi, dijs plurimis esse sacra facienda putauerunt.

Epiph. in fine operis de hæres. Ambros. lib. 1. officio. c. 13 Gregor. Nisse. in li. de prouidẽtia. a Aug. li. 5. de ciu. Dei ca. 9. Et lib. 4. cap. 30.

Apud Au. lũ Gelliũ de noct. ait. li. 12. cap. 5.

T. lib. 8. de ciuit. Dei c. 9. & 12.

Psal. 36

Psal. 13.

BREVIS ET CATHOLICA

Quamobrem rectè Sapiens: Vani sunt oēs, Sapi. 13.
inquit, in quibus non subest scientia Dei.

*Quamuis creaturæ omnes clament Deum esse
colendum, manet tamē homo æquē surdus
& cæcus. CAP. X IIII.*

Aug. lib.
10. cōfes.
ca. 6.

A Magnitudine speciei & creaturæ co- Sapi. 13.
gnoscibiliter potest creator videri, in-
quit Sapiens. Cælum enim & terra, & om-
nia quæ in eis sunt, vndiq; nobis dicunt vt
Deū amemus, nec cessant dicere omnibus
vt sint inexcusabiles. Altius autē Deus mi-
sererebitur cui misertus erit, & misericordiā
præstabit cui misericors fuerit. alioquin
cælū & terra surdis loquuntur laudes eius,
sicut ait Propheta, etiam post datam le-
gem: Alienati sunt peccatores à vulua: Psal. 57
errauerunt ab vtero, loquuti sunt falsa,
furor illis secundum similitudinem serpen-
tis, sicut aspidis surdæ, & obturantis aures
suas, quæ non exaudiet vocem incantan-
tium, & venefici incantantis sapienter. &
alius propheta: Annunciate, inquit, hæc Iere. 5.
domui Iacob, & auditum facite in Iuda,
dicentes, Audi popule stulte, qui nō habes
cor: qui habentes oculos nō videtis, & au-
res, & non auditis, me ergo non timebitis,
ait Dominus, & à facie mea non dolebitis?
Qui posui arenam terminum mari, præcep-
tum sempiternum quod non præteribit, &
commouebuntur, & non poterunt: & in-
tumescent fluctus eius, & non transibunt
illud. Populo autem huic factū est cor in-
credulum & exasperans, recesserunt & abi-
erunt.

erunt, & non dixerunt in corde suo, Metu-
amus dominum Deum nostrum, qui dat
nobis pluuiam temporaneam & serotinā
in tempore suo: plenitudinē annuæ mēsis
custodientem nobis. &c. & infra: Cui lo-
quar? & quem cōtestabor vt audiat? ecce,
incircuncisæ aures eorū, & audire nō pos-
sunt, &c.

*De illis gentilibus, qui ex creaturis cognoue-
runt Deum esse colendum.*

CAP. XV.

Rom. 1

F Verunt quidam, qui gratia dei à creatu-
ra mundi per ea quæ facta sunt intelle-
xerūt inuisibilia dei, a ipso manifestate illis:
sempiternam quoque eius virtutem ac di-
uinitatem, ipsumq; esse glorificandum; sed
dum dixerunt se esse sapiētes b (hoc est, dū
sibi hoc ipsum tribuerunt; iactantes se ex eo
quod non à seipsis, sed ab illo habebant),
stulti facti sunt: & nō in deo sed in semet-
ipsis gloriātes, c quasi ad veritatis inspecti-
onē suis studijs ac rationib⁹ appropinquas-
sent, euauerunt in cogitationibus suis; &
quod illuminante dei gratia inuenerunt,
obcæcante superbia perdidērunt, relapsi à
superna luce ad tenebras suas, hoc est, ab
incommutabili atque æterno bono ad mu-
tabilem corruptibilemq; naturā. d Omnia
quidem elementa mundi, & vniuersę crea-
turarum naturæ, hoc ipsa sui exigunt spe-
cie, vt inuisibilia dei per ea quæ facta sunt,
intellecta conspiciantur; & in pulchritu-
dine cœli & terræ quædam sunt paginæ ad

B v omni-

Cap. 6.

a Deciui.

Dei lib. 2.

c. 7. epist.

112. c. 11.

trac. 2. in

10ā. & de

verb. do.

serm. 55.

& in psal.

57. ad il-

lud: Sicut

cera flu-

xerunt: &

in ser. de

Kalē. Jan.

citato à

Beda ad

verba illa

Dicentes

enim se,

&c.

Haymo

in c. 7. ad

Roman.

b Au. c. 12

li. de spir.

& lit.

c Prof. li.

1. devoca.

gent. c. 2.

d Prof. e-

pist. ad de

metriadē

quæ est

84. inter

epistolas.

Ambros.

omnium oculos semper patentes, & autorē suum nunquam tacentes, quarum protestatio doctrinam imitatur magistrorum, & eloquia scripturarū: sed in quocūque agro cordis, cui impēditur ista cultura, illud quo corporeorū sensuū exteriora pulsantur radicem fixit, aut germen emisit, ille summus & verus agricola potentiam sui operis adhibuit, & ad vitalem profectū ea quæ sunt plantata perduxit. Siue enim contemplatio creaturarum, siue sacrorum series voluminum, siue scientia differentium syncero & assiduo testimonio prædicet veritatem, neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. 1 Cor. 3

Ambros.
cōmen-
tarius.

Li. de di-
uinis no-
min. par.
4. cap. 4.

Hic videtur sensus esse Apostoli ad Romanos capite primo: Reuelatur ira Dei de cælo: ex ipsa cæli fabrica clarum est quòd Deus irascitur aduersus omnē impietatem & iniustitiam hominum, hoc est, aduersus omnium hominū impietatē & iniustitiam, qui veritatem per iniustitiam detinent captiuam, vt nō appareat vel emergat, vt non cognoscatur. Amor enim peccati excæcat hominem ne videat veritatē. nam quod de Deo est cognoscibile, & expedit nosse, manifestum est inter homines vel in ipsis cordibus hominum: non quod ipsi cognoscant, sed quia clarē ibi patet: sicut Areopagita dicit in dæmonibus munera angelica integra et lucidissima perstare, licet ipsi non videant, oclusis scilicet viribus, quibus ea intueri possent. Deus enim manifestat illis, quotidie scilicet, dum sine intermissione

Vide Cy-
rillum in
Ioan. li. 1
c. 2. & 12.

Homil. 7.
in epist. ad
Roma.

cognouit. & in psalmo : Dominus de cælo
prospexit super filios hominum, vt videat
si est intelligens etc. quasi dicat : Ex cælo
ipso declarantur omnes homines esse cæci
& non nosse deum : quia cælum enarrat
gloriã dei, & nemo credit. Tunc vero deus
de cælo prospicit, quando reuelat cæcitã
hominum ipsis hominibus. Hæc expositio
est Augustini, 12. confessionum, c. 6. si bene
expendatur est & Prosperi in epistola ad
demetriadem, est & Phoci apud OEcume-
nium in illud : Quia cū cognouissent deũ,
sic dicentis : Cum cognouissent deum, hoc
est, agnoscere potuissent si voluissent, aut
eo quòd quantum ad conspectum creatio-
nem ac adhortationem cognouerant, &
peracta erat eorum cognitio. Eadem est &
Chrysofomi in illud : mutauerunt glo-
riam dei, etc.

De ignorantia vera virtutis.

CAP. XVI.

Aug. c. 3.
li. 4. cõt.
Iulia.

Ignorato deo ergo, cui debent cūcta ser-
uire, ignoratur etiam vera virtus. finibus
enim, non officijs, à vitijs discernuntur vir-
tutes. Officium est quod faciendum est:
finis verò, propter quod faciendum est. Cū
itaque facit homo aliquid vbi peccare non
videtur, si non propter hoc facit propter
quod facere debet, peccare conuincitur.
Vt, manus abstinere ab alieno, si officium
cogites, potest videri esse iustitiæ, sed cum
quæritur quare fiat, & respondetur, ne plus
pecuniæ litibus pereat: quomodo iam hoc
factum

Pfal. 79

factum veræ poterit esse iustitiæ, cum seruiat avaritiæ? Quales virtutes Epicurus induxit voluptatis ancillas, quæ omnino quicquid facerent, propter illam vel adipiscendam facerent vel tenendâ. absit autē vt virtutes veræ cuiquam seruiant, nisi illi vel propter illum cui dicimus: deus virtutum conuerte nos. Proinde virtutes quæ carnalibus delectationibus, vel quibusque cōmodis & emolumētis temporalibus seruiunt, veræ prorsus esse non possunt. Quæ autem nulli rei seruire volūt, nec ipsæ veræ sunt. veræ quippe virtutes deo seruiunt in hominibus, à quo donantur hominibus: deo seruiunt in angelis, à quo donantur & angelis. Quicquid autem boni fit ab homine, & nō propter hoc fit propter quod fieri debere vera sapientia præcipit: etsi officio videatur bonum, ipso non recto fine peccatum est. Quū igitur corrupta ratio ignorans deum dicet officia agenda alio fine quam fieri debent, manifestū est, eam nullam nosse virtutem.

De ignorantia rectorum officiorum.

CAP. XVII.

CVM is qui deum nouit diuersa æstimet
 regula recta officia, atque deum igno-
 rantes: clarū est hos multa æstimare recta,
 quæ deum noscēs indicat praua. Illi sæculi
 commoda in bonis ducunt, nos hæc etiam
 in detrimentis. Rursum cum amor vitij re-
 ctum peruertat iudicium, virtutumque se-
 mina, quæ beneficio creatoris inserta erant
 homini

Ambr. li.
 i. offi. c. 9
 Prosp. cō
 tra colla-
 torē c. 27

BREVIS ET CATHOLICA

homini præuaricatione primi parētis euer-
 fa sint, & in eorum locum omnium vitio-
 rum venena successerint: cōsequitur, etiam
 circa quælibet recta officia, seminaria cæ-
 citatis atque erroris esse in homine, & pro
 qualitate vitij se exerentis, atque reliqua
 vitia non sanantis, sed frenantis quodam-
 modo & opprimentis, esse etiam errorem
 atque cæcitatem: quæ tunc magnas vires
 accipit, cū vitium consuetudine peccandi
 roboratum fuerit. Peccata enim quamuis
 magna & horrenda cū in cōsuetudinem
 venerint, aut parua aut nulla esse credun-
 tur: vsque adeò, vt non solū non occul-
 tanda, verumetiam iam prædicanda atque
 diffamanda videantur: quando (sicut scrip-
 tum est) laudatur peccator in desiderijs Psal 9.
 animæ suæ, & qui iniqua gerit, benedici-
 tur. In hoc errant homines (ait Aug.) cū
 subdunt prætiosa vilioribus. Cū enim con-
 cesseris, admittendum esse aliquod malum
 ne aliud grauius admittatur, non ex regula
 veritatis, sed ex sua quisque cupiditate atq;
 consuetudine metitur malum, & id pu-
 tat grauius quod ipse amplius exhorres-
 cit, non quod amplius reuera fugiendum
 est. Hoc totum ab amoris peruersitate
 gignitur vitium. Cum enim duæ sint vi-
 tæ nostræ, vna sempiterna quæ diuini-
 tus promittitur, altera temporalis in qua
 nunc sumus: cum quisque istam tempora-
 lem amplius diligere cœperit quàm il-
 lam sempiternam, propter hanc quam di-
 ligat, putat omnia esse facienda, nec vlla
 æstimat

Aug lib.
 3. c. 4. cō-
 tra 2. epi-
 sto Pela.

Aug en-
 chi. c 80.

Lib. de
 mēdacio
 cap. 18.

æstimat grauiora peccata, quàm quæ huic vitæ faciunt iniuriam, & vel ei commoditatis aliquid iniquè & illicitè auferunt, aut eam penitus illatam morte adimunt. Itaq; fures & raptores & contumeliosos & tortores atque interfectores magis oderunt quàm lasciuos, ebriosos, luxuriosos si nulli molesti sunt. Non enim intelligunt aut omnino curant quòd isti Deo faciant iniuriam, non quidem in illius aliquod incommodum, sed in suam magnam perniciem, cum dona eius in se corrumpunt etiam temporalia, atq; ipsis corruptionibus auerſentur æterna.

De ignorantia officiorum quæ proximo debentur. CAP. XVIII.

Hinc fit, vt quem semel auaritia occupauit, multiplicem iniustitiam iudicet nō esse iniustitiam: sicut ait Sapiens de ignorantibus creatorem suum: æstimauerunt lusum esse vitam nostram, & conuersationem vitæ compositam ad lucrum, & oportere vndecunque, etiam ex malo acquirere. Atq; hæc cæcitas ex auaritia exorta, varia est, prout varij sunt modi, quibus homines lucra sectantur. Efficit, vt parentes negligere, peccatum non putetur. quali cæcitate laborabant Pharisei, cæci cæcorum duces. Salomon de ea loquens, inquit: Qui subtrahit aliquid à patre suo & à matre, & dicit hoc non esse peccatum: particeps homicidæ est. Imò auaritia persuadet, licitè ordinari Dei cultum ad quæstum

Sap. 15

Mar. 7.

Pro. 28.

quæstum: quemadmodum ait Apostolus:
 Homines mente corrupti, & qui veritate 1. Ti. 6.
 priuati sunt, existimant quæstum esse pie-
 tatem. Iudicum cæcitatem Moyses osten- Exo. 23
 dit: munera inquires, etiam excæcât pru-
 dentes, & subuertunt verba iustorû. Emé-
 tium cæcitatem Salomon aperit, cum ait:
 Malum est, malû est, dicit omnis emptor: Pro. 20
 Lib. 13. de & cum recesserit, tunc gloriatur, Iudicant
 trin. c. 3. enim ferè omnes iustum esse quod malè
 cupiunt, nempè vili emere & carè vende-
 re, rem etiam nil mutaram: quod reuera
 vitium iniustitiæ est. Quòd vero quis de-
 beat benefacere alteri, & etiam inimico
 ignoscere ac succurrere, non videt homo
 odio excæcatus: vt indicat cæcus ille Saul
 his verbis: Quis enim cum inuenerit inimi- 1. Reg. 24.
 cum suum, dimittet eû in via bona? Ama-
 ri vero sales, & cum ioco coniuncta male-
 dicentia, etiam honestas habetur: Appe-
 titus vindictæ & libido dominandi, nobi-
 litas animi vocatur. Gentilium cæcitas cir-
 ca officia præstanda proximo, satis est ma-
 nifesta. Chananæi etiam tanquam religiosi Deu. 12
 obliuiscabantur paternæ pietatis, filios suos & 18.
 Idolis comburentes. Philosophorum libri 4. reg. 17.
 iniquissimis legibus sunt referti. Videas
 Platonis de licenter mentiendo: de nõ suc-
 currendo valetudinarijs; de occidendis in-
 fantibus: de haud multum puniendis ho-
 micidis & paricidis. Licurgus suis legibus
 iubet hospites finibus pelli: pueros impu-
 nè prostitui, fœminas licèter exponi: leges
 nuptiales euerti. Sed quid opus est Gen-
 tiles

Videatur
 Theodo.
 li. 9. & 10.
 de græco.
 affect.

- tiles commemorare, cum etiam fulgente
 Euangelio Christi apud Christianos com-
 pleantur, quæ de suis temporibus dixerunt
- Iere. 4. Prophetæ? Stultus populus meus, inquit
 Hieremias, me non cognouit: filij insipien-
 tes sunt, & vecordes: sapientes sunt vt fa-
 ciant mala, benè autem facere nescierunt.
- Iere. 5. Domus eorum plenæ dolo: ideò magnifi-
 cati sunt & ditati, incrassati sunt & impin-
 guati, & præterierunt sermones meos pes-
 simè. Causam viduæ non iudicauerunt,
 causam pupilli non direxerunt, & iudicium
 pauperum non iudicauerunt. & Esaias:
- Esa. 42. Surdi audite, et cæci intuemini ad viden-
 dum. Quis cæcus, nisi seruus meus? et sur-
 dus, nisi ad quem nuntios meos misi? quis
 cæcus, nisi qui vænundatus est? et quis cæ-
 cus, nisi seruus Domini? Qui vides multa,
 nonne custodies? qui apertas habes aures,
 nonne audies? et alibi: Speculatores eius
 cæci omnes, nescierunt vniuersi, canes mu-
 ti non valentes latrare, videntes vana, dor-
 mientes et amantes somnia. Et canes impu-
 dentissimi nescierunt saturitatem: ipsi pasto-
 res ignorauerunt intelligentiam: omnes in
 viam suam declinauerunt, vnusquisque ad
 avaritiam suam, à summo vsque ad nouissi-
 mum. Venite, sumamus vinum, & implea-
 mur ebrietate: & erit sicut hodie, sic & cras,
- Cap. 56 & multo amplius. rursus alius: A mino-
 re vsque ad maiorem omnes avaritiæ stu-
 dent: & à Propheta vsque ad Sacerdotem
 cuncti faciunt dolum.

BREVIS ET CATHOLICA

De ignorantia regiminis proprii corporis.

C A P V T X I X .

Circa leges Dei de temperantia, horridæ tenebræ occupant humanam mentem. Gentes, ait Apostolus, ambulant in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectû, alienati à vita Dei per ignorantiam quæ est in illis propter cæcitatem cordis ipsorum. qui desperâtes, semetipsos tradiderunt impudicitæ, in operationem immûditæ omnis, in avaritiam. & alibi: *Gen. 1 Thief- fal. 4.* Gentes, quæ ignorant Deum, possident vas suum in passione desiderij. Ibant homines post concupiscentias suas, & qua trahebantur, currebant: eiusque illecebras blandas, & ex carnali suauitate iocundas magnam fœlicitatem arbitrabantur. *Psal. 9.* Laudatur enim peccator, ait lex, in desiderijs animæ suæ, & qui iniqua gerit, benedicitur. Totos se seruos dabant concupiscentijs suis, fornicabantur, inebriabantur. Hæc enim licitè committebantur. Quis enim aliquando ad iudicem ductus est, quia meretricis lupanar intrauit? Quis enim aliquando in publicis tribunalibus accusatus est, quia per suas liltrias lasciuus, immundusque defluxit? Quis aliquando habens vxorem, quia ancillam suam vitiauit crimen inuenit? sed in foro, non in cælo: in lege mundi, non in lege creatoris mundi. Luxuriosus autem immundus atque lasciuus fœlix dicebatur, abundare voluptatibus, frui delicijs. Iam verò si se etiam vino ingur-

Ex 4 sermo. August. de verbis Apost.

ingurgitabat, si bibebat mēsuras sine mē-
 sura: parum erat, quia non inueniebat cri-
 men: etiam viri fortis nomen accipiebat,
 tanto nequior, quāto sub poculo inuictior.
 Laudabantur ista, & dicebatur: Fœlix est,
 magnus est, bene est illi: & non solū hoc
 non putabatur esse peccatum, sed etiā pu-
 tabatur vel Dei donum, vel certē suaue,
 blandum, & licitum bonum. Sic peruer-
 sa & aduersa corda mortalium fœlices res
 humanas putant, cū tectorum splendor
 attenditur, & labes non attenditur ani-
 morum: cū theatrorum moles extruun-
 tur, & effodiuntur fundamenta virtutum:
 cū gloriosa est effusionis insania, & ope-
 ra misericordiæ deridentur: cū ex his quę
 diuitibus abundant, luxuriātur histriones,
 & necessaria vix habent pauperes: cū
 Deus qui doctrinæ suæ publicis vocibus
 contra hoc malū publicū clamat, in Euan-
 gelistis suis, ab impijs blasphematur, & tales
 magistri requiruntur, qui ea ipsa corporum
 & animorum dedecora exculent, imō tan-
 quam recta defendāt. Hęc si Deus pollere
 permittat, tunc indignatur grauius. Hęc si
 impunita dimittat, tūc punit infestius. Cum
 verò euertit subsidium vitiorum, & copio-
 sas libidines inopes reddit, misericorditer
 aduersatur. * Quid verò de Philosophis
 dicamus? Certē Plato, & Solon (vnuseorū
 quos Græci sapientes vocant, cū reuera
 fatui fuerint) alijq; Philosophi multi, non
 nominandam turpitudinem, tanquā hone-
 stam, & liberos, nō seruos decentē, exercere

August.
 epist. 5.
 ad Mar-
 cellinū.

* Vide
 Theodo-
 re. lib. 9.
 de gręca.
 affect. &
 Chrysof.
 in illud
 1. ca. epi-
 stolæ ad
 Roman:
 Et mer-
 cedē, quā
 oportuit
 erroris
 sui, &c.

BREVIS ET CATHOLICA

Hiero. in
epist. ad
Innocē.
de mulie
re septies
perculsa.

docuerunt: de quibus Paulus epistolæ ad Romanos primo cap. Sed his omisis magis miremur Christianorum circa ista cæcitatem, apud quos adulterium (quod morte plecti consueuerat, & lege Moyfi, & lege Gentilium) tantum non impunè committitur. quin & scurrilia colloquia cum risu tanquam pulchra recreatio excipiuntur. comestationes quoque ac ebrietates (pro quibus etiã iuuenes, ab huiusmodi dehortantibus parentibus rebelles lapidari iussit Dominus) cum gloria frequētantur etiam apud rerum publicarum rectores. Quis verò nō miretur, in his rebus sacerdotes suam fœlicitatem collocare, quorum est & sumere & alijs distribuere panē cœlestem, cùm Christiano prohibeatur, ne cū ebrioso panem prophanum sumat? Nunc completur quod ait Dominus: Si seruus ille malus dixerit in corde suo, Moram facit dominus meus venire, māducet autem & bibat cum ebriosis, & percusserit conseruos suos, etc. & illud Esaiæ: Sedentes super iudicium, & reuertentes de bello ad portam, hi quoque præ vino nescierunt, & præ ebrietate errauerunt. Sacerdos & Propheta nescierunt præ ebrietate, absorpti sunt à vino, errauerunt in ebrietate, nescierunt videntem, ignorauerunt iudicium. Omnes enim mensæ repletæ sunt vomitu sordiumq;, ita vt non esset vltra locus. Atque hæc ex honestatis officio necessaria putantur. O deprauati cordis humani cæcitatem.

Deu. 20

Deu. 21

1 Cor. 5

Mat. 24

Cap. 18

De ignorantia præmiorum & suppliciorum.

C A P V T X X.

PRæmij & supplicij sempiterni non minor ignorantia inuasit homines, quàm agendorum. Animam enim aut crediderūt mori cum corpore: in quorum persona dicit Esaias, Comedamus & bibamus, cras enim moriemur. & Salomon: Quis nouit si spiritus filiorum Adam ascendat sursum? Vnus est interitus hominis & iumentorū, & æqua vtriusque conditio. sicut moritur homo, sic & illa moriuntur. similiter spirant omnia, & nihil habet homo iumento amplius. et rursus: Non est qui agnitus sit reuersus ab inferis: quia ex nihilo nati sumus, et post hoc erimus tanquam nō fuerimus: Aut, inquam, hoc crediderunt, aut suspicati sunt tātūm aliquid de futura vita: quomodo multa fabulosa crediderūt. aut si et animam immortalem cognouerunt pauci aliqui Philosophi, stabilem tamen ei beatitudinem in vita æterna non inuenerunt. Ad miseriam quippe eam post aliquot secula redire dixerunt. corpori verò aliquid præmij esse repositū nec suspicati sunt. Quia verò miserias huius vitæ pœnas primi peccati esse non cognouerunt, de natura tantquam nouerca conquesti sunt, vtique hoc modo Deum tanquam iniustum accusantes. Qui verò hoc exhorruerunt, in alium errorem inciderunt, vt dicerent nos in superiori vita peccasse. Cū ergo nihil nouissent de homine, nisi quod in hoc seculo

Cap. 22
Eccle. 3

Sap. 2.

Aug. de
trin. lib.
14 ca. 19

Lib. 11. de
trin. c. 9.

Li. 4. cō-
tra Iulian.
cap. 12.

Eiusd. li.
cap. 15.

BREVIS ET CATHOLICA

Aug in
Psa. 11. ad
versicu-
lū: Gloria
mini oēs
recti & c.

videbant, manifestumque eis esset vniuersa
bona & mala præsentis seculi iustis & ini-
iustis æqualiter euenire: hinc factum est, vt
putarent aut nullum esse Deum, aut iniu-
stum esse, aut non curare res humanas.
Vnde & corda eorum impleta sunt malitia, Eccl. 9.
& contemptu in vita sua, sicut ait Sapiens:
Qui verò prudentiores fuisse videntur, hoc
vnum cupiuerunt, vt memoriam sui, & bo-
num nomen quàm maximè longum effice-
rent. Nescierunt, inquit Sapiens, Sacramēta Sapiē. 2
Dei, neque mercedem sperauerunt iustitię,
nec iudicauerunt honorem animarum san-
ctarum. quoniam Deus creauit hominem
inexterminabilem, & ad imaginem simili-
tudinis suę fecit illum. inuidia autem dia-
boli mors introiuit in orbem terrarū. imi-
tantur autem illum, qui sunt ex parte il-
lius. Iustorum autem animæ in manu Dei Ibid. c. 1
sunt, & non tanget illos tormentū mortis.
Visi sunt oculis insipientium mori: & exi-
stimata est afflictio, exitus illorum, & ab iti-
nere iusto abierūt in exterminium, & quod
ā nobis est iter exterminij: illi autem sunt
in pace. & si corā hominibus tormēta passi
sunt, spes illorū immortalitate plena est. &
in paucis vexati, in multis benè disponētur.

*Non tolli per ignorantiam legis, eius obliga-
tionē vel punitionē. CAP. XXI.*

Aug c. 2.
li. de gra-
tia & lib.
arb. & c. 3

Q Vi nouerunt diuina mandata, aufer-
tur eis excusatio quam solent homi-
nes habere de ignorantia. sed nec ipsi sine
pœna erunt, qui legē Dei nesciūt. qui enim Rom. 2
sine

sine lege peccauerunt, sine lege & peribū.
 Et nō sine causa dictum est: Effunde iram
 tuam in gentes quæ te non nouerunt. & il-
 lud quod ait Apostolus: Cum venerit in
 flamma ignis dare vindictam in eos qui ig-
 norant Deum. Ipsum verò qui non debet
 puniri, condemnare, exterum existimat iu-
 stus Deus à sua virtute. Nulla vindicta, nul-
 la correptio, nullum Dei flagellum debe-
 tur nisi peccato, excepto illo qui in flagella
 paratus est, vt experiretur omnia secūdem
 similitudinem sine peccato, vt esset sanctus
 sanctorum sacerdos interpellans etiam pro
 sanctis. Patet igitur culpa, vbi nō latet pœ-
 na: sicut ostendit Apostolus, dicens: Pecca-
 tum non imputabatur cum lex non esset.
 sed vt scias etiam tunc fuisse peccatum, sub-
 iecit: Sed regnauit mors ab Adam vsque
 ad Moysen, conuincens videlicet ex pœ-
 na, etiam tūc fuisse peccatum, cū esse non
 putaretur. Vbi verò peccatum est & pœna,
 ibi etiā lex prohibēs & puniēs sit necesse est.
 Neq; enim peccatū erit si quid erit, si nō di-
 uinitus iubeatur vt nō sit. Sic autē est lex na-
 turæ in humana natura etiā dū ignoratur,
 sicut in omnib' elemētis est prædicatio cul-
 tus Dei: q̄a videlicet si homo excæcatus nō
 esset, & ex seipso & ex alijs creaturis intelli-
 geret legē naturæ. In codice scripta perma-
 nēt edicta, etiam si homo cæcus sit vt legere
 ea nō possit. Nec est quod causemur legem
 naturæ ignorātibus nō esse promulgatam:
 quoniā ille excusare nō potest ignorantiam
 edicti qui sibi oculos eruit, ne mandatum

Vide in-
frā fo. 92

Lib. 2. de
pec. mer.
& remis.
cap. 16.

Pesper
contra
Collato.
cap. 10.

Sic Aug.
c. 17. lib.
2. de nup.
& cōcup.

Lib. 2. de
pec. mer.
& remis.
cap. 16.

Aug epi- conscriptum legeret. Quamuis ergo igno-
 stol. 105. rantes se excusare videantur, non tamen
 ad Sixtū. admittit hanc excusationem, qui scit se fe-
 cisse hominem rectum, ei que obedientiæ Eccl. 7
 dedisse præceptum, nec nisi eius quo malè
 vsus est libero voluntatis arbitrio, etiam
 quod transfret in posteros manasse pecca-
 tum. Ac per hoc, inexcusabilis est omnis
 peccator, vel reatu originis, vel additamen-
 to etiam propriæ voluntatis, siue qui no-
 uit, siue qui ignorat: quia et ipsa ignorantia
 in eis qui intelligere noluerunt, sine dubi-
 tatione peccatum est, in eis autem qui non
 potuerunt, pœna peccati est. Ergo in vtrisque
 non est iusta excusatio, sed iusta damnatio.
 Porrò promulgatio legis naturæ quæ erat
 in prima institutione, significata videtur in
 prima legis Moyfi promulgatione. Sicut
 enim Deus per semetipsum, sine vlla ho-
 minis opera, decem præcepta et voce pro-
 pria pronunciauit, et in tabulis digito suo
 inscripsit: ita et in prima hominis institu-
 tione, per omnes creaturas homini audien-
 ti loquebatur madata sua, et in tabulis cor-
 dis eius per spiritum suum ea inscripsit. Si-
 cut verò dum filij Israëli relicto Deo vitu-
 lum adorârunt, tabulæ ab irato Moyse con-
 fractæ fuerunt: ita etiam dum primus pa-
 rens Deo relicto adhæsit diabolo, cor eius
 iusto iudicio in varias cupiditates in scelera
 discissum est, et sic lex de corde deleta. De-
 nique, quemadmodum domini pietas in-
 staurauit tabulas, sed non sine Moyfi mini-
 sterio, qui secundas tabulas et dolauit, et
 inscri-

Idem cõ-
 cione 2.
 in Psal. 32
 ad initiū.

Exo. 32.

Exo 34

inſcripſit : ita poſt hominis lapſum Deus cordi hominis rurſum legem ſuam clementer inſcribit, ſed non ſine hominis docentis miniſterio, et Ieſu Chriſti gratia.

Quomodo dicantur quidam eſſe ſine lege.

C A P V T X X I I.

Apoſtolo dicuntur quidam eſſe ſine lege: aut quia legem per Moysen datam non acceperunt, vt dum dicit: Gentes quæ legem non habent, naturaliter quæ legis ſunt faciunt, aut quia legem naturæ non norunt: vt dum ait, Ego viuebam ſine lege aliquâdo. Hoc modo infans ſine omnibus reliquijs legis naturæ eſſe dicitur, quia nihil nouit, cum tamen reuera ei ſint innatæ, ſed adhuc cõſopitæ. * In illo enim vtrûque cõſopitum vacat, et bonum naturale rationis, et malum originale peccati. Sicut ergo in eo eſt prudẽtia carnis legi Dei inimica, & (vt vocat Apoſtolus) peccatum mortuum, ſiue latens: ita etiam in eo eſt mortua lex, ex cuius diſſonãtia dicitur peruerſus. nihil enim peruerſum, niſi quod à regula ſua diſſonat. Sicut in eo eſt lex peccati, ita eſt & lex mentis. Sicut enim ſemen virtutis, virtus eſt, & ſemen peccati, peccatum: ita & ſemen legis, lex eſt. Porro annis accedentibus, euigilante ratione, ſimul noſcitur mãdatum, ſimul reuiuifcit peccatum: quod aduerſus creſcentem cum pugnare cõperit, tunc apparebit quod in infante latuerit mãdatum ſimul & peccatum: & vt hyperbolicè dicamus, nouoq̃ue verbo vtamur

Rom 2

Rom 7

Rom 7

Aug. de ſpi & lit. cap. 16.

Au. epiſt. 89 ad Hilariũ. Et ca. 9. li. 1. contra 2. epiſt. Pelagiana.

* Lib. 2. cõtra Iulia. c. 4.

vide c. 16 lib. 21 de ciui. Dei.

Aug. epiſt. ſtol. 89.

Iam citato loco libri cõtra Iulia.

Hiero. ad

BREVIS ET CATHOLICA

vtamur ad explicandum sensum: Peccatum, quod priusquam haberet puer intelligentiam absq; peccato erat, per præuaricationem mandati incipiet ei esse peccatius peccatum. Sciet enim quid sit malum, & nihilominus faciet. talis quippe homo præuaricator est legis.

Aug ca.
20. lib. de
gra & li.
arbitr.

*Quòd ignorantia legis non mutet legem, sicut
minuat peccatum. CAP. XXIII.*

Aug c. 7.
de gra &
lib. arb.

PECCATA ignoratium legem minora sunt quàm scientium legem, sicut ait Dominus: Ille seruus qui cognouit voluntatem domini sui, & non se preparauit, & nõ fecit secundum volutatem eius: vapulabit multis. qui autem non cognouit, & fecit digna plagis: vapulabit paucis. Omni autem cui multum datũ est, multum quæretur ab eo: & cui commendauerunt multũ, plus petet ab eo. Tãto maiore iniustitia violatur præceptum, quanto faciliore potest obseruatia custodiri. Ignoranti deest scientia & bona voluntas: scienti, tantũ bona voluntas. Igitur qui sciens peccat, liberiore voluntate peccat quàm nesciẽs: quanquã peccatũ nescientis sine voluntate nõ sit, sed voluntate facti, non voluntate peccati: quod tamen factũ, peccatũ est. Hoc enim fit, quod fieri non debet. Vult speciem mali, non genus. Voluntariẽ eligit malum in particulari, sed inuitus vt concipitur in genere. ideoq; non excusatur in toto. Est ibi volutas quædam bona in genere, sed nõ est bona in particulari. cõtra qualia oramus: Ab occultis munda me. &

Luc. 12

Ca. 12. li.
14 de ci-
uit, Dei.

Lib. 1. re-
trac. c. 15

me. & Apostolus seipsum iudicare nō audebat. Inuariata enim & fixa permanet naturæ lex, quantūcūq; ignoretur, quantacūq; prauitas hominis fuerit. eadē est lex de non fornicādo, viro casto & viro impuro. & sic cæteræ naturæ leges eadē sunt sciētibus & ignorātibus, iustis & impijs. Nunquā enim sic punit Deus volūtātē malā, vt naturę perimat dignitatē. Si eadē naturę dignitas impijs est quæ sanctis: vtiq; idem est vtrisque naturalis ordo. eadem ergo & lex, quæ illū ordinē cōseruare iubet. In omnibus rebus regula siue mēsurā immobilis est, vt mēsuranda, quæ mutabilia sunt, mēsuræ adaptari possint, ne (sicut habet Prouerbiū) Lesbysa fiat regula, hoc est, non res mēsuræ, sed ipsis rebus mēsurā accōmodetur. Ergo & lex naturæ nō ad mores hoīm curuari, sed contrā, mores hominū ad legē erigi debēt. Ne volūtātē Dei velis torquere ad volūtātē tuā, sed tuā corrige ad volūtātē Dei (ait August.) volūtas Dei sic est quomodo regula. ecce, puta, torsisti regulam vnde habes corrigi. illa autē integra manet, regula enim est incōmutabilis. Hæc est in hominibus magna & vsitata peruersitas: quia cūm debeāt viuere ipsi secundū volūtātē Dei, Deum volunt viuere secundū voluntatem suā. vnde dicit; Existimāsti iniquē quod ero tui similis. Et cūm ipsi nolūt corrigi, illū volūt deprauari, rectū nō arbitrātes quod ille vult, sed quod ipsi volunt. Duę voluntates sunt, tua, & Dei. sed volūtas tua corrigatur ad volūtātē Dei, nō voluntas Dei detorqueatur

De Gene
fi ad lite-
rā lib. 8.
cap. 23.

In Psal.
94.

Aug. ini-
tio com-
mētār in
Psal. 48.

Idem ad
ver. psal.
31 Gloria
mini oēs
recti, etc.

BREVIS ET CATHOLICA

queatur ad tuam, praua est enim tua, regula est illa. stet regula, & quod prauū est ad regulam corrigatur. Sicut ergo prauitas ad Dei voluntatem, quæ ordinem naturalem conseruare iubet, corrigenda est: ita & ignorantia nostra ex lege, quæ, vt ait Sapiens, Prou. 6 lux est, illustranda est, non ipsa lux per nostras tenebras obscuranda, aut varianda est.

De reliquijs legis naturæ post peccatum relictis. CAP. XXIIII.

De spi. & lite c. 27. **N**ON vsque adeò in anima humana, imago Dei terrenorū affectuum labe detrita est, vt nulla in ea velut lineamenta extrema remanserint: vnde merito dici possit etiam in ipsa impietate vitæ suæ facere aliqua legis, vel sapere. Nam remansit utiq; id, quòd anima hominis nisi rationalis esse non potest. Nec potuit natura humana in omnibus malis suis amittere beatitudinis appetitum. a Acquirendæ enim beatitudinis causa faciunt omnes homines quicquid vel boni faciunt vel mali. b Quis enim vilo modo velle esse possit infœlix, etiam si aliud vult vbi eum & nolentem infœlicitas consequatur? c Nam peccando nec pietatem nec fœlicitatem tenuimus, volūtatem verò fœlicitatis nec perdita fœlicitate perdidimus. Similiter d nemo est qui gaudere nolit, sicut & nemo est qui pacem habere nolit. Et e vsque adeò eadem natura refugit falsitatem, & quantum potest deuitat errorem, vt falli nollint etiam quicumque amant fallere. Quantum quoque f ametur nosse vel

Enchi c. 25. & de na. & gra. cap. 46. a Aug. cōcio. 2. in Pfa. 32 b Idē ca. 49. lib. de na. & gra. c Lib. 22. de ciuit. Dei ca. 30 d Cap. 12. lib. 19. de ciui. dei. e Idem c. 17. Ench. f de ciui. Dei li. 11. cap. 17.

vel hinc intelligi potest, quod lamentari quisque sana mente mauult quàm lætari in amentia. Ex hoc autem veritatis & beatitudinis appetitu, nouit consequenter, bonum & conueniens ad veritatis & foelicitatis assecutionem esse agendum, malumque vitandum, deteriora melioribus subdenda, melius esse æternum temporali, inuiolabile violabili, non corruptionem, sed incorruptionem diligendam. Quicquid verò ab alio pati non vult, ideo pati non vult quia malum iudicat. quod sibi ab alio fieri exigit, ideo exigit quia bonum iudicat. Vnde manifestum est homini, hoc alteri homini non faciendum, quod ipse pati non vult, & id alteri præstandum, quod sibi fieri postulat. Hanc legem scriptam in cordibus hominũ nec ipsa delet iniquitas. Quis enim fur æquo animo furem patitur? nec copiosus adactum inopia. Nullus est qui facit alteri iniuriam, nisi qui sibi fieri nolit. Et in hoc transgreditur naturæ legem, quam non sinitur ignorare, dum id quod facit non vult pati. Iudicat etiam homo, pœna aliqua dignum esse, quod malè agitur: quod verò bene, præmio aliquo ac laude. Ideoque sicut ille qui bene agit, naturaliter gaudet: ita & qui malè agit, naturaliter metuit remorsumque conscientie patitur. Vnde dici solet, Conscientia mille testes: &, Se iudice nemo nocens absoluitur. * Ex hoc naturæ instinctu cognouit Cain peccatum suum, dicens: Maior est iniquitas mea, quàm vt veniam merear. & Adam & Eua post lapsum

Aug. li. 2.
de lib. arbit. ca. 10

Aug. initio enarrationis
Psal. 57.

Aug. cõfess. lib. 2.
cap. 4.

Idem in
Psal. 118.
tract. 25.

Prosper
lib. cõtra
Col. c. 22.

Prosper. in
fine ca. 11
li. 3. de vita cõtèp.
Iuuenal.
Satyra 13
* Hiero.
ad Algasia in q. 8

cogno-

BREVIS ET CATHOLICA

cognouerunt peccatū suum. Pharao quoq; antequam lex daretur per Moysen sua crimina confitetur, dicens, Dominus iustus: Exo. 9. ego autem & populus meus, impij.

Quid agat homo ex legis natura reliquijs.

C A P I T U L U M X X V.

Aug. ca. 27. lib. de spi. & lit.

Contra Iulia. lib. 4. cap. 3.

a Prosper contra Collato. cap. 22.

b Aug. tractat. 8 in Ioan. Vide me diū capit. 24. li. 22. de ciuit. Dei.

EX lege naturæ adhuc reliqua quorundā impiorum, nec Deum verum veraciter iusteq; colentium, quædam facta prodijisse nouimus, legimus, vel audiuius, quæ secundum iustitiæ regulā, non solum vituperare non possumus, verū etiā meritò recteq; laudamus: quāquā si discutiatur quo fine fiat, vix inueniuntur quæ iustitiæ debitā laudē defensionēve mereātur. Etsi enim naturaliter quæ legis sunt vtcūq; fecerūt, scriptū habētes in cordibus opus legis hæctenus, vt alijs nō facerēt, quod perpeti nollent: hoc tamen peccauerūt, quod homines sine fide nō ad eū finē ista opera retulerūt ad quē referre debuerūt. Minus enim Fabricius quā Catilina punietur, non quia iste bonus, sed quia ille magis malus, & minus impius q̄ Catilina Fabricius, nō veras virtutes habēdo, sed à veris virtutibus nō plurimū deuiādo. a Ex his naturæ à Deo cōdite reliquijs, intelligit etiā homo, mores ciuitatū concordiaq; populorū non posse aliter contineri, nisi vt rectè factis præmia, & peccatis pœnæ decernerētur. Ideoq; ad similitudinē legalium mādatorū, pprio iudicio multa sanxerūt. b Attē de vniuersum orbē terrarū ordinatū in ipsa humana repub. quibus administrationibus, quibus

quibus ordinibus potestatum, cōditionibus
 ciuitatū, legibus, moribus, artibus. Si enim Prosper
 loco am
 citato.
 nec ad ista terrena ordinanda rationalis
 animi vigeret ingenium, nō vitiata esset, sed
 extincta natura.

*Ex lege naturæ salutem æternam non
 esse. CAP. XXVI.*

INest igitur hominibus vis illa naturæ, quæ Aug de
 spi. & lit.
 cap. 27.
 legitimū aliquid anima rationalis & sen-
 tit, & facit, sed pietas, quæ in aliā vitā trans-
 fert beatā & æternam, legem habet imma-
 culatam, conuertentē animas vt ex illo lu-
 mine renouētur, fiatq; in eis quod dicitur:

Pfal. 4.

Signatū est super nos lumen vultus tui do-
 mine. Vnde & auersi obsolescere merue-
 runt, renouari autem nisi gratia Christiana.

1. Ti. 2.

hoc est, nisi mediatoris intercessione non
 possunt. Vnus enim deus, vnus & mediator
 Dei & hominum homo Iesus Christus, qui
 dedit semetipsum redēptionē p̄ omnibus.

Galat. 1.

Vnde sicut eis qui volētes in lege iustificari
 à gratiā exciderunt, verissimè dicit A postol-
 lus: Si ex lege iustitia, ergo Christus gratis
 mortuus est: sic & de his qui gratiā quā cō-
 mendat & præcipit fides Christi putat esse
 naturā, verissime dicitur: Si ex natura iusli-
 tia, ergo Christus gratis mortuus est. Iā hīc
 enim erat lex, & nō iustificabat: Iā hīc erat
 et natura, & non iustificabat. Ideo Christus
 non gratis mortuus est: vt & lex per il-
 lum impleretur, qui dixit: Non veni sol-
 uere legem, sed adimplere: & natura per
 Adam perdita, per illum repararetur, qui
 dixit

Mat. 7.

Idē c. 17.
 li. de gra-
 tia & lib-
 arbit. Et
 cano. 21.
 concil.
 Arausic.
 Item c. 3.
 lib. 4 cō-
 tra Iulian.

Videatur
Aug. ca.
26. lib. 1.
de gratia
Christi.
* Prosper
in carm.
de ingra-
tis sub fi-
nem.

dixit venisse se quærere & saluare quod pe- Luc. 19
rierat : in quem venturum antiqui etiam
Patres crediderunt , qui diligebant Deum.
* Nemo etenim nemo est qui nõ cū vulnere primi
Sit patris genitus: quo vulnere mens prius intus
Percussa est, q̄ mēbra foris, cū mēte receptū est
Quod regione poli disiecta superbia suasit.
Sic animus, cui lumen erat de lumine summo,
Arbitrium inuoluit tenebris, & luce relicta
Consilio legit tetra nigrescere noctis.
Nec iam captiuos oculos extollere in altum
Sponte potest: quoniã hoc etiã, spoliante tyranno,
Perdidit, vt quanto iaceat sub vulnere nõrit.
Si quid enim de principijs fœlicibus illi
Et vita exiliij superest prudenter agenda,
Hoc sanum, & quo nil fuerit sublimius in se
Credit: amat q̄ suum mundi sapientia sensum,
Innumeras sese claram mirata per artes:
Quod coniecturis sublimibus abdita quærit,
Quod meminit rectè, sapit acriter, æstimat aptè,
Quod studiū fandi excoluit, quod legibus vrbes
Instituit, morēsque feros ratione recidit,
Vt pœna metus officio certarit amoris,
Iam cū exercetur numeris ad sidera cœli
Per cursus noscenda suos, & scire videtur
Effectus solis varios, Lunaq̄ labores:
Quam speciosa sibi est? et quam vanescit in ipsis?
Qua licet ex primo nature habeantur honore,
Non tamen ad veram possunt perducere vitam.
Deniq̄ ab his præceptis in multas religiones
Decidit, & factis hæsit factore relicto.

Omnes

Omnes adultos, antequam ad Christum veniant, natura legem prauaricari.

CAPVT XXVII.

ET si pauci quidam ignorantium Deum ita fuerint gloriæ auidi, vt huius vnus ingenti cupiditate ceteras cupiditates preserint: ideoq; à magnis, apud alios cōsuetis, iniurijs proximorum opere externo abstinentes a vtcunq; non fecerint, quod pati nollent: b hi ipsi tamen & omnes alij iam ratione vtentes peccatores, huiusq; legis: Quod tibi fieri nō vis, alteri ne feceris, prauaricatores fuerunt. c Qui enim nondum iustitiam propter Deum & propter ipsam iustitiam diligit, sed eam sibi vult ad conquirendum terrena seruire, vbi viderit ex alia parte ipsam, ex alia cōmodum temporale, trahitur pondere temporalis cupiditatis, & relinquit iustitiam: quam propterea tenere conabatur, vt haberet illud quod se nunc videt amittere si illam tenuerit. Qui verò inter Gentiles iustitiam non propter terrena commoda, sed propter iustitiam, sectandam esse sciuerunt, id nihilominus non fecerunt. Non potest enim scientia ex naturę opibus residua, sui perceptione præstare, vt quod faciendum nouerimus, etiam facere diligamus. & si homo excellentissimis artibus & cunctis mortalium polleat disciplinis, iustificari ex se non potest, quia bonis suis malè vtitur, in quibus sine cultu veri Dei impietatis, immunditiæq; conuincitur, & vnde se defendi existimat, accusatur.

Aug. de
ciui. Dei
lib. 5 c. 12

a Idē ad
medium
cap. 3. lib.
4. cōtra
Iulian.

b Idē ad
illud Psa.
118. Præ-
uaricato-
res repu-
taui, etc.
& epist.
89.

c Aug in
5. c epist.
ad Galat.

Prosper
contra
Collato-
rem c. 22

BREVIS ET CATHOLICA

Aug. de
ciuit. Dei
li. 2. c. 26.

Idē ini-
tio enat.
Psal. 57.

Idē c. 21.
lib. 19. de
ciui. Dei.

Hiero. in
1. caput
Ezech.

tur. Quoniam autem tanta vis sit probi-
tatis & castitatis, vt omnis vel penē omnis
eius laude moueatur humana natura, nec
vsque adeò sit turpitudine vitiosa, vt totum
amittat sensum honestatis: amor tamen vi-
tiorū efficit, vt frequentissimè innatam sibi
honestatem homo non consideret, & ita
paulatim praua consuetudine obscuratur,
& tantum non extinguuntur reliquæ legis
naturæ: adeò vt incipiat iā iustū videri id,
quod ei q̄ plus potest magis prodest, quod
principiū cōtrariū est illi, Quod tibi nō vis
fieri, alteri ne facias. Ex illo principio tyran-
nides, publicè priuatim fraudes inualescūt:
sicut ex hoc, defensio ciuitatū & familiarū.
Similiter ipsam cōscientiā, & innatū remor-
sum, iuxta illud quod in Prouerbijs scriptū
est: Impius cū venerit in pfundū peccato-
rū, cōtēnit, cernimus præcipitari apud quos-
dā & suū locū amittere; q̄ ne pudorē quidē
& verecundiā habēt in delictis, & merētur
audire: facies meretricis facta est tibi, nolui-
sti erubescere. Quēadmodū igitur de lege
Moyse scriptū est: Lex subintravit vt abun-
daret delictum: ita de reliquijs legis naturæ
scriptum est: Ego viuebā sine lege aliquan-
do. at vbi venit mādātū, peccatum reuixit.
ego autē mortuus sum: & inuentū est, mihi
mandatum, quod erat ad vitam, hoc esse ad
mortē. Nam peccatū, accepta occasione per
mandatum, seduxit me, & per illud occidit.

Pro. 18

Hiero.

Rom. 1

Rom. 7

*Natura legem. gratia Christi accedente. ope-
rari opera sancta. CAP. XXVIII.*

Sicut

Sicut scientia legis Moyfi in eo quē spiritus Christi dirigit efficax est ad omne bonum (vt magis patebit infra) ita & lex naturæ quæ adhuc reliqua est in homine, operante Christo hominē eò perducit, vt etiam particulatim quid agendū sit noscat, & hoc opere præstet. Hoc enim agit spiritus gratiæ vt imaginē Dei, in qua naturaliter facti sumus, instauret in nobis. Vitiū quippe, cōtra naturā est: quod vtiq; sanat gratia, propter quā Deo dicitur: Misere mei, sana animā meā, quoniā peccaui tibi. Proinde naturaliter homines quæ legis sunt faciunt. Qui enim hoc nō faciunt, vitiosè faciūt, quo vitio lex Dei deleta est de cordibus. ac per hoc, vitio sanato cū illic scribitur, fiūt quæ legis sunt naturaliter: non quòd per naturā negetur gratia, sed potius, per gratiā reparetur natura. Simul autē & hoc dicendum, quòd naturalē illam iudicādi vim nobis in seuit, ac fecit nil indignā doctrinæ, qui nos condidit Deus. Nemo enim est qui doceat colorum aut schematū aspectus internoscere, aut inter strepitū aut vocē, vel inter ea quæ malè & quæ bene olent, siue inter saporū aut alterius succi gustus, vel inter mollia & dura, aut inter calentia & frigida discernere. Neq; mētem sanè quisquā docebit sese illis applicare quæ sunt intelligibilia, Et quēadmodū ipsi sensus, si qd illis acciderit incōmodi, cura tantū opus habēt, & p̄pria facilè operationē adimplent: ita & mēs carni alligata, & illius impleta phantasij, fide opus habet, & recta vitæ conuersatione

Aug. ca.
17 lib. de
spi. & lit.
Et Prosp.
lib Sent.
Sent. 258

Basil in
sine epif.
141. ad
Cæsariē.

Psa. 40
Rom 1

BREVIS ET CATHOLICA

Damasc.
ca. 14. lib.
3. de or-
tho. fid.
Videatur
Leo ser. 1
de ieiunio
10. mēsis &
ser. 4. de
nati. Do.

quæ pedes ipsius instar cerui componūt & instituunt, ipsamque in sublimibus constituunt. Naturales sunt virtutes, & naturaliter & æquè in omnibus insunt, & si nō omnes æquè operemur ea quæ sunt naturæ. Nam ex eo quod secundum naturam, in id quod præter naturam per transgressionem lapsi sumus. Verum Dominus ex eo quod præter naturam, ad id quod secundum naturam nos reparauit. Hoc enim est secundum imaginem, & secundum similitudinē. Et exercitatio, & huiusmodi labores: non ad acquirendam virtutem, quæ forinsecus sit inducenda, excogitati sunt, sed ad inductam & præter naturam prauitatem expellendam. Quemadmodum & ferri rubiginem non naturalem existentem, sed ex negligentia contractā, per laborem detergentes, naturalem ferri splendorem nitescere facimus. Porrò quāto magis quisque ad agendam vitam regulis & luminibus virtutum in natura relictis vitatur, & secundum hæc agit vitam; tanto magis viuit facitque sapienter.

Aug. li. 2.
de lib. ar.
cap. 10.

Reliquias legis natura non esse impijs semina virtutum. CAPVT XXIX.

Semen
virtutis.

ID est homini semen siue origo virtutis, quod omnibus quæ in homine sunt expensis, ferax est nihilominus boni operis, sicut bona opera semen sunt vitæ æternæ. Qui seminat, ait Apostolus, in spiritu, de

Aug. c. 7.
lib. 2. de

spiritu metet vitam æternam. & Ioānes nouitatem ex spiritu Dei conceptā, per quam quis

Gala

DECALOGI EXPLICATIO. 24

- quis ex Deo nascitur, semen Dei appellat: pec.me. & remis.
1. Ioa. 3. Qui, inquit, natus est ex Deo non peccat, & non potest peccare, quia semen eius in ipso manet. & Christus filios regni appellat semen suum, id est, à se seminatos. Cum igitur ante Christi gratiam vitia homini dominantur, quae suffocant Dei verbum, cum quibus virtutes habitare non possunt, usque; Prosper adeo ut propterea appellentur omnes nequam zizania seminata à diabolo & nata ex diabolo: & cum ipsa prauitas occasione accepta per reliquias legis naturae longè fiat maior: clarissimè patet, has legis naturae reliquias non esse homini ante gratiam semina virtutum: sicut scortatori diuitiae non sunt principia bonae vitae, nec gladius furioso vitae custodia est. Lex igitur naturae impijs iram operari dicenda est, non vitam, sicut de lege Moyse dicit Apostolus. Similiter non est dicendum, quod propter has reliquias legis naturae, in homine remanserit lumen decusque; virtutum: cum maiora de- Prosper cōtr. Col lato c. 17
- Rom 7 Simile.
- Rom 4 Idè ca. 19 contra eūdem.
- decora atque tenebras occasione legis naturae adducat peccatum. Inerant homini quidem ante peccatum virtutum semina beneficio creatoris inserta, sed praeuaricatione primi parentis euersa sunt, nec haberi queunt nisi eo restituente qui dederat. successerunt verò in tota natura humana pro virtutum seminibus omnium vitiorum venena.

Quomodo reliquiae legis naturae rectè dicantur semina virtutum. Cap. xxx.

BREVIS ET CATHOLICA

SI autem semē virtutis appellemus verbū Dei, siue quicquid secundū naturā suam cōsideratum hominem ad virtutē adducit (quo modo appellat Christus semen suum in parabola de quadruplici genere auditorum) in omnibus elemētis habemus virtutū principia, cum nihil clament aliud quā Deo esse seruiendum. Euidētius autem virtutum semina habemus in legis naturæ reliquijs cordibus nostris inscriptis: per quas in conscientia cuiuslibet animæ, quantumcunque peruersæ, quæ tamē vllō modo ratiocinari potest, loquitur Deus. quod Dei verbum etsi generatim fiat, principiū tamē est, ex quo, Christi spiritu operante, procedit fides, procedit dilectio Dei. qui enim Deo credit, aut Deū diligit: ideo hoc agit, quia bonum est, quia suum cuique reddere oportet, quia Deo debitum est. Ad omnia, ait Basilius, quæ descripta nobis à Deo præcepta sunt consequenda, naturales etiam ab ipso facultates accepimus. Cum igitur præceptum nobis sit, vt charitatem in Deum habeamus, in ipso confestim ortus nostri initio, vim quādam nanciscimur, per quam nostrapte sponte ad ipsum diligendum impellimur. Nam & rerum pulchrarum natura appetentes sumus: & item sponte nostra quicquid necessitudine aliqua, propinquitatēque coniunctum nobis est, diligere, & ijs, quicunq; de nobis bene meriti sunt, charitatem omnem præstare consueuimus sine præiua doctrina. * Verū quid est quæso pulchritudine diuina admirabilius? quis nobis coniu-

Aug li. 2.
de ser. do
mini in
mō. c. 15

In regu-
lis fufius
dispu c. 2
Videatur
etiā ho. 9
hexame-
ron.

* Sic Au-
gust ad il-
lud Psal.
144. Et
virtutē
tuā an-
nuntia-
bunt,

coniunctior quàm is qui nos creauit? quis
 plura beneficia nobis præstitit quàm Deus?
 Quanquã igitur post peccatũ, nõ sine Christi
 gratia, magnoq; * labore assequatur homi-
 nes amorem honesti ac probitatis, & mali-
 tiæ totius detestationẽ: tamen nobis non
 arduum adeo sit & difficile amorem recu-
 perasse iustitiæ, modò id ardenti affectu ex-
 petamus, simul & odium iniquitatis. Omnẽ
 enim ad vtriusq; consecutionem, Deus im-
 partiuit vtiliter potentiã animæ rationali,
 vt amandi, ita & habendi odio: vt præduce
 ratione directi virtutẽ quidẽ amemus, odio
 verò habeamus iniquitatem. Creãdo enim
 Deus vnicuiq; semen sapientiæ, id est, pieta-
 tis, atq; intelligendi radices inserit. Et hoc
 modo rationalẽ efficit creaturã, naturæ suę
 participẽ faciens, a & ineffabilis sui splẽdo-
 ris quasi lucidos vapores, eo modo quẽ so-
 lus nouit, in mentem hominis immittens.
 propterea noster pater Adam non tempo-
 re (quẽ admodum nos) prudẽtiã didicit, sed
 statim à sui creatione perfectẽ sapiens fuit,
 datum sibi diuinitus lumẽ adhuc cõseruãs,
 naturęq; dignitatẽ integrã retinens. Perspi-
 cuum est, b inquit Hieron. natura omnibus
 Dei inesse notitiam, nec quẽquã sine Chri-
 sto nasci & nõ habere semina in se sapiẽtiæ
 & iustitiæ, reliquarũq; virtutũ. Vnde multi
 absq; fide & euãgelio Christi, vel sapiẽter fa-
 ciũt aliqua vel sanctẽ, vt parẽtibus obsequã-
 tur, vt inopi manũ porrigãt, nõ opprimant
 vicinos, nõ aliena diripiant, magisq; iudicio
 dei obnoxij fiãt, quòd habẽtes in se p̄cipia

homilia
 in Psal.
 44 ad il-
 lud: Dile-
 xisti iusti-
 tiã. Vide
 eundẽ ad
 extremũ
 homilię,
 ad hoc:
 cõstitues
 eos prin-
 cipes &c.
 & Hiero-
 in eundẽ
 locum.

Cyril in
 illud pri-
 mi Ioan.
 Qui illu-
 minat
 omnẽ ho-
 minẽ, &c
 a Au. ser.
 38. de ver-
 bis dom-
 voluit
 Deus oĩ
 aĩã inse-
 minare
 initia in-
 tellectus,
 initia sa-
 pientiæ.
 b In illud
 1. ad Gal.
 Vt reue-
 laret filiũ
 suũ, &c.

BREVIS ET CATHOLICA

Idem in
ca. 3. eius-
dē epist.
ad hoc:
Iustus ex
fide viuit

Aug. ca.
10 li. 2. de
libe. arb.

Aug. c. 3.
li. 4. con-
tra Iulia.

Aug. lib.
13. Con-
fess. ca. 17

virtutum & Dei semina, non credunt in
eo sine quo esse non possunt. Ideoq; cum in
Christum non credant, frustra se fortes &
sapientes, temperantes vel iustos esse putāt.
nullus enim absque Christo viuit: sine quo
omnis virtus in vitio est. Quemadmodum
verò dicuntur semina virtutum relicta in
homine post peccatum: ita dicitur homo
nosse regulas luminaq; virtutum: quia vi-
delicet lex naturæ generalia quædam præ-
cepta de veris virtutibus præscribit: quan-
quam in particulari nesciat homo in quo
vera virtus sita sit. Non enim absurdè vir-
tus definita est ab eis qui dixerunt: Virtus
est animi habitus, naturæ, modo, atque ra-
tioni consentaneus. Verum dixerunt: sed
quid sit consentaneum liberandæ ac beati-
ficandæ naturæ mortalium nescierunt.
Neque enim omnes homines naturali in-
stinctu immortales & beati esse vellemus,
nisi esse possemus. Sed hoc summū bonum
præstari hominibus non potest, nisi per
Christum, & hunc crucifixum, cuius morte
mors vincitur, cuius vulneribus natura no-
stra sanatur. Ideoq; iustus ex fide Christi vi-
uit. Atque in eo omni modo lex naturæ se-
men virtutum appellanda est. Iubente do-
mino Deo nostro germinat anima nostra
opera misericordiæ, secundum genus dili-
gens proximum in subsidijs necessitatum
carnalium, habēs in se semen secundum si-
militudinem: quoniam ex nostra infirmita-
te compatimur ad subueniendum indigen-
tibus, similiter opitulantes quemadmodum
nobis

Abac.

nobis vellemus opem ferri, si eo modo indigeremus.

Hactenus de lege naturæ & eius abolitione: nunc de eius reparatione dicendum.

De necessitate legis diuinæ.

CAPVT XXXI.

Soluit naturalem legem Adam, qui voluit sibi arrogare quod non acceperat, vt esset sicut creator & conditor suus, & diuinum honorem affectaret. Itaq; per inobedientiam offensam traxit, & culpam incidit ex insolentia. qui si non rupisset imperium, & obediens fuisset mandatis cœlestibus, prærogatiuam naturæ atque ingentæ sibi innocentia hæredibus proprijs reseruasset. Ergo quia per inobedientiam prærogatiua naturalis legis corrupta atque interdicta est: ideo scriptum legis existimatum est necessarium, vt vel partem haberet qui vniuersum amiserat: & cui perierat quod nascendo assumpserat, discendo saltem cognosceret & custodiret. Ne ergo homines sibi aliquid defuisse quærentur, scriptum est & in tabulis & quod amissum erat, & illud etiam exiguum, quod homines in cordibus suis non legebant. Non enim & scriptum non habebant, sed legere volebant. Oppositum est oculis eorum quod in conscientia videre cogentur: & quasi foris secus admota voce Dei, ad interiora sua compulsus est homo, dicente scriptura: In cogitationibus impij, interrogatio erit. Vbi interrogatio, ibi lex, Sed quia homines appetentes

Ambros. epist. 71. ad Iren.

Aug. initio enar. Psal. 57.

Sap. 1.

BREVIS ET CATHOLICA

tentes ea quæ foris sunt, etiam à seipsis exul-
 les facti sunt, data est etiam conscripta lex,
 non quia in cordibus scripta non erat, sed
 quia tu fugitiuus eras cordis tui, ab illo qui
 vbique est compræhenderis, & ad teipsum
 intrò reuocarîs. Proptereà scripta lex
 quid clamat de eis qui deseruerunt legem Esa 46
 scriptam in cordibus? Redite præuaricato- Deu 5
 res ad cor.

*Quòd congruo tempore Iudæis data sit
 lex. CAPVT XXXII.*

VSque ad Moyfi tēpora relictus est ho-
 mo in tenebris suis: & tūc solis Iudæis,
 ex quibus nascituruserat Christus, data est
 iterum lex naturæ: vt ex lege accepta, & ex
 aliorum horrenda ignorantia, disceret ho-
 mo in quantis tenebris antea fuerat versa-
 tus. quod agnoscens Dauid, extollit miseri-
 cordiam Iudæis præstitam: Qui annunciat, Ps. 147
 inquit, verbum suum Iacob, iustitias, &
 iudicia sua Israël. Non fecit taliter omni na-
 tioni, & iudicia sua non manifestauit eis.
 Tam diu homo in ignorantia relictus est,
 soli que Iudæi demum illustrati sunt, vt dis-
 ceret homo non nisi Dei misericordia ag-
 nosci legem eius: sicut ait Propheta: Do- Ps. 145
 minus illuminat cæcos, & Nehemias gra-
 tias agens pro Iudæis: Spiritum tuum bo- 2. Esd. 9
 num dedisti eis qui doceret eos. Si statim à
 lapsu legem eis dedisset, vel omnibus gen-
 tibus tradidisset: facîle superbus homo sibi
 arrogasset legis Dei notitiam, tanquam ipse
 sibi eam parasset, aut suis meritis eam obti-
 nuisset.

DECALOGI EXPLICATIO. 27

Deu. 32

nuisset . ea enim vel quibus nunquam ca-
ruimus , vel quæ cum omnibus habemus
communia: non ex gratia accepta , sed aut
ex viribus nostris, aut ex meritis nostris re-
putare solemus. Vnde Moyses, vt gratiæ dei
esse ostenderet notitiam legis : Memento,
ait, dierum antiquorum, cogita generatio-
nes singulas. interroga patrem tuum, & an-
nunciabit tibi; maiores tuos, & dicent tibi.
quando diuidebat Altissimus gētes : quan-
do separabat filios Adam, constituit termi-
nos populorum iuxta numerum filiorum
Israel. Pars autem domini, populus eius: Ia-
cob funiculus hæreditatis eius . Inuenit
eum in terra deserta , in loco horroris, &
vastæ solitudinis. Circunduxit eum & do-
cuit. Tanto verò tempore ante Christi
aduentum data fuit lex : vt homo cognita
lege & præuaricata , disceret se non solum
ignorantem esse, sed & prauum , qui prop-
ter suam prauitatem etiam cognitã legem
seruare non valeret.

*Cur ab occiso agno Paschali, quinquagesimo
die data sit lex. CAP. xxxiiij.*

Exo. 19

A Decimoquarto * die primi mēsis (quo
agnus Paschalis ad vesperã occisus est)
computatis septēdecim diebus primi men-
sis, & triginta diebus secundi mensis, & tri-
bus tertij mensis (cuius tertio die lex pro-
mulgata est, digito Dei conscripta in dua-
bus tabulis lapideis) inueniuntur vsque ad
datam legem quinquaginta dies : Vt nobis
signifi-

* Ex Au-
gust q. 70
quæstio.
in Exo. &
c. 16. epi-
stol. eius.
119 Hie-
ro ad Fa-
biol. mā-
sio. 12.

BREVIS ET CATHOLICA

Aug. c. 43
lib. 16. de
ci. Dei vi
detur ha
bere q̄ à
morte cō
put. & c.
16. epist.
119. &
Prosper
lib. 2 de
Voc. gēt.
cap. 16.
Iſychius
in Leuit.
lib. 6 in
cap. 23.

significaretur, quòd merito occisi agni im-
maculati Christi lex de diligendo Deo &
proximo scriberetur per Spiritum sanctum Act. 2.
in cordibus fidelium quinquagesimo die,
non quidem à morte Christi, sed à resur-
rectione eius: in qua secundus Adam totus
nouus & præparatus ad nos regenerandos
& penitus innouandos apparuit. in cuius fi- Leui. 23
guram, post ingressum populi in terrâ pro-
missam celebrabatur quinquagesimus dies,
non ab occiso agno, sed ab oblato manipu-
lo primitiarum, qui in figuram primogeniti
mortuorum Christi offerebatur post die
sabbati in diebus azymorum, hoc est, primo
die hebdomadæ (quem nos Dominicum
vocamus) occurrente in hebdomada Pas-
chali. & ita festum Penthecostes semper Leui. 23
occurrebat die Dominico, erat enim pri-
mus dies hebdomadæ octauæ, sicut annus
iubileus erat primus annus octauæ hebdo-
madæ annorum. Vnde etiam festum Pen-
thecostes festum hebdomadarum appella-
batur: in quo offerebatur sacrificium no-
uum domino ex omnibus habitaculis filio-
rum Israel, duo panes primitiarum, utique
ad designandum primitias spiritus, siue in-
choatam nouitatem, quam in hac vita ex
Christi passione & resurrectione accipi-
mus, Spiritu sancto primum in die Penthe-
costes in ecclesiam effuso: sicut in Paschate
perfecta atq; integra nouitas mētis & cor-
poris nobis ex Christi passione & resurre-
ctione, futura designatur.

Quòd

DECALOGI EXPLICATIO. 28

Quòd lex data Moyfi contineat omnia præcepta
legis naturæ. Cap. XXXIIII.

- N**ulla sunt in euangelio, ad pietatem & ad bonos mores spectantia tam ardua præcepta, quin & eadem data sunt in lege Moyfi. Nam & illa dicit: Non concupisces uxorem aut rem proximi sui. ex quibus mandatis satis intelligitur, omnem concupiscentiam operum prohibitorum à Deo esse prohibitam. Quòd verò Dominus in Euangelio dicit: Non veni soluere legem, sed adimplere, non sic intelligendum est, quasi semiplena lex verbis domini integraretur, sed vt quod litera iubente propter superborum præsumptionem impleri non poterat, suadente gratia propter humilium confessionem impleretur, opere factorum, nõ adiectione verborum. Sic Christus, vbi quibusdam antiquis sententijs propositis, adiunxit: Ego autè dico vobis: non legem quæ per Moyfen data est auxit, sed potius commendauit præcepta legis Moyfi, vt quicquid ex persona sua insuper loqueretur, contra falsam Pharisæorum aut insufficientem doctrinam, & ad declarandâ legis Moyfi expositionem valeret. Quia enim non intelligebant homicidiũ nisi peremp-tionẽ corporis humani, per quam vita priuaretur: aperuit Dominus, omnem iniquum motũ ad nocendum fratri, in homicidij genere deputari. vnde & Ioãnes dicit: Qui odit fratrem suũ, homicida est. Et quoniam putabant tantummodo corporalem
- Aug. cõ-
tr. Faust.
lib. 19.
cap. 28.
- Idẽ c. 27.
eius lib.
- Idẽ eius.
lib. ca. 26
- Eiusdẽ
lib. c. 27.
- cum
- Exo. 10
- Mat. 5.
- Mat. 5.
1. Ioã. :

BREVIS ET CATHOLICA

Idē r. re-
tra c. c. 22

cum foemina illicitam commixtionem vocari mœchiam, demonstraui Magister, etiã talem concupiscentiam nihil esse aliud. & ita in cæteris quæ dominus in sermone illo prolixo mandauit, rem se habere infra patebit. Quia autem clarius & expressius etiã ipsis carnalibus quædam præcepta à Christo proponuntur quàm à Moysse, cautiùs & moderatiùs dicitur, penè nulla præcepta quàm nulla esse in nouo testamento, quæ non sint in veteri.

Quòd lex Moysi contineat promissa et supplicia terrena. CAP. XXXV.

PRomissa fuit homini in prima institutione, si obediens permanisset, & æterna fœlicitas in societate angelorũ, & simul corporis & animæ in hoc tempore beatitudo. Sed ipse relicto Deo, æternis temporalia, spiritalibus bonis corporalia, societati sanctorũ Sathanæ consortium præposuit: & nimis quærendo huius temporis fœlicitatem, vtramq; pariter tam temporalẽ quã æternam perdidit. Vt igitur ad pristinã fœlicitatẽ reduceretur, debuit rursus contemptis temporalibus & corporalibus bonis, quibus inordinatè inhefit, æterna atq; spiritalia amplecti. Verùm quia homo carnalibus affectibus implicatus nisi tẽporalia desiderare nõ nouerat, persuadendum illi prius fuit, quòd etiam ista terrena Deus dat homini, vt etiã in ipsis infimis rebus quodammodo Deum diligere assuesceret carnales, & tãdẽ ad spiritalẽ Dei dilectionẽ adducti,
etiam

Aug cõ-
tra Adi-
Natum
mani-
chæi dis-
cipulum
cap. 20.

etiam ipsa terrena pro eo contēnerēt. Misericorditer igitur carnali populo Israēl promisit Deus diuitias, gloriā, & fœlicitatē terrenā si seruaret sua madata, misericorditerq; minatus est oīa cōtraria si nō seruaret madata sua: sicuti est videre Leui. 25. & Deu. 38.

Legem Moysi etiam aeterna promittere & conminari. CAP. XXXVI.

Rom. 6. & 5.

Deu 27

Gala. 3.

Gen. 17

Nu. 19.

Nu. 9.

Leu. 7.

Exo. 20

Deu 18

Ioan. 3.

Ioā. 13.

Ioā. 6.

AT quia reuera stipendium peccati est mors, non tantum temporalis, sed & æterna; Deus per Moysen, tanquam perfectus legislator sicut peccatum prohibuit, ita & æternā mortē cōminatus est. Maledictus, inquiens, qui non permāserit in sermonibus legis huius, nec eos opere perficit. quem loquens cū pertractans Apostolus: Christus, inquit, nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictū. Cū Christiani non magis quàm alij impij ex temporali miseria eripiantur, manifestū est, secūdū Apostoli interpretationē, Moysen minatū esse æternā maledictionē. Huc pertinet, quòd incircūcisus, & nō aspersus aqua lustrationis, & nō celebrans Phasē, & comedens sanguinē, & Prophetā similit̄ Moysi, hoc est, Christū, non audiēs: in lege dicuntur perituri de populo suo obfirmate Deo vltore faciē cōtra eos: quēadmodū in euāgelio dicitur: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire regnū Dei: &, Sinon lauero te, non habebis partē mecū: &, Nisi mādaucaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinē, nō habebitis vitam in vobis.

Vide Augusti. li. 16. de ci. Dei ca. 27. & de nup. & cō. li. 2. c. 11. & li. de pecca. orig. c. 30 & contra Iulia lib. 5. cap. 9.

&, Qui

BREVIS ET CATHOLICA

Aug. cō-
tra Iulia.
lib. 2. c. 6.

& Qui incredulus est filio, nō videbit vitā, ^{Ioan. 3}
sed ira Dei manet super eum. Quod enim
in lege dicitur: Peribit de populo suo, hoc
in Euangelio dicitur: Non potest introire
in regnum Dei, Non videbit vitam. Quod
in lege dicitur: Ego vltor existam, Obfir-
mabo faciem meam contra hominē illum,
in Euangelio dicitur: Ira Dei manet super
eum. Sed Prophetæ manifestius de æterno
supplicio sunt locuti, quā ipse Moyses.
Dauid inquit: Inueniatur manus tua om- ^{Psal. 20}
nibus inimicis tuis: dextera tua inueniat
omnes qui te oderunt. Pones eos vt cliba-
num ignis in tempore vultus tui. Dominus
in ira sua conturbabit eos, & deuorabit eos
ignis. & iterum: Intereant in seculum secu- ^{Psal. 91}
li. item Esaias: Vermis eorum nō morietur, ^{Ca. vlt}
& ignis eorum non extinguetur.

Vide Au-
gust pau-
lo ante
medium
epist. 95.
ad Inno-
& contra
2. epist.
Pela. lib.
4. c. 5. Et
lib. de spi-
rit. & lit.

Similiter, quia sola terrena bona nō sunt
præmium iustitiæ, siue finis propter quem
iustè agendum est, quum omni terrena fœ-
licitate præstantior sit iustitia, quæ perpetua
est & immortalis, hoc est, cui debetur vita
æterna: Dominus Deus vt perfectam iusti-
tiam præcepit per Moysen, ita etiā verum
præmium iustitiæ vitam æternam promi-
sit, dicens: Qui fecerit mandata mea, viuet ^{Leu. 26}
in eis. & Ezechiel hanc promissionem re- ^{Eze. 18}
petens: Iustus, inquit, vita viuet, & nō mo-
rietur: Loquens vtique etiā de morte &
vita æterna. sicut & Christus in Euangelio ^{Luc. 10}
quærentem: Magister, quid faciendo vitam
æternam possidebo? ad legem remisit, di-
cens: Hoc fac (quod de diligendo Deo &
proxi-

- Mat. 19 proximo præcipit) & viues. & alteri respon- ca 28. itē
 dit similiter : Si vis ad vitam ingredi, serua Hilar ad
 Act. 7. data: deinde solū legis Moyssi man- hoc Psal.
 Rom 7. data commemorans. Vnde & ipse Stepha- 68. Dele-
 vitæ dare nobis. & Apostolus: Mandatum bitur de
 erat ad vitā. * Prophetę verò clariùs de vi- lib. viuē.
 ta æterna à lege promissa sunt locuti. Habi- Aug in-
 Psa. 139 tabunt recti, inquit Dauid, cum vultu tuo: super lib.
 Psal. 33 &, Custodit dominus omnia ossa eorum. 4. de ciu.
 Dan. 12 vnum ex his nō conteretur. Daniel quoq;: Deic. pe-
 Euigilabunt, ait, alij in vitam æternam, alij nult.
 in opprobrium, vt videant semper. Sanè * Vide
 Dominus in euangelio, loquens de scriptu- Aug ca.
 ris veteris instrumenti : Scrutamini, inquit, vlt. libr.
 Ioā. 5. scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam 19. cōtra
 æternam habere. Et ante Christi aduētum Faulū.
 Mar 12. Sadducæorum secta meritò abominationi
 Cap. 6. erat: quia resurrectionem tollebat, contra
 & 7. quos liber secundus Machabæorum pul-
 cherrimè introducit sanctos martyres Ele-
 azarum & septem fratres cum matre sua re-
 surrectionem defendentes, etiam ex Moyssi
 cantico, vbi scriptum est : Et in seruis suis
 consolabitur, quod procul dubio de resur-
 rectione dictum esse, ex eo in loco præce-
 dentibus manifestum est: Mea est vltio, &
 Deu 32. ego retribuam in tempore, vt labatur pes
 eorum: iuxta est dies perditionis, & adesse
 festinant tempora, Iudicabit dominus po-
 pulum suum: quod ad Hebræos cap. 10. de
 Act. 24. extremo iudicio interpretatur Paulus apo-
 stolus: qui in tribunali Felicis præsidis dicit
 Iudæos expectare resurrectionē iustorum

et iniquorum. item coram rege Agrippa. In Act. 26
spe inquit, quæ ad patres nostros repromissionis facta est à Deo, isto iudicio subiectus, in quam duodecim tribus nostræ nocte et die deseruientes, sperant deuenire. De qua spe accusor à Iudæis, Rex. Quid incredibile iudicatur apud vos, si Deus mortuos suscitatur? Spirituality quoque bona promisit dominus, dicens per Moysen: Si in præceptis meis ambulaueritis, ponam tabernaculum Leu. 26
meum in medio vestri, et non abijciet vos anima mea. ambulabo inter vos, et ero Deus vester: vosque eritis populus meus. Et iterum: Suscitabit te dominus sibi in populum sanctum, sicut iurauit tibi, si cullodieris mandata domini Dei tui. quæ promissiones nil aliud significant, quam id quod dominus in Euangelio dicit: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit: et Pater meus diliget eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus. Vnde etiam Paulus huiusmodi promissiones ad filios noui testamenti pertinere ostendit in posteriore epistola ad Corinthios: Vos, inquit, estis templum Dei viui, sicut dicit dominus: Quoniam inhabitabo in illis, et inambulabo inter eos, et ero illorum Deus, et ipsi erunt mihi populus. propter quod exite de medio illorum, et separamini, dicit dominus, et immundum ne tetigeritis, et ego recipiam vos. et ero vobis in patrem, et vos eritis mihi in filios et filias, dicit dominus omnipotens. Has ergo habentes promissiones, Charissimi, mundemus nos

mus nos ab omni inquinamento spiritus,
perficiētes sanctificationem in timore Dei.

*Cur rarò spiritualia & aeterna promiserit lex
Moyfi, & plus minis quàm promissis
egerit. CAP. XXXVII.*

Obscurè & rarò spiritualia bona atq; aeter-
na promisit lex Moyfi : quia nondum
diuulgata atque propalata gratia Christi,
paucissimi spiritales erant . Maxima verò
turba caducis bonis inhiabat, alia bona nec
cognoscens nec desiderans . Et ipsi pauci
spiritales in omnibus illis terrenis præ-
mijs cœlestia significari intelligebant : si-
cut Apostolus, de Patriarchis loquens, te-
statur : Iuxta fidem , inquiens , defun-
cti sunt omnes isti , non acceptis repromis-
sionibus , sed à longè eas aspicientes & sa-
lutantes , & confitentes quia peregrini et
hospites sunt super terram. Qui enim hæc
dicunt : significant se patriam inquirere.
Et si quidē ipsius meminissent de qua exie-
runt : habebant utique tempus reuertendi.
nunc autem meliorem appetunt , id est,
cœlestem. Sic tempore illo maximè prædi-
cabatur, vt crassissimaquæq; peccata, velut
idololatriam, adulterium, et similia vitaret
vulgus : rariùs autem, vt studerent omnes
latentes in corde prauas concupiscentias
euellere. Atq; hac eadem de causa , quia fe-
rè omnes carnales erant , plus minis quàm
promissis tunc temporis agebâtur . * Car-
nalibus enim terror præcipuè utilis est,

Aug. cõ-
tra Faust.
lib. 4. c. 2.

* Aug.
cõtra A-
dianatū
Manich.
discipul.
cap. 17.

temporalisq; vindicta infirmos animos terret, vt enutritos sub disciplina erudiat, & à sempiternis atque ineffabilibus supplicijs possit auertere. quia plus timent carnales quod in præsentì Deus vindicat, quàm illud quod futurum minatur. Vnde & lex Moyfi cù horrèdo populi terrore data est. Exo. 19

Tempore gratiæ reuelatæ præmissiones & minas rariùs esse temporales. CAP. XXXVIII.

Aug cõ-
tra Fau-
li. 19. c. 31

Aug cõ-
tra Adi-
mãt c. 18

AT ex quo Spiritus sanctus cum magna dulcedinis cõsolatione de cœlo missus est: maximè Dei bonitas commendatur & quia spirituales per omnes gentes multiplicati sunt, valde expressè ac frequenter cœlestia promissa inculcãtur. Ad quam manifestationem pertinet nomen regni cœlorum tam crebrò nominatum à Domino: quod in illis libris veteribus nõ inuenitur. Testimonijs quidem vitæ æternæ & resurrectionis mortuorum abundat vetus scriptura: sed hoc nomen, Regnum cœlorum, propriè pertinet ad reuelationem noui testamèti, ab eo primùm nominatum, qui palam demonstrauit agnum qui tollit peccata mundi. Ita quoque, frequèter & admodum expressè terribile illud iudicium, ignis æternus, tenebræ exteriores, fletus & stridor dentium, societas diaboli impijs præparata, hoc tempore gratiæ dicuntur. Cæterùm, quia & hoc tempore reuelatæ gratiæ carnales reperiuntur, imò ipsi iusti adhuc ex parte tales sunt, Dominus etiã ijsdem ipsis quos vult esse rerum temporalium contemp-
tores,

Mat 3
Ioã. 6

Mat 25
Luc. 13

tores, vt in euangelio sibi feruiant promittit earum multiplicationem, in hoc seculo dicēs: Nemo est qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrē, aut matrem, aut filios, aut agros propter me, & propter Euangelium, qui non accipiat centies tantum nunc in hoc tempore, domos, & fratres, & sorores, & matres, & filios, & agros cum persecutionibus, & in seculo futuro vitam æternam. Vnde exultat Apostolus, dicens: Quasi nihil habētes, & omnia possidentes. Et promittit Christus, quod cibus & potus, & vestimenta adijcientur ijs, qui quæsierint primū regnū Dei & iustitiam eius. Vnde & Apostolus Paulus veteris scripturæ quasdam temporales promissiones ad filios noui testamenti ostendit pertinere: Honóra, inquit, patrem tuum, & matrem tuam: quod est mādātum primū in promissione, vt bene sit tibi, & sis longæuus super terram. & iterum: Pietas promissionem habet vitæ quæ nunc est, & futuræ. item: Sint mores sine auaritia, cōtenti præsentibus. ipse enim dixit: Non te deserā, neque derelinquam, ita vt confidenter dicamus: Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo. Et quemadmodum Christus in aduentu suo corporalia beneficia multis dedit: ita & nunc per sanctos suos corporalium sanitatum miracula non desinit operari. Simili modo, propter violatum votum Ananias & Zaphira corporaliter occisi sunt à Domino: & propter indignam sumptionem Eucharistiæ multi

Aug de
ser. do. in
mōte li.
1. cap. 38.
Et cōtra
Adi. c. 17

BREVIS ET CATHOLICA

erant infirmi & imbecilles, & moriebantur multi, Famem quoque & pestem, bella & similes tribulationes, propter peccata etiã nunc immittit Dominus. Sed quia nunc tempus est, vt abnegatione sui, portatione crucis, contemptuq; terrenorum reuertatur quisque ad Deum: comparatione promissionum spiritualium ac cœlestium, minarumq; futuri iudicij, rarò nunc temporalia promittit et minatur Dominus, præsertim si perpendamus quo modo egerit cum veteri populo.

De consilijs Euangelicis.

CAP. XXXIX.

CÆterum non ea tantũ ad quæ omnes obligantur (quæ propriè præcepta appellantur) sed consilia quoque euangelica sub veteri lege et insinuata sunt et cœpta obseruari: licet apertiùs tempore legis gratiæ. Consuluit Christus in Euangelio paupertatem, dicens: Si vis perfectus esse, vade et vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in cœlo. Consuluit perpetuam castitatem Apostolis, dicentibus considerata causa hominis cum vxore. Non expedit nubere, respondens: Non omnes capiunt verbum hoc, sed quibus datum est. Sunt enim eunuchi qui seipso castrauerunt propter regnum cœlorum, qui potest capere, capiat. Perfectam obedientiam consuluit, dicens adolescenti: Veni, et sequere me. Consuluit hæc obseruari in cõmuni vita, dum ipse primũ discipulos in vnã familiã cõgregauit, et postmodum
Spiri-

Mat

Act. 4.
Act. 5.
Job 21.
Iul. 72
Psa. 143
Sap. 3.

Spiritu sancto misso de cælo primos Christianos in communi vivere docuit, atq; voti sui violatores Ananiã et Saphyram terribiliter puniuit. Hęc quidem in populo carnali veteris legis non expressè proposita sunt, sunt tamen insinuata, dum per Prophetam Iob et Danielẽ ostenduntur etiã impijs sæpè prosperari et ditari, pij vero ac filij Dei in hoc mundo affligi, pauperesque esse. item dum idem Propheta docet, non ex abundantia terrenorum quenquam beatum esse, sed ex eo quòd dominus Deus eius sit: dum Ecclesiastes omnia terrena vanã esse, et vniuersa æquè euenire iusto et impio. omnia quoque contemnenda esse propter Dei timorem et mandatorum eius custodiam. Similiter Hieremias et alij Propheta sensere. Itidem et perpetua castitas à Salomone cõmendatur. Fœlix (inquit) est sterilis et incoquinata, quæ nesciit thorum in delicto, habebit fructum in respectione animarum sanctarum. & spado qui non operatus est per manus suas iniquitatem, nec cogitauit aduersus Deum nequissima. dabitur enim illi fidei donũ electum, & fors in templo Dei acceptissima. bonorum enim laborum gloriosus est fructus, & quæ non concidit radix sapietiæ. Et Esaias cap. 56. Non dicat eunuchus, Ego lignum aridum. quia hæc dicit dominus eunuchis, qui custodierint sabbatha mea & elegerint quæ ego volui & tenuerint fœdus meum, dabo eis in domo mea & in muris meis locum, & nomen melius à filijs & filiabus no-

Vide August. c. 18
contra
Adimã-
tum.

Vide August. c. 3.
contra
Adimã-
tũ. Hieronimũ
quoq; in
Esaiam,
qui legit
ita textũ:
Dabitur
fidei eius
electa
gratia.

Vide Hieronymum in epistola ad Paulinum.

Vide Augustinum libro 4 de S. virgini.

men sempiternum dabo eis quod non peribit. Nec solum ista ibi predicta sunt, sed & opere a quibusdam preestita. Iosue dux populi, Hieremias Propheta, virgines permanserunt. Helias & Helisæus, Ioannesq; Baptista pauperes fuere, & filij prophetarum habitantes in agris & solitudinibus facientes sibi tabernacula prope flueta Iordanis. Accedunt his filij Rechab, qui a vino abstinuerunt, domum non edificauerunt, sementem non seuerunt, vineas non plantarunt, nec ista habuerunt. Vnde per Hieremiam Domini voce laudantur, & non solum a paupertate, sed etiam ob specialem obedientiam valde predicantur: in quibus utique cœnobiticæ vitæ norma precessit. Sed quia carnales ferè erant, modicum est, quod tempore veteri de Christi consilij eluxit. Iephte impleuit votum suum, dicendo virginitatem filij suæ Deo, sicut Iudith viduitatem suam Deo consecrauit eodem veteris legis tempore, sicut etiam prophetissa Anna. Sic etiam virgo Maria dicebat se vouisse virginitatem suam Deo tanquam propinquior tempori gratiæ. Ita enim illud intelligitur: Quomodo fiet istud? quoniam virum non cognosco, id est, non cognoscere voui. Nisi enim vouisset virginitatem, cogitasset se viro fore coniungendam, cum actus matrimonij non sit prohibitus illi qui non vouit castitatem.

Hier. 35

Iudith 16. & 8.

Luc. 2.
Luc. 1.

Omnia precepta legis natura contineri in decalogo. CAPVT XL.

Cum

Cum valde multa locutus sit Deus Mo-
 ysi: duæ tantum tabulæ dantur ei lapi-
 deæ, quæ dicuntur tabulæ testimonij: re-
 positæq; sunt in arca. Nimirum omnia cæ-
 tera que præcepit Deus ex illis decem præ-
 ceptis quæ duabus tabulis conscripta sunt,
 pendere intelliguntur, si diligenter quæran-
 tur & benè intelligantur: quomodo hæc
 ipsa rursus decem præcepta ex duobus illis,
 dilectione scilicet Dei & proximi, in quibus
 tota lex pendet, & Prophetæ. Alibi ad tria
 præcepta, vniuersa reducuntur. Cum enim
 dominus in Euangelio dixisset: Nolite fa-
 cere iustitiam vestram coram hominibus
 vt videamini ab eis: ne istum nostrum cursum
 sine humanæ gloriæ metiremur, non est in
 expositione iustitiæ ipsius executus, nisi tria
 ista, ieiunium, eleemosynas, orationes: Iei-
 unio scilicet vniuersam corporis castigatio-
 nem significans: eleemosynis, omnem be-
 neuolentiam & beneficentiam, vel dandi,
 vel ignoscendi: & oratione insinuans om-
 nes regulas sancti desiderij. Hoc modo
 Apostolus in epistola ad Titum, sobrietate,
 iustitia, & pietate, omnem nostram iustitiam
 complexus est: sicut contra Ioannes, vni-
 uersa peccata tribus generibus cõpræhen-
 dit: Omne, inquit, quod est in mundo,
 concupiscentia carnis est, & concupiscentia
 oculorum, & superbia vitæ. * Iuxta quæ tria
 Dominus Christus ter à Sathana tentatus
 omnibus sibi adhærentibus vicit. Quadoq;
 verò vno præcepto omnia comprehendun-
 tur: nunc quidem dilectionis Dei, cum di-
 citur:

Aug. q.
 14. in
 Exod.

Idè li. de
 perfect.
 iusti. res-
 pō. ad ra-
 tiocin. 17

* Vide
 Aug tra-
 ctat. 2. in
 canoni-
 Ioan. &
 Ambros.
 ad illud
 cap. Luc.
 3. Cõsum-
 mata om-
 ni tenta-
 tione.

Mat. 22

Mat. 6

Cap 1.

1 Ioã. 2

BREVIS ET CATHOLICA

citur: Et nunc Israël (audi) quid dominus Deus tuus petit à te, nisi ut timeas Dominum Deum tuum, & ambules in vijs eius, & diligas eum? nunc verò dilectionis proximi, ut dum dicit Apostolus: Omnis lex vno sermone impletur, Diliges proximum tuum sicut teipsum. Consequens est enim, ut qui ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente Deum diligit: diligat & proximū tanquam seipsum, Quia hoc iubet ille quem ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente diligit. item diligere proximum, id est, omnem hominem tanquam seipsum, quis potest, nisi Deum diligit, cuius præcepto & dono dilectionem proximi possit implere? Cum ergo vtrūque præceptum ita sit, ut neutrum sine altero possit teneri, etiā vnum horum commemorare plerumque sufficit, cum agitur de operibus iustitiæ, sed oportuniùs illud de quo quisque faciliùs cōvincitur. De dilectione Dei possunt mentiri homines, quia rariores tentationes eam probant. In dilectione autem proximi faciliùs conuincuntur eam non habere, dum iniquè cum hominibus agunt. Vnde Ioānes dicit: Qui non diligit fratrem suum quē videt, Deum quem nō videt quo modo potest diligere? Mentiebantur enim quidam dilectionem Dei se habere, & de odio fraterno eam non habere conuincebantur.

Distinctio decem præceptorum.

CAPVT XLII.

Aug. q.
 7. super
 Exod. Et

HÆc decem Dei præcepta, in duabus tabulis lapideis sculpta fuerunt; quæ sic distin-

distinguenda sunt, vt in prima tabula tria
 sint Deum concernentia: in secunda verò,
 septem ad proximum pertinētia: Trium ad
 Deum pertinentium primum est: Non ha-
 bebis Deos alienos corā me. non facies tibi
 sculptile &c. non adorabis ea neque coles.
 Secundum, Non assumes nomen Domini
 tui in vanum. Tertium, de sabbatho. No-
 num, Non concupisces vxorem proximi
 tui, &c. Decimū, Non concupisces domum
 proximi tui &c. Et sanè conuenienter ad-
 modum in prima tabula tria sunt præcepta
 de Deo loquentia: quoniam Trinitatem di-
 uinam videntur insinuare diligentius in-
 tuentibus. Nam in Deo Patre primò appa-
 ret vnitas, quæ primo præcepto commen-
 datur, dum multitudo deorū reijcitur. Fi-
 lius veritas est: de qua in secundo præcepto
 prohibēte periuriū. Spiritus sanctus sancti-
 ficatio & requies est rationalis creaturæ:
 cuius meminit tertium præceptum.

cōc. 1 in
 Psal. 32. &
 de decē
 chord. c.
 5 & 6 Et
 epist. 119
 cap. 11.

Ioā. 14

*Quòd hæc decem præcepta ex dilectione iustitiæ
 impleri debeant. CAP. XLII.*

Mandatum Dei si fit timore pœnæ, non
 amore iustitiæ, seruiliter fit non libera-
 liter, & ideo nec fit. Non enim fructus est
 bonus, qui de charitatis radice non surgit.
 * Qui ergo terrenorū adipiscendorū amo-
 re & amittendorum timore Dei præcepta
 seruant, non seruant, sed sibi seruare viden-
 tur. Neq; enim fides in eis per dilectionem
 operatur, sed terrena cupiditas metusq; car-
 nalis. Sic autem præcepta qui facit, procul
 dubio

Aug. de
 spi. & lit.
 ca. 14 &
 de gratia
 Chri. lib. 1.
 cap. 16.
 * Idē c. 4
 lib. 3 cō-
 tra 2 epi-
 Ro. Pela.

BREVIS ET CATHOLICA

dubio inuitus facit, ac per hoc in animo nō facit. mauult enim omnino nō facere, si secundum ea quæ cupit & metuit, permittatur impunè. Ac per hoc, in ipsa voluntate intus est reus, vbi ipse qui præcipit inspicit Deus. Ideò hi verè non faciunt: quoniam carnalis cupiditas qua peccatum augetur, cupiditate alia non sanatur. Similiter, qui solo timore gehennæ rectè agit, nondum agit quemadmodum debet. Audit homo, Noli furtum facere, timet gehennas, mallet non esse gehennas in quas fures mitterentur. Quando autem incipit amare iustitiam, nisi quando mallet furta non esse, & si gehennæ non essent in quas fures mitterentur? Attamen timendo noli facere iniqua, disces & amare non facere.

Præcepta debere fieri ex dilectione Dei.

CAPVT XLIII.

Non solum autem amore recti officij rectè agere oportet, sed & Deo in omnibus seruire. Nam licet à quibusdam tunc veræ & honestæ putètur esse virtutes cum ad seipsas referuntur, nec propter aliud expetuntur; etiam inflatæ tunc ac superbæ sunt: & ideo nō virtutes, sed vitia iudicanda sunt. Vnde Apostolus: Siue māducatis, siue bibitis, vel aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite. sicut & Moyses ante præcepit, dicens: Audi Israel, Dominus Deus noster dominus vnus est. & diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua.

Rod. cap. infra.

De spi. & lit. c. 31. & trac. 9 in can. Ioa. & ser. 19. de verb. Apost. Idē cōc. 1. in Ps. 32

Aug. c. 25 lib. 19. de ciui. Dei. & cōtra Iulia. lib. 4. cap. 3.

1 co. 10

Deut. 6

tua. Et vt cognoscas omni tempore hominem ad hoc obligatum, subiicit: Eruntque verba hæc quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo: & narrabis ea filijs tuis, & mediteris sedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens, atque confurgens, & ligabis ea quasi signum in manu tua, eruntque & mouebuntur inter oculos tuos, scribesque ea in limine & ostijs domus tuæ.

Mat. 22. Hæc ergo regula dilectionis diuinitus constituta est: Diliges, inquit, proximum tuum sicut teipsum, Deum verò ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente: vt omnes cogitationes tuas, & omnem vitam, & omnem intellectum in illum conferas, à quo habes ea ipsa quæ cõferas. Cum autem ait: Toto corde, tota anima, tota mente, nullam vitæ nostræ partem reliquit, quæ vacare debeat, & quasi locum dare, vt alia re velit frui, sed quicquid aliud diligendum venerit in animum, illuc rapiatur quo totius dilectionis impetus currit. Quisquis ergo rectè proximū diligit, hoc cū eo debet agere, vt etiã ipse toto corde, tota anima, tota mente diligat Deum. Sic eum diligens tanquam seipsum, totam dilectionem sui & illius refert in illam dilectionem Dei, quæ nullum à se riuulum duci extrà patitur, cuius deriuatione minuatur. Omnia igitur præcepta diuina referuntur ad charitatem, de qua dicit Apostolus: Finis autem præcepti est charitas de corde puro & cõscientia bona, & fide non ficta. Omnis itaq; præcepti finis est charitas, id est, ad charitatem refer-

Aug. de doc. christi, lib. 1. cap. 21.

Aug. Enchir. 121.

1. Ti. 1.

BREVIS ET CATHOLICA

refertur omne præceptum. Quod verò ita fit vel timore pœnæ vel aliqua intentione carnali, vt non referatur ad illam charitatem, quã diffundit Spiritus sanctus in cordibus nostris: nondum fit quemadmodum fieri oportet, quamuis fieri videatur. Charitas quippe ista Dei est & proximi. & vtiq; Mat 23 in his duobus præceptis tota lex pendet & prophete. Adde euangelium, adde & Apostolos. non enim aliunde vox ista, finis præcepti est charitas, &, Deus charitas est. 1. Tim 2. 1. Io 4 Quæcunque ergo mádat Deus, ex quibus vnum est, Non mœchaberis, & quæcunque non iubentur, sed speciali consilio monentur, ex quibus vnum est: Bonum est homini mulierem non tangere: tunc rectè fiunt, cum referuntur ad diligendum Deum & proximum propter Deum, & in hoc seculo & in futuro. Exo 10. 1. Cor 1

Quòd non oporteat de Deo expressè semper cogitare. CAPVT XLIIII.

EX ipso præcepto dilectionis tenetur homo quandoque à cogitatione de deo abstinere, vt miro modo ex Dei amore deũ non cogitet, Deumq; amet dum ab amando cessat. sicut ex iudicio rectæ rationis debet homo somnum alsumere, & cessare ab vsu rationis: & sic rectè agit, dũ nihil agit. Debemus deum ex omnibus viribus totaq; vita diligere. & nihilominus ipsa dilectio facit, vt etiam ipsas vires atque vitam propter deum perdat martyr. atque hac ratione domino non solum viuit, sed & moritur. Non

tur. Non solum vigilat domino Christianus, sed & dormit ei.

Hilariter seruanda esse præcepta Dei.

CAPVITVLV.

Sicut nobis præcipitur agere ex dilectione Dei & iustitiæ. ita & id ipsum hilariter operari. Gaudiû enim, est fructus sancti Spiritus dilectionem cõcomitans. Seruite, ait Propheta, domino in lætitiâ. & Apostolus. Qui miseretur in hilaritate, non ex tristitia, aut ex necessitate. Hilarem enim datorem diligit Deus. Quicquid facis, cum hilaritate fac, & tûc bene facis. si autem cum tristitia facis, fit de te: Non facis. Nec aliam ob causam scriptura commemorat non esse grauiâ diuina præcepta, nisi vt anima quæ illa grauiâ sentit, intelligat se nondum accepisse vires, quibus talia sint præcepta domini qualia commendantur, leuia scilicet atque suauiâ, nec arbitretur ea se perficere, quando ita facit vt grauiâ sint. Hilarẽ enim datorem diligit Deus. Nec tamen cum ea grauiâ sentit, desperando frangatur, sed ad quærendum, petendum, pulsandumq; cogatur. Quis autem nesciat, cum præceptum sit generale charitas, quia finis præcepti est charitas, & plenitudo legis est charitas, non esse graue quod diligendo fit, non timendo. Laborant autem in Dei præceptis, qui ea timendo conantur implere. sed perfecta charitas foras mittit timorem, & facit præcepti sarcinam leuem, non solum non prementem onere ponderum, verum etiã subleuan-

Aug. in li de perfect. iust. ad ratiocinat. 17. & de na. & gratia cap. 69.

1. Ti. 1.
Ro. 12.

1. Ioã. 4

BREVIS ET CATHOLICA

Vide Aug.
gust. in
Psal. 106

Citato
loco lib.
de perfe.
iust.

Prosper
sent. 112.
& Aug. 1
Cōfess.
cap. 12.

leuantem vice pennarum. Merito igitur iu-
stus dicit in oratione Dominica: Dimitte Mat. 6.
nobis debita nostra: quando præ languore
animæ fastidire incipit spirituales delicias, ita
vt eum nulla oratio, nec verbum Dei dele-
ctet. Vnde exclamat propheta: Dormitauit Psa 118
anima mea præ tædio, confirma me in ver-
bis tuis. De cuiusmodi fastidio scriptum est:
Omnem escam abominata est anima eorū, Psa 106
et appropinquauerūt vsque ad portas mor-
tis. Et clamauerunt ad dominum cum tri-
bularētur, et de necessitatibus eorum libe-
rauit eos. Similiter meritò precatur iustus,
quando ei per infirmitatem animæ in ipsa
beneficentia qua consuluit proximo, vel
cum minus sufficitur necessitatibus aliorū,
vel parū in eis proficitur, surrepit tædium
quo fuscetur hilaritas, in qua datorem dili-
git Deus. Surrepit autem tanto magis, quā-
to minus quisque, et tanto minus, quanto
magis profecerit. Contra istud tædium ac
tristitiam mandat Apostolus: Gaudete in Phil. 4
domino semper: et, Regnum Dei est, in- Ro. 14
quit, iustitia et gaudium et pax in Spiritu
sancto. Cum (inquit Prosper) bonum ope-
raris, hilaris operare. nam si quid boni tristis
feceris, fit de te magis quàm facis.

Nunc ad verba Decalogi veniamus: Ego sum Exo. 20
Dominus Deus tuus. Cap. XLVI.

NON est hoc vnū decem præceptorum,
particulares actiones præscribentium:
sed est præcipuum primumque præceptum
omnia decem complectens; quo mandat
Deus,

Deus, vt habeat eum homo pro domino Deo suo, hoc est, credat ei, timeat eum, speret in eum, diligat eum, eiq; obediatur tanquam supremo domino & summo bono suo.

Quod præceptum maximè inculcatur in Deuteronomio, dum verbis plurimis frequentissimè homini dicitur vt diligat Deum, eiq; seruiat. & Hieremias, illud omnibus præceptis præponens: Non sum locutus, inquit, cum patribus vestris, & non præcepi eis in die qua eduxi eos de terra Ægypti, de verbo holocaustorum & victimarum. sed hoc verbum præcepi eis, dicens: Audite vocem meam, & ero vobis Deus, & vos eritis mihi populus: & ambulate in omni via quam mandavi vobis, vt bene sit vobis.

Est autem generale hoc mandatum ratio & causa omnium decem sequentium, repetiturq; statim tanquam ratio primi mandati ex decem: Non sint, inquit, tibi alij Dij: quia ego sum dominus, Deus tuus. Item in Leuitico ferè cuilibet præcepto adijcitur istud tanquam ratio, dum posito præcepto dicitur toties: Ego dominus, siue, Ego sum dominus Deus tuus, siue, Ego dominus qui sanctifico vos: Quasi diceret, faciendo hoc vel illud seruietis mihi domino Deo sanctificatori vestro: docens vtique omnia ex sui dilectione esse facienda. Vnde & Apostolus Moysen imitatus, dum de bene agentibus loquitur: Qui viuunt, inquit, iam non sibi viuunt, sed ei qui pro ipsis mortuus est & resurrexit. & rursus: Qui sapit diem, domino sapit. & qui manducat, domino man-

Cap. 7

Cap. 20
21. 22.

2 Cor. 5

Ro. 14

BREVIS ET CATHOLICA

Aug ca.
29. epist.
120.

ducat: gratias enim agit Deo. Et qui non manducat, domino non manducat: & gratias agit Deo. Nemo enim nostrum sibi viuit, & nemo sibi moritur. Siue enim viuimus, domino viuimus: siue morimur, domino morimur. Siue ergo viuimus, siue morimur, domini sumus. In hoc enim Christus mortuus est, & resurrexit: vt & viuorum & mortuorum dominetur. Vt autem ostenderet Apostolus, quid esset, domino aliquid facere, adiecit: Gratias enim agit Deo. Domino ergo aliquid facere, est in eius laudem facere. Tunc enim rectè, tunc iustè, tunc piè fit opus bonum, cum in eius laudem fit, cuius gratia donatur vt fiat. Ro. 14

Qui eduxi te de terra Aegypti, de domo seruitutis. CAP. XLVII.

MOyses, cum mitteretur à domino vt educeret filios Israël de Aegypto, dixit ad Deum: Ecce ego vadam ad filios Israël, & dicam eis: Deus patrum vestrorum misit me ad vos. Si dixerint mihi, Quod est nomen eius? quid dicam eis? Dixit dominus ad Moysen: Ego sum qui sum. Ait, Sic dices filijs Israel: Qui est, misit me ad vos. Dixitq; iterum dominus ad Moysen, Hæc dices filijs Israel: Dominus Deus patrum vestrorum, Deus Abraham, & Deus Isaac, & deus Iacob misit me ad vos: hoc nomen mihi est in æternum, & hoc memoriale meum in generatione & generationem. Quibus verbis ostendit quidè dominus immensam suam maiestatem, & inexplicabilem abyssum diuinae Exo. 1

DECALOGI EXPLICATIO. 41

uinæ naturæ, dum dicit se esse illum qui est, hoc est, qui propriè & reuera est. sed tamen maluit describi atq; nominari à seruis suis, qui homines mortales fuerant: vt videlicet carnalis populus Israel meliùs eum nõsset per sensibiles homines descriptum, scirètq; se Deum habere propitium, si Abraham, Isaac, & Iacob imitarentur.

Simili modo, rursum postquam dominus Deus eduxit populum Israel de durissimâ Ægypti seruitute per multa signa & portenta, & deletionē eorum qui Israelitas oppresserant: descripsit se ab illo sensibili opere quod eis præstiterat, nempe à liberatione eorum de seruitute Ægypti. in hoc enim opere tam multa & tam magna fecit Deus, vt eius potentia & prouidentia atque misericordia erga Israelem, etiam carnalibus vt cunque innotesceret. At nunc, ab incomparabiliter excellētiori, & ab homine nunquam comprehenso beneficio, in educatione Israel aliquousque obumbrato, describitur nobis Deus noster. In hoc, inquit Apostolus, Christus mortuus est, & resurrexit: vt viuorum & mortuorū dominetur. ita vt iam meritò dicamus: Dominus Deus noster ille est, qui pro nobis liberandis à peccato et æterna morte, et in vitâ æternam traducendis mortuus est, et resurrexit. Hâc rem ita prædixit Hieremias. Ecce dies veniunt, dicit dominus: et suscitabo Dauid germen iustum, et regnabit rex, et sapiens erit; et faciet iudicium et iustitiam in terra. In diebus illis saluabitur Iuda, et Israel ha-

BREVIS ET CATHOLICA

bitabit confidenter ; et hoc est nomen quod vocabunt eū, Dominus iustus noster, hoc est, deus iustificator siue iustitia nostra. Sed quia Christi passionem atque resurrectionem etiam sibi arrogare conantur, qui ad Christum non pertinent: sensibilius beneficium ex Christi passione et resurrectione ortum, nos habituros affirmat Hieremias, per quod Deum nostrum describamus. Propter hoc, inquit, ecce dies venient, dicit dominus, et non dicent vltra, Viuit dominus qui eduxit filios Israel de terra Ægypti: sed, Viuit dominus qui eduxit et adduxit semen domus Israel de terra Aquilonis, et de cunctis terris ad quas eieceram eos illuc, et habitabunt in terra sua. quasi diceret, Non amplius describent Deum nostrum ab illo beneficio quod præstitit soli carnali Israel, quando eduxit eum de terra Ægypti: sed describent eum ab illo beneficio, quod toti posteritati domus Israel conferet. Quid est autem educere et adducere semen domus Israel de terra Aquilonis, et de cunctis terris ad quas eiecti erant, nisi non solum gentem Iudaicam, sed et alios filios Dei ouesq; Christi quæ dispersæ erant congregare in vnum ouile Ecclesiæ? Quid est, nisi per diuersitatem linguarum cunctarum omnes gentes in vnitatem fidei congregare? Nominatur verò deus ab hac omnium gentium congregatione, dum vocatur Deus catholicæ Ecclesiæ. quod nomen etiam Esaias prædixit, quando Ecclesiam, consolans eam, sic est allocutus: Domina-

Ioā. 11.

Esai. 54.

bitur

bitur tui qui fecit te, Dominus exercituum
 nomen eius: & redemptor tuus sanctus Is-
 rael, Deus omnis terræ vocabitur. & Pro-
 pheta David: Psallite Deo nostro, psallite:
 psallite regi nostro, psallite. quoniam rex
 omnis terræ Deus, psallite sapienter. Reg-
 nauit Deus super omnes gentes: Deus se-
 det super sedem sanctam suam. Principes
 populorū cōgregati sunt cum Deo Abra-
 ham. Ergo iuxta Prophetarum vaticinia,
 pro isto quod dixit Dominus Iudæis: Ego
 sum dominus Deus tuus, qui eduxi te de
 terra Ægypti, de domo seruitutis: nunc in
 auribus nostris sonare debet: Ego sum do-
 minus Deus tuus, qui vt te liberarem à pec-
 cato & morte æterna, duceremq; ad vitam
 æternam, pro te mortuus sum, & resurrexi,
 & per Spiritum meum ex omnibus genti-
 bus catholicam Ecclesiam in vnam fidem
 & pietatem congregaui.

De infidelibus. CAP. XLVIII.

Q Vum igitur hoc præcepto, vt Deo
 credamus tâquam primæ & summæ
 veritati mandetur: sicut scriptum est, Qui
 timetis dominū, credite illi: patet, rebelles
 ei esse omnes atheos, qui audent dicere in
 corde suo: Nō est Deus, aut, Non est noster
 Deus, hoc est, prouidentiam humanarum
 rerum non habet. Item, omnes apostatas, à
 Christianismo deficientes: Iudæos omnes,
 atque Turcas, Christi derisores. Item, om-
 nes hæreticos, qui Christo per catholicam
 Ecclesiam loquenti non credunt, sed perti-

BREVIS ET CATHOLICA

naciter falsis dogmatibus assentiuntur, aut
 de veris dubitare pertinaciter eligunt. Se-
 cundum Augustinum, Enchiridij cap 20.
 Academici putat nihil pro certo suscipien-
 dum, sed omnem assensum suspendendum
 esse. Sicut igitur hi sectam condiderunt, ita
 & qui de vno articulo pertinaciter iudiciū
 suspendit, sectarius est: uti & ille professor
 hæreseos est, qui dicit se non credere talem
 articulum, etiam si non dicat eum falsum.
 Thomas quoque ponit hanc hæresis defi-
 nitionem, quod renitatur fidei apertè sus-
 ceptæ. Et sanè pertinaciter dubitans, vide-
 tur errare, quod incertum virtute iudicet
 quod certum est. Ambrosius in Concilio
 Aquileiensi: Arrium qui non damnat (ait)
 similis illius est, & hereticus verè dicendus.
 Sanè in Synodo Ephesina prima, canon. 1.
 2. & 11. & 12. & in definitione 7. Synodi
 anathematizantur non confitentes fidem,
 Titulo de hære. c. ad abolendam: dicuntur
 hæretici, qui aliter sentiunt de Eucharistia
 quam Romana Ecclesia. Sed qui dubitat,
 sentit non esse credendum, iudiciūq; sus-
 pendendum, Ecclesia Romana secus iudi-
 cante: sicut Celestius iudicabat quæstionis
 rem esse, nō hæresis, traducem peccati: teste
 August. ca. 2. & 3. libri de peccato originali.
 de quo idem Augustinus dicit, quod libe-
 rior fuit in errore quia se dubitare professus
 est. Hi omnes euersi sunt à fundamento, &
 radice fidei penitus excisi. Hi sunt rami oli-
 uæ fidelium patriarcharum nunquam insiti,
 aut penitus effracti. Sed & hi contra hoc
 præ-

Aug. ca.
 vlt. li. de
 vnit. Ec-
 cles. & q.
 xi. super
 Matth.

præceptū grauissimè impingūt, qui hæreticis credunt, aut propter serpentinum sermonem nutant in dogmate fidei, quanquam citra pertinaciam. Ouium enim Christi est alienum non audire, sed fugere ab eo. Attendite, ait Christus, à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. & Estote prudentes sicut serpētes. Rursus nec illi fatis fideles sunt, qui (vt loquitur Euangelium) ita dediti sunt villis & negotiationibus, iugis bouum probandis & rei vxoriæ similibusq; spinis seculi, vt dogmata fidei, factis tamen aperte, tum festorum celebratione, tum concionibus sanctis, tum sacramentorum celebratione in Ecclesia promulgata, nesciant; aut si sciant, tamen vel nunquā vel rarissimè viuaciter considerant. De huiusmodi conqueritur æterna sapientia. Vocauit, inquiens, & renuistis: extendi manus meas, & non fuit qui aspiceret. Veni, & non erat vir. Vocauit, & non erat qui audiret. Et Propheta Dauid: Generatio, inquit, quæ nō direxit cor suū, & nō est creditus cum Deo spiritus eius. Hi etsi præcones Dei cōtume- lijs nō afficiant, facilimè tamē circūferūtur omni vëto doctri-næ in hæreticorū astutia.

De malè securis. CAP. XLIX.

PRæcipitur etiam hoc præcepto vt Deū timeamus, sicut scriptum est, Si ego dominus, vbi est timor meus? dicit dominus exercituum. Peccant ergo in illud, qui- cunque vel quia citò non profertur in ma- los sen-

BREVIS ET CATHOLICA

los sententia vel aliqua alia ex causa, absque
 timore villo mala perpetrant, & sperata Dei
 seruitute confidunt se etiam permanentes
 in sceleribus misericordiam consecuturos,
 aut si vitam quandoque in melius mutare
 proponant, id nihilominus ita de die in diē
 differūt, atque si forent certi de dono pœ-
 nitentiæ semel accipiēdo. Rursum illi con-
 tra hoc præceptum peccant, qui etsi crimi-
 na sua derelinquant, Deum tamen placare
 non satagunt per eleemosynas, ieiunia, ora-
 tiones, ecclesiasticaque Sacramenta, vt ve-
 niam consequantur. Contra quos inquit
 Apostolus: Existimas autem hoc, ô homo, Rom. 2
 qui iudicas eos qui talia agunt, & facis ea,
 quia tu effugies iudicium Dei? An diuitias
 bonitatis eius, & patientiæ, & longanimita-
 tis cōtemnis? Ignoras quoniam benignitas
 Dei ad pœnitētiā te adducit? Secundum
 autem duritiā tuā, & impœnitens cor,
 thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelatio-
 nis iusti iudicij Dei, qui reddet vnicuique
 secundum opera eius. & Propheta Dauid:
 Existimasti iniquē quod ero tui similis: ar- Psa. 49
 guam te, & statuam contra faciem tuam.
 Intelligite hęc qui obliuiscimini Deum: ne-
 quando rapiat, & non sit qui eripiat. Cōtra
 hos & Sapiens: Ne, inquit, sequaris in forti- Eccl. 5
 tudine tua concupiscentiam cordis tui. &
 ne dixeris, Quomodo potui? aut quis me
 subijciet propter facta mea? Deus enim vin-
 dicans vindicabit, Ne dixeris, Peccaui, &
 quid mihi accidit triste? Altissimus enim est
 patiens redditor, De propitiato peccato
 noli

noli esse sine metu, neque adicias peccatum super peccatum. Et ne dicas, Misericordia domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur. Misericordia enim, & ira ab illo citò proximant, & in peccatoribus respicit ira illius. Non tardes conuerti ad dominum, & ne differas de die in diem. subitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te. Rursum nec illi huic præceptò obediunt, qui ita immersi sunt terrenis cupiditatibus, vt terribile Dei iudicium, seueramque iustitiam, imminentem mortem, inexplicabiles gehennæ pœnas non cogitent. De qualibus dicitur: Non est timor Dei ante oculos eorù. & rursum: Heu viuunt homines tanquam mors nulla sequeretur: Et velut inferna fabula vana foret. De omnibus istis malè securis dicit Ecclesiastes: Sùt impij qui ita securi sunt quasi iustorum facta habeât. Hos (vt habet Apostolus) dies domini sicut fur in nocte comprehendet: & cum dixerint, Pax & securitas, tunc repentinus eis superueniet interitus, sicut dolor in vtero habentis, & non effugient.

De desperantibus. CAPVT L.

Iubemur hoc præceptò etiam sperare in Deum. sicut scriptum est: Sperate in eo omnis cõgregatio populi, effundite coram illo corda vestra; Deus adiutor noster in æternum. Sperare, inquam, iubemur & veniam commissorum scelerum, & auxilium ad benè agendum deinceps, vitamque æternam, &

Psa 13.

Eccles 8
& The-
sal. 5.

Psal. 61

BREVIS ET CATHOLICA

nā, & necessaria huius vitæ subsidia. Ideoq; huic præcepto aduersantur omnes qui magnitudine scelerum suorum territi veniam à Deo obtinere desperant; ita se gerentes cum fratricida Cain, & Dei traditore Iuda, tanquam maior esset iniquitas eorum immensa Dei bonitate: quasi mors vnigeniti filij Dei non sufficeret ad exoluendum quæ ipsi rapuerunt. Insuper & illi peccāt in hoc præceptū, qui considerata vehementia prauæ cupiditatis suæ, & ad bene agendum imbecillitate, superare eam per Dei gratiam desperāt, de qualibus dicit Apostolus: Qui desperantes tradiderunt semetipsos impudicitæ, in operationem immunditiæ omnis, quales dicunt apud Hieremiam, eos admonentem ex persona domini, vt reuertatur vnusquisque à via sua mala, & dirigat vias suas, & studia sua: Desperauimus, post cogitationes enim nostras ibimus, & vnusquisque prauitatem cordis sui mali faciemus. Illi quoque, qui expensa magnitudine cœlestis gloriæ, & vilitate humanæ conditionis, tanti animi non sunt, vt ad æternam gloriam audeant aspirare, quia videlicet omnipotentiam & immensam bonitatem Dei non satis considerāt, inter desperantes reputandi sunt. contra quos Sapiens loquitur: Non dicas, A Deo abscondar, & ex summo quis mei memorabitur? In populo magno nō agnoscat. quæ est enim anima mea in tam immensa creatura? His dicendū est: Nonne duo passeres asse vaneunt, & vnus ex illis non cadet super terram sine Patre vestro?

Gen.
Mat.

Psa. 61

Eph.

Hier.

Eccl.

Mat.

vestro^r Vestri autem & capilli capitis omnes numerati sunt. Nolite ergo timere: multis passeribus meliores estis vos, Nec illi etiã satis bonæ spei sunt, qui culicem excolantes (hoc est, minima peccata magni facientes) ita cum Deo agere volunt, atque si pater noster non esset, sed rigidus aliquis tyrannus, & tanquam sophista quispiam, vularum per insidias captator, non animum nostrũ, sed calcaneum obseruaret. Quibus hoc dicẽdum venit: Quomodo miseretur pater filiorũ miseris est dominus timentibus se, quoniam ipse cognouit figmentum nostrum, & Tu domine suavis & mitis, & multæ misericordiæ omnibus inuocãtibus te. Sæpẽ verò non ex spei defectu, sed ex imperitia hoc malum oritur, & tunc eruditione Christianã; quandoque verò ex malæ corporis habitudine, & tũc Hypocratis fomentis sanandum est. Illi verò, qui non attendentes quòd Deus passeris & coruos pascit, herbam agri pulcherrimo colore ornat, nec expendentes quòd Deo cura sit de omnibus, quibus corpus & animam dedit, longè maiora vtique quàm sit cibus & potus & vestimenta: tam solliciti sunt de his subsidijs acquirendis, vt & in rerum copia sibi defutura metuant hæc necessaria, & magna solitudine de futuris in longum sibi prospicere satagant: etiam non satis in salutem Dei sperant: quum promissum nobis sit, quòd primũ quærentibus regnum Dei & iustitiam eius, omnia necessaria huius vitæ adijcientur. Qui verò ita cupiditatibus

Mat. 23

Psa. 102

Psal. 85

Mar. 6

Mat 6

BREVIS ET CATHOLICA

tibus carnalibus immerfi sunt, vt promiffiones Dei quibus spes erigenda est, rarò aut nunquam viuaciter expendant, in Deum sperare non affuefcunt: ideoq; dum in pericula extrema deuenerint, facillimè de Dei bonitate desperant. At qui ad orandum pigriores funt, spemq; abijciunt, quòd in longum differi videatur id quod obtinere ferant: etiam huic præcepto de sperando in Deo non fatisfaciunt. Contra quos dicitur ab Apoftolo, quòd Abraham longanimiter ferens, adeptus est repromiffionem.

Hebr.

De fidentibus in carne. CAP. LI.

SPem fuam à domino auferunt illi, qui ponentes carnem brachium fuum, confidunt fe veniam fcclerum fuorù, in quibus permanere volunt, habituros, aut faltem conuerfionem à Deo, quando fcilicet eis amplius peccare non libebit, obtenturos, propterea quòd rectam habeant fidem, aut quòd sacramenta Ecclefie perceperint, aut munera aliqua Deo obtulerint, aut elemofinas proximis dederint, aut ieiunia aliqua frequentent, aut fanctos quofdam colant, aut quia ex pijs parentibus nati funt, vel denique quia iuxta feculum nobiles & confpicui funt. Contra tales loquitur fcriptura: Quid prodeft fratres mei, fi fidem quis dicat fe habere; opera autem non habeat? Nunquid poterit fides faluare eum? & iterum: Quid eft quòd dilectus meus in domo mea facit fcclera multa? nunquid carnes fanctae auferent à te malitias tuas, in quibus gloria-

Hier.

Iaco.

Hier.

Eccli 7 gloriata es? & rursus: Ne dicas, In multi-
 tudine munerum meorum respiciet Deus,
 & offerente me Deo altissimo munera mea
 Pro 18 suscipiet. & Qui contemnit legem, oratio
 Eccli 30 eius erit execrabilis. & Miserere animæ tuę
 placens Deo. & in persona huiusmodi dicit
 Esa. 58. Esaias: Quare ieiunauimus, & nõ aspexisti:
 humiliauimus animas nostras, & nescisti?
 Ibid. Quibus respondet dominus: Ecce in die
 ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra, &
 omnes debitores vestros repetitis. Ecce ad
 Hier. 7 lites & contentiones ieiunatis, & percutitis
 pugno impiè. Nolite ieiunare sicut vsq; ad
 hanc diem. Similiter per Hieremiam loqui-
 tur dominus: Nolite confidere in verbis
 mendacij, dicentes, Templum domini, tem-
 plum domini, tēplum domini est. & Ioan-
 nes Baptista: Ne velitis dicere intra vos, Pa-
 Mat. 7. trem habemus Abraham. & Sapiēs: Poten-
 Sap. 6. tes potenter tormenta patiētur. Non enim
 subtrahet personam cuiusquam Deus, qui
 est omniū dominator, nec verebitur mag-
 nitudinem cuiusquam.

Maximè verò illi carnem ponunt bra-
 chium suum, qui per proprias vires liberi
 arbitrij conantur implere legem Dei sine
 singulari Dei auxilio: aut aliquid, propter
 quod à Deo suscipiantur & adiuuentur, so-
 lo suo arbitrio se præstare posse confident.
 Cap 10 Contra quales, inquit Hieremias: Scio do-
 mine quia non est hominis via eius: nec vi-
 ri est vt ambulet & dirigat gressus suos. &
 Psa. 126 Psalmista: Nisi dominus ædificauerit do-
 mum, in vanum laborauerunt qui ædificat
 eam:

BREVIS ET CATHOLICA

eam : Nisi dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam. Et horum superbam præsumptionem sæpè flagellat Apostolus, dum ostendit eos qui quærunt suam statuere iustitiã, hoc est, per solas suas vires partam, iustitiæ Dei, siue quam dat Deus, nõ esse subiectos aut participes: quia videlicet in carne fiduciam habent, hoc est, in homine, siue, in seipsis, & non in Christo Iesu. Qui verò magis ex, incerto diuitiarum suarum vel industria sua, aut multitudine amicorum, quàm ex Dei prouidentia sibi ad futura sperant subsidia huius vitæ: confidunt in baculo arundineo; super quem si incubuerit homo, perforabit manum eius. Sicut & illi principes, qui victoriam magis ex multitudine equitû, magnitudine exercitus, & industria sua, quàm ex dei directione sperant. His connumerandi sunt etiam illi literarum studiosi, qui laborem & ingenium suum ad scientiam quampiam comparandam plaris æstimant, quàm Dei gubernationem. Contra hos ita scriptura loquitur: Diuitibus huius sæculi præcipe non sublime sapere, neque sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo viuo, qui præstat nobis omnia abundè ad fruendum. & iterum: Si exieris ad bellum contra hostes tuos, & videris æquitatus & currus, & maiorem quàm tu habeas, aduersarij exercitus multitudinem, non timebis eos: quia dominus Deus tuus tecum est. & rursus: Væ qui descendût in Ægyptum ad auxilium, in equis sperantes, & habentes fiduciam super quadrigis

Ro. 10

Esa. 36

1. Ti. 6

Deu. 10

Esa. 31

drigis quia multæ sunt, & super equitibus quia præualidi nimis: & non sunt cõfisi super sanctum Israel, & dominum non requirerunt. Omnes autem isti in carne confidentes, maledicti sunt, dicente Propheta:

Hic. 31. Hæc dicit dominus, Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & à domino recedit cor eius. At confidere in domino, & fiduciam habere, quòd in die iudicij nos non condemnat,

1. Ioã. 4. propterea quia sicut ille est, & nos sumus in hoc mundo, hoc est, quia nos diligimus inimicos: Item sperare veniam peccatorum ex Christi passione quia pœnitentes sumus, atque credentes in Christum, sperare auxilium ad bene viuendum, & necessaria huius vitæ quia in nomine Christi petimus, & vt alij nobiscum petant fatagimus: Rom. 7. spem in domino Deo firmat atque corroborat. sicut ait Apostolus, Patientia probationem operatur, probatio verò spem. tantùm abest, vt spem nostrâ à domino transferat ad carnem.

De non amantibus Deum, sed odientibus.

CAPVT LII.

OMnes quidem qui legem Dei violant Deum non diligunt, sed tamen peculiariter rebelles sunt præcepto charitatis illi, qui se vel aliquam aliam creaturam æquè aut plusquam Deum diligunt; quem iubemur & super omnia diligere, & omnibus præponere. De qualibus Christus, inquit:

Mat. 10. Qui amat patrem aut matrem plusquam me,

me, non est me dignus. & qui amat filium aut filiam super me, non est me dignus. Incomparabile autem scelus est odium Dei: dum homo peccatis penitus immerfus, et in ijs obstinatus, eousque progreditur, ut quia considerat Deo displicere peccata, ac ab eo puniri, quæ tamé ipse amat, cuperet Deum non esse. aut iniquum esse. O miseros homines: qui cum volût esse mali, nolunt esse veritatem qua damnantur mali. nolût enim eam esse quod est, cum ipsi debeant nullo modo esse quod sunt, ut ipsa manente mutantur, ne ipsa iudicante damnentur.

August.
tract. 90
in Ioan.
tractans
hoc. Qui
me odit,
odit & pa-
trē meū.

Supra modum quoque horrible peccatum est, cum quis tanta nausea afficitur in spiritu, ut de ipso Deo tristetur, et tanquam sibi malum apprehendat ipsum summum bonum, aut ita affectus est peccato suo, ut doleat successum ac prosperitatem eis præberi, qui Dei gloriam cupiunt dilatare, gaudeatque vehementer si illi sua voluntate frustrentur.

De rebellantibus Deo, & contemnentibus eum. CAPVT LIII.

DE O obedientia debetur. Violant igitur hoc summum præceptum, qui statuunt Deo non subijci; siue quia contemnant ipsum præcipientem, siue quia contemnunt eius præceptum. sicut scriptum est: Impius cum in profundum venerit, contemnit. De eiusmodi peccato dicit scriptura: Quasi peccatum ariolandi est, repugnare: et quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere.

Prost
1. Reu

- quiescere. Huiusmodi homines dicunt Deo:
 Hier. 2 Desperavi, nequaquam faciam: adamaui
 quippe alienos, & post eos ambulabo. Hi
 Tob 22. dicunt Deo, Recede à nobis: & quasi nihil
 possit facere Omnipotens, æstimant eum.
 Tob 21. Rursum: Recede à nobis, & scientiam via-
 rum tuarum nolumus. Quis est Omnipoten-
 tens, vt seruiamus ei? & quid nobis prodest
 si orauerimus illum? Hinc dominus rebel-
 libus Israelitis ita loquitur: A seculo con-
 Hier. 2 fregisti iugum meum, rupisti vincula mea:
 & dixisti, Non seruiam. Huiusmodi dicunt
 Hier. 44 præconibus Dei: Sermonem quem loqui-
 mini ad nos in nomine domini, non audie-
 mus ex vobis: sed facientes faciemus omne
 verbum quod egredietur de ore nostro.
 Ca. 30. De qualibus inquit & Esaias: Populus ad
 iracundiam prouocans est, & filij médaces,
 filij nolentes audire legem Dei, qui dicunt
 videntibus, Nolite videre: & aspicientibus,
 Nolite aspicere nobis ea quæ recta sunt. lo-
 quimini nobis placentia, videte nobis erro-
 res. Auferte à me viam, declinate à me semi-
 tã, cesset à facie nostra sanctus Israel. Por-
 rò, sicut Dei præcepta contemnuntur, ita
 & eius promissiones atq; misericordia gra-
 uissimo scelere spernuntur ab eis, qui in tan-
 tam venere superbiam, vt veniam atq; mi-
 sericordiam à Deo petere contemnant.

Exo. 10 *Non habebis Deos alienos coram me.*

CAPVT LIIII.

○ Ptimo ordine dominus, particulatim
 modum præscribens quo ad summi præ-
 cepti

BREVIS ET CATHOLICA

cepti iam dicti impletionem veniamus: primo prohibet grauissimam illam iniuriã sibi irrogari, qua aliquem alium præter ipsum pro Deo nostro habeamus: non quasi sit aliquis alius Deus, sed quia hoc peruersitas hominum confinxit. Quod verò adijcit: Coram me, magnã habet emphasim. Longè enim grauius est aliquem alteri palàm, præsentem præsentem inferre iniuriam, quàm occultè & absentem lædere. At qui Dei honorem ad alium Deum transfert, coram ac præsentem Deo id agit. Vbique enim præsens omnia intuetur. Quamobrem idololatrias Iudæos increpans: iuxta me, inquit, discooperuisti, & suscepisti adulterum, dilatasti cubile tuum: sumpta videlicet metaphora à muliere adultera, quæ præsentem marito in eodem lecto adulterum admittit, longè grauius maritum lædens, quàm si hoc eo absente faceret.

De superstitione diuinationum.

CAPVT LV.

NON solum autem colitur alius Deus, si alteri præter Deum verum offeratur sacrificium, ludus, spectaculũ, vel quiddam simile tanquam sacrificium quoddam exhibeatur, aut manifesta professione velut Deus laudetur (quomodo Gentiles, & hodie paucissimæ quædam gentes coluerunt & colunt deos suos) sed etiam per vsum atque requisitionem diuinatoriæ artis, qua per consultationes atque pacta quædam, cum demonibus placita atque fœderata, de futuris alijsque

Aug. li. 2.
de doctr.
Christ.
cap. 20.

aliiſq; occultis inquiritur & diuinatur. vbi
 manifestè tribuitur creaturæ, quod Deo
 proprium est. Hoc enim proprium diuini-
 tatis est, nosse quæ futura sunt, & ea quæ
 causas certas in natura non habent, sed ex
 hominum arbitrio vel incerta aliqua alia
 causa pendent. Vnde dominus per Esaiam
 alloquens dæmones, Annútiare, inquit, quæ
 ventura sunt in futurum, & sciemus quia
 dij estis vos. Vnde dominus Deus, ne falle-
 remur, etiam expressè prohibuit diuinationes
 earumque requisitiones. Quando, in-
 quit, ingressus fueris terrá quam dominus
 Deus tuus dabit tibi, caue ne imitari velis
 abominaciones illarum gentium. nec inue-
 niatur in te qui lustret filium, aut filiá, du-
 cens per ignem: aut qui ariolos sciscitetur,
 & obseruet somnia atque auguria. nec sit
 maleficus nec incantator, neque qui pythô-
 nes consulat, nec diuinos, & quærat à mor-
 tuis veritatem. omnia enim hæc abomina-
 tur dominus, & propter istiusmodi scelera
 delebit eos in introitu tuo. Vbi varia gene-
 ra diuinationum recensens scriptura, de-
 monstrat non solum condemnandam esse
 eam diuinationem, vbi expressè dæmon
 inuocatur, vt fit in necromantia & consul-
 tatione pythônis: sed etiam eam, vbi tacitè
 aduocatur: vt fit in augurijs, vbi
 ex garritu vel volatu auium prædicuntur
 futura. Tunc autem tacitè inuocatur dæ-
 mon, quando quis ex ijs rebus futura tétat
 prænoscere, vnde nequeunt prænosci: æsti-
 mans secretam quandam vim, vnde diuine-
 tur, re-

Anathe-
 ma dici-
 tur ei qui
 dicit a-
 strologiæ
 vel Ma-
 thesi cre-
 dendum
 a. i. Tole-
 tano in
 sine sym-
 boli.

BREVIS ET CATHOLICA

tur, rebus illis inesse vel adesse. Cùm enim illa secreta virtus non sit nisi dæmon ingrens se vanis & curiosis hominum indagationibus, & vt mentes eorum vanitati implicentur ac in ea confidant, interdum faciens aliquid certo modo euenire; dæmonem inuocat tacitè, quisquis per huiusmodi vanam obseruationem aliquid tentat præscire. Tunc est superstitio, cum quis adhibet aliquid non existimans id valere vi sua naturali, cui aderit alia virtus quàm verus Deus. Vnde (inquit August.) adhibentur non ad temperationem corporum, sed ad quasdam significationes occultas vel manifestas. Præsumere rem valere vt signum, est lingua qua quis vtitur & virtute pacificatur cum dæmone.

De Genethliacorum diuinatione.

CAPVT LVI.

Vide
Chrysol.
in homi.
in epist.
ad Colos.

EX ijs autem diuinationibus, quas Deuteronomij scriptura expressit, reliquas similes intelligere conuenit. Vnde & ij qui ex astrorum inspectione euenta atque opera hominum conantur prædicere, aut huiuscemodi consulentes, à domino condemnantur, sicut apud Hieremiam ait: Iuxta vias gentium nolite discere, & à signis cœli nolite metuere, quæ timent gentes: quia leges populorum vanæ sunt. Creauit Deus astra cœli, vt lucerent super terram, in signa pluuiarum ac tempestatû, in temporum & annorum discretionem: & vt Moyses ait, in ministerium cunētis gētibus quæ sub cœlo

Capit.

Hier.

Gene.

Deut.

cælo sunt; non utiq; in dominium. At diabolus, sicut gentibus idololatriam persuasit, ita varios modos alios, quibus ipse coleretur, excogitavit: * & ut homines culpam propriam non agnoscerent, libereq; peccarent, finxit, ex astris hominum peccata ori: hoc modo Deum, authorem astrorum, faciens authorem peccati. sicut & nunc, quasi mitius agens, ad excusandam hominum malitiam persuadet quibusdã, pravas concupiscentias siue inclinationes esse ex astris: quasi videlicet Deus per astra nos ad malum tentaret & incitaret. Horum astrologorum vanitati impliciti sunt, nõ solum qui natis filijs quid eueturum sit consulũt, a sed & ij, qui certis diebus, siue mēsis, siue annis volunt vel nolunt aliquid inchoare, eo quod secũdum vanas hominum doctrinas fausta vel infausta existiment tempora.

b Hi dicunt: Hodie nõ proficiscar, quia posterus dies est, siue quia postridie calendæ est, aut quia Luna sic fertur. rursus: Proficiscar ut prospera cedant, quia ita se habet positio syderũ. Non agam hoc mense commercium, quia illa stella mihi agit. nensem: vel, Agam, quia suscepit mēsem. Non plantem hoc anno vineam, quia bissextus est. Hodie quidquam mali accidet, quia festum est Mariæ Magdalenæ, vel Innocentum. Vocant autem dies infaustos, Ægyptiacos.

c Non autem quisquam sapiens arbitretur obseruatores temporum reprehendendos, qui dicunt: Non proficiscar hodie, quia tempestas exorta est: aut, Non nauigem,

Anathema ijs qui hoc dicunt, dicitur i. r. cõc. Brac. c. 9. & augurijs seruies, ab ecclesiæ cõuētu separatur cõciliij Charta. 4. ca. 89.

* Vide Basil. hom. 6 hexameri, & Ambr. ca. 4. lib. 4 hexame. & Aug. de ciui Dei lib. 5. c. 1. & lib. 2. de Genesi ad lit. c. 17. & ad illud Psal. 31 Cõfitebor aduersum me, &c. Et lib. 4. cõfess. cap. 3 a Aug. enchirid. 79 b Idẽ epist. 119. cap. 7. c Aug. eodẽ c. eius. epistol.

BREVIS ET CATHOLICA

quia adhuc sunt hybernæ reliquæ: aut, Tempus seminandi est, quia imbribus autumnalibus terra satiata est. vel si qui fortè alij naturales effectus circa motum aëris & humoris ad variandas temporum qualitates in syderum ordinatissima conuersione notati sunt, de quibus dictum est cum conderentur: Et sint in signis & temporibus & Gen. diebus & in annis.

Cur interdum vera prædicant diuinatores. CAPVT LVII.

Aug. li. 2.
de doct.
Christia.
cap. 23.

Opinio-
nes Ge-
nethlia-
corū qui
busdā re-
rū signis
humana
presump-
tione in-
stituta
ad illa
q̄si quæ-
dā cū de-
monibus
pacta &
cōuenta
referēde
sunt.

Oculto quodam iudicio diuino, cupidi malarum rerum homines traduntur illudendi & decipiendi pro meritis voluntatum suarum, illudentibus eos atque decipientibus præuaricatoribus angelis: quibus ista pars mundi infima, secundum pulcherrimum ordinem rerum, diuinæ providentiæ lege subiecta est. Quibus illusionibus & deceptionibus euenit, vt istis superstitiosis & perniciosis diuinationum generibus multa præterita & futura dicantur, nec aliter accidant quàm dicuntur: multaque obseruantibus secundum obseruationes suas eueniant, quibus implicati curiosiores fiât, & sese magis magisq; inserant multiplicibus laqueis perniciosissimi erroris. Hoc genus fornicationis animæ salubriter diuina scriptura non tacuit, neque ab ea sic deterruit animâ, vt propterea talia solū negaret esse sectanda, quia falsa dicuntur à professoribus eorum. sed etiam si dixerint vobis, inquit, & ita euenit, ne credatis eis. Non enim quia

imago

Deu.

1 Re. 18 imago Samuelis mortui Sauli regi vera
 prænuñciauit, propterea talia sacrilegia, qui-
 bus imago illa præsentata est, minus exe-
 cranda sunt: aut, quia in Actibus Apосто-
 lorum vétriloqua fœmina verum testimo-
 niũ perhibuit Apostolis domini, ideo Pau-
 lus Apostolus pepercit illi spiritui, ac non
 potius fœminã illius dæmonij correptione
 atq; exclusione mūdauit. Omnes igitur ar-
 tes huiusmodi vel nugatoriæ vel noxiæ su-
 perstitionis, ex quadam pestifera societate
 hominum & dæmonum, quasi pacta infi-
 delis & dolosæ amicitia constituta, penitus
 sunt repudiandæ & fugiendæ Christiano:
 non quòd idolũ sit aliquid, vt ait Apосто-
 lus, sed quia quæ immolant, dæmonijs im-
 molant, & non Deo: nolo autem vos so-
 cios fieri dæmoniorum. Quod autem de
 idolis, & de immolationibus, quæ honori
 eorum exhibentur, dixit Apostolus, hoc de
 omnibus imaginarijs signis sentiendum
 est, quæ vel ad cultum idolorũ, vel ad crea-
 turam eiusque partes, tanquam Deum co-
 lendas trahunt, vel ad remediorum alia-
 rumque obseruationum curam pertinent:
 quæ non sunt diuinitus ad dilectionem dei
 & proximi, tanquam publicè cõstituta, sed
 per priuatas appetitiones rerum tempora-
 lium, corda dissipant miserorum. In omni-
 bus ergo istis doctrinis societas dæmonum
 formidanda atq; vitanda est, qui nihil cum
 principe suo diabolo, nisi reditum nostrum
 claudere atque obserare conantur. Sicut
 autem de stellis quas condidit & ordinauit

Deo pro-
 priũ est,
 pro placi-
 to opera-
 ri adhibi-
 tare ex
 natura
 nõ valẽ-
 te. hoc de
 moni tri-
 buitur.

Deus, humanæ & deceptoræ coniecturæ ab hominibus institutæ sunt: sic etiam de quibusdam nascentibus, vel quoquo modo diuinæ prouidentie administratione existentibus rebus, multi multa humanis suspitionibus, quasi regulariter coniecta, literis mandauerunt, si fortè insolitè acciderint: velut si mula pariat, aut fulmine aliquid percutiatur. Quæ omnia tantum valent, quantum præsumptione animorum, quasi communi quadam lingua, cum demonibus fœderata sunt. Quæ tamen omnia plena sunt pestiferæ curiositatis, cruciantis sollicitudinis, mortiferæ feruitutis. Nō enim quia valebāt, animaduersa sunt, sed animaduertendo atque signando factum est, vt valerent. & ideo diuersis diuersa proueniunt, secundum cogitationes & præsumptiones suas. Illi enim spiritus qui decipere volunt, talia procurant cuique, qualibus eum irritum per suspitiones & consensiones eius viderint. Sicut literæ ideò valent ad significationem, quia homines in eas consenserunt. Sic etiam illa signa, quibus perniciofa dæmonum societas comparatur; pro cuiusque obseruationibus valent. Quod manifestissimè ostendit ritus augurum, qui & antequā obseruēt, & posteaquā obseruata signa tenuerint, id agūt, ne videāt volatus, aut audiāt voces auium: quia nulla ista signa sunt, nisi consensus obseruantis accedat.

Ex 24. c.
eiuslib.

Aug. 21.
de ciuit.
Dei ca. 6.
docet, de
mones
duplici-
ter doce-
re quo-
modo sig-
nis allici
possit ab
hoibus,
vel appa-
rēdo vel
inspiran-
do quibus-
dam: hīc
secūdi sit
mentio.

*Non sine superstitione cōsuli demones, etiā in
his quæ naturaliter nōrunt. Cap. LVIII.*

Ex his

EX his fatis patet, quòd etsi multa hominibus occulta nouerint dæmones per naturam (verbi gratia, quis rem aliquam furatus sit, vbi ea reposita sit, & similia) nihilominus etiam talia inquirere ab eis, superstitiosus cultus sit (quanquam non sit proprium diuinitatis talia nôsse) eo quòd diabolus nunquam cum hominibus communicet, seu societatem habeat, nisi vt eos à vero Deo abducat, & se tandem pro Deo colendū ingerat. Et omnis societas inchoata, naturaliter deducit ad perfectam. vbi ergo perfecta necessariò pessima est, liquet & imperfectam, esse malam: vt initiū credendū seductori. Quisquis igitur hac diaboli pessima voluntate non obstante audet cum eo communicare, petitque ab eo aliquid: intelligitur petere aliquid sibi eo modo præstari, quo tantum paratus est ille hoc communicare, si videlicet recedatur à vero deo (qui cuncta & potest & paratus est meliùs præstare) & adhæreatur hosti eius capitali. sicut ait Helias ad Ochoziam: Misisti ad consulendum Beelzebub deum Accaron, quasi non esset Deus in Israel à quo posses interrogare sermonem.

4. Re. I.

De his que adhibentur à superstitiosis ad hominem sanandum vel aliquid aliud operandum. CAP. LIX.

AD pacta cum dæmonibus inita pertinent etiam omnes ligaturæ, atque remedia, quæ medicorum quoque disciplina condemnat: siue in precationibus, siue in quibus-

Aug. lib.
2. de doc.
Christ.
cap. 10.

quibusdam notis, quas characteres vocant, siue in quibusdam rebus suspendendis atq; illigadis, vel etiam saltandis quodammodo, non ad temperationem corporum, sed ad quasdam significationes, aut occultas, aut etiã manifestas: quæ mitiore nomine physicam vocant, vt nõ quasi superstitiosè implicare, sed natura prodesse videantur. sicut sunt in aures in summo aurium singularũ, aut de struthionum osibus ansulæ in digitis, aut cùm tibi dicitur singultienti, vt dextera manu sinistrum pollicem teneas, aut cum ad sistendum sanguinem nomen infirmi sanguine ipsius in charta scribitur, poniturq; charta in fronte. His adiunguntur milia inanissimarum obseruationum, si mēbrum aliquod salierit, si iunētum ambulantis amicis, lapis, aut canis, aut puer medius interuenerit. atq; illud quòd lapidem calcant, tanquam diremptorem amicitiaē, minus molestum est, quàm quòd innocentem puerum colapho percutiunt, si pariter ambulantis intercurrerit. Sed bellum est, quòd aliquando pueri vindicantur à canibus. nam plerunq; tam superstitiosi sunt quidam, vt etiam canem, qui medius interuenit, ferire audeant, non impunè, namque à vano remedio, citò interdum ille percussorem suũ ad verum medicum mittit. Hinc sunt etiam illa: limen calcare cùm ante domum suam transit: redire ad lectum, si quis, dum se calciat, sternutauerit: redire domum, si procedens offenderit: cùm vestis à soricibus roditur plus timere suspicionem futuri

futuri mali, quàm presens damnum dolere. Vnde illud eleganter dictum est Catonis, qui cum esset consultus à quodam, qui sibi à foricibus erosas caligas diceret: respōdit, non esse illud monstrum, sed verè monstrum habendum fuisse, si forices à caligis roderentur. Ad eadem pacta cum dæmonibus, pertinet etiam, quòd quis sine studio & magistro, inspectione figurarum, & alijs quibusdā vanis obseruatijs, sperat aliquam scientiam acquirere. Item, si quis verba diuina, vel reliquias sanctorū ad collum suspendat, spem habendo in quibusdam characteribus, vel modo ligandi, aut scribendi, aut idiomate scripto, vel in ipso vase, quod continet reliquias, quia est triangulare vel quadrangulare, vel in numero dierum quo portantur reliquiæ, vel in verbis potius quàm in sensu verborum: vtputa, æstimando quòd si idem sensus alijs verbis proferretur, nihil iuuaret: aut quancūque speratur in alia vanitate, quæ ad Dei & sanctorum inuocationem atque reuerentiam non pertinet. Vnde rectè dicit Martinus Papa: In collectionibus herbarum, quæ

Apud
Gratianū
caus. 26.
q. 5. cap.
Nōlicea
Christia.

medicinales sunt, nullas obseruationes aut incantationes licet attendere, nisi tantum cum Symbolo & Dominica oratione, vt tantum Deus creator omnium & dominus honoretur. & vt paucis absoluamus: Quancūque aliquis conatur vel diuinare vel præscire aliquid, aut aliquem effectum inducere per rem illam, ex qua naturaliter hæc fieri nequeunt, nec à diuina prouidentia huius.

BREVIS ET CATHOLICA

huiusmodi præscientia & effectus quærun-
tur, superstitio est.

*Ecclesiam in suis ceremonijs carere super-
stitione. CAPVT LX.*

AT si à Deo debito modo decentiq; ex-
pectetur aliquis effectus, etiam si ex na-
tura haberi non possit, superstitio non est.
quemadmodû in sacramentis Christi à Deo
petitur aliquid fieri per ipsa corporalia,
quod ex ipsorum corporalium natura ob-
tineri nõ potest. In benedictione salis, aquæ,
candelarum siue luminis, cinerum, ramo-
rum atque florum, petitur à Deo vt sanitas,
liberatio ab infestatione dæmonum, & si-
milia, per ista corporalia præstentur. nihilq;
aliud in istis agit Ecclesia, quàm quòd po-
testatem suâ à Christo sibi concessam exer-
cet. Dedit, inquit Euangelista, illis potesta-
tem spirituum immundorum, vt eijcerent Mat. 18
eos, & curarent omnem languorem & om-
nem infirmitatem. Ecce, ait Christus, dedi Luc. 10
vobis potestatem calcandi supra serpentes
& scorpiones, & super omnem virtutẽ ini-
mici & nihil vobis nocebit. Sicut enim dia-
bolus Christianos infestare non desinit, ita
& hæc potestas nunquam penitus Ecclesię
deficit: quam non solùm verbis, sed & cor-
poralibus rebus, tanquam quibusdã visibi-
libus verbis adhibet Ecclesia hominibus;
imitata sponsum suum, qui cæcum à nati- Ioan 9
uitate luto & aqua illuminauit: qui sputo Mar. 7
suo, & immisione digitorũ in auriculam,
surdum & mutum curauit. imitata & Moy-
sen &

Exo. 15. Moysen & Helisæum, quorū ille ligni im-
 4. Re. 2. missione in aquas, eis amaritudinem abstu-
 Tob. 11. lit, hic sale steriles aquas sanauit. Tobiam
 quoque, qui iecore piscis oculos patris li-
 niens visum ei reddidit. Hanc autem bene-
 dictionem non adhibet Ecclesia nisi certis
 quibusdam in rebus significatione præstan-
 tissimis: vt aquæ, quæ purificatē spiritum
 refert: sale, qui sapientiam: cineribus, qui
 mortem & pœnitentiam ob oculos nobis
 ponant. tumini, quod Christum dominum
 veram lucem designat: floribus, qui Christi
 victoriam repræsentent. Et in his omnibus
 noua atq; priuata adinuenire nequaquam
 permittit (hoc enim superstitione non ca-
 ret) sed quæ iam olim & ab antiquo, ad dæ-
 monum & morborum atque aëris infesta-
 tionem vel mitigandam, vel tollendam, sibi
 sunt tradita tanquam benedicenda, bene-
 dicit. Aquam (inquit Alexander Papa; & In epist.
 martyr, quintus à Petro, nondum elapsis ei^o 1. quæ
 quinquaginta annis) sale conspersam popu- est in 1.
 lis benedicimus, vt ea cuncti aspersi sancti- tomo
 ficentur ac purificentur: quod & omnibus concil.
 sacerdotibus faciendum esse mandamus.
 Nu. 19. Nam si cinis vitulæ aspersus sanguine, po-
 pulum sanctificabat atque mundabat: mul-
 to magis aqua sale aspersa, diuinisq; preci-
 bus sacrata, populū sanctificat atque mun-
 4. Re. 2. dat. Et si sale asperso per Helisæum Pro-
 phetam sterilitas aquæ sanata est: quanto
 magis diuinis precibus sacratu, sterilita-
 tem rerum aufert humanarum, & coinqui-
 natos sanctificat, atque mundat, & expur-
 gat, &

gat, & cætera bona multiplicat, & insidias diaboli auertit, & à phantasmatis versutijs homines defendit? Nam si tactu fimbriæ vestimēti Saluatoris saluatos infirmos esse non dubitamus, quanto magis virtute sacerorum eius verborum diuinitus sacrantur elemēta, quibus sanitatem corporis & animæ humana percipit fragilitas? His ergo & alijs instructi documentis, vota singulorum, domini sacerdotes, respicite, & in virtute Spiritus sancti diuinis precibus, per ministerium vobis diuinitus collatum, perficere certate. Elemēta quoque, tam ea quæ prædiximus, quàm cætera diuinis apta vsibus, & humanis necessaria infirmitatibus, sacrate: infirmos curate, & cætera, quæ ad vos pertinent, diligēter perficite. Ipse enim Saluator, tribuendo nobis exemplum, discipulis suis ait: In nomine meo dæmonia eijcite, infirmos curate, ægros sanate, leprosofos mundate, &c super infirmos etiam manus imponite, & bene habebunt. In harum tamen consecratarum rerum abusu superstitionis committi potest: puta si ipsis rebus, non Deo cuius nomen super illas inuocatum est, tribuatur virtus quam ex natura non habent, aut, si quis per istas res magica exerceat.

Quomodo à superstitionibus sint rudes dehortandi. CAPVT LXI.

PROponendum est eis, quòd dæmones parum boni nobis præstare possint, nihilq; eos præstare auxiliij, nisi in melioribus nocen-

nocendo, & in potioribus bonis: quodque Deus verus omnia possit, nec nobis parua bona negaturus sit, nisi vt meliora tribuat, qui timentibus se in bonum melius conuertit, quicquid diabolus illiusque opera maleficos, temporalis nocementi sinit inferre: quemadmodum in Iob patuit. Rursum admonendi sunt, quod sicut ad initium celestis felicitatis & patriæ nostræ spectat conuersatio in hac vita cum angelis & hominibus sanctis: ita & ad initium æternæ damnationis, & perpetuæ cum Sathana societatis, pertinet præsentis vitæ societas cû dæmonibus. Cur non igitur omisis demônibus, nostris atque ipsius Dei capitalibus hostibus, in omnibus pèdeamus à Deo patre nostro, & misericorde & omnipotente, atque societatem sanctorum angelorum potiùs quæramus?

Aug. in
81. quæ-
stionib.
q. 79. &
de ci. Dei
lib. 10. ca.
22. Leo
ser. 19. de
pass. Do.

Exo. 20. *Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem quæ est in cælo desuper, & quæ in terra deorsum, nec eorum quæ sunt in aquis sub terra, &c.*

CAP. LXII.

QUOD dictum est: Non habebis Deos alienos coram me, hoc ipsum perfectius explicatur, dum prohibentur coliffigmenta. Prohibet autem dominus fieri sculptile & similitudines, non quasi ei displiceat ars sculptoria aut pictoria: quandoquidē ipsemet iussit fundi serpētem æneum & Cherubin (qui in specie iuuenum figuraban-

Aug. in
quæst. su-
per Exo.
q. 71. li. 2

Nu. 21.
Exo 25

BREVIS ET CATHOLICA

rabantur) & constat leones, & palmas, & mala punica in tēplo Salomonis, & vestem Pontificis collocata ei placuisse. donumq; sui spiritus testatur esse huiusmodi artem: Sed prohibuit imagines statui ad cultum diuinitatis, quasi vel ipsa imago esset Deus, vel creatura per eam representata, vel quasi aliqua imago veram diuinitatē exprimere posset.

Benè Epi phan. in synodo Nicen. 2. Domin. (ait, actio ne 6.) Ifraelitica gentem ducturus erat in terrā p. missiois, in qua habitabāt gentes quæ adorabāt & colebāt idola, demones, solē, lunam et astra reliquāsq; creaturas, &c. Quare tā diligenter

De his qui imagines deos esse sunt arbitrati. CAP. LXIII.

EO enim dementiæ venit stultitas, vt putaret deos esse opera manuum suarum, argenteas atque aureas imagines, ligna & lapides. de qualibus Moyses: Seruietis, inquit, dijs, qui hominum manu fabricati sunt, ligno & lapidi, qui non vident, nec audiunt, nec comedunt, nec odoratur. & Hieremias: Dicunt ligno, inquit, Pater meus es tu: & lapidi, Tu me genuisti. a Plus enim valent simulacra ad curuādā infœlicem animam, quòd os habent, oculos habent, aures habent, nares habent, manus habent, pedes habent, quàm, ad corrigendam, quòd non loquentur, non videbunt, non audient, non odorabunt, non contrectabunt, nō ambulabunt. b Hanc vanissimam sententiam Hermes Trimegistus, insigter eis præcepit ne facerent vllam similitudinem, &c. Postquā autem eos ab idololatria abduxisset, iussissetque tabernaculum testimonij fabricari: Moses sensibilia Cherubin, habentia hominum formam &c. formauit. a August tract. 2. in Psal. 113. b Idē c 23. li. 8 de ciu. Dei.

3. Re 6.
& 7.
Exo 28
Exo 36
Sic Tertul. li. 2. contra Marcionem.

Deu. 4.

Hie. 2.

in signis dæmonū cultor, colorare conatus est, fingēs inesse simulachris, veluti corporibus deorum, quosdam spiritus inuitatos, qui valerent aliquid, siue ad nocēdum, siue ad desideria eorum nonnulla complenda, à quibus eis diuini honores, & cultus obsequia deferuntur. At contrā ipsa scriptura clamat, rei que euentia. Simulachra gentium, ait Propheta, argentum & aurum, opera manuum hominum: & Non est spiritus in ore ipsorum. Illi verò spiritus, qui finguntur inesse idolis, dæmones sunt, quouis modo quærentes sibi vendicare diuinitatem. de quibus Psalmista, cum describeret deos gentium, qui intellectum habent, atque gentes nonnunquam alloqui videntur: Omnes, ait, dij gentium dæmonia.

De his qui creaturas imaginibus representatas coluerunt. CAP. LXIIII.

AT fuere, qui sibi visi sunt sapientiores vulgo Gentilium, qui non tam imagines ipsas colerent, quàm creaturas per imagines designatas: vtpote homines iam olim mortuos, serpentes aut volucres, aut alias bestias, ipsum mare aut solem, aut alia similia. de qualibus Sapiens, Acerbo, inquit, luctu dolens pater, citò sibi rapti filij fecit imaginem: & illum qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nunc tanquam Deum colere cœpit, & constituit inter seruos suos sacra & sacrificia. Deinde interueniente tempore, conualescente iniqua consuetudine, hic error tanquam lex custoditus est, & ty-

H ranno.

Psa. 113

Psa. 134

Psa. 95

Sap. 14

BREVIS ET CATHOLICA

rannorum imperio colebatur figmenta. & hos quos in palam homines honorare non poterant, propter hoc quod longè essent, è longinquo figura eorum allata, euidentem imaginem regis, quem honorare volebant, fecerunt, vt illum qui aberat, tanquam presentem colerent sua solitudine.

Vide August. de ciui. Dei, lib. 7. ca. 5. 6. & c.

Hac quasi subtilitate conatus est Varro vulgi errorem mitigare physicis interpretationibus. Cum enim vulgus Gentilium ipsa simulachra coleret, & homines sceleribus nobiles per simulachra designatos, conatus est omnia referre ad mundum eiusque partes. Mundum enim esse Deum arbitratus est: vt etià sub nomine Iouis atque eius simulachro, aërem; sub nomine Neptuni, mare coli docebat. atque ita reliquos Deos gentium per aliquam partem mundi interpretatus est. Sed hac ratione vulgum non reduxit ab errore suo, & docuit eos seruire creaturæ potiùs quàm creatori, qui est benedictus in secula, Amen. Rom.

De his qui Deum verum figurare conati sunt. CAP. LXV.

FVerunt & alij, qui æstimauerunt se posse Deum exprimere aliquo simulachro. propter quod ait Moyses: Loquutus est dominus ad vos de medio ignis. vocè verborum eius audistis, & formam penitus non vidistis. & rursum: Non vidistis aliquam similitudinem in die qua locutus est dominus vobis in Ore de medio ignis: ne fortè decepti faciatis vobis sculptam similitudinem, Deut. Ibid.

nem, aut imaginem masculi vel fœminæ, similitudinem omnium iumentorū quæ sunt super terram, vel auium sub cœlo volantium, atque reptilium quæ mouetur in terra, siue piscium qui sub terra morantur in aquis: ne fortè eleuatis oculis ad cœlum videas Solem & Lunam, & omnia astra cœli, & errore deceptus adores ea & colas, quæ creauit dominus Deus tuus in ministerium cunctis gentibus quæ sub cœlo sunt. Esaias quoque: Cui, inquit, similem fecistis Deū? aut quam imaginem ponetis ei? qui scilicet spiritus est, & in omnibus est, & vbique discurrit, & terram quasi pugillo continet. & infrâ: Cui assimilastis me, & adæquastis, dicit sanctus? Vnde & Apost. Paulus Atheniensibus dicebat: Genus cū simus Dei, non debemus existimare auro & argento aut lapidi, sculpturæ artis & cogitationis hominis, diuinum esse simile. Non igitur quasi humana forma circumscriptum esse Deum Patrem arbitrandum est, vt de illo cogitantibus, dextrum aut sinistrum latus animo occurrat: aut idipsum quod sedere pater dicitur, flexis poplitibus fieri putandū est, ne in illud incidamus sacrilegiū, quo execratur Apostolus eos, qui commutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem corruptibilis hominis. Tale enim simulacrum Deo nefas est Christiano in tēplo collocare: multo magis in corde nefarium est, vbi verè est templum, si à terrena cupiditate atque errore mundetur. De huiusmodi figura sic habet concilium Eli-

Esa. 40

Ibid.

Act. 17

Ro. 1.

Hiero. in
40. cap.
Esaiæ.

Aug. c. 7.
li. de fide
& symb.

In Syno.
7 acti. 6.

Lib. 4. de
orthod.
fide c. 17

bertinum cano. 36. Placuit picturas in Ec-
clesia esse non debere: ne quod colitur aut
adoratur, in parietibus depingatur. Supra
omnem enim circumscriptionem est diuina
natura, sed humana circumscribi & definiri
potest. Vnde secundum illam naturam, qua
Christus visus est, Christiani illius imagi-
nem depingere didicerunt, non secundum
eam, qua inuisibilis erat. Hæc enim describi
non poterat. Insipientiæ, inquit Damasce-
nus, & extremæ impietatis est figurare di-
uinitatem. Hinc in antiquo testamento tri-
tus nõ fuit imaginum vsus. At verò postea-
quam Deus per viscera misericordiæ suæ
secundum veritatem factus homo est prop-
ter salutem nostrã, non vt Abrahæ visus est
in specie hominis, non vt prophetis, sed se-
cundum substantiam veraciter factus ho-
mo est, diuersatus in terra, & cum homini-
nus conuersatus est, miracula operatus est,
passus est, crucifixus est, sepultus est, resur-
rexit, assumptus est. Et hæc omnia secundum
veritatem gesta sunt, & visa ab hominibus,
& scripta nobis ob memoriã & doctrinam
sunt, cum præsentem non essemus, vt cum
non viderimus, audientes & credentes ad-
ipiscamur beatitudinem Dei. Et quia non
omnes literas nõrunt, neque lectioni in-
cumbunt, patres nostri consenserunt velu-
ti quædam trophæa hæc in imaginibus re-
præsentare ad promptam memoriã. Si-
quidem ob negligentiam frequenter cogi-
tatione non tenentes passionem Christi;
imaginem transfixionis Christi videntes, in

Salua-

Gen. 11
Baru

Saluatoris passionis memoriam redimus, & procedentes adoramus, nō materiam, sed imagine repræsentatum.

De imaginibus Dei Patris, siue sanctæ Trinitatis. CAPVT LXVI.

Imago Christi eo prosequenda honore, quo sacra euāgelia &c. constitutio est conc. 8. in depos. Photij: canone 3

Pf. 109 **V**erum quidem est, quod Deus Pater sicut voce dicitur sedere, per quandam translationē vocabuli, ita Danieli & Ioanni in specie humana, sedensq; in visione apparuit: sed non tam ad significandam ipsam personam Dei Patris, quā eius operationem, nempe iudicium quo cuncta gubernat. Sic apparuit eis, ut non tam propriè Deus visus dicatur, quā aliquid aliud, eius opus designans: Quemadmodum Spiritus sanctus in specie columbæ apparuit, nō tam ad suam substantiam & personam representandam, quā ad designandum certum effectum, ut, quod homines efficiat simplices sicut columbas, moreque columbarum ingemiscentes. Corda Apostolorum ipse incendit, ut omnium gētium linguis gloriam Christi per totum mundum annuntiarent. Licet autem periculū non sit, ne rudes opinentur Spiritum sanctum esse columbam, vellinguas igneas: sicut nec Iudæis periculum erat, ne putarent vocem quam audiuerant in monte Sinai, aut ignem & fumum quem videbāt, esse Deum (vnde permittitur depingi historia baptismi Christi, dieiq; Penthecostes, in sexta synodo, actione 5.) ex imaginibus tamen quibus Deus Pater aut Spiritus sanctus effigiatur in humana specie,

specie, facile in errorem Anthropomorphitarum, qui putant Deum secundum diuinitatem habere corpus & humanam effigiem, esseque circumscriptum, incidant imperiti: propter quos præcipuè imagines ponuntur. Rudibus enim imagines non videntur tam facile esse metaphoricæ, quam spiritualibus viris visiones. Vnde non facile admittendæ sunt huiusmodi imagines: sicut supra ex patribus fecim⁹ manifestû. Imò tâta fuit cura sanctis Patribus vt rectè proponerentur hominibus scripturæ, vt noluerint Ioannem Baptistam pingi cum figura agni bruti, sed potius cû imagine mediatoris Dei & hominum hominis Christi Iesu. Veteres (inquiunt Patres in sexta Synodo vniuersali) typos, figuras, & vmbas, tanquam veritatis signa & notas Ecclesiæ traditas suscipientes, gratiam & veritatem agnoscimus, tanquam legis plenitudinem hanc arbitantes. Vt igitur & in colorum effectibus, omnium oculis subiiciatur figura illa, quæ agnum illum, qui abstulit peccata mûdi, nimirum Deum nostrum, iuxta humanam effigiem delineat: censemus, ab hoc tempore, pro veteri illo agno nouum in Ecclesijs Dei erigendum, quo per eum exaltationem humilitatis verbi Dei consideremus, quo in memoriam politix illius qua in carne vixit, item passionis eius & salutiferæ mortis, vnde mundo liberatio contigit, veluti manu ducamur. Verû quidem est, imaginem Dei Patris in tali effigie, quali Ioanni & Danieli visus est, non fore reijciendam,

Citantur hæc in epistola Adri. Põti. ad Tharalium, quæ est in actio. 2. syno. 7 & actio. 3 in epist. Tharalij & acti. 4. ab Helia venerabili &c.

Ioan. 1.

ciendam, si non nisi ab eruditis & spiritalibus viris posset cōspici; sed quia imago fixa manet, & omnibus conspicua semper est, nec semper rudibus præsto est doctor: omitenda est eiusmodi imago. Et hæcenus de imagine Trinitatis quæ ex scripturis sumi videtur. At pingere Trinitatem tanquam unum hominem tricipitem, aut vnus capit, sed tres nasos tria que ora habentem; pictorum non toleranda præsumptio est, sanctis Patribus penitus ignota: quæ dormientibus Ecclesiarum præpositis (sicut & lasciuæ imagines) irrepfit. Angelos verò pingimus, quòd & conscriptibiles sint, & humana forma cum hominibus conuersati sint. nec magnum salutis periculū est, si circa substantiam eorum errent simpliciores. Porro de sanctorum inuocatione, imaginibus, & earum adoratione seu salutatione, non est quod hîc repetamus, quum abunde satis id expeditum sit in 3. part. Symboli.

Gen. 18
Tob. 5.

Exo. 20

Ego sum Dominus Deus tuus, fortis, zelotes. CAP. LXVII.

Quia verò hoc potissimū exigit Deus, vt homo alienos Deos non habeat, Iudæisq; pronis ad idololatriam difficile videbatur, non imitari omnes alias gētes, quæ iactabant multa commoda sese à dijs suis recipere: Dominus rationem reddit huius præcepti, addens graues minas eius transgressoribus, & insigne promissum obedientibus sibi. Intelligendum est enim in textu vocabulum, enim, quasi diceret: Ego enim

BREVIS ET CATHOLICA

sum Dominus Deus tuus, sicut patet ex Deuteronomio. Dicit autem se fortem ze- Cap. 5
 lotem, siue, quod idem est, Deum emulato-
 rem, non humanæ perturbationis vitio, ut-
 pote qui semper atque omnimodo incom-
 mutabilis atque tranquillus permanet: sed
 hoc verbo indicat non impunè plebè suam
 per alienos Deos fornicaturam. Ductum
 est enim verbum per metaphoram à zelo
 maritali, quòd castitatem custodit vxoris;
 id quod nobis prodest, nò Deo. Quis enim
 tali genere fornicationis Deo nocuerit: sed
 sibi plurimum, ut pereat. Quod Deus pro-
 hibet terrore grauissimo, zelantem se ap- Psa. 71
 pellans. Cui dicitur in Psalmo, Perdidiisti
 omnem qui fornicatur abs te: mihi autem
 adherere Deo bonum est. Vnde & alibi di- Exo. 34
 citur: Noli adorare Deum alienum, Domi-
 nus zelotes nomè eius, Deus est æmulator.
 Ne in eas pactum cum hominibus illarum
 regionū (hoc est, cum Chananæis) ne cum
 fornicati fuerint cum dijs suis, & adoraue-
 rint simulachra eorum, vocet te quispiam
 ut comedas de immolatis. Nec vxorem de
 filiabus eorū accipies filijs tuis: ne postquā
 ipsæ fuerint fornicatæ, fornicari faciant &
 filios tuos in Deos suos. Sicut ergo ea quæ
 dicitur ira Dei, non perturbatio mentis est,
 sed potentia vindicandi: sic zelum Dei non
 cruciatum animi, quo maritus aduersus
 vxorem, vel vxor aduersus maritum tor-
 queri solent, sed tranquillissimam synceris-
 simamque iustitiam, qua nulla anima beata
 esse sinitur, falsis opinionibus, prauisque cu-
 pidita-

Aug. 4.
 158. in
 Exodū. &
 9. 52. in
 9. 87.
 Vide Au-
 gust. c. 12
 & 14. li. 1
 de conf.
 euangel.
 & cap. 18

Aug. c. 11
 lib. cōtra
 Adimāt.

piditatibus corrupta, & quodammodo grauidata, dicit scriptura. Tolle de zelo errorē & dolorem, quid remanebit aliud, nisi voluntas custodiens castitatem, & corruptionem vindicans coniugalem? Quo igitur verbo, nisi zelo Dei melius posset insinuari, quo vocamur ad coniugium Dei, & non vult nos turpi amore corrumpi, & punit impudicitiam nostrā, & diligit castitatem? Non enim etiam frustra vulgo dici solet: Qui non zelat, non amat. Vehementem ergo amorem suum erga homines hac voce explicat Deus. Rectē autem zelo fortitudinem adiungit; vt ostendat se non solum velle vindicare in eos qui à se fornicantur (quomodo homines subinde multam vindictam animo cōcipiunt, quam imbecilliores reddere nequeunt) sed etiam se omne id posse quod voluerit: ideoque grauissimam vindictam manere eos, qui ad deos alienos deficiunt.

Eius. lib.
cap. 13.

Vide Diony. Areopag. c. 4. part. 1. de diuinis nomini.

Exo. 20

Visitans iniquitatem Patrum in filios, in tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me.

CAPVT LXVIII.

EGO, ait, zelum meū opere ostendo. Nam visito tanquam seuerus iudex parentum peccata, quæ diu patienter tuli expectans eorum pœnitentiam. visito, inquam, per grauissimas pœnas in filios eorum, ita vt non euadant manum meam ipsi patres, etsi videantur cum tranquillitate mortui, dum in filij

BREVIS ET CATHOLICA

in filijs suis puniuntur : nec statim hæc mea
 punitio finitur, sed vsque in tertiã & quar-
 tam generationem eorum qui oderunt me,
 seu non obediunt mihi, vindictam meam
 protraho. Præcipuè quidem deterret do-
 minus ab idololatria : generaliter tamen
 commemorat iniquitatem, sicut & in pro-
 misso meminit obseruantium non solum
 primum præceptum, sed & omnia præcep-
 ta: vt videlicet intelligamus, etiã in sequen-
 tibus præceptis hanc rationem rectè collo-
 cari posse. Pœnæ autem filiorum meminit,
 eo quòd magna sua misericordia parètib;
 primũ peccatib⁹ parcere solet in hoc mũdo,
 patiẽtia sua prouocãs eos ad pœnitentiã : vt
 fecit Salomoni, Manasse, Ieroboã. Verũm
 valde pulchrè minatur Deus se redditurũ
 filijs patrum peccata. æquum est enim, vt
 qui patrem suum sancta obedientia (vt hu-
 mano more loquamur) non lætificauit, sed
 potius spiritum eius contristauit: etiam ipse
 non gaudeat, sed contristetur de filijs suis.
 Extendit autem vsque ad quartam genera-
 tionem vindictã dominus, eo quòd eousq;
 solet esse memoria progenitorum, atq; vsq;
 ad quartam generationem sperare vitam
 soleant parentes, suosq; reputare quicunq;
 vsque ad eam generationẽ nascuntur, haud
 ita multum curantes quid futurum sit de
 vltioribus generationibus. Vnde & Iehu
 tanquam homini terrena quærenti promif-
 sum est, quòd filij eius vsque ad quartam
 generationem sederent super thronum Is-
 raël. Dominus autem peccata patrum non
 tantum

Hier. in
 18. cap.
 Eze. h.

3. Re. 11
 4. re. 21
 3. re. 14

4. re. 10

2 Re. 12 tantum in quartam generationē, sed longē
 ulterius visitat: sicut ait Dauidi: Vriam He-
 thæum percussisti gladio, & vxorem illius
 accepisti in vxorem tibi, & interfecisti eum
 gladio filiorum Ammon. quamobrem non
 2 Re. 17 recedet gladius de domo tua vsque in sem-
 2. re. 18 piternum. Quæ minæ fuerunt sanè opere
 3. Re. 2 cōplete. Ammon enim, Absalom, Adonias,
 2. Para- filij Dauidis, ferro perempti sunt. & simile
 lip. 20. contigit filijs ac nepotibus Iosaphat, Ioæ
 4. re. 13 quoque atq; Amasiæ, Ammon, & Iosæ, ne-
 4. re. 15 potibusque eius, filijs Sedechiæ. & in ipso
 4. re. 21 Christi tempore Herodes Bethlehemitas
 4. re. 23 infantes occidit, * & nobiles tribus Iuda:
 4 re. 25 inter quos vtique multi erant de genere
 Mat. 2. David. Vespasianus quoque & Domitia-
 nus stirpem Dauidicam inquiri & perimi
 iusserunt, tantum quia Dauidica erat. Nec
 solum corporalibus afflictionibus (quas so-
 las veteres homines curant) sed & spiritali-
 bus pœnis visitat peccata patrum in filios:
 Mat. 21 sicut ait Christus Iudæis: Lapidem quem
 reprobauerunt ædificantes, hic factus est in
 caput anguli. ideo dico vobis, quia aufere-
 Mat. 23 tur à vobis regnum Dei. & iterum: Ecce,
 relinquetur vobis domus vestra deserta. &
 Psa. 68 Psalmista: Dederunt in escam meam fel, &
 in siti mea potauerunt me aceto. Fiat mensa
 eorum coram ipsis in laqueum, & in retri-
 butionem, & in scandalum. Obscurentur
 oculi eorum ne videant, & dorsum eorum
 semper incurua. Effunde super eos iram
 tuam, & furor iræ tuæ compræhendat eos.
 Fiat habitatio eorum deserta, & in taber-
 naculis

* Lib. 1.
 histo. ec-
 cles. c. 9.
 Eiusdē
 histo. li. 3
 c. 12. & 19

BREVIS ET CATHOLICA

naculis eorum non sit qui inhabitet. quoniam quem tu percussisti persecuti sunt, & super dolorem vulnerum meorum addiderunt. Appone iniquitatē super iniquitatem eorū, & non intrent in iustitiā tuā. Deleantur de libro uiuentium, & cum iustis non scribantur, Manifestè hīc docet Propheta, admirandam cæcitatem horribilesque iniquitates quas in Iudæis hodie videmus, esse pœnas peccati à patribus eorum admissi in occisione filij Dei. Moyses quoque : Nisi, Deu. 18
 inquit, custodieris, & feceris omnia verba legis huius, quæ scripta sunt in hoc volumine, & timueris nomen eius gloriosum & terribile, disperget te dominus in omnes populos à summitate terræ vsque ad terminos eius, & seruiēs ibi dijs alienis quos & tu ignoras & patres tui, lignis & lapidibus. En homines pro peccatis suis traduntur in reprobum sensum, vt ligna Ro. 1. d
 & lapides adorent. Hæ autem minæ magis completæ sunt in posteris peccatorum ductorum in captiuitatem, siue in Assyrios, siue in Babylonem, quàm in Patribus eorum. Et (inquit Moyses in cantico) ipsi me prouocauerunt in eo qui non erat Deus, & irritauerunt in vanitatibus suis. & ego prouocabo eos in eo qui non est populus, & in gente stulta irritabo illos. Quem locum Apostolus Paulus in epistola ad Romanos, super hodierna excæcatione Iudæorum interpretatur, quam Moyses pro antiqua Patrum idololatria retributam dicit. Multa Iudææ Deu. 18
 scelera Ro. 10.

scelera commisisti : cunctis circa te seruisti
 nationibus . Ob quod factum ? Vtique
 propter idololatriam . Cumque seruisses
 crebro, misertus tui est Deus : & misit iudi-
 ces & saluatores, qui te de famulatu Moa-
 bitarum & Ammonitarum, Philistijm
 quoque & diuersarum gētium liberarunt.
 Nouissimè sub regibus offendisti Deum:
 & omnis tua prouincia, gente Babylonia
 vastante, deleta est . Per septuaginta annos
 templi solitudo permanfit . A Cyro rege
 Perfarum est laxata captiuitas . Esdras
 quoque hoc & Neemias plenissimè refe-
 runt . Extructum est templum sub Dario
 rege Perfarum atque Medorum à Zoro-
 babel filio Salathiel, & Iesu filio Iosedech
 sacerdote magno . Quæ passis fitis à Me-
 dis, Ægyptijs, Macedonibusque non
 enunero . Nec tibi adducam in memo-
 riam Antiochum Epiphanem crudelissi-
 mum omnium tyrannorum, nec Gn.
 Pompeium, Gabinium, Scaurum, Varum,
 Cassium, Sossiumque replicabo, qui tuis
 vrbibus & præcipuè Hierosolymæ in-
 sultauère . Ad extremum, sub Vespasia-
 no & Tito vrbs capta, templumque sub-
 uersum est . Deinde ciuitatis vsque ad
 Hadrianum principem per quinquagin-
 ta annos mansere reliquiæ . Post euerfio-
 nem templi per mille & quadringen-
 tos annos & vrbis & templi ruinae per-
 manent . Ob quod tantum facinus ? Cer-
 tèn non colisidola, sed etiam seruis Sarsa-
 nis atque Romanis, & captiuitatis pressus
 iugo,

Hiero. ad
 Dardan.
 tom. 3.

1. Esd. 1

1. Esd. 6

Esdr. 1

BREVIS ET CATHOLICA

iugo, ignoras alienos deos. Quomodo clementissimus quondam Deus, qui nunquam tui oblitus est: nunc per tanta spacia temporum miserijs tuis non adducitur, vt soluat captiuitatem, & vt verius dicā, expectatum tibi mittat Antichristū? Ob quod, in quā, facinus & tam execrabile scelus auertit à te oculos suos? ignoras? Memento vocis parentum tuorum. Sanguis eius super nos, & super filios nostros. & Venite, occidamus eum, & nostra erit hæreditas: & Non habemus regem, nisi Cæsarem. Habe quod elegisti vsque ad finem mundi seruiturus es Cæsari, donec gentium introeat plenitudo, & sic omnis Israel saluus fiat, & qui quondam erat in capite, * fiat in caudā.

Mat. 27

Mar 11

Ioā. 19

Ro. 11

Deu 28

Aliæ*
vertatur.

*Quòd hæc comminatio Dei non sit contraria
ei quod dicit Dominus 18. capite
Ezechielis. CAP. LXIX.*

HVnc locum pessimè intelligentes Iudæi tempore Prophetarum Hieremiæ atque Ezechielis, dum captiui abducti sunt in Babylonem. vias atque iudicia Dei tanquam iniqua reprehenderunt, in Prouerbum vertentes parabolam istam: Patres nostri comederunt vnam acerbam, & dentes filiorum obstupescunt, quasi dicentes, Patres peccauerunt, & filij innocentes, qui nil mali commeruerunt, affliguntur. Ab hac autem parabola meritò auocari debuissent per illud Moyfi in Exodo, vbi hūc locum decalogi repetens sic orat dominum Deum

Hier. 1

Eze. 18

Exo. 34 Deum: Dominator domine Deus, misericors & clemens, patiens & multæ miserationis, ac verax, qui custodis misericordiam in millia, qui aufers iniquitatem, & scelera, atque peccata, nullusque apud te per se innocens est: qui reddis iniquitatem patrum filijs, ac nepotibus in tertiam & quartam progeniem. vbi clarè ostendit, omnes offendisse Deum, neminemque esse innocentem in Dei iudicio, nisi à quo Deus magna misericordia aufert iniquitatem & scelera, omnesque mereri iram Dei, nisi ipse clementer parcat. Apud Ezechielem quoque similia ipse dominus respondet, nempe se habere curam omnium æqualiter, tam filiorum quàm patrum, iustoque, qualescunque parentes aut filios habuerint, in æternum victuros: impios verò non victuros, sed in æternum morituros. Sub æterna autem morte (quæ maxima est omnium pœnarum) etiam reliquæ pœnæ temporales veniunt intelligendæ: quòd videlicet nunquam accidant immerito, siue sine peccato eius qui eas patitur. siquidem vnicuique secundum vias suas reddit dominus: vt ait Hieremias, etiam de temporalibus pœnis loquens. Ipsique Iudæi carnales de temporalibus afflictionibus conquerebantur apud Ezechielem, & circa has Deum causabantur iniquum: & proinde non satis iustitiam iudiciorum suorum ostenderet dominus, nisi etiam de temporalibus pœnis idem iudicium esset, quod se respòdet obseruare de morte æterna, iudicium. * Patet ergo culpa, vbi non

Prosper
còtr. Col
lat. c. 20.

latet

Leo ser.
7. de Epi-
phania.

Aug. cō-
tra duas
epist. Pe-
lag. lib. 4
c. 4. & cō-
cil. Arau-
sic. cano.
2. Et li de
pec. mer.
& re. c. 16

Li 6. cō-
tra Iulian.
c. 4. & de
Trin. lib.
13. ca. 16.

latet pœna, & si quid laboris incidimus, nunquam nisi nostro merito sustinemus. Omnes enim peccato originali, cum quo nascimur, has miseras vite huius meremur. Qui autem dicunt pœnā transire ab Adam sine culpa, necesse est fateantur innocentes paruulos iniusto iudicio puniri trahendo mortem sine meritis mortis: quod de vno solo mediatore Dei & hominum homine Christo Iesu Catholica fides nouit, qui pro nobis mortem, hoc est, pœnam peccati sine peccato subire dignatus est. Sicut enim solus ideo factus est hominis filius, vt nos per illum Dei filij fieremus: ita solus pro nobis suscepit sine malis meritis pœnam, vt nos per illum sine bonis meritis cōsequeremur gratiam. quia sicut nobis non debebatur aliquid boni, ita nec illi aliquid mali. Quod verò de morte diximus, de omnibus quoq; vitæ huius miserijs est intelligendum. Si falsum esset, inquit Augustinus, peccata parētum esse nostra contagione propaginis, profectò graue iugum super filios Adam, à die exitus de ventre matris eorum vsque in diem sepulturæ in matrem omnium, nullo modo iustū esset. Quomodo ergo visitantur peccata parentum in filios? nimirū quia punit Deus homines prout ex propria iniquitate digni sunt, quos tamen nō esset puniturus, nisi parentum peccatis esset prouocatus. exēpli gratia: Filius Dauidi per adulterium ex Bersabæe natus, iusto quidē Dei iudicio ob peccatum originale mortem pati debuisset, quando cunq; Deo placuisset: nisi

1. Re. 12 nisi tamen David tam graüter peccasset, Deo miserente diu mors eius dilata fuisset.

Si, ait Anselmus, peccata parētum aliquando nocent animabus filiorum, hoc modo potius fieri existimo; non quòd ea Deus illis imputet, aut quòd eos in aliqua delicta propter parētes inducat. sed sicut sæpè meritis parētum filios iustorū à peccatis eruit; ita filios iniustorum eorum meritis in suis aliquādo derelinquit. Nanque satis videtur susceptibilius, quòd animam peccatricem; cui nihil præter pœnam debet, propter parentum peccata in suis dimittat peccatis, vt pro ipsis puniatur, quàm quòd eam alienis oneret, vt pro illis torqueatur. Ita igitur sine repugnantia & originale peccatum est idem in omnibus, & filius non portabit iniquitatem patris, & vnusquisque onus suum portabit, & recipiet prout gessit in corpore, siue bonum, siue malum; & reddet Deus peccata parentum filijs in tertiam & quartam generationē, etiam si hoc sit in anima; & quicquid aliud legitur, quòd animabus filiorum imputari peccata parentum significare videtur. Quippe non moritur anima filij peccato patris, sed suo: nec portat quis iniquitatem patris, cum in sua relinquitur, sed suam: nec onus alienum, sed suum: nec recipit prout pater, sed prout ipse in corpore gessit. sed quoniam propter peccata parentum à suis malis nō est liberatus, ea quæ portat, eisdem peccatis parentum imputatur. At si obijcitur, quia omnes qui non saluantur per fidem in Christum, portant ini-

Lib. de
concep-
virgina.
cap. 24.

Idē eius-
dem lib.
c. sequētis

I quita-

Eze 18
Galat. 6
2. Co. 6

Exo. 34

BREVIS ET CATHOLICA

quitatem & onus Adæ: consideret diligenter, quia non portant peccatum Adæ, sed suum. Nam aliud fuit peccatum Adæ, aliud infantum. Illud enim fuit causa, istud est effectus. Et cum dicit Apostolus, quod mors regnavit ab Adam vsque ad Moysen, etiam in eos qui non peccauerunt, in similitudinem præuaricationis Adæ: sicut significat infantum minus esse quam Adæ peccatum, ita apertè monstrat aliud esse. Quapropter cum damnatur infans pro peccato originali: damnatur non pro peccato Adæ, sed pro suo. Nam si ipse non haberet suum peccatum, non damnaretur. Ita ergo non portat iniquitatem Adæ, sed suam, quamuis ideo dicatur portare, quia iniquitas illius, peccati istius causa fuit. Nec mirandum si modo iam explicato peccata parentum visitentur in filijs: cum & peccatum principis in subditis, socij in socio, in imitatore, aut aliter coniuncto vindicetur à Deo. Propter peccatū Dávid (quòd numerasset populū) multa milia de populo occisa sunt. Propter peccatum Acham etiam alij de populo Israël corruerunt. & Christus dicit omnem sanguinem vindicandum in Iudæis sui occisoribus: quia per Deicidium principatum obtinuerunt in societate eorum qui iustos occiderunt. Malorum, ait Augustinus, imitatio facit, vt non solum sua, sed etiam eorum quos imitati sunt, merita sortiantur impij. Quinimò, Samuel dum dicit: Si non audieritis vocem domini, sed exasperaueritis sermones eius, erit manus Domini super vos, & su-

Primo
tract. in
Psal. 108.

Ro. 5.

2. re. 14.

Matth.

1. Re. 11.

& super patres vestros : ostēdit etiam filio-
rum peccata in parentibus visitari : sicut in
magistris discipulorum peccata visitantur.
Sicut enim sanctum atque admirabilem
Paulum , dum adhuc esset in corpore , alia
quidem præcesserunt opera , cū plurimi
ex his qui propter doctrinam & conuersa-
tionem eius perfecti euaserunt , in æternam
illum vitam præcedentes , sudorum præmia
quos pro illis pertulit , apud iustum iudicem
Deum illi parauerunt : Alia verò solum
carneis vinculis , & iam cum Christo reg-
nantem , vsque ad hanc diem consequun-
tur , eorum scilicet qui per eum in sacris epi-
stolarum eius monitis se ad virtutes exer-
centes , laudes semper ac præmia præclaro
illi duci & præceptori optimo huic trans-
mittunt : Sic contrà , Alia quidem præcedūt
peccata eorum , qui pessimis sermonibus &
operibus læsi atque impediti , à virtutis tra-
mite in infernum præcessere , supplicia suæ
damnationis authoribus illic paraturi : Alia
verò etiam sequuntur , eorum scilicet qui
post ipsam mortem per summā nequitiam
& exempla pessima , quæ mundo reliquere ,
dum eos imitari pergunt , maximè lædūtur .
Nam sicut hodie quoque beatus Dauid ad
veram religionem , & ad Dei cultum , pro-
uidentiæque agnitionem mundo perutilis
est , & qui propter illum in religione profi-
ciunt , hinc iā ex rectè factis suis consequen-
tes ei transmittūt laudū voces : ita & Mar-
cion & reliqui hæreticorum dogmatū du-
ces , per eam peruersitatem doctrinæ , quam

Pasilius
ferè ad
mediū li-
bri de vir-
gini.

BREVIS ET CATHOLICA

mundo inuexere, maximè nocent, cuncti
 verò qui salutis suæ damna per eos in hac
 vita perceperunt, authores perditionis suæ,
 etsi dudum vita sanctos, atrocibus illic Mat.
 supplicijs tradunt. Si enim qui scandaliza-
 uerit vnum ex pusillis huiusmodi, morte
 dignus iudicatur: profectò qui tam multos
 per vitam reprobam quòd perniciosorum
 operum mundo exempla reliquerit, aut in
 animarum perniciem falsa dogmata inges-
 serit, scandalizat: post mortem quoque om-
 nium qui sui causa pereunt, dignissimè ac
 iustissimè mortis reus habebitur: per sin-
 gulos eorū qui sui causa hinc seu vulneran-
 tur, seu moriuntur, author etiam vulnera
 mortemque suscipiens. Ex his patet satis,
 cur mandauerit dominus in Leuitico, vt Ca.
 confiterentur Iudæi iniquitates suas & ma-
 iorum suorum: non solùm videlicet prop-
 terea ne peccata sua defenderent tanquam
 bona, propter consuetudinem à parentibus
 acceptam, sed etiam vt agnoscerent, pecca-
 ta parentum aliquousque ad se pertinere.
 atque hoc Dei præceptum studiosè imple-
 uere pij omnes, Dauid, Daniel, Esdras, Hie-
 remias, Tobias &c. Peccauimus, ait Dauid, Psa.
 cum patribus nostris. Res ista nota est om-
 nibus filijs noui testamenti: sicut prædixit
 Hieremias. In diebus illis, inquit, non dicet
 vltra (scilicet filij noui testamenti) Patres
 comederunt vnam acerbam, & dentes fi-
 liorum obstupuerunt, sed (scilicet dicent)
 Vnusquisque in iniquitate sua morietur.
 omnis homo qui comederit vnam acerbam,
 obstu-

DECALOGI EXPLICATIO. 66

obstupescant dentes eius: Vbi non sentit Propheta, homines veteres sine suis iniquitatibus pro alienis condemnari, & homines ad nouum testamentum pertinentes tantum pro suis, & non pro alienis peccatis mori. (Nam omnis homo ad vetus testamentum pertinens, impius est; & nullus filius noui testamenti moritur) sed sentit, omnes filios noui testamenti Deum non accusare vt iniquum, more impiorū, quasi innocentem damnet pro alienis peccatis: sed profiteri quod Deus iustus sit, neminē condemnās nisi ob propriam iniquitatē. sicut Deum laudat Sapiens: Cum, inquit, sis iustus, iustē omnia disponis: ipsum quoq; qui non debet puniri, condemnare, exterum æstimas à tua virtute. virtus enim tua, iustitiæ initium est. Et licet filij noui testamenti adhuc in hoc seculo pro suis & parentū peccatis, pœnis visibilibus, quæ prodesse possunt, temporaliter affligantur, id tamen agit gratia redemptoris, vt & patris num chirographum deleat cum proprijs peccatis, vt in futuro iudicio damnationem æternam timere non debeant.

Sap. 12

Aug. 12.
ca. lib. 6.
cōtra Iu-
lia.

*Quod non praiudicatur per aliud consilium
misericordie Dei veritati huius com-
minationis. CAP. LXX.*

NEC ex hoc falsa conuincitur hæc com-
minatio, quod Deus immensa sua mise-
ricordia multorū idololatrarū filios ad lu-
cem fidei vocet, & in hoc tempore & in fu-
turo

BREVIS ET CATHOLICA

turo omnia eorū peccata parentū que in eis
 dissimulans. Non enim hic designatur quid
 semper fiat, sed quid mereatur patrum ini-
 quitas, & quid faciat Deus, cum valde spe-
 ciali misericordia non parcat. Quemadmo-
 dum quod Esaias dixit, Ezechiam Regem Esa. 38
 moriturum, & Lucas seruum Centurionis, Luc. 7
 non falsum fuit, quanquam ambò vixerint
 postea: sed quid dispositio naturæ haberet,
 significarunt. Talia multa dicuntur in scri-
 ptura: & ipse dominus comminationes &
 promissiones de pœnis atque præmijs sic
 intelligi ostendit per Hieremiam. Repentè Hier.
 (ait) loquar aduersum gētem, & aduersum
 regnum, vt eradicē & destruā & disperdam
 illud. Si pœnitentiam egerit gens illa à ma-
 lo suo quod locutus sum aduersus eā: agam
 & ego pœnitentiam super malo, quod co-
 gitavi vt facerē ei. & subitò loquar de gen-
 te & de regno, vt ædificem & plātem illud.
 Si fecerit malum in oculis meis, vt non au-
 diat vocem meam: pœnitētiā agam super
 bono quod locutus sum vt facerem ei. Sa-
 nē istud domini verbum opere comproba-
 tum est in domo Heli. Loquēs, ait, locutus 1. Reg.
 sum, vt domus tua, & domus patris tui mi-
 nistraret in conspectu meo vsque in semp-
 ternum. Nunc autem dicit dominus, Absit
 hoc à me: sed quicumque honorificauerit
 me, glorificabo eum. qui autem contemnūt
 me, erunt ignobiles. In ipsis quoque Nini-
 uitis idem patuit. Nam per pœnitentiam
 placauerunt Dominum vt non euerteret Ion.
 Niniuen, sicut fuerat comminatus.

Et fa-

DECALOGI EXPLICATIO. 67

Exo. 20

Et faciens misericordiam.

CAP. LXXI.

MERITò præmium obedientiæ misericordiam vocat, eò quòd præmium iustitiæ nobis gratia est, quibus gratis datur ipsa iustitia: sicut latius ostensum est in explanatione orationis Dominicæ, vbi ostensum est, qua ratione Apostolus vitam æternam vocet gratiam.

Ro. 6,

In milia his qui diligunt me & custodiunt

mandata mea. CAP. LXXII.

IN milia, hoc est, in mille generationes: sicut clarum est ex septimo capite Deuteronomij. Significat autè hæc dictio: in omnes generationes, siue in æternum, quæ ad modum Psal. 104. dum dicitur: Memor fui in seculum testamenti sui, verbi quod mandauit in mille generationes. Idem designatur per illud, in seculum, siue, in æternum, quod per, in mille generationes. Hoc ergo sensu, non fit hîc mentio filiorum siue nepotum, quemadmodum in comminatione meminit eorum: sed designatur temporum æternitas. quasi diceret: Faciens æternam misericordiam diligentibus me. Non malè tamen intelliget, qui putauerit hîc designari posteros, quasi dixisset dominus: Propter diligentes me facio misericordiam mille filijs eorum, aut fortè vtrunque designat dominus, & se misereri in æternum ipsis filijs, & propter eos mille alijs: sicut David dicit, Misericordia domini ab æterno & vsque in æternum, super timentes eum, & iustitia i-

Vide August. c. 7. lib. 20. de ciui. Dei, & ad illud Psal. 104 quod disposuit ad Abraham, etc.

Psa. 102.

BREVIS ET CATHOLICA

lius in filios filiorum, his qui seruant testa-
 mentum eius, & memores sunt mandato-
 rum eius ad faciendum ea. Et iterum: *Quis* Psa. 24
 est homo qui timet dominum? anima eius
 in bonis demorabitur, & semen eius hære-
 ditabit terram. Porrò quanquam dominus
 etiam in æternum puniat impios, visitetque
 contra multos posteros eorum iniquitates,
 æternitatem tamen & multitudinem po-
 steriorum potius in præmio quàm in pœna
 proposuit; quia carnales terrena sectantes
 magis pœnis quàm eximijs præmijs prouo-
 cantur ad bonum. Vsq̄ue ad eò enim iniqui-
 tatem diligūt, vt si impunè peccare liceret,
 facilè præmia magna negligenter. Ideo que
 cum dominus veteri populo loqueretur, in
 pœnis explicandis eis sese attemperauit: in
 præmijs verò proponendis, magis quid ti-
 mentibus Deum conueniat, quantumque
 ipse retribuatur iustitiæ hoc loco explicare
 voluit. Quòd verò dominus multis milibus
 hominum propter timentes se misereatur,
 satis euidens est. Nam si in Sodomis decem Gen. 18
 iusti fuissent, Dominus pepercisset etiã im-
 pijs, & non deleuisset urbem. Quando de-
 lere voluit gentem Iudaicam, à Moyse co-
 hibitus fuit, & illi locutus est: *Dimitte me* Exo. 32
 vt irascatur furor meus. *Circuite*, ait Do-
 minus per Hieremiam, vias Hierusalem, & Cap. 9
 aspiciate, & considerate, & quærite in plateis
 eius an inueniatis virum facientem iudiciũ,
 & quærètem fidem, & propitius ero ei (sci-
 licet Hierusalem.) Et per Ezechielem con-
 queritur dominus: *Quæstui de eis virum* Eze. 14
 qui in-

qui interponeret sepem, & staret oppositus
 contra me pro terra, ne dissiparem eam : &
 non inueni. Et multis annis iam mortuo

4. re. 19

Dauid: Protegam, ait dominus, vrbē hęc,
 & saluabo eam propter me, & propter Da-

Gen. 22

uid seruum meum . Et pro obedientia sua
 accepit Abraham , vt multiplicarentur po-
 steri eius sicut stellæ cœli , & in semine eius
 benedicerentur omnes gentes. Obijciat

simplex Lector, & dicat: Multi sanctorum
 (vt, qui continentiam elegerunt) posteros non
 habent: qua igitur ratione diligentibus se

Ro. 9.

promittit dominus benedictionem filiorum?
 At intelligat non promitti hoc loco quod
 priorum secundum carnem filij semper bene-

2. Re. 13

dicetur: cum sciamus de Isaac natum Esau
 Deo odiosum; De Dauid, Amon impurum,
 & paricidam Absalom: Dominus quoque, apud

2. Re. 15

Ezechielē protestetur nihil profaturum im-

Eze. 14

pijs, etiam si tam iusti fuerint eorum paren-
 tes quam Noë, Daniel, & Iob. sed sensus hu-

ius promissionis est, quod Dominus prop-
 ter timentes se sepe parcit & benedicit po-

steris eorum, aut alioquin coniunctis secun-
 dum carnem. Semper autem, & in æternum,
 bene facit posteris eorum secundum spiri-

tum. Vniuersa enim societas sanctorum atque
 fidelium, quibus placet quod alij regeneran-
 tur, & quorum sancta atque indiuidua cha-
 ritate, ad communicationem sancti Spiritus
 adiuuantur. Tota, inquam, hæc societas om-
 nes, tota singulos iustos parit. Hęc est enim
 mater nostra, quæ sursum est erecta sanctis
 desiderijs, libera Hierusalem. Hęc est illa
 colum-

Aug epi-
 sto. ad Bo-
 nifa. quæ
 est 23.

Gal. 3.

BREVIS ET CATHOLICA

Aug. li. 3.
cōtra Do
nat c. 17.
& 18.
Idem ca.
5. & 6. de
san. virg.

Vide Au
gust. c. 6.
li. 1. de
doctrin.
Christ.

columba, per cuius creberrimū gemitum,
hoc est, orationes, peccata solvuntur. Ipse
dominus Christus quēlibet fideliū facien-
tem voluntatē patris sui mysticē matrē vo-
cat : quia videlicet charitate parturit alios,
donec formetur in eis Christus. Atque hac
ratione fideles sibi mutuō parentes sunt, dū
se inuicem charitate, sanctisq; desiderijs, ad
regenerationē illam, de qua dicit dominus :
In regeneratione cū sederit filius homi-
nis in sede maiestatis suæ, adiuuant, dū pro
se & omnibus sanctis clamant, vt adueniat
regnū Dei, in quo totus homo promissam
accipiet hereditatē. & omnis hac ratione fi-
lius ecclesiæ siue cuiuslibet timentis Deum,
æternam accipiet misericordiam. Sanè de
hac spiritali familia sepè scriptura loquitur,
dum & Abraham patrem omnium nostrum
facit, & semen iustorum in benedictione
fore, potensq; in terra promittit : dum fi-
lios seruorum domini pereunte cælo & terra
stabiliendos, semenque eorum in seculum
dirigendum asserit : dum in futuro seculo
promittit minimum fore in mille, & par-
uum in gentem fortissimam : dum nul-
lum timentium Deum carere foetu aut se-
mine dicit : Dentes tui (ait Spiritus S.
ad Ecclesiam) sicut greges ouium
qui ascenderunt de lauacro,
omnes gemellis foetibus,
& sterilis non est
in eis,

Mat. 13

Mat. 19

Gen. 17
Rom. 4
Psa. 135
Psa. 113
Psa. 135

Esa. 60

Can. 4

De Se-

De Secundo Præcepto.

Exo. 20 Non assumes nomen Domini Dei tui in
vanum. CAPVT I.

POSTquam primo præcepto
exegit Dominus, ne honor ei
debitus alteri deferretur, re-
cto ordine nunc secundo præ-
cepto exigit, ne irreuerenter à

subditis suis tractetur. Et quia omnis con-
Hebr. 6 trouersia hominum (qui sepius contro-
uersias habent) finis ad confirmationem est
iuramentum: cauetur hoc præcepto, ne Deo
Exo. 20 in iuramento irreuerentia irrogetur. Non
assumes, inquit, nomen domini Dei tui in
vanum.

*De iuramentis per falsos Deos, eorumque memo-
riam custodientibus. CAP. II.*

HOC autem secundum præceptum, quo
prohibetur, ne Deus verus assumatur
ad testimonium falsi, his datur, qui primum
præceptum suscipiunt, habentes Deum ve-
rum pro Deo suo, & nullum alium.

In primo autem præcepto, utique conti-
netur quod in Deuteronomio præcipit do-
Deu. 6, minus: Per nomen domini Dei tui iurabis.
Exo. 23 quod explicans in Exodo: Per nomen, ait,
externorum deorum non iurabitis, neque au-
dientur ex ore vestro. Qui enim per alienum
Deum iurat, illum omnium cognitionem, &
infallibilem veritatem, quæ totus Deus ve-
rus habet, habere agnoscit. Imò tam horrens
vult

vult nos dominus alienorum deorum cultum aut societatem, vt nec nomen eorū ex ore nostro audiri velit: Neque, inquit, audietur ex ore vestro nomē externorū deorum: nisi scilicet vt doceamus eos contemnere, vbi eiusce rei fortè periculum foret. Hoc autem suum præceptū promittit dominus implendum à filijs noui testamenti, dum ait per Esaiam: In die illa erunt quinque ciuitates in terra Ægypti, loquentes lingua Chanaan, & iurantes per dominum exercituum. Et Osæ dicit: Et erit in die illa, ait dominus, Vocabit me vir meus, & non vocabit me vltra Baalim. Et auferam nomina Baalim de ore eius, & non recordabitur vltra nominis eorum. Item Zacharias: Et erit in die illa, dicit dominus exercituū, Disperdam nomina idolorum de terra, & nō memorabuntur vltra: & pseudopphetas, & spiritū immundū auferam de terra. a Absit ergo, vt de ore Christiano sonet, Iuppiter omnipotens, & me Hercule, & me Castor, & cætera magis portenta quàm numina. At nunc, etiam sacerdotes Dei, omisis euāgelij & Prophetis videmus comœdias legere: amatoria Bucolicorum versuum verba canere; tenere Vergiliū: b Videmus plurimos hoc vnū agere, vt omnes superstitiones gentiū, & fictorū deorum historias teneris mentibus instillent: ita ingenia carminibus poëtarum, c quæ cibus sunt dæmonum, iam inde ab initio inficientes, vt crux Christi in cordibus eorū nec in senio quidē locū habere possit: quid quæso aliud agentes, quàm

Exo 23

Esa. 19

Ose. 1.

Zac. 13

- a. Hiero. ad Dama. in epist. de filio prodigo.
 b. Cōtra hos est prudēter facta cōstitutio in conc. Latera. 2. cap. 7. vt sciāt qd sit sui officij.
 c. Hiero. ibidem.

tes, quàm vt iam à dictis prophetis recitata Dei promissio, nec ad se nec ad discipulos suos pertineat? Sed væ tibi flumen moris humani, quis resistet tibi? Quandiu nō sicaberis? Quousque volues Ecclesiæ filios in mare magnum & formidolosum, quod vix transeunt qui lignum conscenderint? Nōne ego in te lego tonantem Iouem & adulterantem? Et vtique non posset hæc duo, sed actum est vt haberet autoritatē ad imitandū verū adulteriū, lenocinante falso tonitruo: dum hominibus flagitiosis diuina tribuuntur, hoc agitur, ne flagitia putentur esse flagitia, & vt quisquis ea fecisset, nō homines perditos, sed cœlestes deos videretur imitatus. & tamē, ô flumen tartareū, iactantur in te filij hominū cū mercedibus vt hæc discant, & magna res agitur, cū hoc agitur publicè in foro, & saxa tua percutis & sonas, dicens: Hinc verba discuntur, hinc acquiritur eloquentia rebus persuadendis sententijsque explicandis maximè necessaria. Ita verò nō cognosceremus verba hæc, Imbrem aureum & gremium, & fucum, & templa cœli, & alia verba quæ in eo loco scripta sunt, nisi Terentius induceret nequam adolescentē proponentē sibi Iouem ad exemplum stupri, dum spectat tabulam quandā pictam in pariete, vbi inerat pictura hæc: Iouem quo pacto Danaæ misisse aiunt in gremium quondā imbrem aureum fucum factū mulieri. Et vide quemadmodum se concitat ad libidinem, quasi cœlesti magisterio! At quem Deum? inquit: Qui
 templa

Aug. lib.
 1 confes.
 cap. 16.

Vide Au
 c. 14. lib.
 2. de ciui.
 Dei: vt
 tāquam
 autorita-
 te, & c.

In Eu-
 nucho.

Idem ha-
 bet 2. de
 ciui. Dei,
 cap. 7.

Antoni-
n° 4. part.
summæ,
tit. 11. ca.
4. §. 3.
Vide Pla-
tinam.

Aug. de
doctrin.
Chri. lib.
2. cap. 18
Eius. lib.
cap. 40.

templa cœli summo fonitu concutit. Ego
homuncio id non facerem? Ego verò illud
sponte feci ac libens. Non omnino per hæc
turpitudinem verba ista commodius dis-
cuntur, sed per hæc verba turpitudinis ista
confidentius perpetratur. O vrinam mul-
tos Gregorios mitteret dominus. Vere et-
enim magnus Gregorius omnes libros
quos potuit habere Titi Liuij comburi ius-
sit, quia plurima in eis continentur de su-
perstitionibus idolorum. Antiqua quoque
Gentilium ædificia, quęcunque potuit, sub-
uertit, ne essent reliquię & memoria idolo-
rum, sicut etiam dominus Israelitis sæpius
mandauit. Aras, inquit, eorum subuertite,
& confringite statuas, lucosq; succidite, &
sculptilia comburite. & adijcit: Non con-
cupisces argētum & aurum de quibus facta
sunt: neq; assumes tibi ex eis quicquam, ne
offendas, propterea quia abominatio est
domini dei tui. nec inferes quippiã ex idolo
in domum tuam, ne fias anathema, sicut &
illud est. Quasi spurcitiã detestaberis, &
velut inquinamentum ac sordes abomina-
tioni habebis, quia anathema est: Nō quasi
aurum vnde factū est idolū, malū sit, sed ne
per occasionem auri falsus Deus memorię
inhæreat. Quanquã igitur quisquis bonus
verusq; christianus est, domini sui esse in-
telligat, vbicunq; inuenerit veritatem, &
ã gentilibus, tãquam iniustis possessoribus,
in vsum nostrum vendicanda sit, sicut iu-
bente domino Ægyptijs astulerunt filij Is-
rael aurum & argētū, vestemq; plurimam:

Deu. 7.

Ibid.
pōstExo. 11.
& 12.

tamen

No. 1.

tamen superstitiosa figmenta cauēda sunt, illique homines, qui cognoscentes Deum non vt Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, sed euanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratū est cor insipiens eorum: dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt, & immutauerunt gloriā incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrū, & quadrupedum, & serpentum. Non est cuiusuis in venenatis vndique pratis puram aliquā herbā alicubi fortè latentem sine læsione colligere. Non cuiusuis est aurum in luto homines demergente quærere: nec prudentis est magno labore & periculo aurum è longinquo petere, vbi domi exiguo cum labore nulloq; periculo tantundem queas obtinere. Quid igitur opus est tā opere Gentilium libros, idolorumque laudes perdiscere: cum innumeros Christianos doctores habeas, ex quibus extra periculum omne, atque citra tantum laborē tibi discere liceat, quicquid boni ex idololatriis percipis, aut percipere te fingis? Huc pertinet etiā, quod sydera, dies, atque menses, nominibus falsorū deorum infamantur, dum stellæ erraticæ vocantur Mars & Mercurius, Venus & Saturnus: menses, Iulius & Augustus; dies, Martis, & Mercurij, & Lunæ, &c. Sed nolumus, inquit Augustinus, vt Christiani sic dicant, atque vitinam corrigantur vt non dicant. Melius de ore Christiano ritus loquēdi ecclesiasticus procedit, vt dicamus: Dies dominicus, secunda sabbati, tertia sabbati, siue, feria

Præfat.
Psal. 93.

BREVIS ET CATHOLICA

feria prima, feria secunda, feria tertia, &c. Attamen, quia tanta consuetudo est sic loquendi, ut difficilè immutari possit apud homines, improbemus corde semper gentiliū vanitatem, nec quicquam ex talibus nominibus memoriæ vel honoris tribuatur dijs Gentiliū: nec quicquam illis diebus vel mensibus, quibus eorū nomina indita sunt, posse putentur.

Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum. CAPVT III.

MUltis modis assumitur nomen domini: & dum laudatur, & dū blasphematur Deus. sed hoc loco propriè fit mentio illius assumptionis, qua quis per Deum iurat, hoc est, Deum testem inuocat, hoc modo confirmando alteri verbū suum. item, qua quis Deo aliquid promittit siue vouet. Nomine enim iuramenti etiā votum designat scriptura. Mulier, inquit, si quippiam vouerit & se constrinxerit iuramento, &c. Et in Psalmis: Memēto domine Dauid, & omnis mansuetudinis eius, sicut iurauit domino, votū vouit Deo Iacob: Si introiero in tabernaculum, &c. & iterum: Laudabuntur omnes qui iurant in eo. Quis, ait Augustinus, iurat in eo qui pollicetur ei vitā suam, qui vouet illi & reddit, qui fit Christianus. Prius autē de iuramento quod proximo fit: postea de voto aliquid dicendum est. Varia autē sunt quæ iuramento confirmantur. Quandoque enim asserit homo aliquid iuramento, quod præsens est, vel præteritum: quandoque
etiam

In Ps. 61.

Nu. 10
Psa. 110

etiam aliquid futurum, sed id non tam asse-
 ritur, quàm promittitur, sicut Dauid, Saùli,
 & Ionathæ iuravit. Certè magna est diffe-
 rentia inter assertionem futuri, & promif-
 sionem futuri. Si enim futurum non eue-
 niat, falsa est assertio. promissio autem sine
 vlla falsitate non completur, si remittat ille
 cui promissio facta est. Varijs quoque mo-
 dis iuratur: aut simpliciter, inuocando Deũ
 testem, vt cum dicimus: Per Deum, Deus
 scit, Deus testis est, Coram Deo loquor: aut
 per execrationem, qua quis petit vt Deus
 testis sit, pœnam infligendo, vel sibi, vel al-
 teri ad se pertinenti, si non sit verum quod
 dicitur. vt quando Dauid ait: Hæc faciat
 Deus inimicis Dauid, & hæc addat, si reli-
 quero de omnibus qui ad Nabal pertinent
 vsque mane, mingentem ad parietem. Et
 cum dicit quisque: Per meam salutem, Per
 animam meã, Per eam nisi se res ita habeat,
 salutem suam obligat Deo. Quando dicit:
 Per filios meos, oppignorat deo filios suos,
 vt hoc veniat in caput eorum quod exit de
 ore ipsius, si verum, verũ, si falsum, falsum.
 Quia igitur dominus maxima benignitate
 sua, qui omnia nouit, nec falli potest nec fal-
 lere, non dedignatur ad dictorum nostro-
 rum confirmationem inuocari testis, vt fi-
 niantur humanæ controuersiæ: hoc seueri-
 ter mandat, ne in vanum assumatur nomen
 eius, hoc est, ad confirmationem falsi. Hoc
 enim vanum est, quia non ita se habet res,
 quemadmodum homo dum falsum loqui-
 tur significat. Nomen ergo Dei in vanum
 K assumit

Aug. ser.
 30. de ver-
 bis apost.
 Ante om-
 nia nolite
 iurare.

Heb. 6
 Exo. 20

Eodē ser.
30. de ver
bis apost.
ad illa
verba Ia-
cobi: An-
te omnia
nolite iu-
rare.

assumit atque periurus est, qui putat verum esse quod falsum est, & temerè iurat: & qui scit vel putat falsum esse, & tamen pro vero iurat. Distant autem ista periuria, quæ duo commemoravi. Fac illum iurare qui verum putat esse, pro quo iurat, & tamen falsum est, non ex animo iste periurat; fallitur, hoc pro vero habens quod falsum est, non pro re falsa sciens iurationem interponit. Da alium, qui scit falsum esse, & dicit verum esse, & iurat tanquã verum sit, quod scit falsum esse. Videtis quã detestanda sit belua, & de rebus humanis exterminanda. Fac alium, qui putat falsum esse, & iurat tanquam verum sit, & fortè verũ est; nihilominus periurus est. Similiter periurus est, qui quod iuramento promittit, implere non proponit. Ille quoque, qui statuit quidem opere præstare quod iuramento pollicetur, & tamen postea non præstat.

*Quomodo Dominus hoc præceptum exposue-
rit in Euangelio. CAP. IIII.*

Foedissimè errabant Pharisei & Scribæ tempore Christi in declaratione huius præcepti. Quia enim hîc legitur: Non assumes nomen Dei tui in vanum, & in Leuitico ait dominus: Non periurabis in nomine meo, nec pollues nomen Dei tui; quibus locis expressa fit mentio nominis Dei: putabant iuramenta per creaturas facta (quia videlicet expressè in illis non nominatur Deus) non obligare, nihilque esse, si quis perierasset per creaturas. Excipiebant tamen qual-

Exo. 20.

Leu. 19.

M
L
E

quasdam creaturas avaritiæ suæ seruientes; nempe aurum templi, & dona quæ Deo offerebantur, sacerdotumque ideo erant. Errorem hunc eis dominus improperat, dum

Mat. 23

ait: Væ vobis duces cæci, qui dicitis: Quicumque iurauerit per templū, nihil est: qui autem iurauerit in auro templi, debet (seu debitor est). Stulti & cæci, quid enim maius est, aurum, an templum quod sanctificat aurum? Et, Quicumque iurauerit in altari, nihil est: quicumque autem iurauerit in dono, quod est super illud, debet. Cæci, quid enim maius est? donū, an altare quod sanctificat donum? Merito autem debebant

ex scripturis Prophetarum atque ipsius Moyfi, intelligere, quod iuramentum per creaturas factum ita obligat, quæadmodum

Gen. 31.

quod fit expresso dei nomine. Iurauit enim Iacob ipsi Laban per timorem patris sui Isaac, nec alteri dubiū fuit, quin iuramentum esset obligatorium. Et Moyses testes

Deu. 30

Iosu. 2.

inuocat cælum & terram. Raab quoque exigit ab exploratoribus iuramentum per dominum, illi autē iurauerunt: Anima nostra fit pro vobis in mortem, vtique volentes se obligare hoc iuramento. Dominus autem

Cap. 23

& loco iam citato ex Matthæo, & in illo sermone prolixo, quem in monte habuit, causam ostendit, cur iuramentum per creaturas factum magni sit faciendū, quemadmodū quod fit expresso Dei nomine. Audistis, inquit, quia dictum est antiquis: Non periurabis; reddes autē domino iuramenta tua. Ego autem dico vobis, non iurare om-

Mat. 5.

Leu. 19

Ero. 20

nino:

BREVIS ET CATHOLICA

nino: neque per cœlum, quia thronus Dei Deut.
 est: neque per terrâ, quia scabellum est pe-
 dum eius: neque per Hierosolymam, quia
 ciuitas est magni Regis: neque per caput
 tuum iuraueris, quia non potes vnũ capil-
 lum album facere, aut nigrum. Qui iurat in Mat.
 altari, iurat in eo, & in omnibus quæ super
 illud sunt: & quicumque iurauerit in tēplo,
 iurat in illo, & in eo qui habitat in ipso: &
 qui iurat in cœlo, iurat in throno Dei, & in
 eo qui sedet super eum: Quasi diceret, Pha-
 risæi & Scribæ docuerunt quidem periur-
 rium esse prohibitum, sed non explicuerūt
 quo casu homo incurrat periurium prohi-
 bitum: quinimò, docuerunt quædam periur-
 ria nihil esse, sed ego vos doceo nullo pacto
 licere iurare falsum, nec per quamcunque
 creaturam: In omni enim creatura quan-
 tumuis vili elucet summa Dei veritas, ha-
 ctenusque adhibetur creatura à iurante ad
 confirmationem dicti. alioqui, falsi Dei cul-
 tus esset, si quis per creaturam secundum se,
 & non quatenus in ea Deus agnoscitur, iu-
 raret. Clarum est igitur, in iuramento per
 creaturam assumi nomē domini. Qui enim, Mat.
 inquit Christus, iurat in templo, iurat in eo
 qui habitat in illo: & qui iurat in cœlo, iu-
 rat in illo qui sedet super cœlũ. Quæri po-
 test, ait Augustinus, cū diceretur: Ego au- Mat.
 tem dico vobis non iurare omnino: cur ad-
 ditum sit, Neque per cœlum, quia thronus
 Dei est: & cætera vsque ad id quod dictum
 est, Neque per caput tuũ. credo propterea,
 quia non putabant Iudæi se teneri iureiu-
 rando,

De serm.
 domi. in
 mōte li.
 3. cap. 31.

rando, si per ista iurassent : & quoniam au-
 dierant, Reddes autem domino iusiuran-
 dum tuum, non se putabant domino de-
 bere iusiurandum, si per cœlum, aut terram,
 aut per Hierosolymam, aut per caput suum
 iurarent: quod non vitio præcipientis, sed
 illis malè intelligentibus factum est. Itaque
 dominus docet nihil esse tam vile in creatu-
 ris Dei, ut per hoc quisquam periurandum
 arbitretur, quando à summis vsque ad infi-
 ma diuina prouidentia creata regerentur,
 incipiens à throno Dei vsque ad capillum
 album aut nigrum. Neque per cœlum, in-
 quit, quia thronus Dei est: neque per terrâ,
 quia scabellum pedum eius est: id est, cum
 iuras per cœlum aut terram, non te arbitre-
 ris non debere iusiurandum tuum domino,
 quia per eum iurare conuinceris cuius cœ-
 lum thronus est, & cuius scabellum terra
 est: neque per Hierosolymam, quia ciuitas
 est magni Regis, melius quàm si diceret,
 mea, cum tamen hoc dixisse intelligatur.
 Et quia ipse utique dominus est, domino
 iusiurandum debet qui per Hierosolymam
 iurat, Neque per caput tuum iuraueris. Quid
 enim poterat quisque magis ad se pertinere
 arbitrari quàm caput suum? Sed quomodo
 nostrum est, vbi potestatem faciendi vnus
 capilli albi aut nigri non habemus? Ergo
 Deo debet iusiurandum ineffabiliter tenenti
 omnia & vbique præsentis, quisquis etiâ per
 caput suum iurare voluerit: & hinc etiam
 cætera intelliguntur quæ omnia utique di-
 ci non poterât, sicut illud dictum ab Apосто-

Nota.

Mat. 5.

BREVIS ET CATHOLICA

Vide Au-
gust. in
exposi-
tione pri-
mi cap.
epist. ad
Galat. ad
hoc: Quæ
autem scri-
bo, &c.

Io: Quotidie morior, per vestram gloriam 1. Col. 3
fratres. quam iurationem vt domino se de-
bere ostenderet, addidit: Quam habeo in
Christo Iesu. Hæc Augustinus. Non igitur
omne iuramentum prohibet dominus,
quo & ipsum Deum & Apostolum in serijs
epistolis vsos legimus frequenter, sed vox
Iurare, pro periurare ponitur, aut supplen-
da est in textu altera vox, nempe falsum.
quasi diceret: Non iurare omnino falsum.
Ad quem modum sanè sæpè loquitur scri-
ptura, vt Leuitici 5. Si peccauerit anima, &
audierit vocē iurantis, testisq̄ue fuerit quòd
aut ipse vidit, aut conscius est, nisi indicaue-
rit, portabit iniquitatem suam. quod rectis-
simè Augustinus de falsum iurante inter-
pretatur, quod & textus ipse exigit. Item
Zachariæ quinto: Hæc est maledictio quæ
egreditur super faciem omnis terræ; quia
omnis fur, sicut ibi scriptū est, iudicabitur;
& omnis iurans, ex hoc similiter iudicabi-
tur: Vbi manifestè de periuro loquitur, si-
cut ex subiunctis verbis patet: Educam il-
lud, dicit dominus exercituū: & veniet ad
domum furis, & ad domum iurantis in no-
mine meo mēdaciter. & apud Ecclesiasten: Cap. 9
vbi nos habemus, vt periurus, ita & ille qui
verum deierat: legunt Septuaginta Inter-
pretes: Vt iurans, ita & ille qui iuramētum
timet, indubiè iurantem pro peierante po-
nentes. Satis verò clarè ostēdit dominus,
se de periurio esse locutum, dum posito ne-
gatiuo præcepto de omnino non iurando,
subiecit affirmatiuum præceptum vt sermo
noster

Mat. 5.

noster sit periurio contrarius, hoc est, verax, dicens: Sit autem sermo vester, Est, est; Non, non. quod autem his abundatius est, à malo est: Hoc est, de re quæ est, sermo vester sit, Est, id est, assertorius; & de re quæ non est, sit sermo vester Non, hoc est, negatiuus. Exigit scilicet vt sermo noster rebus ipsis sit semper conformis. quod verò amplius in sermone tribuitur rei, quàm ei verè conueniat, & quod amplius negatur de re, quàm ei desit, hoc est ex insigniter malo, nempe diabolo, qui mendax est, & pater mendacij. Et quidem hunc esse huius Domini dicti sensum, constat expendenti primum caput posterioris ad Corinthios epistolæ. Iuuenicus eleganter eum expressit, dicens:

Ioã. 8

Est, est, sufficiat: quod non est, dicit non est.

Quod superest istis, totum fallaciter agro

Suggerit obreptans animo vis tetra veneni.

De iurantibus se malè facturos.

CAPVT V.

1. Re 25

Q Vanquã hoc secundo præcepto præcipuè prohibeatur periurium, hoc est, mendacium iuramento firmatum: huc tamen etiam pertinet illorum in Deum irreuerentia, qui non verentur ipso inuocato teste polliceri, se aut acturos ea quæ ab eo sunt prohibita, aut non acturos quæ consuluit: quo modo David iurauit se non relicturum de omnibus quæ ad Nabal pertinebant vsque mane, mingentem ad parie-

K 4 tem

Vide Hieron. aduersus Pelag. dial. 2. Aug. Enchir. cap. 21. & 22.

Isidori re-
gula li. 2.
de syno-
nymis.
Vide cō-
cil. Tole.
8. ca. 2. Et
Ambr. li.
3. officio-
rū c. 12. &
Soterem
epist. 2.
ad epif-
copos
Italiae.

rem: sicut iurant quidam se nunquam fi-
dei iussuros pro proximo, aut nunquam am-
plexuros perpetuæ castitatis consilium. In
eiusmodi iuramentis obseruanda venit Isi-
dori regula: In malis promissis rescinde fi-
dem: In turpi voto muta decretum. Et sa-
nè quid quod contra Dei præceptum se
facturum iurauit, propter religionem iura-
menti postea implet, addit peccato irreue-
rentis iuramenti & peccatum quod postea
facit, & superstitionem qua quasi religiosus
se obligatum esse æstimat ad implendum
malum quod facturum se iurauit. Qui verò
consilia domini se nō impleturum iurauit,
licet non peccet postea quod consilia non
impleat, peccat tamen falso Dei cultu, si iu-
ramenti religione ductus consilia præstare
non audeat. Huc etiam pertinet illorū pec-
catum, qui cum quippiam iurauerint sese
facturos, quod à principio & in ipso operis
exordio bonum & honestum est, postea
cū propter aliquid impremeditatum de
novo emergens, res vergit in deteriorem
exitum, iuramentum nihilominus obseruāt.
cuiusmodi erat Herodis iuramentū de qua-
uis re danda puellæ, quam peteret: Licitum
videlicet, subintellecta debita conditione:
Si rem decentem peteret. at longè impijsi-
mum erat, hoc iuramentum seruare velle,
quando illa petebat caput Prophetæ. Huc
etiam referendum eorum iuramentum, qui
verum quidem & bonum quiddam iurant,
sed ita dolosè atque artificiosè verba sua
cōponunt, vt longe aliud intelligat proxi-
mus,

Mat. 14
Mar. 6

mus, quàm iurans intendat quamque verba exacte expensa significant. Sed quacunque arte verborum dolosus iuret, Deus, qui conscientiae testis est, ita hoc accipit, sicut ille cui iuratur intelligit. Dupliciter autem talis deceptor reus fit: quia & nomen Dei in vanum assumit, & proximum dolo capit. At si quis citra omnem dolum aliquid iuret, & hoc proximus aliter intelligat quàm iurans intendit, hoc tantum praestare obligatur qui iuravit, quod iurare voluit. At quando quis iuravit se illud facturum, de quo dubium est an liceat: item cum quis iuravit quod licitum atque utile est, attamè si non compleatur iuramentum, longe melius bonum toti reipub. inde est euerturum: locum in his habebit superiorum dispensatio, ut iuramentum vel commutent, vel relaxent.

Isidorus
de sum-
mo bo-
no lib. 2.
cap. 31.

De his qui irreuerenter aut stultè iurant.

CAPVT VI.

PLerosq; inuenias, qui etsi nec mentiantur iurantes, nec quicquam illicitum iurent, sine necessitate tamen vel utilitate iurant: ac ita, Deum, quem testem aduocant, magna irreuerentia afficiunt. Similiter faciunt & illi, qui nulla cum Dei reuerentia, quæ mente conceperint iurant. Quia igitur ut iuramentum recte fiat, hæc omnia requiruntur, ut & verum sit quod iuratur, & licitum, atque utile: deinde, ut citra necessitatem, utilitatem, magnamque dei reuerentiam non iuretur: recte assignat Propheta Hieremias tres comites iuramento. Jurabis, Vi-

BREVIS ET CATHOLICA

ait; Viuit dominus, in veritate, & in iudicio, Hier. 4
& in iustitia.

*Iuramentum non esse frequentandum in com-
muni sermone. CAP. VII.*

QVapropter, & quum etiam humana
lingua supra modum sit labilis, clarum
fit, quanto periculo periurij, & irreuerentię
erga diuinam maiestatem, se exponant, qui
in cōmuni sermone iurare assuescūt. Vnde
Sapiens: Iurationi, inquit, non assuescat os
tuum, multi enim casus in illa. Nominatio
verò Dei non sit assidua in ore tuo, & no-
minibus sanctorum non admiscearis: quo-
niam non eris immunis ab eis. Sicut enim
feruus interrogatus assidue, à liuore nō mi-
nuitur: sic omnis iurans & nominās, in to-
to à peccato non purgabitur. Vir multum
iurans implebitur iniquitate, & non disce-
det à domo illius plaga. Et si frustraerit
(fratrem) delictum illius super illum erit,
& si dissimulauerit, delinquit dupliciter; &
si in vacuum iurauerit, non iustificabitur.
replebitur enim retributione domus illius;
& iterum: Loquela multum iurans, horri-
pilationem capiti statuet, & irreuerentia ip-
sius obturatio aurium. Nemo, ait Augusti-
nus, sicut bonum appetat iusiurandum, ne
assiduitate iurandi ad periurium per con-
suetudinem delabatur. Qui intelligit, non
in bonis, sed in necessarijs iurationem ha-
bendam, refrenet se quantum potest, vt nō
ea vtatur nisi in necessitate, cum videt ho-
mines pigros esse ad credendum, quod eis
vtile

Cap. 30.
lib. 1. de
ser. do. in
monte.
Vide eū-
dē ca. 15.
post me-
diū, libri
de mēda.

Ibidē
cap. 17

utile est credere, nisi iuratione firmentur. Nec putandum est consuetudinem in hac re excusare. sicut enim consuetudo nocēdi proximo non attenuat, sed potius aggrauat iniquitatem: ita etiam hæc consuetudo irreuerentiæ in diuinam maiestatem. Qui verò hac consuetudine pessima oppressi iacent, sicut quadriduanus mortuus sub lapide: ante omnia (sicut ait Iacobus) cauere debent à periurio omniq̄ue malo iuramento, præ ceteris cauti esse debent, plus ad hoc intenti quàm ad alia. Maior consuetudo maiorem intentionem flagitat, nõ rei leuis consuetudo. Si de manu aliquid faceres, facilius manui tuæ imperares ne faceret. Si pedibus aliquò eundū esset, pigritia retardante te excitares, vt surgeres, & ires. Lingua facilitatem habet motus, in vdo posita est, facilè in lubrico labitur. Quanto illa citius & facilius mouetur, tanto tu aduersus illam fixius esto. domabis, si vigilabis: vigilabis, si timebis: timebis, si te Christianū esse cogitaueris. Non fiat iuramentum hodie, pigrius fit cras. Si & cras factum nõ fuerit, minus laboraturus est qui custodit, adiuuatur enim consuetudine superioris diei. triduo moritur pestis de qua laboramus, & gaudebimus de fructu, quia magno bono abūdabimus, si tam magno malo careamus. Iurauimus & nos, ait August. passim habuim⁹ istā teterrimā cōsuetudinē & mortiferā. ex quo deo seruire cœpimus, & quātū malū sit in piurio vidim⁹, timuim⁹ vehemēter, & veternosissimā cōsuetudinē timore frenauimus,

Aug ser.
30. de illis
verbis apost:
ante omnia
autē noli
te iurare.

Ibidem
suprà.

BREVIS ET CATHOLICA

Vide
Chrysol.
in illud
ad Ro. i.
Testis enī
mihi est
De^o. & in
illud. i. c.
epist. ad
Phili. Te-
stis enim
& c. & in
6. ca. 1. ad
Timoth.
itē hom.
9. in Act.
Apost.
a Epist.
154. quæ
est ad Pu-
blicolā.
b. Idē ci-
tato an-
tē ferm.

uimus, frenata restringitur, restricta lāguescit, languescens emoritur, & malæ consuetudini bona succedit. Quia verò sancti doctores hanc in communi sermone iurandi consuetudinem plenam peccatis esse sciūt: ideo interdum ita loquuntur, tanquā omne iuramentum damnarent, respicientes, videlicet ad pessimā vulgi cōsuetudinem. Nam certò sciunt non omnia iuramenta Deo displicere.

De exigentibus iuramentum à peieraturis. CAPVT VIII.

NVsq̄uā in scripturis, inquit a Augustinus, legisse me memini, ne ab alio iurationē accipiamus. ^b sed qui exigit iuramentum, multum interest si nescit illum falsum iuraturum, an scit. Si enim nescit, & ideo dicit: Iura mihi, vt fides ei fiat, non audeo dicere non esse peccatum: tamen humana tentatio est. Si autem scit eum fecisse, & no-uit fecisse, vidit fecisse, & cogit iurare, homicida est. Ille enim suo periurio se perimit, sed iste manum interficientis & exprimit, & presit. Et quanquam qui paratus est peierare se iam peremerit, sine causa tamen non licet permittere vt expressis verbis periurio polluatur nomen Dei. Nulla verò vtilitas prouenit homini, si debitorem suum peierare permittat: ideoque propter honorem Dei potius impedire debet quàm admittere periurium.

De voto. CAPVT IX.

Votum,

Votum, quod nomine iuramenti in scri-
ptura quandoque designari supra dixi-
mus, est promissio Deo facta. ideoque in eo
assumitur nomen domini vel mente tan-
tum, dum quis dumtaxat interiùs Deo ali-
quid promittit, vel etià voce externa, dum
vota nostra distinguunt labia nostra. Non
ita autem Deo fit promissio, quasi ipse inde
fiat certior, aut ei nos voti expletione ali-
quid emolumenti cōferamus, sed quia hoc
modo voluntatem nostram à bono propo-
sito valde labilem constringimus, felicità ne-
cessitate quæ ad meliora compellit. Benig-
nus exactior est dominus Deus, nō egenus,
& qui nō crescit ex redditis, sed in se cresce-
re facit redditores. Huic ergo quod non
redditur, perditur: quod autem redditur,
reddendo additur. Varia verò sunt vota,
alia quidem sine conditione, alia verò cum
conditione, quæ à tribulatis solent emitti,
si liberentur. cuiusmodi fuit filiorum Is-
raël, de quo scriptura ait: Israel se voto ob-
ligans domino, ait, Si tradideris populum
istū in manu mea, delebo vrbes eius. Quæ-
dam vota sunt de his quæ necessaria sunt
ad salutem. Tale fuit patriarchæ Iacob cum
dixit: Si fuerit Deus mecum, & custodierit
me in via per quam ego ambulo, erit mihi
dominus in Deum. Huiusmodi fuit & po-
puli Israelitici, quâdocunque post longam
iniquitatem fœdus pepigerunt cum domi-
no quod essent populus domini. In monte
Sinai. Cuncta, inquit, quæ locutus est
dominus, faciemus. Sub Ioiada Sacerdote,
& Ioi-

Pag. 71.

Aug. epî.
45 ad Ar-
menta. &
Paulin.

Varia
esse vota.

Nu. 21

Gen. 28

Exo 19

4. re. 23

& Ioi-

BREVIS ET CATHOLICA

& Iofia Rege, & Nehemia, & alibi ſæpiùs
 fimiliter fecerūt. Super omnibus his, aiunt, ^{2. Efd. 9}
 noſiſſi percutimus fœdus, & ſcribimus, &
 ſignant Principes noſtri, Leuitæ noſtri, &
 Sacerdotes noſtri. Signatores, ait ſcriptura, ^{Cap. 10}
 fuerunt Nehemias, Atherſatha & cæteri.
 Deinde ſubdit: Omnes qui poterāt ſapere
 ſpondētes pro fratribus ſuis, optimates eo-
 rum, & qui veniebant ad pollicendum &
 iurandum vt ambularent in lege Dei. Sic &
 nos in die baptiſmatis, cū primum ab an-
 tiqua iniquitate ad Deum redimus, omni-
 bus antiqui hoſtis operibus cunctiſq; pom-
 pis eius abrenunciare promiſimus. Verbum
 enim, Abrenūcio, promiſſionem deſignat:
 quemadmodū a olim in Eccleſia primitiua
 monachus renunciabat vitæ diuiſibili, vtq;
 promittēs. Vouete, ait ^b Auguſtinus, & red-
 dite domino Deo noſtro omnes commu-
 niter. Quid debemus vouere? Credere in
 illum: ſperare ab illo vitam æternam: bene
 viuere ſecundum communem modū. Eſt
 enim quidam modus communis omnibus.
 Furtum non facere, Adulterium nō facere,
 Non amare vinolentiam qua ingurgitatur
 anima, & corrumpitur in ſe templum Dei:
 Non ſuperbire, Non hominem occidere,
 Non odiſſe fratrem, Non aduerſus aliquem
 tenēre perniciem: omnibus in cōmuni præ-
 cipitur, hoc totū omnes vouere debemus.
 Aliud eſt votum de his quæ dominus non
 præcepit, ſed tantū conſuluit. quale erat
 Ananiæ & Sapphiræ, quibus dicit Petrus: ^{Act. 5}
 Nōne ager manens tibi manebat, & ve-
 nunda.

Gregor.
 hom. 29.
 in euāg.
 ad illud
 Mat. qui
 credide-
 rit, &c.
 Vide Hie-
 rony. ad
 finē i. li.
 Apolog.
 cōtra Ru-
 finum. &
 Bedā hi-
 ſtor. An-
 glor. lib.
 3. cap. 19.
 a. Vide
 Dionyſ.
 Areop. li.
 de eccle.
 hier. ca. 6
 b. In
 Pſal. 75.

Deu 13

nundatum in tua erat potestate? De quali voto dicit Moyfes: Si nolueris polliceri, absque peccato eris. Alij, ait Augustinus, vouent, etsi experti coniugium, vltra nihil tale pati, nihil tale concupiscere aut sustinere, & ipsi vouerunt aliquid maius quam coniugati. Alij virginitatē ipsam ab ineunte ætate vouent, vt nihil tale vel experiantur, quale illi experti sunt, & reliquerunt; & isti vouerunt plurimum. Alij vouent domum suam esse hospitem omnibus sanctis aduenientibus. magnum votum vouēt. Alius vouet relinquere omnia sua distribuenda pauperibus, & ire in communem vitam, in societatem sanctorum: magnum votū vouit. Iterum, aliud votum fit simpliciter domino Deo: aliud verò Deo in sanctis habitanti. vt, quando quis vouēt aliquid offerre sanctæ Mariæ aut sancto Petro. Sesus enim huius voti est: Voueo Deo qui habitat in sancta Maria aut Petro, ad honorem Mariæ & Petri: sicut capite 117. nostræ explanationis Symboli. hos sermones, Templum sancti Petri, dies festus sancti Petri, exposuimus: quemadmodum etiam hic supra

exposita sunt iuramēta quæ fiunt per creaturas. Notandum tamen est, hoc speciale esse in voto quod quis facit creaturæ, quòd Deo fiat vt eius creatura honoretur. Quāobrem, cum honor non competat nisi rationali creaturæ, votum non fit irrationalibus creaturis, quamuis per eas iuretur. Rursū diuiditur votum in priuatum votum, quod scilicet in abscondito fit, & votum

In eundē Psal.

Pag. 78

BREVIS ET CATHOLICA

tum solenne, quod fit in cōspectu Ecclesiæ:

Quomodo violetur votum.

CAPVT X.

Obligatur verò homo præstare quod Deo promisit, non solùm ne Deum irreuerentia afficiat, sicut obligatur iurans, sed etiam ne Deo infidelis sit. Est enim infidelitas erga Deum, lōgè maius peccatum quàm illa irreuerentia quam non comitatur infidelitas. Tot verò modis cōtingit hominem Deo inueniri infidelem, seu non seruantem promissum, quot modis violat pactum cum proximo initum: de quo circa iuramentum promissorium & periuria aliquid dictum est. Primò videlicet, si quod vouet, implere non statuat dum vouet: vt faciunt illi qui vouent quidem vitam instituere secundum regulam Benedicti vel Augustini, sed quoniam eam à cæteris, qui eandem ipsam vouerunt, negligi vident, cogitant atque proponunt eam seruare, sicut eam seruari inueniunt, hoc est, proponunt eam violare. Hi vouendo Deum irrident, non minùs tamen voto suo obligati sunt, quàm si inter rectè regulam obseruantes illud emisissent. Secundò, hi in voto nomen Dei ad falsum assumunt, qui etsi reuera proponant id quod vouent implere, postea tamen aut omnino non implent (cuius generis fuerunt illi, de quibus Hieremiæ 34.) aut in parte duntaxat seruant: vt Ananias & Sapphira. Illi insuper qui ita negligètes sunt voti sui, vt diutissimè sic agant, quasi non vouis-

Vide 7.
epistolâ
Bernardi.

Ad

Deu 23) vouissent, & tandem post tempora longa
 primū soluunt votū suum, grauiter pec-
 cant. Contra hæc vitia crebrò ait scriptura:
 Cum votum voueris domino Deo tuo, nō
 tardabis reddere, quia requiret illud domi-
 nus Deus tuus: & si moratus fueris, reputa-
 bitur tibi in peccatum. Si nolueris pollice-
 ri, absque peccato eris. quod autem semel
 egressum est de labijs tuis, obseruabis, & fa-
 cies sicut promisisti domino Deo tuo, &
 propria voluntate & ore tuo locutus es.
 Eccl. 5) Displicet Deo infidelis & stulta promissio.
 multoq; melius est non vouere, quàm post
 votum promissa non reddere.

De his qui vouent se male facturos.

CAPVT XI.

COntingit quoque homines vouere do- Exēplū
 mino Deo id quod planè ei displicet, habes in
 aut aduersatur cōsilio eius, vel rem vanam Herode
 atque inutilem. & tunc non solūm vouen-
 do, verumetiam propter votum id implēdo
 quod promissam est, per irreuerentiam in
 Deum peccatur. vt cum vouet vxor, quod
 etiam inuito marito continebit. nam vo- August.
 uenda continentia non est à coniugatis nisi epist. 47.
 ex communi consensu & voluntate: & si ad Ar-
 præproperè factum fuerit, magis est corri- mētā. &
 genda temeritas, quàm persoluenda pro- Paulinā.
 missio. Neque enim Deus exigit, si quis ex
 alieno aliquid vouerit, sed potius vsurpare
 vetat alienum. Tunc quoque peccat homo
 implendo votum suum, quando rem vo- Math. 14.
 uet à principio quidem honestam, sed quæ & Mar. 6.
 post

BREVIS ET CATHOLICA

post fit illicita per impræuisum quiddam
emergens.

*De his qui temerè atque irreuerenter vo-
uent. CAPVT XII.*

SVnt qui temerè vouent atque stultè: vt,
qui vouent se victuros secundum ali-
quam regulam quam nesciunt. item, qui
propter otium aliaque cōmoda carnis, siue
timore hominum vouēt religiosam vitam,
non quærentes Dei honorem suamque sa-
lutem. Insuper, qui nōdum expenso an ha-
beant sumptus ad ædificandam turrim, in-
cipiunt ædificare. quales sunt illi qui vouēt
paupertatem vel continētiam perpetuam,
non expenso apud se an verè cupiāt in hoc
mundo pauperem vel cœlibem vitam du-
cere; nondum expenso, an verè studere ve-
lint castitati vel renunciationi diuitiarum.
Sunt alij qui vouent præsumendo se vota
sua proprijs viribus impleturos, cum nemo
quicquam rectè domino vouerit, nisi ab il-
lo acceperit, sicut legitur, Quæ de manu
tua accepimus, damus tibi. Rursus alij inue-
niuntur, qui vouent se victuros secundum
regulam spiritalem Benedicti, & tamen in
eorum consortio vitam degere volunt, qui
regulam planè negligūt. Apud eos vbi vo-
uetur quod non soluitur, proponitur quod
non impletur: cum scriptum sit, Qui cum
sapiētibus graditur, sapiens erit. amicus
stultorum, similis efficietur. Sunt alij, qui
non satis expēdentes maiestatem dei rem
vilem & ludicram Deo vouent, quam ho-
nesto

Aug. epi-
stol. 38.

Canon. II
concil.
Arausic.

Mal 1.

nēsto viro non auderent offerre. De quali-
 bus Malachias : Si, inquit, offeratis cæcum
 animal ad offerendum, nōne malum est?
 Et si offeratis claudum & languidum, nōne
 malum est? Offer illud duci tuo si placuerit
 ei, aut si susceperit faciem tuam, dicit domi-
 nus exercituum. & iterum: Maledictus do-
 losus qui habet in grege suo masculum, &
 votum faciēs immolat debile domino; quia
 rex magnus ego, dicit dominus exercituū,
 & nomen meum horribile in gentibus. Hi
 omnes, etsi vouendo peccent, non minū
 tamen votum obseruare tenentur, quā si
 prudenter ac sanctē vouissent: sicut illi qui
 quacunque ratione inducti proximo suo
 aliquid iuramento promiserūt, propter Dei
 honorem implere tenentur. In extremo ta-
 men casu contingere potest, quod malum
 esset implere votum: & tunc de eo iudi-
 candum est, sicut præcedenti titulo di-
 ctum est.

Ibid.
 infrā.

Pigrum non oportere esse ad vouendum.

C A P V T X I I I .

IAm quia ista tractauimus, fortē volebas Aug. in Psal. 75.
 vouere, & modō non vis vouere. Sed
 quid tibi dicat Psalmus, attende. non dicit:
 Nolite vouere: sed, Vouete, & reddite.
 Quia audisti, Reddite. non vis vouere? Er-
 go vouere volebas, & non reddere? Imō
 vtrunque fac. Vnum sit ex professione tua,
 aliud ex adiutorio Dei perlicietur. Aspice
 eum qui te ducit, & nō respicies retrō vnde
 te educit. Qui te ducit, ante te ambulat:

BREVIS ET CATHOLICA

vnde te eduxit, post te est. Ama ducentem, & non te damnat retrò respicientem. Longè meliùs agit, qui votum suum complet, quàm qui idem opus ad Dei honorem facit non ex voto. Non solum enim is Deo offert ipsum bonum opus, sed & potestatem & libertatem suam sicut ille multo plus dat qui arborem vnà cum fructibus dat, quàm qui solum fructus. Nò te vouisse pœniteat, inquit Augustinus, imò gaude ià tibi sic nò licere, quod cum tuo detrimento licuisset. Aggredere itaque intrepidus, & dicta imple factis: ipse adiuuabit, qui vota tua expectit. Fœlix est necessitas, quæ in meliora compellit.

Epist. il-
la 45.

De votis eorum, qui in aliena sunt potestate. CAP. XIII.

Aug. epist. eadē.
Vide August. 19.
q. in Nu. & epist. 199. quæ est ad Editiam.

Quia domino nò placet, vt ei alienum offeramus sine cōsensu eius ad quem spectat, ideo vxor, filius familias, seruus, & religiosus, in his in quibus subsunt marito, Patri, Domino, Abbati, nihil firmiter vouere possunt sine ipsius rectoris consensu. quòd si vouerint, nò peccant, si debita cum conditione id faciant; si scilicet superiori votum placeat. At cum superior audiens votum contradixerit, planè irritum est votum, nec quicquam obligat. Si verò non contradixerit, obligabitur qui vouit, ad voti persolutionem. Si verò ante eius solutionem, consensum semel præstitum superior postea reuocauerit, non poterit subditus eo inuito votum adimplere, quanquam superior

superior grauiter peccet, consensum semel
 præstitum reuocando. Hęc tradit dominus
 Numerorum 30. capite: quod caput (sicut
 iam diximus) in his votis intelligendum est,
 quibus vouentur talia, in quibus subditus
 subiectus est superiori. nam, exempli gratia,
 non habent hæc locum in voto castitatis,
 quod filius liber emittit; non in coniugio
 constitutis, vbi marito par est vxor: sed in
 his quæ ad regimen familiæ pertinent, vbi
 vir caput est mulieris & totius familiæ.

1. Co. 7
 Eph. 5

De blasphemia. CAPVT XV.

HVic secundo præcepto adiunguntur il-
 la Dei præcepta, quibus quælibet Dei
 irreuerentia prohibetur. Principatum au-
 tem obtinet blasphemia Dei, quando quis
 scilicet in sermone suo ea de Deo asserit,
 quæ ei non competunt, aut negat de Deo,
 quæ ei conueniunt. Maior autem est tunc,
 cum quis non solum falsum de Deo pro-
 nunciat, sed & maledicendo optat, vt boni-
 tati Dei derogetur; siue hoc quis faciat sim-
 pliciter Deo maledicendo, siue sanctis eius
 impropérado. ná hæc maledictio in ipsum
 Deum redūdat. De hoc ait Sapiēs, postquam
 de assidua iuratione locutus est: Est & alia
 loquela contraria morti (hoc est, maximè
 mortifera) nō inueniatur in hæreditate Ia-
 cob. Vsq̄ue ad eó enim turpitudinem huius
 peccati exhorret scriptura, vt pulchris ver-
 bis tegat eam; vnde & benedictionem Dei
 & contrariam morti vocat eam, verbis sci-
 licet contraria significantibus. De hoc pec-

Eccl. 23
 3. Re. 21
 Job 2.

BREVIS ET CATHOLICA

eato, ait Paulus: Nolite cōtristare Spiritum ^{Eph. 4}
 sanctum Dei, in quo signati estis in die re-
 demptionis. Hoc enim peccatum maximè
 contristat homines plenos spiritu sancto.
 De hoc peccato & ipse Christus: Qui, in ^{Mat. 10}
 quit, me negauerit coram hominibus, ne-
 gabo & ego eum coram Patre meo, qui in
 cœlis est. In negatione Petri debemus ad-
 uertere non solum ab eo negari Christum,
 qui dicit eum non esse Christum: sed ab il-
 lo etiam qui cum sit, negat se esse Christia-
 num. Dominus enim non ait Petro: Disci-
 pulum meum te negabis, sed, me negabis.
 Negauit ergo ipsum, cùm se negauit eius
 esse discipulum. Imò pro negate Christum
 is etiam habetur, qui interrogatus etiam à
 pessimis de sua fide siue de aliqua parte do-
 ctrinæ Christianæ, erubescit cōfiteri do-
 ctrinam Christi, aut dicit, sibi non esse curæ
 huiusmodi quæstiones. Qui, inquit Chri- ^{Mar. 8}
 stus, me cōfusus fuerit, & verba mea in ge-
 neratione ista adultera & peccatrice: & fi-
 lius hominis confundetur eum, cùm vene-
 rit in gloria patris sui cum angelis sanctis.

Aug. tra-
 ctatu 113.
 in Ioan.

*De docentibus falsa circa Christianam re-
 ligionem. CAPVT XVI.*

HVc etiam illorum referenda est impie-
 tas, qui aliquid docent contrarium reli-
 gioni Christianæ. Hi enim non solum blas-
 phemi sunt, sed & omnes alios blasphemare
 docent; à quibus tanquam lupis rapacibus
 cauendum præcepit dominus, etiam si vesti- ^{Mat. 7}
 mentis ouium sese tegant, etiam si prædixe- ^{Deu. 1}
 rint

aliorumque huiusmodi passiones, quæ ab hæreticis perhibentur compositæ, propter quod, ut dictum est, ne vel leuis subsannandi oriretur occasio, in sancta Rom. Eccles. non leguntur. Nos tamen, cum prædicta Ecclesia omnes Martyres & eorum gloriosos agones, qui Deo magis quam hominibus noti sunt, omni deuotione veneramur. Adiungendi sunt prædictis, qui extollere student vnum sanctum præ altero, quia carnaliquadam deuotione plus vni quam alteri afficiuntur: cum solus ille gradum vniuscuiusque sancti sciat, qui cordis arcana rimatur, & inultum non sinet, si minimus sanctorum contemnatur, & sancti in quocunq; gradu sint in regno cœlorum, maximi sint, & in summa pace atque concordia agant.

Vide
Thomã
de Cãpis
lib. 3. de
imitatio-
ne Chri-
sti ca 63.

De tentatione Dei. CAP. XVIII.

IS dicitur Deum tentare, qui aliquid agit vel dicit ad explorandum quid possit vel sciat Deus, aut quàm pius sit. ut, quando filij Israel murmurauerunt contra Moysen, dicentes: Cur fecisti nos exire de Ægypto, ut occideres nos & liberos nostros ac iumenta siti? quasi dominus non satis ostendisset, se curam eorum gerere, propter quos tot & tantis plagis afflixerat Ægyptios, demumque submerferat. quos præcedebat per columnam nubis in die, & per columnam ignis in nocte: quos siccis vestigijs traduxerat per mare: quibus pluebat manna de cœlo. Vocauit ergo Moyses nomen loci illius

Tenta-

Exo. 17

Exo. 7

8. 9. 10

Exo. 11

Exo. 14

Exo. 16

Tentatio, propter iurgium filiorum Israël,
 & quia tētauerunt dominum, dicētes: Est-
 ne dominus in nobis, an non? De quibus
 iterum Psalmista: Tentauerunt Deum in
 cordibus suis vt peterent escas animabus
 suis. Et malè locuti sunt de Deo: dixerunt,
 Nunquid poterit Deus parare mensam in
 deserto? Quoniam percussit petram, & flu-
 xerunt aquæ, & torrentes inundauerunt:
 Nunquid & panem poterit dare, aut para-
 re mensam populo suo? Deinde & ille ten-
 tat Deum, qui aliquid ab ipso sine vtilitate,
 nullaque strictus necessitate petit. Id enim
 ad nihil aliud videtur vtile, quàm ad explo-
 randam Dei potentiam, scientiam, miseri-
 cordiam, vel iustitiam. vt, quando quis pe-
 tit scire horam mortis suæ, siue quamdiu vi-
 uet: item, vbi sint animæ quorundam, quos
 scimus in impietate defunctos, item, si quis
 fineret se è loco sublimi deorsum cadere,
 sperans in Dei auxilio, vbi tamen gradus
 haberet, per quos descendere posset, vel ab
 hominibus ad id iuari posset. Vnde Chri-
 stus, cum ei super pinnaculum templi sta-
 tuto conaretur diabolus persuadere, vt se
 fineret deorsum cadere, vbi erant gradus,
 per quos licebat descendere; & ad hoc per-
 suadendum allegaret, diuinum per sanctos
 angelos affuturum auxilium: Scriptum est,
 inquit, Non tentabis dominum Deū tuum.
 At si quis omni destitutus humano auxilio
 ad diuinum recurrat, tentator Dei dicēdus
 non est, sed suis necessitatibus quærit auxi-
 lium; sicut ait Iosaphat: In nobis quidē non
 e st tan-

Psa. 77

Nu. 11.

Nu. 20.

Mat. 4

Psal 90

Deu. 6

2. Pa. 20

est tanta fortitudo, vt possimus huic multitudini resistere, quæ irruit super nos. Sed cum ignoramus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te, Deus noster. Qui verò petit à Deo necessaria & vtilia, sed negligit ea agere quæ requirit dominus vt exaudiat orantes (nempe non dimittit in se peccantibus, non humiliat se, vel aliqua alia, vt exaudiantur orationes, necessaria prætermittit) is non tam videtur quærere quæ petit, quàm experiri velle, an Deus possit hoc præstare, & velit ne illis qui immisericordes sunt ignoscere (vt exempli causa dicamus). Vnde Sapiēs: Ante orationem, inquit, præpara animam tuam, & noli esse quasi homo qui tentat Deum. Grandis verò Dei irreuerentia est tentatio Dei: quia ex ignorantia vel dubitatione de Dei potentia, scientia, iustitia, vel misericordia, procedit, de quibus nihil dubitare licet, sed certissima fide illa credere quisque tenetur. Pertinet ad sanam doctrinam, inquit Augustinus, vt quando habet quod faciat homo, non tentet dominum Deum suum. Neque enim & ipse Saluator non poterat tueri discipulos suos, quibus tamen ait: Si vos persecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam. Cuius rei prior exemplum præbuit. Nam cum potestatem haberet ponendi animam suam, nec eam poneret, nisi cum vellet, in Ægyptum tamen infans portantibus parentibus fugit, & ad diem festum non euidenter, sed latenter ascendit, cum aliàs palàm loqueretur Iu-

Lib. 22.
contra
Faustū
cap. 36.

Mar. 6.
Eccl. 11
Mat. 23

Eccl.
Esa. 18

Mar. 10

Ioā. 10

Mar. 2

Ioan. 7

Ibi. d. 8

Luc. 11

Ioã. 10. tur Iudæis irascentibus, & inimicissimo animo audientibus, nec tamen valentibus incum mittere manus. Qui ergo palam docendo & arguendo, & tamen inimicorum rabiem valere in se aliquid non sinendo, Dei demōstrabat potestatem: idem tamen fugiendo & latēdo hominis instruebat infirmitatem, vt Deum tentare non audeat, quando habet quod faciat, vt quod cauere oportet, euadat. Neque enim & Apostolus Paulus desperauerat adiutoriū protectionemq; diuinam, fidemq; perdiderat, quando per murum in sporta submissus est, vt inimicorum manus effugeret. Non ergo in Deum non credendo sic fugit, sed Deum tentaret, si fugere noluisset, cum sic fugere potuisset.

De sacrilegio. CAPVT XIX.

DEo non solum secundum se, sit irreuerentia, sed etiam quodcumque irreuerenter tractatur res sacra, seu quæ ad diuinum cultum est ordinata. vocaturque id sacrilegium, siue violatio rei sacræ. vt, quando persona Deo dicata irreuerenter tractatur, nempe (verbi causa) si quis sacerdotem percutiat, prædicatorem vel doctorem fidei derideat, virginem ad continentiam consecratam stupret. Sunt & aliæ res sacræ, in vario genere: quarum prima est scriptura sacra, quæ sacrilegè ad iocos adducitur. Ad quod sacrilegium pertinet, si quis nomine Iesu ac signo crucis ita vtatur, tanquã signa admirationis sint. Cùm enim sancti

Patres

BREVIS ET CATHOLICA

Patres in magnis & subitis periculis constituti soliti sint ad inuocandum Christum crucifixum se signare signo crucis, & nominare dulcissimum nomen Saluatoris: videmus hanc piam consuetudinem, in turpissimum sacrilegium versam; vt in qualibet re noua, turpi, vel ridicula audeamus nos cruce signare, & tremendum illud nomen nominare. Inter res sacras secundum locum, imò precipuum obtinent sacramenta Christi. Sed de sacrilegio quod contra ea committitur, satis oportune & manifestè dicitur in tractatu de sacramentis. Sacrilegium etiam est, reliquias sanctorum aut imagines conculcare, vel irreuenter tractare. irreuerens quoque sacrorum vasorum aut vestium tractatio sacrilega est. Vestimenta (ait Stephanus, Papa primus eius nominis) quibus domino ministratur, cultusq; diuinus omnium cum honorificentia & honestate, à sacerdotibus, reliquisque Ecclesię ministris celebratur, & sacrata debent esse & honesta; quibus alijs in vsibus (quum Deo eiusq; seruitio consecrata & dedicata sint) nemo debet frui, quàm ecclesiasticis & Deo dignis officijs: quæ nec ab alijs debent contingi, aut ferri, nisi à sacratis hominibus: ne vltio, quæ Baltasar regem percussit, super hæc transgredientes & talia præsumentes, veniat diuina, & corruere eos faciat diuinæ vltionis iustum flagellum ad ima. Ante Stephanum etiã Sixtus primus, Papa martyr, & post eum Syluester, de sacris vasis similia dicunt, Est ergo vt hæc recogitèr, quorum est cu-

In prima eius epistola decretali ad Hila. episcopum in 1. to concil.

Idem sub graui cõminatione in concil. Braccar 3. c. 2.

Sixtus eod. to. in 2. sua

Dans

DECALOGI EXPLICATIO. 86

est curare ut munda sunt altaria, ne lacera
 sint sacra vestimenta, ne fordeant sacrę pal-
 læ. Ex euangelio constat præterea, grande
 esse sacrilegium, ea in templo Deo dicato
 agere, quæ per seipsa impedimēto sunt ora-
 tioni, laudi diuinæ, piæ doctrinæ (ad quæ
 domus Dei dicata est) etiam si alioqui lici-
 ta sint: ut, emere vel vendere quæ Deo of-
 feruntur. Quāto ergo grauius sacrilegium
 est, carnali commixtione vel sanguinis ef-
 fusione locum illum polluere? Quāto sce-
 leratius ibi furari, inebriari, fabulari, cachin-
 nari? Quanto intolerabilius, libertatem lo-
 ci illius violare, locum illū sordibus, parie-
 tesque obtectos araneis relinquere? Sacri-
 legium item est symonia, cū res spirituales
 eiusque annexæ, siue expressæ, siue latenter
 emuntur, atque vendūtur: Contra id quod
 dicit Christus, Gratis accepistis, gratis da-
 te. Contra quod & Malachias loquitur:
 Quis est, inquiēs, in vobis, qui claudat ostia,
 & incendat altare meum gratuito? Non est
 mihi voluntas in vobis, dicit dominus, &
 munus non suscipiam de manu vestra.
 Rursus sacrilegium est cōtemptus excom-
 municationis, aliarumque spiritualium pœ-
 narum. item subtractio & imminutio aut
 defraudatio decimarum aliorumque mini-
 stris Dei pro sua sustentatione debitorum.

epist.
 Syluester
 in syno-
 do Rom.
 act. 1. c. 9.
 eodē to.

Vide Au-
 gust. 10.
 tract. in
 Ioan.

Leuitici
 vlt: Om-
 niū deci-
 marū & c.
 Nō elige-
 tur, & c.

Exo. 20
 Nec enim infontem habebit eum Dominus,
 qui assumpserit nomen Domini Dei
 sui frustra. CAP. XX.

Quia

BREVIS ET CATHOLICA

QVia homines proni sunt ad periurium, propter frequentiam iuramenti: merito minas secundo præcepto adiecit Dominus, quas dum ipsemet negatiuè explicat, minus dicit, & plus intelligit. Significat enim, se eum qui periurauerit, condemnaturum tanquam hominè maximè noxium. Porro, quanta pœna perpetua, siue quàm acerba maneat periuros in futuro seculo, in hac vita liquidò nobis constare non potest. In hoc autem seculo quandoq; in periuros vindicat Deus, vnde quid in futuro eis euenturum sit, coniectare possumus. Fames occupauit terram Iudæorum, etiã post mortem Saul, proptereã quòd Saul quasi zelo pro filijs Israël voluit occidere Gabaonitas, quibus ex ignorantia iurauerant filij Israël, quod non occiderent eos. Apud Ezechielem quoque de Sedechia periuro rege Babylonis sic legis: Nunquid prosperabitur, vel consequetur salutem qui fecit hæc? & qui dissoluit pactum, nunquid effugiet? Vno ego, dicit Dominus Deus, quoniam in loco Regis qui constituit eum Regem, cuius fecit irritum iuramentum, & soluit pactum quod habebat cum eo, in medio Babylonis morietur. Et nõ in exercitu grandi, neque in populo multo faciet contra eum Pharaon prælium: in iactu aggeris, & in extruptione vallorum, vt interficiat animas multas. Spreuerat enim iuramentum, vt solueret fœdus, & ecce dedit manum suam, & cum omnia hæc fecerit, non effugiet. Proptereã hæc dicit dominus Deus,

2. Re. 31

Iosu. 9

Eze. 17

Deus,

- Deus, Vivo ego, quoniam iuramentū quod spreuit, & sc̄dus quod preuaricatus est, ponam in caput eius. * Quantum verò dominus offendatur voti violatione: iā olim primū nascente Christi Ecclesia, dum cœpit oriri vita monastica, in Anania & Sapphira satis declaratum fuit. Quantum quoq; Deo displiceat blasphemia, ex Moysē, apud quem iussu diuino lapidatur blasphemus, colligere est. Item ex blasphemia Sennacherib, cui ait dominus: Cui exprobraſti? & quem blasphemasti? cōtra quem exaltaſti vocem tuam, & eleuaſti in excelsum oculos tuos? contra sanctum Israel. Per manum seruatorum tuorum exprobraſti domino. Propter hanc verò blasphemiam percussit angelus domini vna nocte in castris Assyriorum centum octoginta quinq; milia hominum: & ipse Sennacherib à suis met filijs, dum in templo adoraret Deum suum, gladio percussus & occisus fuit. Patet idem ex eo quod ait dominus ad impijsimum Regem Achab: Hæc dicit dominus, Quia dixerunt Syri, Deus mōtium est dominus, & non est Deus vallium: dabo omnem multitudinem hanc grandem in manu tua, & scietis quia ego sum dominus. Percusseruntque filij Israel de Syris cētum milia peditum, in die vna, & cecidit murus super viginti septem milia Syrorum qui remanserant. Tempore verò noui testamenti Paulus blasphemus tradidit Sathanæ.
- Falsa verò doct̄rina, apud Moysen tam seuerè puniri iubetur, vt nec fratri, nec filio, nec

* In nouo testamento Pi primus, etiam in periuros seuerè animaduertit, cōstituens, &c.

Act. 5.

Leu. 24

4 re. 19

Ibid. 8

1. re. 20

1. Ti. 1.

Deu. 13

BREVIS ET CATHOLICA

Tentare
dominū
quā gra-
ue pec-
catū sit.

Illo, nec uxori, nec amico qui diligitur ut
propria anima, liceat parcesse, ut non primi
occidamus eum, si tentet nos à fide abdu-
cere. Imò iubet dominus ciuitatem à fide Ibid.
deficientem ita deleri, ut in detestationem
sceleris in æternum non reedificetur, nec
quicquam omnino etiā de optima suppel-
lectile eius concupiscatur. De his verò qui
tentauerunt dominum, ipse Dominus sic
loquitur: Omnes homines qui viderūt ma- Nu. 14.
iestatem meam, & signa quæ feci in Ægyp-
to & solitudine, & tentauerunt me iam per
decem vices, nec obedierūt voci meæ, non
videbunt terram, pro qua iuravi patribus
eorum, nec quisquam ex illis qui detraxit
mihi, intuebitur eam. Quorū exemplo de-
hortantur nos ab omni tētatione Dei, om-
niq̄ue incredulitate, Propheta David & Psa. 94
Apostolus Paulus, dicentes: Hodie si vo- Heb. 3.
cem Domini audieritis, nolite obdurare
corda vestra, &c. Quid porro mereantur
sacrilegi, in duobus filijs Aaron, Nadab & Leu. 10
Abiu ostensum est, qui ignem alienum do-
mino obtulerant, & altare eius (ut apparet)
ebrij accesserant: vnde à domino egressus
ignis eos deuorauit. Idem ostensum est in
duobus filijs Heli, Ophni & Phinees, vno 1. re. 4.
die occisis, & euersione familiæ eius; quæ
mala Deus immisit propterea quòd non se-
cundum legem administrabant sacrificia
populi Rursus in percussis quinquaginta
milibus plebis & septuaginta viris de popu- 1. re. 6.
lo Bersanitis, eo quod curiosius, contra do- Nu. 4.
mini præceptum, intuii essent ea quæ in ar-
ca do-

2.Re.6 ea domini. Item in percussione Osæ, quĩ
 dum arcam labi metueret, inconsiderata
 quadã deuotione eam temerè tetigit. Oc-
 cisus fuit & Baltasar rex, eique ablatum fuit
 regnum, propterea quòd vasa domus Do-
 mini in prophano vsu vsurpauit. Certè ipse
 Christus mansuetissimus, iram magnam in
 sacrilegos ostēdit, dum violentè eos è tem-
 plo eiecit flagello, nummulariorumq; men-
 sas cum cathedris columbas vedentiũ euer-
 tit, & effudit æs, & dixit eos facere domum
 patris sui speluncam latronum, dum non
 permisit vt quis vas siue instrumenta sua
 transferret per templum. Apostolus quoq;
 Mar.11 Paulus dicit, propter indignam commu-
 nionem, præter damnationem æternã, mul-
 tos factos infirmos & imbecilles, multosq;ue
 1.Co.11 propterea mori corporali morte. Sanè in
 omni contra Deum admissa irreuerentia
 1.Re.2 locum habet illud Heli, filios suos corripiē-
 ris: Si peccauerit vir in virum, placari ei po-
 test Deus. Si autè in dominum peccauerit
 vir, quis orabit pro eo? Vbi designatur quã
 difficile qui in Deum peccatum commit-
 tunt, pœnitentiam veram agant, quamq;ue
 difficile veniam obtineant.

De tertio Præcepto.

CAPVT I.

Admodum congruo ordine,
 postquã prohibuit primo præ-
 cepto dominus ne quis tran-
 fugiat ad alienos Deos, & se-

M cundo

BREVIS ET CATHOLICA

eundo omnem sui irreuerentiam : tertio præcipit famulatum, & obsequium sibi exhiberi. Circa quod præceptum, seorsum tractandum est quid lex naturæ, & seorsum quid lex positiva Moysei vel Christianæ ecclesiæ exigat. Hoc enim tertium præceptum est partim legis naturæ, partim legis positivæ. Lege igitur naturæ præcipitur, ut ali- quod tempus diuino cultui deputemus. Nam id exposcit natura, ut unicuique exercitio tempus certum assignetur: ut somno, labo- ri, cibo sumendo deputata sunt diuersa tem- pora. quare & tempus designandum est ob- sequio quod Deo debemus. Debetur verò Deo cultus & interior & exterior, prout animam & corpus ab eo accepimus.

De cultu Dei interiore. CAP. II.

Aug. lib. **I**N libro Iob legitur: Ecce pietas, siue Iob 17
 de spir. & theosebeia est sapientia. Theosebeia por-
 lit. ca 11. rò, si ad verbi originem Latinè expressam
 & enchi- interpretaretur, Dei cultus dici poterat: qui
 rid. 2. in hoc maximè constitutus est, ut anima ei
 non sit ingrata. Vnde & in ipso verissimo
 & singulari sacrificio, Domino Deo nostro
 agere gratias admonemur. Gratiarum au-
 tem actio, siue sacrificiū, est omne opus (ut
 ait August.) quod agitur ut sancta societa-
 li. re. de te inhæreamus Deo, relatum scilicet ad il-
 li. ca. 6. lum finem boni, quo veraciter beati esse
 possimus, hoc est, quod ideò fit, ut nos ipsos
 semel perfectè offeramus deo in laudem &
 gratiarum actionem: quod fiet in futuro
 seculo, quando bona voluntate Dei ex in-
 tegro

tegro ædificati fuerint muri matris nostræ
 Hierusalem : sicut etiam ante lapsum ho- Aug. de
 mines puri atque integri ab omni sorde ac ciui. Dei,
 labe peccati seipſos Deo mundissimas ho- lbi. 20.
 stias offerebant. Specialiter verò illo opere cap. 26.
 colitur Deus, quo nihil aliud agitur, quàm
 vt ei gratiæ agantur. Debentur autem Deo
 gratiæ pro beneficio creationis, quo creata
 est rationalis creatura ad imaginem & simi-
 litudinem Dei, sapiens & recta, vt æterna
 foelicitate frueretur Deo: quo, inquam, om-
 nia alia creata sunt, vt rationali creaturæ
 feruirent. Itè pro beneficio, quo secundum
 ea quæ in creatione accepit, gubernatur.
 Atque hoc cultu tantum, & homo ante lap-
 sum coluit Deum, & nunc glorificant Deum
 sancti angeli. At nunc post lapsum, multo
 amplius gratias agere debet homo pro be-
 neficio redemptionis, seu quòd Deus ho-
 minem spoliatum dignitate creationis suæ,
 & in æternum perditum dignatus est suo
 sanguine reparare: ex quo beneficio venia
 scelerum commissorum obtinuit, & omnia
 bona opera sua vitamque æternam accepit.
 Debet ergo propterea gratias agere, nisi in-
 gratus velit esse. Ingrat enim esset, si quod
 illi ex singulari admodum Dei gratia est,
 sibi tribueret. Vnde ait Apostolus : In om- Aug. de
 nibus gratias agite. & Psalmista : Benedic spi. & lit.
 anima mea domino, & noli obliuisci om- cap. 27.
 nes retributiones eius: qui propitiatur om-
 nibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes
 infirmitates tuas : qui redimit de interitu
 vitam tuam, &c. Et eo ipſo, quo gratias

M 2   pro re-

r. Theſ
 sal. 5.
 Pla. 102

Aug. de
spi & lit,
cap. 27.

pro redemptione agimus; etiam pro crea-
 tione agimus. Agnoscimus enim & quid be-
 neficio creatoris acceperimus, & quid no-
 stra culpa perdiderimus, quod nobis reddidit
 redemptor. Hoc enim agit spiritus Christi,
 ut imaginem Dei, in qua naturaliter facti
 sumus, instauret in nobis. Hoc ipso, quo re-
 demptorem glorificamus: bona quædam
 ex creatione nobis relicta esse testamur,
 quanquam vitiata & infirma, ideoque per
 Christum sananda atque cõfortanda. Non
 solum autem gratiarum actione, & talibus
 pijs operibus, quæ primæuæ hominis dig-
 nitati conueniebant, iam post lapsum coli-
 tur Deus, sed etiam multo magis sacrificio
 spiritus contribulati, & cordis humiliati
 atque contriti, lugentisque super cunctis
 peccatis suis à se vel ab alijs perpetratis. Lu-
 gentis, inquam, de hoc, quòd perfectè in
 hoc mundo Deum non possimus colere.
 sicut ait quidam mœrens: Velle adiacet mi-
 hi, perficere autem bonum non inuenio.
 Non enim quod volo bonũ hoc facio, sed
 quod nolo malũ hoc ago. Infœlix ego ho-
 mo, quis me liberabit de corpore mortis
 huius? Et alius: Fuerunt mihi lachrymæ
 meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi:
 Vbi est Deus tuus? qui & hortatur omnes,
 dicens: Venite, adoremus, & procidamus,
 & plõremus ante dominum qui fecit nos.
 Multo frequentius nunc à lapsis & damna-
 tis oratione humili Deus colitur, quàm gra-
 tiarum actione: quia magis nunc mala sen-
 tiuntur: spe verò tantum salui facti sumus.

Opor-

Luc 18 Oportet (ait dominus) semper orare, & nō
 deficere. Nunc colitur mortificatione con-
 cupiscentiæ carnalis, membrorumque af-
 flictione, totiusque hominis reformatione.
 Ro. 12. Obsecro vos (ait Paulus) per misericordiã
 Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiam
 viuentem, sanctam, Deo placentem, ratio-
 nabile obsequium vestrum. Et nolite con-
 formari huic seculo: sed reformamini in no-
 uitate sensus vestri. Nunc maximè operi-
 bus misericordiæ, quæ miseris conueniant,
 Heb. 13 colitur Deus: sicut ait Apostolus, Benefi-
 centiæ & * communicationis nolite obli-
 uisci: talibus enim hostijs, pmeretur Deus. * cōmu-
 nionis

De exteriori Dei cultu. CAP. III.

EXterior & visibilis Dei cultus signū est
 interioris atque inuisibilis. vt adoratio,
 siue flexus corporis ad Dei honorem: vo-
 calis oratio atque laus. Ad quæ Deo offer-
 enda, habemus non solum Davidis, sed
 etiam ipsius Christi exemplum. Habemus
 Apostolorū Pauli atq; Iacobi præceptum.
 Colo. 3. Docentes, inquit Paulus, & commonentes
 vosmetipsos in Psalmis, hymnis, & canticis
 spiritualibus, in gratia cantantes in cordi-
 bus vestris Deo. Visibile quoq; sacrificium,
 sacrificij inuisibilis, quo totos nos offerimus
 Deo, signum est. Ideoque sicut hoc, ita &
 illud soli Deo debetur. Qui, inquit Moy-
 ses, immolat Dijs, occidetur, præterquã do-
 mino soli. Nam vt alia nunc taceamus, quæ
 Ang. de ciui. Dei, li. 10. c. 4.

BREVIS ET CATHOLICA

num est qui audeat dicere deberi, nisi Deo soli. Multa denique de cultu diuino usurpata sunt, quæ honoribus deferuntur humanis, siue humilitate nimia, siue adulatione pestifera: ita tamen, vt quibus ea deferuntur, homines haberentur, qui dicuntur colendi & venerandi: si autem eis multum additur, et adorandi. Quis verò sacrificandum censuit, nisi ei, quem Deum aut sciuit, aut putauit, aut finxit? Quàm porrò antiquus sit in sacrificando Dei cultus, duo illi fratres Cain & Abel satis indicant: quorum maioris Deus reprobauit sacrificium, minoris aspexit. Quis autem ita desipiat, vt existimet aliquibus vsibus Dei esse necessaria, quæ in sacrificijs offeruntur? Quod cum multis locis diuina scriptura testetur, ne longum faciamus, breue illud de psalmo commemorare suffecerit: Dixi domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum nõ eges. Non solùm igitur pecore, vel qualibet alia re corruptibili atque terrena, sed ne ipsa quidem iustitia hominis, Deum egerere credendum est, totumque quo rectè colitur Deus, homini prodesse, non Deo. Neque enim fonti se quisquam dixerit profuisse si biberit, aut luci si viderit. Nec quòd ab antiquis patribus talia sacrificia facta sunt in victimis pecorum, quæ nunc Dei populus legit & non facit, aliud intelligendum est, nisi rebus illis eas res fuisse significatas, quæ aguntur in nobis, ad hoc vt in hæreamus Deo, & ad eundem finem proximo consulamus. Vnde dominus per prophetam;

Aug. eius
de li. ca. 5

Gen. 4

Psa. 116

Pha. 49 phetam: Si, inquit, esuriero, non dicam tibi: meus est enim orbis terræ & plenitudo eius. Nunquid manducabo carnes taurorū, aut sanguinem hircorum potabo? tāquam diceret: Vtiq; si mihi necessaria essent, non â te peterem, quæ habeo in potestate. Deinde subiungens quid illa significant: Immola, inquit, Deo sacrificium laudis, & redde altissimo vota tua. Et inuoca me in die tribulationis, & eripiâ te, & glorificabis me.

Cultum Dei debere esse communem.

CAPVT IIII.

NON vnum aliquem tantum, sed omnes per vnum electos redemit Deus: vt ostenderet homines nō se tantum diligere debere, sed & alios omnes, vt tota redempta ciuitas, hoc est congregatio societasque sanctorum, vniuersale sacrificium offeratur Deo per sacerdotem magnum, qui etiâ se ipsum obtulit in passione pro vna sponsa sua Ecclesia. Ideoque non placet Deo sacrificium, quod priuatim quisque ei ex suo capite offert: sed vna fide, rituque publico, atque ab alijs etiam recepto coli vult â tota societate hominum. Vnde ait in Deuteronomio: Non facietis singuli, quod sibi rectū videtur. & iterum: Caue ne offeras holocausta tua in omni loco quem videris; sed in eo quē elegerit dominus, in vna tribuum tuarum offeres hostias, & facies quæcunq; præcipio tibi. & paulò post: Quod præcipio tibi, hoc tantum facito domino: nec addas quicquam nec minuas. Nihil aliud hîc de-

Aug. eius
de li. c. 6.

Vide cō-
siliij Ga-
grē. epist.
& cano-
nē vlt.

Deu. 12

Ibid.

Ibid. d

BREVIS ET CATHOLICA

signat dominus, quàm, cultum Dei quem quis sibi fingit, sese ab alijs separans, Deo prorsus displicere. Quamobrem omni tempore, etiam ante Abraham, dominus visibili sacramento & ritu, quem vel per se, vel per fideles seruos suos præscripsit, coli voluit. Per Moysen autem manifestissimè varias cæremonias quib° coleretur instituit. quod non solum propterea factum creditur, vt homo sciret quomodo Deum coleret sine dissensione ab alijs, sed etiam vt confidentiam haberet, credens quod Deus sibi non irasceretur ob ingratitude, cum præscriptum ritum obseruaret.

Gen. 4
Gen. 8

In Leuitico
ca. 1. &
sequēt.

De Sabbatho. CAP. V.

EX omnibus cæremonijs legis Moyfi vna expressa est hoc tertio præcepto, requies videlicet ab operibus, die septimo. Cuius ratio assignatur ex beneficio omnibus cõmuni atque manifesto; creationis videlicet omnium rerum. Sex enim diebus, ait, fecit dominus cœlum & terrã & mare, & omnia quæ in eis sunt, & requieuit die septimo. idcirco benedixit dominus diei sabbathi, & sanctificauit eum. Vbi etiam hoc aduertendum est, quòd redeunte semper hebdomade dominus coli voluerit, vt per sanctificationem diei nunquam obliuiscamur domini Dei qui sanctificat nos. Hanc quoque cæremoniam ita exigit dominus à nobis, vt etiam misericordiæ in proximum exercendæ rationem habeat. Vt requiescat, ait, seruus tuus, & ancilla tua, sicut & tu. Cum enim

Exo. 10

Ibid.

Vide Hi: rony. ad illud 20. cap. Ezechielis: Eici ergo eos de terra Aegypti &c.

enim

enim avarum atque crudele fuerit Iudæorum genus, nimijs laboribus fuissent oppressi serui, si nunquam requies Iudæis præscripta fuisset. Hæc verò requies in septimo die, etiam requiem æternam, ad quam omnes sancti post labores peruenient, designat: sicut post Esaiam Apostolus docet. Unde etiam merito in præcepto quo Deus obsequium exigit, fit mentio huius requiei. Porro cum vetus testamentum ad nihil aliud sit ordinatum, quam ut homo videns se non observare cognitam legem, prauum sese esse agnosceret: merito, sicut præcepta est ei tota lex naturæ, in primæua institutione ipsius naturæ humano cordi indita: ita etiam ille dies ei observandus indicus est, qui maxime conueniens erat ex prima hominis institutione, nempe septimus. Cum enim sex diebus cuncta sint condita, ex quibus incipendus erat homo ad Deum colendum, & in eo requiescendum: quis dierum potius requiei & cultui diuino deputandus fuit, quam ille qui omnes sex subsequitur, in quo Deus creator à nouis rebus creandis cessauit, cui benedixit, dum in eo multiplicauit gubernatione sua à se creata: quem sanctificauit, dum in illo homo ex consideratione creaturarum merito in amorem creatoris exardescere debuit, ab ipso Deo sanctificandus. Videte (ait dominus) ut sabbatum meum custodiatis: quia signum est inter me & vos in generationibus vestris, ut sciatis quia ego dominus, qui sanctifico vos.

Requies
diei 7. figura fuit
&c.

Aug. epistol. 157.
ad Oportum paulo
post initiationem, & ca.
24. lib. 2.
de peccatorum. & de
spiritu. & lit.
cap. 9, &
epistol. 95.

Exo. 31.

Quid

BREVIS ET CATHOLICA

Quid fuerit Iudæis præceptum in die septimo. CAPUT VI.

Memento, ait dominus, vt diē sabbathī Exo. 16
 sanctifices. In quo vero hæc sanctifica-
 tio sita esset, ostendit dum subiecit: Sex die-
 bus operaberis, & facies omnia opera tua.
 Septimo autem die sabbathum domini Dei
 tui est: non facies omne opus in eo, tu, filius
 tuus, & filia tua, seruus tuus & ancilla tua,
 iumentum tuum, & aduena qui est intra
 portas tuas: Vbi mādatur requies ab omni
 opere seruili, hoc est, ab eo corporali opere,
 ad quod serui & iumenta specialiter depu-
 tantur. Imo illicitum erat Iudæis die sabbathī
 coquere cibum, aut iter agere: sicut leg-
 is Exo 16 Exod. 16. Requies sabbathī sanctificata
 est domino cras. quodcunque operandum
 est, facite: & quæcunque coquenda sunt,
 coquite. Maneat vnusquisque apud semet-
 ipsum, nullus egrediatur de loco suo die
 septimo. Similiter illicitum erat eis vendere
 aut emere: vt patet vltimo cap. 2. Esdrę. At
 necessitatem corporis sui vel aliorum sub-
 leuare, damnum subitum auertere, in Dei
 seruitio occupari, non prohibebatur die
 Sabbathi. Vnde qui sabbatho comedebat,
 medebatur homini, asinum adaquabat, vel
 è fouea ouem extrahebat, sabbathum non
 violabat. Similiter nec Sacerdotes in tem-
 plo operantes, aut Machabęi sabbatho bel-
 lo se defendentes. Verum, putandum non
 est, Deum hominis otio delectari: ideoque
 non præcepit ei simpliciter cessationem ab
 opere,

Mat. 23
 Nu. 28
 1. Ma. 1

opere, sed vt requiesceret ad protestandum
 exterius, se gratias agere deo, qui ipsum ho-
 minem & omnia alia propter eum creauit
 sex diebus, & cessauit sabbatho, vt homo ex
 omnibus operibus sex dierum incitaretur
 ad requiescendum in Deo sanctificatore
 suo. Vnde qui seruili opere se occupabant
 die septimo, etiam exterius, violabat sabbathum.
 At qui otio sabbathi non tanquam
 protestatione gratiarum actionis pro bene-
 ficio creationis utebatur, sed tantummodo
 vt otia retur siue requiesceret, non seruabat
 verè sabbathum: quanquam non tam gra-
 uiter peccaret quam qui etià exterius vio-
 labat. At qui otio sabbathi ad hoc solum
 utebatur, vt nequitias suas liberius perage-
 ret: is plus peccabat, quàm qui externo opere
 alioqui licito violabat. Nam hic tantum præ-
 ceptum de obseruando sabbatho violabat:
 ille vero & hoc præceptum & aliud. Vnde
 Esaias de violentibus sabbathum, quia re-
 quietem non ordinant nisi ad suas volupta-
 tes exercendas: Si, inquit, auerteris à sab-
 batho pedem tuum, facere voluntatē tuam
 in die sancto meo, & vocaueris sabbathum
 delicatum, & sanctum domini gloriosum,
 & glorificaueris eum dū nō facis vias tuas,
 & non inuenitur voluntas tua, vt loquaris
 sermonem: tunc delectaberis super domi-
 no, & sustollam te super altitudines terræ,
 & cibabo te hæreditate Iacob patris tui.
 Et Augustinus: Obserues sabbathum non
 quomodo Iudæi obseruabant sabbathum
 carnali otio. Vacare enim ad nugas atque
 luxu-

Esa. 58.

Li. de de-
 cē chor-
 dis c. 3. Et
 cōcione

BREVIS ET CATHOLICA

1. in Psal.
31. ad hoc
Confite-
mini do-
mino in
cithara.

luxurias volunt. Melius enim faceret Iu-
dæus in agro suo aliquid utile, quâ in thea-
tro seditiosus existeret: & melius fœminæ
eorum die sabbathi tota lanam facerent,
quàm tota die in neomœnijs suis impudicè
saltarent. Qui vero ad hoc requiescit, vt
protestetur se memorem beneficiorû Dei,
& nihilominus incidit in peccatum: non
proptereâ putâdus est violasse præceptum
de obseruando sabbatho: sicut nec ille legis
ieiunij transgressor est, qui nulla alia causa
â cibo abstinet, quàm quia auaritia sugge-
rit, aut vt magis intendere possit litibus, &
debitis suis repetêdas. De qualibus Esaias:
Ecce in die ieiunij vestri inuenitur volun-
tas vestra, & omnes debitores vestros repe-
titis. Ecce ad lites & cõtentiones ieiunatis,
& percutitis pugno impiè. Nolite ieiunare
sicut vsque ad hanc diem, vt audiatur in
excelfo clamor vester. At qui ieiunat, vt
diei festo se magis idoneum reddat, etsi in
aliud peccatum incidit, propter hoc non
peccat contra legem ieiunij.

Esai. 58

*De abolitione sabbathi & veterum cæremoni-
narum. CAPVT VII.*

OMnes veteris testamenti cæremoniæ
Christum nasciturum, moriturum, re-
surrecturum, & ascensurum in cœlum, res-
surrecturumque ad dexteram Patris præsignabât.
sicut ipse ait: Lex vsque ad Ioannem pro-
phetauit. & Apostolus: Cibus & potus (sci-
licet Iudaicus) pars diei festi, neomeniæ,
sabbatha, ymbra sunt futurorum, corpus
autem

Mat. 23
Col. 2.

autem Christi. Si igitur hæc facta & celebrationes, quæ figuræ erant ventura præ-nunciantes, adhuc à Christianis fierent, nihil significaretur nisi nondum venisse, quæ tunc figuris præ-nunciabantur. Quod enim adhuc futurum præ-nunciatur, aut nõdum venit, aut si iam venit, superfluo vel fallaciter præ-nunciatur. Qui ergo venit legem & prophetas non soluere, sed adimplere, ipsa adimplerione abstulit ea, per quæ adhuc promittebatur implendum, quod iam constat impletum: tanquam si verba ista tolleret, nasciturus, passurus, resurrecturus, quæ cum adhuc futura essent, rectè dicebantur, & institueret dici, Natus est, passus est, resurrexit, quæ illis completis, & ob hoc ab-latis, rectè dicantur. Præ-nunciabant verò cæremoniæ Christi natiuitatem & mortem atque resurrectionem, non simpliciter, sed hæc etiam hominibus manifesta fore. Vnde dicit Christus vsque ad Ioannem propheta-
 tisse legem, hoc est, vsque ad ad præ-dicationem Ioannis. Ex eo enim (vt ait Christus) regnum Dei euangelizatũ est. & ipse Christus aperte ab eo demonstratus, quod antequam faceret Ioannes, sic præ-dicabat: Veniet fortior post me, non utiq; in mundum (nam iam triginta ferè annis vixerat) sed in notitiam Iudæorum. Vnde & Paulus: Prius quàm veniret fides, inquit, sub lege custodiebamur conclusi, in eam fidem quæ reuelanda erat. Prout igitur venit reuelatio fidei, deficere cœperunt cæremoniæ legis: & vbi plenè mundo declaratus est Chri-

Aug. cõ-
tra Faust.
li. 19. c. 8.

Idẽ eius-
dẽ li. c. 16

Mat. 11

Luc 16

Mar. 1.

Gala. 3.

Vide Au-
gust. eod.
lib. c. 17.

BREVIS ET CATHOLICA

Vide Epi
phan, in
heres. Na
sazarorū
& Ebioni
tarū 29.
& 30. &
Thessa-
resæde-
catitarū,
quæ est
30. in li. 2

est Christus, consummata est prorsus om-
nis actio prophetica cęremoniārum, ideoq;
prorsus illicita facta - vsque adeo vt meritō
illi, qui circumcisionem vel solam retinere
vulnerunt, vel in parte aliqua festi Pascha-
lis iam coruscante Euangelio vulerūt re-
tinere Iudaicas cęremonias, seruando scili-
cet Pascha decima quarta luna quacunque
die incideret, errasse sunt iudicati, & ab Ec-
clesia reiecti. Dies autem requiei siue sab-
bathum, significabat illam lucem æternam
Christum quandoque sese ita demissurum,
vt formam serui acciperet, & seipsum exi-
nariet ad hunc finem, vt homines perpe-
tuam requiem animabus & corporibus suis
in eo inuenirent. Quando igitur domi-
nus Christus homo factus est, & ad requies-
cendum in se apertē homines inuitauit, au-
sus est Iudaicum sabbathum soluere, dum
homini à se sanato iussit tollere grabatum
suum: sicut ait Ioannes, Iesus non solūm
soluebat sabbatum, sed & patrem suum di-
cebat Deum, æqualem se faciens Deo.

Ioan. 5

Vide Au-
gust. tra-
cta. 17. in
Ioan. &
Cirillum
lib. 2. ca.
126. & 132
in Ioan.
& Aug. &
Hieron.
epist. de
legalibus

*De exteriori Dei cultu in nouo testamento: et
de præceptis Ecclesie. CAP. VIII.*

ABolito igitur ritu legis Moyse, alia Sa-
cramenta instituit Christus: de quibus
postea. Præcepta quoque adiecit Ecclesia,
quibus colēdi Deum rationem ac modum
præscripsit, quæ præcepta, tanquam ab ipso
domino tradita recipienda sunt, sicut ait
Apostolus, cum Corinthijs quædam præ-
cepisset, ad quæ iure diuino vel naturali nō
tene-

1.co.14 tenebantur : Si quis videtur propheta esse, aut spiritualis, cognoscat quæ scribo vobis, quia domini sunt mandata. Si quis autē ignorat, ignorabitur. Vnde meritò Aërius tanquam hæreticus condemnatus est, quòd diceret Catholicis: Quid est Pascha quod apud vos perficitur? Iudaicis fabulis rursus addicti estis: Non enim oportet, inquit, Pascha peragere, Pascha enim nostrum immolatus est Christus. Sed neque ieiunium, inquit, erit ordinatum; hoc est, statuta lege certis diebus ieiunia non sunt obseruanda. Hæc enim, inquit, Iudaica sunt, & sub iugo seruitutis. Iusto enim lex non est posita, sed patricidis & matricidis & reliquis. Si enim omnino volo ieiunare, qualemcunque eligam diem à meipso, & ieiunabo propter libertatem. Sanè quicquid tota per orbem frequentat Ecclesia, hoc quin ita faciendum sit, disputare, in solertissimæ insanie est. Illa enim quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obseruantur, datur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel plenarijs concilijs, quorum est in Ecclesia saluberrima autoritas, commendata atque statuta retineri: sicuti quod domini passio, & resurrectio, & ascensio in cælum, & aduentus de cælo Spiritus sancti, anniuersaria solennitate celebrantur. Et si quid aliud tale occurrerit quod seruetur ab vniuersa quacunquē se diffundit Ecclesia. In his ergo rebus, de quibus nihil certi statuit scriptura diuina, mos populi Dei, vel instituta maiorum, pro lege tenenda sunt:

Apud E-
piphā. in
eius hæ-
resi, quæ
est in 75.
li. 3. Vide
idē apud
Augu. in
libr. de
hæres. ad
Quod-
uultdeū.

Aug. c. 5
epist. 118
ad Ianu-
ldē eius.
epist. 12.

Vide Au-
gust. in
epist. 86
ad Casul.

& (vt

BREVIS ET CATHOLICA

In epist. ad Luci-
nii Betti-
cum. & (vt inquit Hieronymus) vnaquaq; pro-
uincia, præcepta maiorum leges Apostoli-
cas arbitretur.

*De primo præcepto Ecclesiæ. scilicet obserua-
tione festorum: & primo de festo Pas-
cha, & Penthecostes, & domi-
nica. CAP. IX.*

Aug. de
ciui. Dei,
lib. 10. c. 4.

IN primis igitur dies festos præscripsit Ec-
clesia, quibus beneficiorum Dei sacramus
memoriam, ne volumine temporum ingra-
ta subrepat obliuio. Et quia iam Christi il-
lustratione agnoscimus, nos perdidisse pri-
mæ institutionis nobilitatem, nec posse ex
contemplatione creaturæ in sex diebus con-
ditæ, ad amorem Dei veramque sanctifica-
tionem pertingere, non iam amplius septi-
mo die feriamur, sed, tâquam tota hac mor-
tali vita denuo fingendi, atq; rursus crean-
di, primum diem celebramus. Hoc enim diē
& prima creatio inchoata est, & tanquā nos
de nouo creaturus, ac ne frustra creatum
sit opus Dei acturus dominus Iesus Chri-
stus, per resurrectionem suam totus nouus
apparuit, & multiplici gloriæ suæ manife-
statione, imò sui corporis palpatione, Spi-
ritus sancti quoque ad alijs remittendum
peccata donatione, discipulos suos lætifica-
uit. Hoc die sedens ad dexteram Patris, ple-
nè glorificatus ab omnibus angelis, effuso
Spiritu sancto nouitatem nostram quam in
hoc mundo obtinere possumus, vt tandem
sicut ipse resurrexit resurgamus, designauit
atque

atque inchoavit, incendens corda discipulorum suorum amore sui, atque gratia linguarum eos donans, ut per eos in omnes omnium linguarum gentes illud dilataretur euangelium, quod prædixit Ioël: Omnis qui inuocauerit nomen domini, saluus erit; imò, operatione Spiritus sancti, & vera inuocatio, & vera salus omnibus gentibus daretur. Rectè igitur nos Christiani in memoriam tantorum beneficiorum singulis annis celebramus Pascha, quando Christus pro nobis passus ignominiosam crucis mortem resurrexit, amplius non moriturus, nobis perfectæ spem immortalitatis præbens: & Penthecosten, quando Ecclesiam suam cœpit edificare in hoc mundo, eamque passionis suæ atque resurrectionis participem efficere. quibus diebus ut plenè hæc beneficia recolerentur, meritò plures dies, in gratiarum actione & lætitia transigendi, adiecti sunt ab Ecclesia. Sanè & Apostoli hæc festa celebrârunt. Sæpè etenim meminuit Apostolus Paulus Penthecostes, quæ sine Paschate non subsistit: Loquens utique non de Iudæorum Penthecoste, sed Christianorum: illa etenim abolita erat. Imò, ne horum beneficiorum vnquam subrepat obliuio, singulis hebdomadis celebrantes primum diem, horum renouamus memoriam. Diem autè dominicum dicimus, quia propter domini resurrectionem, & gloriæ eius per Spiritum sanctum agnitionem, domino dicatus est. Quem sic etiam appellauit Ioannes in Apocalypsi. Fui, ait, in spiritu in

Vide Epi
phaniū
in hæres.
Aërij quæ
est 75.

BREVIS ET CATHOLICA

dominica die. Et non solum ex Ioanne, sed etiam ex Luca & Paulo constat, prima sabbathi, hoc est dominica, solere conuenire Christianos ad Deo gratias agendum, ad audiendum verbum Dei, ad communicandum corpori domini: & solere eos tunc eleemosynas peculiariter pauperibus elargiri. Vnde Lucas: Vna, inquit, sabbathi, hoc est, prima sabbathi, cum conuenissemus ad frangendum panem (hoc est, communicandum) Paulus disputabat cum eis, &c. & Paulus; De collectis, ait, quae fiunt in sanctos; sicut ordinavi ecclesijs Galatiae, ita & vos facite. Per unam sabbathi vnusquisque, vestrum apud se seponat, recondens quod ei bene placuerit. Hoc vero praetereundum non est, quod eo modo agimus Pascha, vt non solum in memoriam id quod gestum est reuocemus, nempe quod Christus mortuus est, & resurrexit; sed etiam caetera quae circa ea attestantur ad Sacramenti significationem, non omittamus. Quia enim tunc Christus transijt de morte ad vitam, & mortuus est propter delicta nostra, resurrexitque propter iustificationem nostram, etiam transitus noster de peccato ad iustitiam, de morte ad resurrectionem, in passione & resurrectione eius designatus est. Ideoque, quosatis explicetur haec significatio, obseruatur circa festum Paschae cursus Solis & Lunae, qui in alijs festis, quae tantum in praeteriti beneficij memoriam celebrantur, non obseruatur. Vnde fit, vt ea semper ad eundem anni diem redeant: vt Natalis domini perpetuo

Vide August. c. 1.
& sequens.
epist. 119.
quae est
ad Ianua.

petuò celebretur octauo calēdas Ianuarij: non ita Paschæ festum, festaque ex eo pendentia. Quin & ipsum nomen Paschæ huic Sacramento attestatur, quod nempe transfū significat. Quò respiciens Ioannes: Ante diem festum Paschæ, inquit, sciens Iesus quia venit hora eius, vt trāseat ex hoc mundo ad patrē, &c. Hoc & dominus attingit, cum inquit: Qui credit in me, in iudicium non venit, sed trāsit à morte ad vitam.

De obseruatione festorū est canō 36. in r. cōc. Marguntien-

De alijs Christi festis. CAP. X.

PRæter Pascha, Penthecosten eisque adiunctos dies, & dominicum diem: celebramus in super filij Dei conceptionē, cū octauo calendas Aprilis in vtero virginis conceptus est de Spiritu sancto. Manifestationem quoque incarnationis eius per piam Marię & Elizabeth collationem, Ioannisque in materno adhuc clausi vtero exultationem: item eius natiuitatem, quando desideratus cunctis gētibus saluator, in Bethleem Iudæ ex vtero virginis nobis nasci dignatus est octauo calendas Ianuarij. Octauo verò à natiuitate, recolimus circūcisionem, nominisque dulcissimi impositionem. At die decimo tertio à Natali, Theophania est siue Epiphania (hoc est, Dei apparitio siue illustratio) qua nō solūm celebramus quòd indicio stellæ mirabilis ab Orientalibus est cognitus, & ab eis inuentus, tanquam Rex regum, tanquam Deus verus & homo mortuus est adoratus: sed & omnia miracula, quibus se mundo manifestauit. propter

BREVIS ET CATHOLICA

quod etiam eo die eum recolimus à Ioanne baptizatum; vbi testante Patre & Spiritu sancto, & ex eorum testimonio ipso Ioanne, filius Dei esse declaratus est. Et sub primo miraculo, quo ex aqua vinum fecit in nuptijs, designantibus nuptias Christi & Ecclesiæ, reliqua intelligimus. Imò dies iste ideo singularis est lætitiæ, quod tunc Deo gratias agamus pro vocatione gentiũ, qua-

Vide Leo
nē in ser.
2. 3. & c. de
Epipha.

rum primitiæ erant Magi. Quadragesimo vero die à natiuitate Christi, præsentationem eius celebramus, qua Deo oblatus est in templo, ibique à iustis lumen omnium gentium & redemptor Israël palàm pronunciatus. Ex his autem omnibus apparet, Christianis non solùm virilem ætatē Christi, sed & ipsam infantiam eius, gaudij causam esse. Ipse enim Deus & homo, ab ipso initio suæ conceptionis salutem nostram operari cœpit: & vt omnis ætatis homines saluos faceret, etiam miserrimam ætatem; infantilem scilicet, assumpsit.

At quadragesimo die ab eius resurrectione celeberrima nobis adest eius ad cœlum ascensio. Hoc enim die vsque ad dexteram Patris videntibus & lætantibus discipulis supra omnes angelos humanam naturam nostram sublimauit: dictusque sic venturus ad iudicandum viuos & mortuos, sicut visus est ascendere. Suauissimi verò Sacramenti Eucharistiæ: per quod ipse dominus Christus, Rex noster, altare nostrum, sacerdos noster, & mundissima hostia, perpetuo nobis adest: per quod animas nostras pacit, &

cit, & corporibus spem resurrectionis tribuit: per quod memoriam passionis, resurrectionis, ascensionis, sessionis eius ad dexteram Patris, secundi sui aduentus regniq; æterni in nobis iugiter seruat: huius, in quâ, suauissimi sacramenti institutionem merito singulari cum lætitia celebrant Christiani.

At in dedicationis templi festo, gratiæ aguntur Deo, quod nostram regionem quondam desertam, ac à dæmonibus habitatam, ita illustrare dignatus sit, vt etiam (nobis condescendens) sensibilem domum sibi eligeret, in qua & laudari, & rogari, & prædicari pacificè posset: in qua orantes, facilius quam alibi exaudiret: in qua omnia sacramenta tribueret. Ex qua domo corporali intelligimus totam Ecclesiam esse templum Deo munda conuersatione consecradum, posteaque ei in æternum offerendum. Hęc sunt festa, quibus gratias agimus de inenarrabilibus beneficijs nobis per Christum collatis.

De festis sanctorum. CAP. XI.

I Mo sanctorum festa nõ sanctis, sed Christo Saluatori sanctorum sunt dicata. Hinc enim est quod Ecclesia non recolit certis diebus sanctos veteris testamenti: quia iam non Christum nasciturum expectamus (quod prædixerunt sancti in veteri testamêto) sed Christum natum esse gaudemus, sicut sancti post eius passionem cõfessi sunt. Hinc Mariam virginem, in cuius vtero tremendum incarnationis mysteriũ perfectum est, tan-

BREVIS ET CATHOLICA

topere celebramus, non contenti illo die
 quo migravit ad cœlos eam colere, sed &
 eius initia, cōceptionem atque natalem, ob
 incarnationis Christi amorem libentissimè
 honoramus: præsertim cum sciamus eam
 filiorum Eux aduocatam constitutam, quæ
 per fidem soluit, quod Eva per incredulita-
 tem alligauerat. Certè fidei pietas vndique
 colligit occasionem gratias agendi pro ad-
 uentu & tota dispensatione Dei & homi-
 nis. Vnde etiam facile videmus, festum in-
 uentionis siue exaltationis crucis Christi
 esse susceptum. Fides enim nõ satiatur me-
 moria passionis Christi. Ioannes quoque
 Baptista, qui agnum tollentem peccatum
 mundi, mirabili prædicatione pœnitentiæ
 & baptismo suo præcucurrit, & postea pa-
 lam adesse testatus est, pietate vitæ fide dig-
 nissimus testis: natali suo (ante quem etiam
 Christo testimoniũ perhibuit) lætissimum
 nobis facit diem. Apostolos autem, tan-
 quam Christi regnantis legatos, per quos
 de tenebris infidelitatis ad cognitionẽ eius
 peruenimus, qui primi plantauerunt fidem
 in cordibus nostris, nunquam possumus ce-
 lebrare satis. Inter eos tamen præcipuè ho-
 noramus Petrum & Paulum: non solùm
 quia nobis Occidentalibus Apostoli missi
 sunt, & apud nos pro Christo sanguinem
 suum fuderunt: sed etiam, quia in his mag-
 na mysteria agnoscimus. Ille enim funda-
 mentum Ecclesiæ tâquam firmissima quæ-
 dam rupes vere Petrus à Christo constitu-
 tus est: cuius firmitate fiet, vt portæ inferi
 nunquam

Irenæus
 paulò
 post me-
 diũ lib. 5.
 cõtra hæ-
 res.
 Idẽ lib. 3.
 cap. 34.

Ioan.

Luc.

Mat.

Luc. 22

nunquam præualeant aduersus Ecclesiam; cuius fides indeficiens propter Christi preces consolidabit & confirmabit & pascet oues Christi, donec Christus iterum adueniet. Hic vero præcipuus prædicator gratiæ Christi à Deo constitutus est, qui non

Act. 9.

verbo tantum, sed & mirabili conuersione sua admirandaque vita, & tot gentium impijssimarum conuersione, gratiam Dei manifestauit. Ob quæ mysteria recolenda, etiã plura festa in vtriusque Apostoli honorem merito ab Ecclesia sunt dedicata: Paulo quidem festum conuersionis, Petro vero cathedræ & vinculorum, præter amborum natalem. Stephanus autem & Laurentius Christi fidẽ morte fortissima, simul & charitatis plena, confessi sunt, cùm etiam ante operibus misericordiæ fuissent insignes.

Act. 7.

Nec frustra etiam infantes illos, qui cùm dominus Iesus Christus necandus ab Herode quæreretur, occisi sunt, in honorem martyrum receptos commendat Ecclesia. Discimus enim in eorum festo, quod Christus, vt nullum tempus ei esset absque miraculo, ante vsum linguæ potestatem verbi tacitus exercebat: & quasi iam diceret,

Mat. 2.

Sinite paruulos venire ad me, ipso enim est regnum cœlorum, noua gloria coronabat infantes, & de inijs suis paruulorum primordia consecrabat, vt disceretur, neminem hominum diuini non capacem esse sacramenti, quando etiam illa ætas gloriæ esset apta martyrij. Nicolaus vero atq; Martinus, quorum ille in Orientali, hic in Occi-

Mat 19

BREVIS ET CATHOLICA

dentali ecclesia floruit, eleemosynis & contin-
 entia excellentes, pij populi Christiani
 pastores: Christi aduentum confessi sunt.
 Deniq; Catherina virginitate & martyrio,
 Magdalena ardore fidei atque pœnitentia,
 in Christi laudē, meritò dies celebres Chri-
 stianis reddunt. Vbi verò nota est vita viri
 alicuius pietate insignis, & à maioribus, qui
 eam inspexerunt, continua successione in
 memoria custodita: etiam apud posteros,
 siue vbi pretiosæ reliquiæ sunt reconditæ,
 iure ibi speciali lætitia celebratur Natalis
 sancti illius. Nō est enim dubium, populum
 iuuari speciali illius patrocinio. Michaëlis
 autem & omnium angelorum memoriam
 ideo recolimus, vt Deo gratias agam⁹, quod
 illos spiritus nobilissimos, qui semper vidēt
 faciem eius, eumq̃ue assiduè laudant, dederit
 nobis custodes, & cōtra multiplices dia-
 boli & angelorum eius insidias protectores
 ac defensores, nostrarumq̃ue orationum ad
 cœlum perlatores, qui per suas preces Deo
 nostras commendent: bonarum cogitatio-
 num suggestores, & animarum nostrarum
 hinc emigrantium in sinum Abrahæ porta-
 tores. Gratias, inquam, agamus Deo, quod
 nobis per sanguinē suum cœlestes spiritus
 reconciliauit, & æternam cum eis consortij
 spem largitus sit. Quia vero innumeris mo-
 dis innumerabilis multitudo sanctorū do-
 mino Christo gloriam dedit: prouida tan-
 quam mater filiorum salutis nostræ Eccle-
 sia, sciēs nos pro fragilitate vitæ huius non
 posse singillatim omnia sanctorum merita
 recole-

Mat. 18
Apo. 7
Heb. 1

Tob. 12

Luc. 16

Colo. 1
Mar. 14

recolere, vnum diem dicauit, in quo Deo pro omnibus quæ sanctis suis dedit muneribus, gratias agamus, & vt eorū precibus & meritis iuuemur supplicemus: sicut & in singulorum sanctorum festis non solum gratias agimus, sed etiā per eos iuari eosq; imitari à Deo flagitamus, scientes nostræ utilitatis causa omnia festa esse instituta. Exempli causa: In festis Apostolorū Deum rogamus, vt oues suas pius non deserat, sed respiciens in Apostolos suos dignetur operarios mittere in messem suam, qui instar Apostolorum populum domini saluum faciant. In festis martyrum fidei constantiam atque patientiam. In festis confessorum & virginum, castitatem, sobrietatem, & misericordiam in proximos, à Deo postulamus: atque ita in ceteris festis. Habet & alios dies ecclesia, non quidem festos, sed quibus specialiter precatur vt Deus conuertat nos ad se, & auertat iram suam à nobis: dies videlicet rogationum & ieiuniorum. item quibus veniam fidelibus defunctis precatur: vt in cuiusque fidelis morte, & postridie calendas Nouembris. Sanè si singulorum festorum mysteria quantumuis imperitis explicentur vtcunque: non facilè inuenietur aliquis tā obtusus, vt ea mysteria fidei, quæ quilibet Christianus nōsse tenetur, ignoret.

Ad quid teneatur homo die festo.

CAPVT XII.

PRæcepto Ecclesiæ tenemur sic requiescere diebus festis ab operibus, quemadmodum

Lib. 2. decret. tit. de ferijs: cap. Omnes & ca. Licet. Ibid. cap. Conquestus.

Eod. lib. & tit. ca. Quoniã.

modum olim Iudæi tempore legis. Vnde nõ solum seruilia opera prohibita sunt, sed & alia quædam hominem à Dei cultu abstrahentia: vt, mercatus, placitum (siue ad aliquid decernendum congregatio concilij) iudicare aliquem ad pœnam vel mortem, præstare iuramentum: nisi fiat pro pace, vel alia necessitate. Item, strepitus iudicarius, nisi fortè necessitas vrgeat, vel pietas suadeat. Sed in his omnibus, quia Ecclesia non tam seuerè præcipit istam requiem atque olim lex Moyßi, quando causa significationis futurorum præcepta erat requies sabbathi & aliorum festorum: introspectenda est consuetudo populi Christiani, siue piorum, vt optima legum Ecclesiæ interpretis: per quã fit, vt liceat cibum & potum pauperibus die festo emere, proficisci, multaque similia agere. Sic festorũ principium & finis, iuxta eorum qualitatem & diuersarum regionum consuetudinem, debet attendi, & sicut magnitudo longitudoq; dierum exigit, prius incipere & tardiùs terminari. Tenetur autem homo diebus festis requiescere in memoriam beneficij redemptionis, & prout varia sunt festa, redemptio- nis mysterium concernentia, ita & varios articulos fidei circa nostrã redemptionem recolere oportet: sicut Iudæi in memoriam creationis seruabãt sabbathũ, in memoriam liberationis de Ægypto Pascha, & in festo Penthecostes debebãt corã sacerdote profiteri, se accepisse promissam terrã. Ad hoc enim Ecclesia varia festa instituit, vt homi-
nes

nes per ea articulos fidei memorię cōmēda-
rēt. Vnde omnes illos articulos, qui p̄ solē-
nitatem festorū publicātur in Ecclesia, om-
nes, etiam rudes, explicite credere tenētur.

*De secundo præcepto Ecclesiæ: Missa cuiuslibet
audienda in die festo. CAP. XIII.*

VT autem ad Dei beneficia recolenda
magis adducerentur homines, præter
requiem seruandam in die festo, præcipitur
etiam, vt quolibet die festo vnusquisq; Mis-
sam audiat, hoc est, vt se præsentem atq; de-
uotum tremendo sacrificio exhibeat. Hoc
enim sacrificium præcipue in memoriã do-
minicæ mortis atque resurrectionis, qua re-
dempti sumus, à Christo est institutū. Por-
rò hoc præceptum magis in consuetudine
populi Dei, quàm in aliquo Patrum cano-
ne est fundatum, sicut & præcedens præ-
ceptum de dominica & festis Christi cele-
brandis. nulla enim horum præceptorum
inuenitur origo post Apostolos. Proinde,
ab ipsis Apostolorū tēporibus pro lege cre-
ditur recepta ista cōsuetudo. Etsi enim in-
ueniatur posteriora Concilia, quæ de Missa
audienda aliquid videntur attingere, magis
tamen vel locum vel modū audiendi Mis-
sam, quàm Missam audire præcipiunt. In
hoc quoque secundo præcepto respiciendę
sunt cōsuetudo locorū atque regionum,
hominumq; necessitates.

Quamquam autem Ecclesia non præce-
perit expresse, vt singulis diebus festis au-
diatur concio sacra, idq; ideo (vt arbitror)
quòd

Cōcil A-
gathē. ca
non. 31. &
47. & ca-
nō 8. sex-
tę synodi
Cōstāti-
no. & Au-
re. 1. ca. 8
Videta-
mē 4 car
thag. c. 4.

BREVIS ET CATHOLICA

quòd soli episcopi soleat verbum Dei prædicare, quos utique non omnes semper, ob varias necessitates, audire poterant (vnde **Cano 4.** in concilio Vasensi legitur: Hoc pro ædificatione omnium Ecclesiarum, & pro utilitate totius populi nobis placuit, ut non solum in ciuitatibus, sed etiam in omnibus parochijs verbum faciendi daremus presbyteris potestatem: ita ut si presbyter, aliqua infirmitate prohibente, per seipsum non poterit prædicare, sanctorum Patrum homiliæ à Diaconibus recitentur) atamen lege naturæ atque fidei tenentur Christiani ea discere, quæ saluti suæ sunt necessaria: quæ cum extra sacras cõciones ferè non discantur (paucissimis enim donatum est, ut nullo sibi homine prædicante, per ipsum dominum, vel angelos cœlorum doctrinam salutis accipiant: multis verò id est donatum, ut Deo per homines credant) non facillè licet concionem negligere, nec pastori prædicationem verbi Dei omittere. Atque in hac re omnium episcoporum sanctorum habemus exempla, quàm seduli nimirum fuerint in docenda & exhortanda plebe sua. & sicut Apostoli apud Lucam dicunt, se debere instare orationi & ministerio verbi. Ita & Paulus docet Timotheum atq; Titum: ita Gregorius docet in Pastoralis, pastoris esse docere, exhortari, & corripere plebem. et Prosper libri 1. de vita contemplat. ca. 20. & 23. Et in concilio Maguntino, celebrato anno domini 803. sic legitur: Si fortasse Episcopus non fuerit in domo sua, aut infirmus

Aug. de bono per seue c. 19

Cap. 25. Videatur etiã ca. 2.

A. 6.
2. Tim.
1. & 4.
Tit 2.

firmus est, aut aliqua causa exigente non
 valuerit: nunquam tamen desit diebus do-
 minicis aut festiuitatibus qui verbum Dei
 prædicet, & iuxta quod intelligere vulgus
 potest. Synodus verò Ticinensis dicit sa-
 cerdotum incuriam nullatenus excusan-
 dam, quominus doctrina & prædicatio in
 populum procuretur.

concilij
 Tollet. 11.

Est in 2.
 tomo cō
 ciliorō.

De abusu festorum. CAP. XIII.

Valde negligenter seruatur festa à Chri-
 stianis: non propterea quòd rustici au-
 dita Missa & concione aliquantulum tem-
 poris honestæ recreationi impendunt: hoc
 est enim quædam requies eorum qui tota
 hebdomada laborârunt, quàm dominus in
 præcepto suo non negligit: Vt requiescat,
 inquit, seruus tuus & ancilla tua, sicut &
 tu. nec etiam propterea quod tunc homi-
 nes paulò lautius sua corpora reficiunt,
 vel sese cultius vestiunt (modò tamen non
 putent se Deo per ista secundum se accepta
 placere, sed ea assumant vt signa ad spirita-
 lem lætitiã incitantia) rationabile enim
 & quodammodo religiosum videtur, per
 diem festum in vestitu nitidiorè prodire, &
 habitu corporis hilaritatem mentis osten-
 dere, ipsam quoque orationis domum pro-
 pensiore tunc cura & ampliore cultu ador-
 nare: Sed ideo, quia plurimi carnali otio va-
 cantes, totos dies in chartis vel aleis aut ve-
 nationibus (per quas etiam Dei cultus ne-
 gligitur) transigunt; item in choreis impu-
 dicis, ebrietatibus, comestationibus, litibus,
 alijsque

Leo ser. 3
 de Qua-
 dragesi.

BREVIS ET CATHOLICA

alijsque sceleribus. Imò, quod dictu est mirabile atque horribile, ipsi sacerdotes, ipsi senatores his vitijs tum etiam dāt operam. Videmus multos tunc ad vana (ne dicam impia) spectacula magis quàm ad templa concurrere. Rursum alij etiam tunc, cum pauperes non sint magnaque non sit eis necessitas, proficiscuntur: alij tūc magis quam alijs diebus computui & rationibus vacant, ita vt meritò dicamus cum lugēte Propheeta: Viā Sion lugent, eo quòd non sint qui veniāt ad solēnitatem. & compleatur quod ait secundus liber Machabæorum: Sacerdotes iam non circa altaris officia dediti sunt, sed contempto templo, & sacrificijs neglectis, festinant participes fieri palestræ, & præbitionis iniustæ, patrios honores nihili habentes, Græcas glorias optimas arbitantes. Audiamus quid minetur Dominus sacerdotibus apud Malachiam, & quid esse reputet solēnitatem malè custoditam. Ecce, inquit, ego projiciam vobis brachium, & dispergam super vultum vestrum stercus solennitatum vestrarum & assumet vos secum. Vident abusus nostros Turcæ & hæretici atque Iudæi: & completur illud Hieremiæ, Viderunt eam hostes, & deriserunt sabbatha eius. Imò rectè sibi facere videntur dum dicunt: Quiescere faciamus omnes dies festos Dei à terra, vt semel omnis memoria beneficiorum Dei è cordibus humanis abradatur. At nostrū est, nō propter abusus tollere festa è medio, sed ex mysterijs festorū palá propositis auferre abusus.

De ter-

Thre. 1

2. Ma. 4

Mala. 2

Thre. 1

Psal. 73

De tertio præcepto Ecclesie, & obseruatione
ieiuniorum. CAPVT XV.

EGo, ait Augustinus, in Euangelicis & Apostolicis literis, totoque instrumēto quod appellatur Testamētum nouum, animo id reuoluens, video præceptum esse ieiunium. Quibus autem diebus non oporteat ieiunare, & quibus oporteat, præcepto domini vel Apostolorum non inuenio definitum. Quadragesima sanè ieiuniorū habet authoritatem, & in veteribus libris ex ieiunio Moysi & Helix: & ex Euangelio, quia totidem diebus dominus ieiunauit, demonstrans Euangelium non dissentire à lege & Prophetis. Et quanquam non possumus quadraginta diebus ab omni cibo abstinere, sicut abstinuit dominus, conuenit tamen vt pro modulo nostro eum imitemur in ieiunio: sicut & in humilitate, patientia, misericordia, & perfecta charitate. quoniam nobis dicitur: Discite à me quia mitis sum, & humilis corde: & Estote misericordes sicut & pater vester misericors est: imò, Estote perfecti, sicut & pater vester cœlestis perfectus est. Quòd verò dominus se imitandum proposuerit nobis in ieiunio suo, etiam hinc patet, quod post ieiunium eo modo quo nos tentari solemus, pro nobis tētari dignatus est. a Vt igitur hi quadraginta dies in ieiunio obseruentur ante Pascha, Ecclesie consuetudo roborauit. Nos, ait b Hieronymus, vnā quadragesimam secundum traditionem Apostolorum

Epist. 86.
ad Casul.

Aug. c. 17
epist. 119.
ad Ianua.

a Aug. c. 17
tate epist.
119. ca. 17
b In epist.
ad Marcellā aduersus
Mōtanū.

Exodi
24. 14.
3 Re. 19
Mat. 4.
Mat. 4

Mat. 11.
Luc. 6.

Mat. 5.

rum

Lib. 7.
cap 13.

Epistola
prima.

Sic conc.
Laodi ce.
c. 50. etiã
totã 40.
vult ieu
nari, nec
resolui
in die coe
næ domi
nicæ.

a. Vide
Leo. ser. 1
decimi
mēsis: &
ser. 2. de
ieiu. Pen
thecost.
Vide ca.
34. cōcil.

1 Magūtien.

rum toto anno tempore nobis congruo ieiunamus. Montanistæ tres in anno faciunt quadragesimas, quasi tres passi sint Salvatore: non quòd & per totum annum, excepta Penthecoste, ieiunare non liceat, sed quod aliud sit necessitate, aliud voluntate munus offerre. Ideoque dicit Apollonius (apud Eusebium in historia Ecclesiastica) Montanum primum leges ieiuniorum imposuisse: quia ipse primus plures quadragesimas in anno necessarias esse docuit. Et sane nulla inuenitur origo ieiunij vnus quadragesimæ post Apostolos: vt liqueat ab eis traditum esse quadragesimæ ieiunium. Telesphorus quidem (à Petro septimus Papa Romanus) inueniens iam quadragesimam ab omnibus fidelibus obseruari, adiecit, vt clerici aliquot dies ieiunando laicos excederent: Cognoscite, inquit, à nobis & à cunctis Episcopis, in hac sancta & Apostolica sede congregatis, statutum esse, vt septem hebdomadas plenas ante sanctum Pascha omnes clerici in sortem domini vocati à carne ieiunent: quia sicut difereta debet esse vita clericorum à Laicorum conuersatione, ita & in ieiunio debet fieri discretio. Similiter ex a Apostolicis traditionibus habemus, ter in anno tres dies ieiunio esse cōsecratos: circa Penthecosten, quando frumentum collectum est vel colligitur: in Septembri, quando vinum ad torcular fertur: & in Decembri, circa quod tempus exprimitur oleum. His ieiunijs adiecit b Calixtus Papa, à beato Petro decimus quintus — etiam

b. Eius epist. 1. Vide Damas in vita Calixti.

etiam quartum tempus: vt iam vocentur ieiunia quatuor temporū. Et licet à quibusdam hoc quartum tempus ieiunij obseruari soleat ipsis calēdis Martij aut circiter, etiam si nondum aduenisset quadragesimale ieiunium: iam tamen non nisi in quadragesima (quanquam solenniùs quàm reliquis diebus) obseruatur. Et vel ob hoc in primis ieiunia hæc quatuor temporum solenniter admodum persoluenda sunt, quòd tunc sacris ordinibus initientur futuri sacerdotes & pastores Ecclesiæ. Meritò ergo tunc dominus rogatur, vt mittat operarios in messem suam. Ieiunia igitur ex doctrina sancti Spiritus ita per totius anni circulum distributa sunt, vt lex abstinentiæ omnibus sit adscripta temporibus. Si quidē ieiuniū verum in Quadragesima, æstiuum in Penthecoste, autumnale in mēse septimo, hyemale autem in decimo celebramus, intelligentes diuinis nihil vacuum esse præceptis, & verbo Dei ad eruditionem nostrā omnia elementa seruire, dum per ipsius mundi cardines, quasi per quatuor Euangelia, incessabili tuba discimus, quod & prædicemus & agamus. Sunt & alia ieiunia, ab Ecclesia indicta in vigilijs, hoc est, quorundam festorum pridianis diebus (quibus solet antiquitus Ecclesia vigilare in orationibus, sicut & sabbathis quatuor temporum) nempe Natalis Domini, Assumptionis Mariæ, Natalis Ioannis Baptistæ, Natalis Laurentij, Nataliorum omnium Apostolorum: præterquam Ioannis Euangelistæ, Philippique & Iacobi,

Vide canon. 2. concil. Salungstadiensis.

Leo ser. 8 decimi mensis.

Vide Hierony. in epist. cōtra Vigil. Vide Leo in ser. de ieiunijs septi. & 10. mēsis In decre. rit. de ieiun. ca. 1.

1. Inno-
 cē. 1. epi-
 stol. c. 4.
 In decre-
 tit. cod.
 c. Ex par-
 te, &c.

Cap 8.

Epist. 118
 cap. 2.

Iacobi, quoniam illius solennitas intra Na-
 talem Domini, horum verò intra solenni-
 tatem Paschalem celebratur. Et quia prop-
 ter lætitiā resurrectionis nunquam indi-
 cit Ecclesia die dominico ieiunium, si vigi-
 lia Dominica die accidat, sabbatho est ieiun-
 andum. In vigilia Penthecostes, Ascensio-
 nis domini, Purificationis, Annunciationis,
 Natiuitatis, Conceptionis B. Mariæ, mos
 regionis siue ciuitatis sequendus est. Imò
 & in multorum Apostolorū vigilijs, etiam
 si Ecclesia Romana ieiunet, mos regionis
 (vt & antè monuimus) sequendus est: si-
 cut etiam in celebratione festorū quorun-
 dam, vt Crucis, Barnabæ, Lucæ, Marci. In
 abstinentia quoque dierum Rogationum.
 Pro quibus omnibus & similibus prudēter
 monet Augustinus: Sunt, inquit, quæ-
 dam, quæ per loca terrarum regionesq; va-
 riantur, sicuti est quod alij ieiunant sabbatho,
 alij vero non: alij quotidie communi-
 cant corpori & sanguini dominico, alij cer-
 tis diebus accipiunt: alibi nullus dies inter-
 mittitur quo non offeratur, alibi sabbatho
 tantum & dominico, alibi tantum domini-
 co. Et si quid aliud eiusmodi animaduerti
 potest, totum hoc genus rerum liberam ha-
 bet obseruationes. Nec disciplina vlla est in
 his melior graui prudentique Christiano,
 quam vt eo modo agat, quo agere viderit
 Ecclesiam ad quamcunque fortè deuen-
 rit. Quod enim neque contra fidem, neque
 contra bonos mores iniungitur, indifferen-
 ter est habendum, & pro eorum inter quos
 viui-

viuitur societate seruandum est. Mater mea
 Mediolanum me consecuta, inuenit Eccle-
 siam sabbatho nō ieiuantem, cœperat per-
 turbari & fluctuare quid ageret, cum ego ta-
 lia non curabam. sed propter ipsam consu-
 luit de hac re beatissimæ memoriæ virum
 Ambrosium. Respondit se nihil docere me
 posse, nisi quod ipse faceret, quia si melius
 nosset, id potius obseruaret. Cumque ego
 putassem, nulla reddita ratione, autoritate
 sola sua nos voluisse admonere ne sabbatho
 ieiunarem, subsecutus est, & ait mihi:
 Cum Romam venio ieiuno sabbatho, cum
 hîc sum non ieiuno. Sic etiam tu, ad quam
 fortè Ecclesiam veneris, eius morem serua,
 si cuiquam non vis esse scandalo, nec quen-
 quam tibi. Hoc cum matri renunciaassem, li-
 benter amplexa est. Ego vero de hac sen-
 tentia etiam atque etiam cogitans, ita sem-
 per habui, tanquam eam cœlesti oraculo
 susceperim. Sensi enim sæpe dolens & ge-
 mens, multas infirmorum perturbationes
 fieri per quorundam fratrum cōtentiosam
 obstinationem & supersticiosam timidita-
 tem, qui in rebus huiusmodi, quæ neque
 scripturæ sanctæ autoritate, neque vniuer-
 salis Ecclesiæ traditione, neque vitæ corri-
 gendæ vtilitate ad certum possunt termi-
 num * peruenire, tantum quia subest qua- * perdu-
 liscunque ratiocinatio cogitantis, aut quia cere,
 in sua patria sic ipse consuevit, aut quia ibi
 vidit, vbi peregrinationem suâ, quo remo-
 tiorem à suis, eo doctiorem factam putat,
 tam litigiosas excitant quæstiones, vt nisi
 O 2 quod

BREVIS ET CATHOLICA

quod ipsi faciunt, nihil rectum existiment.

De modo ieiunandi. CAP. XVI.

IN modo quoque ieiunandi consuetudo Ecclesiæ Christi obseruanda est: quæ nunc est, ut tantum semel in die reficiaris sine carnibus hora conuenienti: quam seriùs ordinari decet quàm alio die, ut etiam ex dilatione corpus affligatur. In Quadragesima autem, abstinemus etiam ab omnibus, quæ fementinam carnis originem trahunt: videlicet à lacte, caseo, & ouis.

De abstinentia in feria sexta & sabbatho. CAPVT XVII.

Solent Christiani antiquitus feria quarta (cùm consilium inierunt Iudæi ad occidendum dominum) & feria sexta (qui dies passionis eius fuit) singulis hebdomadis ieiunare. * Romana verò Ecclesia etiam sabbatho ieiunabat (quo die & Christus fuit sepultus, & mœsti erant Apostoli) ut diei Dominico dignè celebrando pararetur. Quam consuetudinem Romanæ Ecclesiæ secuta est ferè tota Ecclesia Occidentalis. Ieiunandi autem feria sexta, adhuc in vsu est apud omnes Religiosos. At refrigerante charitate pia ieiunandi consuetudo paulatim est abolita, vixque vestigium remansit ieiunij quartæ feriæ, nisi fortè apud paucos, saltem à carnibus eo die adhuc abstinentes. In feria sexta & sabbatho, & si non integrum ieiunium, saltem abstinentiam à carnibus adhuc in consuetudine retentam vide-

Aug. epi. stol. 86.
ad Casul.
Epipha.
in heresi
Aërij.
Cyril li.
10. in Le-
uitic.
* Vide
c. 4 epist.
1. Innocē
t. j. primi.
& Eliber.
cōc. c. 26
& Aug.
epist. 19.
ad Hiero-
nymum.

videmus: quæ tanquam lex recipienda est, maximè nunc cum discipuli Antichristi, toti carnei, etiam ipsas reliquias continentia Christianæ extirpare conantur, docentes sequi non Christum, non Apostolos, sed Iovinianum, ab antiqua Ecclesia meritò vt hæreticum reiectum, quòd doceret nihil prodesse ieiunia vel ab aliquibus cibis abstinentiam. Porrò, vbi consuetudo permittit intra Natalé domini & Purificationem B. Mariæ sabbatho esum carniùm, omni diligentia vitâda est superstîtio, qua putatur Maria instar fœminarum corruptarum languisse ex partu, ac ideo eguisse delictioribus cibis: atque huius rei memorandæ gratia permitti in illis sabbathis esum carniùm. Non ea enim est causa ijs in locis tunc vescendi carnibus, sed lætitia Natalis domini Saluatoris.

Qua de causa ieiuniũ seu abstinentia præcipiatur ab Ecclesia. CAP. XVIIII.

Non ideo ieiunium aut abstinentia * ab aliquibus cibis certis diebus indicitur, quasi quod intrat in os possit hominem coquinare, aut immundus sit aliquis cibus, sed edomandi corporis causa, vt præscindantur prauæ cupiditates. Cùm igitur per castigationem atque ieiunium redigatur corpus in seruitutem spiritus, & exhibeatur Deo hostia viua (sicut docet Paulus) patet, ieiunium atq; abstinentiam esse cultum Deo gratum. Quamobrem scribit Lucas, Annam viduam duabus rebus, ieiunijs

Aug. in li. de hæref. ad Quod uult deũ.

Vide & Hierony. li. 2. cõtra Iouinia.

circa 3. proposit. Iouinia.

* Aug. li. 30. contra Faust. c. 5.

Vide eũd. li. 2. de moribus Manich. c. 13.

& li. 10. cõfes. c. 31. Et Berna ser. 66. in Cantic. & cõc. Bracc. 1. c.

14. Et Prof. per c. 22. li. 2. de vita contẽp. Et Aug. c. 20.

epist. 119. ad Ianua.

1. Tolet. in fine sym.

BREVIS ET CATHOLICA

Ser. 2. de
ieiun. 10
mensis.

Aug. ser.
13 de ver-
bis apost.

Aug. ser.
61. sumi-
tur ex li.
de cantico
nouo
cap 3.

& orationibus, Deo patriam exhibuisse. Et
Leo: Pro consummata perceptione om-
nium fructuum, inquit, dignissimè largitori
eorum Deo continentix libamen offertur.
Quid enim potest efficacius esse ieiunio?
cuius obseruantia appropinquamus Deo,
& resistentes diabolo vitia blanda supera-
mus. Semper virtuti cibus, ieiunium fuit.
De abstinentia prodeunt castx cogitatio-
nes, rationabiles volùtates, salubriora con-
silia. Et per voluntarias afflictiones caro
concupiscentijs moritur, virtutibus spiritus
innouatur. Etiam creato homini sine vitio,
Dominus Deus temperantiam (imò absti-
nentiam) præcipere dignatus est, vt bonus
medicus, qui quum nolit necessarius esse
ægotanti, etiam sano præcipit temperan-
tiam: quam si ille seruasset, medicum postea
suo morbo non desideraret, nec infirmos
genuisset infirmus, quibus per abstinentiam
castigandi corpus necessitas incumberet.
Non ergo leuis res aut superflua videatur
ieiunium, nec quisquam, fortè hoc faciens
Ecclesiæ consuetudine, cogitet apud se, &
dicat sibi ipsi vt suggerentem intrinsecus
audiat têtatorem: Quid facis quia ieiunas,
defraudans animam tuam? nõ ei das quod
eam delectat. tibi ipsi ingeris pœnam: tuus
ipse tortor & cruciator existis. Deo ergo
placet quia te crucias? Ergo crudelis est qui
delectatur pœnis tuis. Responde huiusmo-
di têtatori: Excrucio me planè, vt ille par-
cat: do de me pœnas, vt ille subueniat, vt
placeam oculis eius, vt delectè suauitatem
cuius.

Gen. 2

eius. Nā & victima excrucietur, vt in aram imponatur. Minus premet mentem meam caro mea. Et tali dissuasori malo seruo ventris, responde per hanc similitudinem, & dic: Si iumento fortè insidères, si equo vteris, quite gestiendo posset præcipitare: nonne vt securus iter ageres, cibaria ferocienti subtraheres, & fame domares, quem ferro nõ posses? Caro mea iumentũ meum est, iter ago in Hierusalem, plerunque me rapit, & de via conatur excludere. via autè mea Christus est. Ita exultantem non cohibeo ieiunio? Nec hac duntaxat ratione, quia vitia carnis comprimit, Christiani ieiunium obseruant, sed etiam quia ad intentionè liberiusque oradum & laudandũ Deum præparat hominem. Meritò, inquit Leo, doctrina Spiritus sancti hac eruditione imbuuit populum Christianum, vt ad Paschale festum quadraginta dierum continentia se præpararet. Quanto enim sanctius quisque hos dies inuenietur egisse, tanto probabitur Pascha domini honorasse religiosius. Ad placadum Deum eiusque flagella auertenda, etiam multum facere ieiunium, satis nos Dauidis & Niniuitarum exemplum, admonitioque Ioëlis docent: & quod Iudæis in die expiationis, cum veniam peccatorum flagitabant à domino, indictum erat à Moyse ieiunium. In sacratissimorum dierum quadragesimæ obseruatiã, omnes præteritæ desidię castigantur, omnes negligentia diluuntur: In his aliorum temporum culpas, & pia opera redimunt, & ieiunia casta

Ser. 3. de
Quadra.

Leo ser. 1
de Quad.
Idè ser. 4
de Quad.

2. Re. 12
Ion. 3.
Ioël. 1.
Leu. 23

BREVIS ET CATHOLICA

decoquant. Imo ad quamlibet rem à domino obtinendam multum adiuuat ieiunium, sicut ait Christus discipulis, interrogatibus cur non potuerint eijcere demonium, Hoc genus in nullo potest exire, nisi in oratione & ieiunio. Et quando Paulus & Barnabas ad euangelizandum segregabantur, ieiunabat Ecclesia, vt Deus prædicationi eorum adesset. Et cum ipsi constituerunt per singulas ciuitates sacerdotes, ieiunante atque orante Ecclesia hoc fecerunt: quod & hodie in ieiunio quatuor temporum imitatur. Per humilitatem ieiunij cōtra omnes hostes nostros diuinum meremur auxiliū. Quia verò iam dictos fines respicit Ecclesia in præcipiendo ieiunio, nihil à quoquam arduum, nihil asperum quæritur, nec aliquid nobis, quod vires nostras excedat, in abstinentiæ castigatione indicitur.

Mat. 9

Act. 13

Act. 14

Idem ser. 1
de ieiunio
7 mensis.
Vide concilij Tolentani 8 c. 9
Leo ser. 3.
de ieiunio
7. mensis,
& ser. 3. de
ieiunio 10
mens. Videatur etiam lib. decretal. de obseru. ieiuniorū.
Leo ser. 6.
de ieiun. 10
mens. &
serm. 7. de
ieiun. 7.
mensis.

Graue peccatum esse, violare ieiunium ab Ecclesia indictum. CAP. XIX.

EX eo quod Dominus dicit in Leuitico: Omnis anima quæ afflicta non fuerit in die expiationis, peribit de populis suis: coniectare possumus, graue esse peccatum, ieiunium ab Ecclesia indictū violare. Quamquam enim præceptum illud Leuitici cum reliquis veteribus cęremonijs sit abolitum, tamen quatenus simplicem Dei cultum toti populo præscriptum continebat, maioris non fuit dignitatis quàm præcepta Ecclesię de obseruando ieiunio. Audiamus quāti sint fa-

Leu. 13

sint facienda publica ieiunia Christiano-
rum: Quibusdā diebus, inquit Leo, ab om-
nibus oportet pariter celebrari ieiunium, &
tunc est efficacior sanctiorque deuotio,
quādo in operibus pietatis, totius Ecclesiæ
vnus animus & vnus est sensus. Publica
enim præferenda sunt proprijs, & ibi intel-
ligenda est præcipua ratio vtilitatis, vbi vi-
gilat cura communis. Tunc fit potentissi-
mus Dei populus, quando in vnitatem san-
ctæ obedientiæ, omnium fidelium corda
conueniunt, & in castris militiæ Christia-
næ, similis ex omni parte præparatio, &
eadem est vbique munitio.

Ser. 4. de
ieiunio
7. mēsis.

Idē ser 3.
de eod.
ieiun.

De quarto autem & quinto præcepto
Ecclesiæ, quo mandatur facienda peccato-
rum confessio & sumenda Eucharistia sin-
gulis annis in festo Paschæ omnibus qui
ad annos discretionis peruenēre: commo-
dius fiet mentio in Tractatu de Sacramen-
tis. Nunc hoc annotasse sufficiat, obser-
uatione præceptorum Ecclesiæ fieri quod
mandat Apostolus, cū iam quasdam leges
præscripsisset: Omnia honestè & secū dum
ordinem fiant in vobis. Hactenus de tri-
bus præceptis primæ tabulæ.

1. co. 14

De Secunda Tabula.

CAPVT I.

Sicut omnibus præceptis Dei
preponendū est primum præ-
ceptum, quod est aliorum fi-
nis, præceptum videlicet de
dili-

BREVIS ET CATHOLICA

diligendo Deo: ita etiam præceptis secundæ tabulæ, concernētibus societatem cum alio homine, præmittendum est secundum præceptum de diligendo proximo: vt etiā omnium præceptorum proximum concernentium finis.

Diliges proximum tuum sicut teipsum.

CAPVT II.

Aug. ca.
20. lib. 1.
de ci. dei.
Aug. ca.
26. lib. 1.
de doct.
Christia.

Aug. c. 12
lib. 1. de
doc. chri.

EXemplar proximi diligendi est dilectio sui ipsius, quæ etsi inconcussa lege naturæ homini indita sit, tamen vt recta sit, & talis vt ad eam rectè effingatur proximi dilectio, præcepto de diligendo Deo dirigi debet. Hic est enim rectus modus diligendi seipsum, si homo mente & corpore seruiat atque adhæreat Deo, qui bonum est rationalis creaturæ. Quisquis ergo rectè proximum diligit, hoc cum eo debet agere, vt etiā ipse toto corde, tota anima, tota mente diligat Deum. Sic enim eum diligens tanquam seipsum, totam dilectionem sui & illius refert in illam dilectionem Dei; quæ nullū à se riuium duci extrâ patitur, cuius deriuatione minuatur.

Quis proximus. CAP. III.

HOc præceptum de diligendo proximo siue amico, præscriptum in Leuitico, pessimè interpretabantur Scribæ tempore Christi. Hinc enim consequi putabant, licitum esse odium inimici, cum tamen aperte lex mādaret, Si occurreris boui inimici tui, aut asino erranti, reduc ad eum. Si videris asinum

Leu. 19
Mat. 5.

Exo 23.

Deu 22 asinum odientis te iacere sub onere, non per-
 tranfibis, sed subleuabis cum eo. Et in Deu-
 teronomio: Non videbis bouem fratris tui,
 aut ouem errantem, & preteribis: sed redu-
 ces fratri tuo, etiam si non est propinquus
 frater tuus, nec nosti eum: duces in domum
 tuam, & erunt apud te quamdiu quaerat ea
 frater tuus, & recipiat. Quibus locis velut
 exponit lex, non intelligendum nomine
 proximi vel propinqui, tantum eum qui san-
 guine vel familiaritate nobis iunctus est.
Mat. 5. Vnde & Christus hanc diuinae legis peruer-
 sionem coarguens: Audistis, inquit, quia di-
 ctum est, Diliges proximum tuum, & odio
 habebis inimicum tuum. Ego autem dico
 vobis, Diligite inimicos vestros, benefacite
 his qui oderunt vos, & orate pro persequen-
 tibus & calumniantibus vos. Hinc etiam
 Scriba quidam, verè cupiens iustificari, tan-
 quam de re inter doctos illius temporis con-
 trouersa dominum interrogat: Et quis est
Luc 10 meus proximus? Cui dominus proposita
 parabola ostendit eum esse proximum, qui
 alteri etiam alienae nationis impendit offi-
 cium misericordiae: vt videlicet eum esse
 proximum intelligamus, cui vel exhiben-
 dum est officium misericordiae si indiget,
 vel exhibendum esset si indigeret. Ex quo
 est iam consequens, vt etiam ille, à quo no-
 bis hoc vicissim exhibendum est, proximus
 sit noster. Proximi enim nomen ad aliquid
 est, nec quisquam esse proximus nisi proximo
 potest. Nullum autem exceptum esse,
 cui misericordiae denegetur officium, quis
 non vi-

Aug ci-
 tati lib.
 cap. 30.
 Propter
 ca 15. lib.
 3. de vita
 contēpl.

BREVIS ET CATHOLICA

non videat: quando vsq; ad inimicos etiam porrectum est, eodem domino dicente, *Mat. 5.* Diligite inimicos vestros, benefacite ijs qui oderunt vos? Omnis autem homo propinquus est alteri & similitudine naturę rationalis, & ex vno homine Adam omnium parente, & ex vno fine Deo, ad quo fruendum omnis homo est conditus, & ex vno redemptore Christo, qui dedit semetipsum *1 Ti. 2.* redemptionem pro omnibus. Iam verò si vel cui præbendum est, vel à quo nobis præbendum est officium misericordię, rectè proximus dicitur: manifestum est, hoc præcepto quo iubemur diligere proximũ, etiã sanctos angelos (qui similitudine rationalis naturę nobis coniuncti sunt, & vnum bonum nobiscum, nempe Deum, habet) contineri, à quibus nobis tanta misericordię officia impenduntur, quanta multis diuinarum scripturarum locis animaduertere facile est. Ex quo & ipse Deus & dominus noster, proximum se nostrum dici voluit secundum humanam naturam. Nam & seipsum significat dominus Iesus Christus opitulatum esse semiuiuo iacenti in via afflicto & relicto à latronibus. Et Propheta in oratione ait, Sicut proximum, sicut fratrem nostrum ita complacebam. Sed quoniam excellentior, ac supra naturam nostram est diuina substantia, præceptum quo diligamus Deũ, à proximi dilectione distinctum est. Satanus autem cum angelis suis & hominibus in impietate hinc egressis: quia iam diuisus est ab vna ciuitate Dei iusto Dei

Aug. lo-
co 1211
citato.

Hebr. 1
Mat. 18

Luc. 10

Psa. 14
Heb. 2

Dei iudicio, nunquã rediturus ad Dei amorem; ad hoc bonum, ad quod nos ipsos diligere debemus non est diligendus, sed in eo diligendum est duntaxat iustum Dei iudicium.

De ordine dilectionis proximi.

CAPVT IIII.

Ille iustè & sanctè viuit, qui rerum integer æstimator est. Ipse est autem qui ordinatam dilectionem habet; ne aut diligat quod non est diligendum, aut non diligat quod diligendum est, aut ampliùs diligat quod minùs diligendum est, aut æquè diligat quod vel minus vel ampliùs est diligendum, aut minùs vel ampliùs quod æquè diligendum est. Omnis peccator, in quantum peccator est, non est diligendus. Et omnis homo, in quantum homo est, diligendus est propter Deũ, Deus verò propter seipsum. Et si Deus omni homine ampliùs diligendus est, ampliùs quisque debet eum diligere quàm seipsum. Item ampliùs alius homo diligendus est quàm corpus nostrum: quia propter Deum omnia ista diligenda sunt, & potest nobiscum alius homo Deo perfrui, quod non potest corpus, quia corpus per animam viuit, qua fruimur Deo. Dum autem homo præ omnibus diligit Deum, diligit etiã se præ cæteris creaturis, eo quòd Deus bonum sit eius, quod dilectione sibi acquirit. Facit enim dilectio eum adhærere Deo. Hic autem rectus est ordo. Qui enim vult eleemosynam ordinatè dare, à seipso debet

Aug. lib.
1. de doc.
Christ.
cap. 27.

Vide Pro
sperũ ca.
15 li. 3. de
vita cõ-
tempia.

Aug. en-
chi c. 76
& ser. 30.
de verbis
domini.

debet incipere & eam sibi primū dare. Est enim elemosyna opus misericordiæ, verissimeque dictum est: Misere animæ tuæ placens Deo. Propter quem dilectionis ordinē dictum est: Diliges proximum tuum sicut teipsum.

Eccl 32
Mat 22
Deut. 6

Ab Aug.
lib. 8. de
Trini. c. 8

Ca. 28. li.
1. de doc.
Christia.
In expo-
sitione 6
c. ad Gal.
a Ab Au.
c. 48 lib.
de vera
religio. &
Bern. ser.
49. & 50.
in Catic.
b Aug. li.
1. de doc.
christ. c.
28. & lib.
19. de ci.
Dei c. 14.

Dicimur autem quandoque, tantum charitatis debere impendere fratri quantum nobismetipsis. quia videlicet idem bonum fratri optare debemus quod nobis. Nam alioqui, quia homo finitæ capacitatis omnium amori vacare non potest, ut Deus vniuersorum curam gerens; nō semper debet maximē diligere optimum hominem, sed eum præcipuē, cuius curam ei maximē præcepit Deus. Curam enim ex Dei præcepto nobis incumbentem rectē sequitur amor, ordinemque curæ ordo amoris. Nullus igitur à dilectione excludendus est. Quo sensu dicit * Augustinus, omnes homines æquē diligendos, & idem bonum omnibus pari dilectione optandum, & quodque esse pro sua dignitate æstimandum. quo sensu etiā dicuntur a potiora potius, minora bona minus diligenda, & magis diligenda maiora aliorum bona, quàm minora nostra. b Attamen, cū omnibus prodessē non possis, his potissimum consulendum est, qui pro locorum vel temporum vel quarūlibet rerum oportunitatibus constrictiūs tibi quasi quadam sorte iunguntur. Sicut enim si tibi abundaret aliquid, quod dare oporteret ei qui non haberet, nec duobus dari posset: si tibi occurrerēt duo, quorum neuter alium vel indi-

DECALOGI EXPLICATIO. III

vel indigentia, vel erga te aliqua necessitudine superaret, nihil iustius faceres, quam ut forte eligeres cui dandum est quod dari utrique non posset: sic in hominibus, quibus omnibus consulere nequeas, pro forte habendum est, prout quisque tibi colligatius temporaliter adherere potuerit. Hic est enim ordo humanæ concordiae, primum ut nulli noceat homo, deinde ut etiam proficit cui poterit. Primitus ergo inest ei suorum cura: ad eos quippe habet opportuniorē facilioremque aditum consulendi vel naturæ ordine, vel ipsius societatis humanæ. Quaecunque in oratione Dominica continentur, & pro nobis, & pro nostris, & pro alienis, atque pro ipsis inimicis sine fluctu dubitationis oranda sunt. tamen alius pro isto, alius pro illo, sicut se habent propinquitates vel longinquitates necessitudinum, in corde orantis oritur aut excellit affectus.

Præponendi igitur cura & amore sunt consanguinei extraneis, domestici fidei infidelibus, indigentes diuitibus, propinqui mali extraneis bonis, patri filius, parenti vxor, benefactori is cui nos benefacimus: licet maioris æstimandus sit magisque honorandus pater quam vxor & filius, fidelis extraneus magis quam parens infidelis, benefactor plus quam cui benefacimus. Vnde Apostolus, de curandis filiis & nepotibus agens: Si quis, inquit, suorum & maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior. Et alibi:

Aug. de
civ. Dei,
li. 19. c. 14

Idē c. 12.
epist. 111

Quid si
sint etiā
infideles?
tunc ne
servādū
quod faci-
cit Car-
tha 3. c. 13

Operē-

BREVIS ET CATHOLICA

Operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei. Et Ioannes: Qui, inquit, habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitatē habere, & clauerit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo? Paulus iterum alibi: Non debent filij parētibus thesaurifare, sed parentes filijs: & Viri debent diligere vxores suas, vt corpora: & Relinquet homo patrem & matrem suam, & adhærebit vxori suæ. Parentes autem, honorandi præscribuntur, non filij, nō vxor. Rectè autem ordo hic intelligendus est. Potest enim parua esse propinquitas in vno, & maxima bonitas atque necessitas in extraneo, ita vt illi veniat præponendus. In eiusmodi autem comparationibus, timentes Deum docet vnctio, & ordinatam in eis efficit charitatem. Ideo verò propinquitas sanguinis bonitati extranei alijsque necessitudinibus est præponenda, quia consanguinitas nobis ab ipsa origine est indita, Dei que nutu ad consanguineis cōsulendum ab ipso ortus principio, veluti sorte sumus eis coniuñcti, perseveratque stabiliter hæc coniuñctio, cum omnes aliæ necessitates longè post nostram natiuitatem nobis obuenant, & tempore varientur, nec hominis bonitas stabilis est. Semper autem quisque in eo quod ipsi proprium est, quodque præcipuum est in societate cum eo contracta, præ cæteris diligendus est: vt, in societate doctrinæ, vbi ratione doctrinæ est aliquid tribuendum, præponendus est extraneus doctus minus docto propin-

Nota.

Nota.

Gala 6
1. Joā. 3

2. co. 13
Eph. 5
Gen. 2
Mat. 19
Eph. 5

propinquo: in bello plùs diligendus est dux quàm pater: in societate monastica, magis religiosus quàm propinquus secularis: in Christiana pietate, magis Christianus fidelis quàm propinquus infidelis. Vnde Ambrosius: Nō minus, inquit, vos diligo, quos in Euangelio genui, quàm si in coniugio suscepissem. Non enim vehementior est natura ad diligendum quàm gratia. Plus certè diligere debemus quos perpetuo nobiscum putamus futuros, quàm quos in hoc tantum seculo. Hæc Ambrosius. At quando de bono aliquo & societate secūdum illud bonum alicui procurāda agitur, magis propinquus idoneus reddēdus est quàm alius. Omnibus autem propinquitatibus, Dei seruitus (vt suprā diximus) antepōnenda est. Vnde Christus hac ratione præcipit odio habere parentes & propinquos: inquātum videlicet nos à Dei seruitute impediunt, & à regno Dei, ait Aug. cap. 19. lib. 1. retract.

Lib. 1. officio. c. 7

Vide August. in epist. 89 ad Hilar. & Prosp. c. 4. lib. 1. de prom. & prædi.

De eleemosyna corporali. CAP. V.

Opus dilectionis est beneficentia. quia verò beneficentia corporalis notior est spirituali, ideo de ea primū dicēdum est. Sex opera misericordiæ corporalia, in euāgelio recenset dōminus, cibare scilicet esurientem, potare sitientem, colligere sub tectum hospitem, vestire nudum, visitare infirmum, liberare captiuum. sub quibus alia facillè intelliguntur, nempe deducere cæcum, sustentare claudū, præseruare à morbo; quæ ad visitationem infirmorum pertinet.

Luc. 14

Mat 25

Iob 29.
Deu 27

BREVIS ET CATHOLICA

Vide Au- gust. c. 13. lib. 1. de ciui. Dei.

De quo- da abusu in sepul. Bon^o est cano 15. in 2. ma- risoneli Cōcilio. Vide Au- gust. lib. de cura pro mor- gerenda, ca. 7. 8. & 9.

Defendere viduas, subuenire oppresso, li- Efa. 1. berationes quædam captiuorum sunt. Se- pultura quoq; opus est misericordiæ: vnde Tob. 4. & 12. laudatur Tobias, & à Dauide benedicuntur 2. Re 1. viri Iabes Galaad, quia sepelierunt Saul. 10a 12. Laudatur Magdalena à domino, quòd cor- Mar 5. pus eius mortuum vngere voluit. Laudan- tur Ioseph & Nicodemus, qui dominum sepelierunt. Cum enim bonum sit hominis, eius miseriam non patere conspectui alie- no, hominis bene cęsetur misereri, qui cor- pus eius, horribili specie atque intolerabili fœtore miseriam defuncti ostensurum, ho- nestè terra tegit, maximè cum in hac re ob- sequatur sepeliens voluntati defuncti, qui carnem suam vsqueadeò diligebat, vt nec post mortem nisi honestè eam tractari vo- luerit. In Patriarchis tamen cæterisq; Chri- Gen. 3. stianis, sollicita cura sepulchri cōfessio quæ. 25. 47. & 49. dam est atque expectatio resurrectionis: si- cut in martyribus morientibus pro Christi fide, cum scirent se insepultos abijciendos, ac à bestijs deuorandos, contemptus sepul- chri professio magna erat fiduciæ cōceptæ, quòd integri vsque ad minimum capillam à Deo resuscitandi forēt. Ad hoc opus spe- ctat etiam testamentorum executio defen- sioq; honoris mortuorum.

De spiritalibus operibus misericordiæ.

C A P V T V I.

AD septem quoque capita rediguntur eæ eleemosynæ seu misericordiæ, quæ corporalibus ideo multo præstatiores sunt, quia

quia miseris præstantioris partis proximi, nempe spiritus succurrunt, & per spirituales actus præstantur. Prima est oratio, qua pro quibusvis proximi defectibus oramus Deum, sicut mandat dominus: Orate, inquit, pro persequentibus & calumniantibus vos. & Iacobus: Orate pro inuicem, ut saluemini. Secunda eleemosyna est eruditio seu instructio ignorantium, de qua David, cupiens impetrare Dei misericordiam: Docebo, ait, iniquos vias tuas, & impij ad te conuertentur. Et Daniel: Qui ad iustitiam erudiunt multos, fulgebunt quasi stellæ in perpetuas æternitates, quanquam & doctores naturalium & civilium scientiarum vel artium, quæ non sunt doctrinæ secundum pietatem, opus misericordiæ præstent. Tertia eleemosyna, est consulere imprudentibus: de qua Salomon, Unguento & varijs odoribus delectatur cor, & bonis amici consilijs animadulcoratur. Quarta eleemosyna est, consolatio tristium: de qua Sapiens, Non desis plorantibus, inquit, in cõsolatione: & cum lugentibus ambula. Non te pigeat visitare infirmum: ex his enim in dilectione firmaberis. Et Apostolus mandat flere cum stentibus. Et misericors Iob inquit: Benedictio perituri super me veniebat, & cor viduæ consolatus sum. Quinta eleemosyna est correptio peccantium, quam mandat Christus, dicens: Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipsum solum, Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum: si autem te non audierit, adhibe tecum ad-

Oratio.

Vide Pro
speru li. 3
de vita
cõtempl.
cap. 23.

BREVIS ET CATHOLICA

huc vnum vel duos, vt in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Quod si non audierit eos, dic Ecclesiæ: si autem ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus. Sexta eleemosyna, est ignoscere in se peccantibus. de qua ait dominus: Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester cœlestis delicta vestra. Si autem non dimiseritis hominibus, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra. Septima eleemosyna, est portare patienter aliorum peccata: quod mandat Apostolus cùm ait: Debemus nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere, & nō nobis placere, rursus, Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. Sunt & aliæ eleemosynę spirituales, sed faciliè sub prædictis comprehenduntur. vt, verberare peccantem, aut impedire ne prauam voluntatem suam perficiat. Pertinet enim (inquit Augustinus lib. 19. de ciuit. Dei cap. 16.) ad innocētis officium, non solum nemini malum inferre, verum etiam cohibere à peccato vel punire peccatum: vt aut ipse qui plectitur, corrigatur experimento, aut alij terreantur exemplo. Item, nolle cibum sumere cum ebrioso vel fornicario, vt pudefactus respiscat: quæ correptiones peccantium sunt. Exhortari pigrum, ad doctrinam reduci potest. Conciliare discordes, partim correptio, partim consiliū, partim exhortatio est. Multa enim opera misericordiæ præstat pacificus. Quā obrem Christus magnificè prædicat pacificos, di-

Mat. 5. cos, dicens: Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur.

De generalibus officijs charitatis omnibus exhibendis. CAP. VII.

Q Vædam sunt officia dilectionis, quæ toti communitati exhibêtur. vt, orare pro pace atque pluuia, defendere mœnia: quædam cuilibet de communitate occurrenti siue petenti: vt salutare occurrentes. & quod medicus ad infirmum vocatus adueniat, aut quod iurisperitus offerentibus stipendium det iustum consilium. Ab his generalibus dilectionis officijs neminem licet excludere, ne inimicum quidem qui tibi grauitè nocuerit: iuxta illud Leuitici, Non quæras vltionem, nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum: & illud Euangelij, Si salutaeritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis, scilicet quàm Publicani? nōne & Ethnici hoc faciunt? Quædam autem sunt officia charitatis, peculiaria quidē, sed tamen omnibus communia, qui huius vel illius societatis sunt. Exempli gratia, Decorare nuptias, peculiare est officium charitatis, commune tamen omnibus fratribus in se. Quapropter peccat, qui ad fratris sui nuptias vocatus, nulla præpeditus necessitate eas non decōrat.

De peculiaribus officijs charitatis.

CAPVT VIII.

P Eculiaria autem officia charitatis tenetur homo in necessitate constituto im-

BREVIS ET CATHOLICA

pendere: sicut ait Propheta, Frāge esurienti panem tuum, & egenos vagosque induc in domum tuā: Cum videris nudum, operi eum. Et Salomon, Si esurit inimicus tuus, ciba illum: si sitierit, da ei potum. Et nemine dubitante extremam necessitatem subleuare oportet, & propter eam debet quis multa sibi adimere. At nō solūm extremam necessitatem, sed iuxta sententiam Ioānis: Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauerit viscera sua ab eo, nō manet charitas Dei in eo: vbi de abundante diuitijs superfluaque possidente sermo est, & de eo egente, qui etiam non extremē laborat. Sic & lex Dei: Si occurreris boui inimici tui, aut asino erranti, reduc ad eum. Si videris asinum odientis te iacēre sub onere, non pertransibis, sed subleuabis cum eo. Non enim est extrema necessitas proximi, cum bos eius aut asinus periclitatur. Similiter: Si pignus, inquit lex, à proximo tuo acceperis vestimentum, ante solis occasum reddes ei. ipsum enim est solum quo operitur indumentum carnis eius, nec habet aliud in quo dormiat: si clamauerit ad me, exaudia eum, quia misericors sum: Vbi non agitur de necessitate omnino extrema. & tamen Ezechiel Propheta tanti hoc præceptum æstimat, vt pignus retinentem à iustitia excidere, & morte moriturum dicat; recenserque inter ea præcepta, quæ etiam noui testamenti tempore obseruanda sunt: sicut rectē tradit Augustinus. Hinc dominus in Euan-

Lib. 3. de
pec. mer.
& re. c. 12
& quæst.
64. in Le
uiticum.

Esa. 58

Pro. 25
Ro. 12

1 Io. 1

Exo. 22

Exo. 22

Eze. 18

Euan.

Luc 16
 Euangelio, diuites diuitiarum suarum dispensatores vocat. Qui, inquit, fidelis est in minimo, & in maiori fidelis est, &c. non quasi diuites non sint domini iustarum diuitiarum, sed quia precipiente summo diuitiarum domino, non pro libito expendere aut prodigere, sed in pauperes erogare tenentur. Non iniustus est Deus, ait Basilius, Homi. 6 in ditescentes auaros. qui ea quæ sunt ad victum, inæqualiter nobis diuiserit. Cur tu diues es, ille pauper? Profectò nō ob aliam causam, nisi vt tu benignitatis ac fidelis administrationis mercedem accipias: ille verò patientiæ maximis præmijs honoretur. Tu verò insatiabilis auaritiæ lacertis omnia circumplexus, & tot homines illis priuans, neminem te lædere putas? Esurientis est panis quem tu retines: nudi est vestis, quæ tu in arca custodis: discalceati calceus, qui apud te marcescit: egentis argentum, quod tu terræ infossum possides. quare, tot iniurius es hominibus, quot poteras opem conferre. Hæc Basilius: quæ sumpsit ex dicto domini apud Lucam, Luc 16 Si in alieno fideles nō fuistis, quod vestrum est, quis dabit vobis? At dicas: Nemo habet superfluum, Omnes egent his quæ habent. Idē hom. 7. in eisdem. Sed profectò non vestium aut ciborū causa, multis affectantur opes: verum quædam est diaboli methodus ad suggerendas diuitibus mille sumptuum inanium occasiones: vt ea quæ superflua & ad rem pertinentia non sunt, pro necessarijs ducantur: ex quo, ad sumptuū excogitationem nihil satis homines huiuscemodi habent. Substantiam

namque in præsentem ac futurum vsum deducunt, primùm sibi, deinde filijs accumulunt. Rursus eandem in sumptus varios, pro statu & ordine cuiuslibet diuidunt. Sit, inquit, res partim in vfu, partim condita seposita que. Item, quæ in vfu est, necessitatis terminos transcēdat. Ista seruiat sumptibus domesticis: illa præsto sit ad externas phantasias: vt iter facienti ornatus, equitatus, viaticum pro conditione fiant: hæc domi permanenti vitam reddat splēdidam & illustrem; ita vt mihi miraculū sit, quomodo tot inanes sumptus excogitentur. Incertum est, inquit, quid futurum sit. Necessitati, quæ nos quandoque vrgere posset, providendum est. At longè incertior defossi thesauri vsus: nec tamē pœna incerta, quæ morum manet inhumanitatem. His illud Esaiæ ingeminandum est: Væ, qui coniungitis domum ad domum, & agrū agro copulatis vsque ad terminum loci. nunquid vos habitabitis soli in medio terræ. Væ, qui confurgitis manē ad ebrietatem sectādā, & potandum vsque ad vesperam, vt vino æstuetis. Cithara, & lyra, & tympanum & tibia, & vinum in conuiujs vestris: & opus domini non respicitis, nec opera manuum eius consideratis. Hi partem habebunt cum illo diuite, qui induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendide. Huiusmodi similes sunt illi diuiti, de quo Christus dicit: Hominis cuiusdam diuitis vberes fructus ager attulit: & cogitabat intra se dicens, Quid faciam? quia non habeo quò congregare-

Idē ibidē paulo infra.

Esai. 5.

Lu. 16.

Luc. 12.

congregem fructus meos, Et dixit: Hoc faciam, destruem horrea mea, & maiora faciam, & illuc congregabo omnia quæ nata sunt mihi & bona mea: & dicâ animæ meæ, Anima, habes multa bona posita in annos plurimos: requiesce, comede, bibe, epulare. Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te: quæ autem parasti, cuius erût? Sic est, inquit Christus, qui sibi thesaurizat, & non est in Deum diues. De his Baruch: Argentum, inquit, thesaurizant, & aurum, in quo confidunt homines, & non est finis acquisitionis eorum: qui argentum fabricant & solliciti sunt, nec est inventio operum illorum. exterminati sunt, & ad inferos descenderût, & alij loco eorû exurrexerunt. Cû igitur duæ sint causæ, quarum vtraque homo obligatur largiri proximo eleemosynam, alioqui charitate Dei non mansura in eo, nempe extrema necessitas proximi, & superfluæ diuitiæ, considerare conuenit, posse ita arctam esse fratris necessitatem nõ extremam, & ita commodè homini per diuitias esse prospectum, licet superfluas non omnino habeat, vt hæc simul iuncta æquiualeant alicui duarum causarum, vel superfluitati diuitiarum, vel extremæ necessitati: vt videlicet charitas Dei in homine nõ maneat, si proximo nullo modo succurrat. Quis enim audeat dicere, eum charitatem Dei habere, qui nec mitam impendere vult, vt alterius perpetuam atque probrosam mendicitatem anteuertat: aut, eum qui nec situlam aquæ vt domum

Quæ quis saluo statu suo enlargiri potest, pro superfluis habetur,

Ibid.
Baru. 3.

cōcurrē-
te alteri
magna
necessita
te. Nehe-
miæ 5, c.
Non est
bona res,
&c.

domum alterius ab incendio seruet, afferre dignatur? Sic quoque cōtingit, eam necessitatem cui in extraneo sine crimine non succurritur, in parente vel fratre magno crimine negligi. Cæterum in particulari id determinare, quæ scilicet necessitas, quo tempore, à quibus personis requirat subventionem, & sine crimine nō negligatur: non est scientiæ, sed Christianæ prudentiæ, quā docere nos debet vnctio. Sicut autē iā de corporalibus eleemosynis, quando præcipiantur dictum est: ita & de spiritualibus sentiendum est. de quibus circa quintam petitionem orationis Dominicæ aliquid dictum est. In his autē spiritualibus eleemosynis hoc obseruandum est, quòd infirmitatem spiritualem subleuare debemus etiam per corporales eleemosynas citra necessitatem corporalem. Omnia enim corporalia spiritualibus seruire debent. Atque hoc est quod mandat Christus: Ego, inquiens, dico vobis (quando scilicet animæ proximi saluandæ necessarium est) nō resistere malo, sed si quis te percusserit in dexterā maxillam tuam, præbe illi & alteram: & ei qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere: dimitte ei & pallium. & quicumque te angariauerit mille passus, vade cum illo & alia duo. Qui autem petit à te, da ei: & volenti mutuare à te, ne auertaris: & qui aufert quæ tua sunt, ne repetas. Iniurias enim patienter ferre, ad misericordiam pertinere hi maximè sentiunt, qui eis quos multum diligunt, tanquam filijs vel quibusli-

Aug. lib.
1. de ser.
domi. in
mō. c. 34.

Mat. 5.

Luc. 6.

quibuslibet dilectissimis suis, ægrotantibus feruiunt vel paruulis vel phreneticis: à quibus multa sæpe patiuntur, & si eorum salus id exigat, præbent se etiam vt plura patiantur, donec vel ætatis vel morbi infirmitas transeat. Quos ergo dominus medicos animarum, curandis proximis instruebat, quid eos aliud docere possit: nisi vt eorum, quorum saluti consulere vellent, imbecillitates æquo animo tolerarent? Omnis namq; improbitas ex imbecillitate animi venit, quia nihil innocentius est eo qui in virtute perfectus est.

Omnes homines ad opera misericordie obligari. CAPVT IX.

Ioannes Baptista prædicans necessariam pœnitentiã, qua euaderêt homines mortem æternam, interrogatusque à turbis: *Quid faciemus?* respondens dicebat illis: *Qui habet duas tunicas, det non habenti: & qui habet escas, similiter faciat.* Singulis generibus hominum conueniens tribuit sanctus Baptista Ioannes responsum vnum omnibus: Ita publicanis, ne vltra præscriptum exigant: Militibus, ne calumniam faciant, ne prædam requirant: docens idcirco stipendia constituta militiæ, ne dum sumptus quæritur, prædo grassetur. Sed hæc & alia officiorum præcepta, propria singulorum; misericordia, communis est vsus. ideo commune præceptũ omnibus officijs, omnibus ætatibus necessaria, & ab omnibus deferenda. Non Publicanus, non miles excipitur:

Luc. 3.

Ambros.
in 3. cap.
Lucæ.

BREVIS ET CATHOLICA

cipitur: non agricola vel vrbanus, diues & pauper. Omnes in commune admonentur, vt conferant nō habēti. Misericordia enim plenitudo virtutum est. Et ideo omnibus est proposita perfectæ forma virtutis; ne vestimentis alimentisq̄ue suis parcant. Misericordiæ tamen ipsius pro possibilitate conditionis humanæ mensura seruatur, vt non sibi vnusquisq; totum eripiat, sed quod habet, cum paupere partiatur. Non enim, 2. co 8 sicut ait Apostolus, vt alijs sit remissio, vobis autem tribulatio; sed ex æqualitate. & Apostolus Petrus: Vnusquisque, sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes, sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei. Et Tobias: Quomodo potueris, ira esto misericors: si multū tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri stude. 1 Pet. 4 Magna quidem laus est hospitalitatis, per quam & angeli à nescientibus excepti sunt, Tob. 4 de qua etiam ait Christus: Qui vos recipit, me recipit: & qui me recipit, recipit eū qui me misit. qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet: Heb. 11 & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet: Gen. 18 Sed si tam pauper es, & 19. vt hospitio excipere nō valeas prophetam, Mat. 10 nunquid & illam eleemosynā præstare non vales, de qua Christus post dicta verba ilico subnectit: Et quicūque potum dederit vni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ tantū, in nomine discipuli; amen dico vobis, non perdet mercedem suam? Fortasse causeris,

Enchir.
 72. idem
 traditur.

faberis, te non posse docere ignorantē, aut corripere peccantem qui te cōtemnit: num saltem in te peccanti dimittere non potes? Nūquid infirmitatem alterius portare non vales? Vt alterius malitiam feras equanimiter, & de iniuria tibi illata proximo ignoscas, nulla sapientia, nulla excellentia, nullis diuitijs opus est. Suficit sola tua voluntas, & interna erga illum misericordia. Nec putes hanc misericordiam parui pendi à Domino, de qua ipse dixit: Si dimiseritis hominibus peccata eorum: dimittet & vobis pater vester cœlestis delicta vestra. Cor, & non substātiā pensat Dominus: nec perpendit quantum in eius sacrificio, sed ex quanto proferatur. Vnde ipse Dominus pauperculam viduam, quę vnum quadrantem misit in gazophylacium, plusquam omnes diuites, qui multa illuc miserant, in munera Dei misisse dixit. Omnes enim ex eo quod abundabat illis miserunt: illa verò de penuria sua omnia quę habuit misit, totum victum suum. Vnde & Sapiēs hilariter atq; velociter nos misereri iubet: Hilarem, inquit, datorem diligit Deus. &, Ne dicas amico tuo, Vade, & reuertere, & cras dabo tibi, cū statim dare possis. Vnde clarè liquet, longè minoris fieri apud Deum elemosynam testamento legatam, quā eam quam quis adhuc sanus & retinere valens largitur: sicut dixit sancta Lucia matri suę.

Gregor.
homil. 5

Mat. 6

Mar. 12
Luc. 21

Ecc. 35

2. Co 9

Prou. 3.

Superiores plus quā ceteros obligari ad opera misericordie. CAP. X.

Quod

BREVIS ET CATHOLICA

Quod alius ex misericordia proximo
 impendit, hoc ex iustitia aut simili de-
 bito superior tenetur prestare subdito suo.
 Exempli gratia: Debito pietatis paternæ
 parens obligatur filium & pascere & vesti-
 re: Extraneus autem extraneum tantum ex
 misericordia. Princeps ex iustitia debet de-
 fendere viduas atque pupillos, oppressisque
 subuenire: sicut ait Psalmus, Deus stetit in *Psal. 81*
 synagoga Deorum (hoc est, iudicium) in me-
 dio autem Deos diiudicat. Usquequo iudi-
 catis iniquitatem, & facies peccatorum su-
 mitis? Iudicate egeno & pupillo, humilem
 & pauperem iustificare. Eripite pauperem;
 & egenum de manu peccatoris liberate. Pa-
 stor quoque ex suo pastorali officio obliga-
 tur docere, corripere, consulere, consolari
 oues suas, & orare pro eis: Pauperum quoque
 atque viduarum curam gerere. Et quantum-
 cunque à subdito læsus fuerit, à peculiari
 erga eum charitate cessare non potest, ubi
 cessare posset priuatus. Vnde & princeps
 pastorum dominus Iesus Christus, præ om-
 nibus hominibus misericors fuit, & ad mi-
 serendum hominum venit in hunc mun-
 dum. Spiritus domini super me, inquit, pro-
 pter quod unxit me, euangelizare pauperi-
 bus misit me, sanare contritos corde, prædi-
 care captiuis remissionem, & cæcis visum,
 dimittere contractos in remissionem, præ-
 dicare annum Domini acceptum, & diem
 retributionis. Et in hoc præcipuè miseri-
 cordiam suam commendat, quia edientes *1. To 4*
 se dilexit, & cum adhuc impij & peccato- *1. Pet 1*
 res ini-

Vide Pro-
 sperum li.
 de vita
 cõtèpla.

Rom. 5. res inimicique essemus, pro nobis saluandis
 Col. 3. mortuus est. Maiorem autem charitatem
 Ioã. 15. nemo habet, quàm vt animam suam ponat
 quis pro inimicis suis, vt eos sibi amicos ef-
 ficiat. Hanc charitatem omnes quidem imi-
 tari debemus: sicut ait Ioãnes, Ille animam
 1. Io. 3. suam pro nobis posuit, & nos debemus pro
 fratribus animas ponere: Sed potissimum,
 idque ex officio suo Pastores, sicut ait:
 Ioã. 10. Bonus pastor animam suam dat pro oui-
 bus suis.

*Eleemosynam præcipi non tantum vt bonum
 opus, sed etiam vt remedium pec-
 catorum. CAP. XI.*

Deo verò tam frequenter scripturæ om-
 nes exhortantur ad eleemosynas: quia
 eleemosynæ præcipiuntur non tantum ex
 lege primæ institutionis, sicut alia bona
 opera, sed etiam vt per eas redimantur pec-
 cata, hoc est, vt propter opera misericordiæ
 Deus ignoscat peccata: sicut ait Esaias,
 Esai. 1. Subuenite oppresso, iudicate pupillo, de-
 fendite viduam; & venite, & arguite me, di-
 cit Dominus. si fuerint peccata vestra vt
 coccinum, quasi nix dealbabuntur: & si fue-
 rint rubra quasi vermiculus, velut lana alba
 erunt. Vnde Salomon inquit: Redemptio
 Pro. 13. animæ viri, diuitiæ suæ. Et Daniel ad Na-
 Dan. 4. buchodonosor: Consilium meum placeat
 tibi rex, & peccata tua eleemosynis redime,
 & iniquitates tuas misericordijs pauperum:
 Forsitan ignoscet Deus delictis tuis. Mani-
 festissimè autem dominus in Euâgelio, vbi
 ait: Da-

BREVIS ET CATHOLICA

ait: Date, & dabitur vobis: dimitte, & dimittetur vobis: sicut Petrus & Iacobus de eleemosynis ex Salomone dicunt, Charitas operit multitudinem peccatorum, seu vniuersitatem. Imò Saluator in Euangelio dicit se in extremo iudicio cōmemoraturum in electis eleemosynas prestitas, in damnandis prætermisissas: nō quasi aliqua benefacta ibi sine honore reliquantur, aut impij nō sint à propria conscientia de omnibus sceleribus suis in illo iudicio accusandi atque damandi: sed quia dominus indicare nobis voluit, pœnitentibus in Christiana Ecclesia secundum Christianæ Ecclesię morem, per eleemosynas omnia peccata dimitti, & sine eleemosynis non remitti. Videtur enim dominus eo loco propriè agere de his, qui sub ipso pastore Christo, in vno grege se gesserunt, & oues fuerūt, vel hœdi ouibus commixti, hoc est, de his qui saltē nomine Christiani fuerunt. Ouibis dabit regnum: quia etsi peccauerint, pœnitentiam tamen conuenienter egerunt, largas scilicet eleemosynas dādo. Hœdos autem damnabit: quia cum peccauerint, conuenienti pœnitentia per eleemosynas Deum non placauerunt. Hinc & quotidianus & splendidus epulo propter peccatum gulæ in æternum cruciatur in lingua: quia non fuit sollicitus peccata sua relinquere, & ea eleemosynis redimere. sicut & de Sodomitis inhospitalibus ait Propheta Ezechiel: Ecce, hæc fuit iniquitas Sodomæ, superbia, saturitas panis & abundantia, & otium ipsius & filiarum eius:

Aug ho.
19 inter
50. hom.

Vide August. enchi c. 69. & iā cita ta homi. item ser. 33. inter Louanij iā emiffos.

Luc. 6.
1. Pet. 4
Iaco 5
Pro. 10.

Mat. 25

Lu. 16.

Gen. 19
Eze. 16

& ma-

& manum egeno & pauperi non porrigebant. Et eleuatæ sunt, & fecerunt abominaciones coram me: & abstuli eas sicut vidi. Ex hoc autem, quod dominus eleemosynas misericorditer ordinavit in remedium peccatorum: Christus dominus mandatum dilectionis proximi & novum vocat, & suum peculiariter dicit. Mandatum, inquit, novum do vobis, Vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos: & Hoc est præceptum meum, Vt diligatis inuicem. eoque respicere puto Apost. cum ait: Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. Quod enim charitas valet ad veniam obtinendam, non est ex institutione nature, vel veteri lege, quæ nullum remedium peccanti præstat aut indicat, sed ex nouo testamento est, nouoque pacto Dei de reparatione hominis lapsi, cuius testamenti Christus mediator est & impletor. Vnde etiã Iacobus, legem Christi ijs qui non sunt omnino obliuiosi auditores, sed factores operis, legem libertatis esse dicit, cum lex vetus sit lex seruitutis, secundum quam qui vnum mandatum violat, statim dånationis reus est tanquam legis violator. At qui in præcipuis per gratiã Christi legem obseruat, in minoribus vbi deficit à legis impletione, in lege Christi inquam iam transijt, remedium præparatum habet, videlicet opera misericordie. Sic loquimini, inquit Iacobus, & sic facite, sicut per legem libertatis incipientes iudicari. Iudicium enim sine misericordia illi, qui non facit misericordiam, sed (in viro misericorde)

Charitas vnde habeat vt proficit ad remissionem peccatorum.

Impletio legis.

Q super-

Ioã. 13.

Ioã. 13.

Gal. 6.

1. Ti. 2

Iac. 1.

Gala. 4

Iac. 2

Iac. 2

* Prosper lib. Senté. sic ait sententia 38. Lex Christi est, per quã dicitur cõditiõri legis: Dimitte nobis debita, etc. Bene enim expectat promissionẽ Dei q̃ mādaturũ eius exequitur nec frustra sperat parcendũ peccatis suis, qui ignoscit alienis, dicẽte Apostolo Gal 6. Inuicẽ onerapostate, & sic adimplebitis legẽ Christi. a Aug. ad hoc: Propter legem tuam, &c.

superexultat misericordia iudicio, impetrãscilicet vt nõ seuerè, sed misericorditer cum eo agatur. Lex ergo libertatis Iacobo est ista: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. At lex vetus iudiciũ sui trãsgressoribus sine misericordia minatur, vtpote nullũ præbẽs remediũ. Igitur, qui vita mutata, Ecclesiãq̃, more pœnitentes, eleemosynas dederint; * sub lege, hoc est, legis maledictõ iam non sunt, sed in lege sunt Christi, quã promittit misericordibus emendationem ab omni peccato per sanguinem Christi: & secundum hanc legem iudicabuntur, dum dicetur eis: Possidete regnum &c. esuriui enim, & dedistis mihi māducare, &c. Immisericordes autem iudicabũtur, prout peccata eorum meruerint, & vti exigit lex vetus, sub cuius supplicio ponendi sunt. Vnde Dauid, secundum minas antiquã legis considerans peccata: Si, inquit, iniquitates obseruaueris, Domine, quis sustinebit? Et continuò, ne desperaret, ad nouum testamentum oculos erigit dicens, Quia apud te propitiatio est, & propter legem tuam sustinui te, domine. Quam a legem? quã reos facit? Data enim est lex sancta Iudæis, sed reos eos potuit facere: non soluit à peccatis, sed ostẽdit peccata. Est alia lex misericordiã Dei, lex propitiationis Dei, lex charitatis. Hęc dat veniam peccatis, delet præterita, admonet de futuris. In via non deserit comitem, comes fit ei quẽ ducit in via. Ergo propter legem tuam sustinui te domine, quia dignatus es legem

Mat. 5.

Mat. 23.

Psa. 119.

Ro. 7.
Gal. 3.

legem misericordiae afferre, mihi dimittere omnia peccata mea, dare mihi de cætero monita ne te offendam. In ipsis monitis, si quid fortè titubauero, dedisti mihi remedium quo te orem, dicens, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Hanc legem statuisti mihi, vt quomodo dimitto, dimittatur mihi. Propter hanc legem sustinui te domine. Expectaui quando venias & liberares ab omni necessitate, quia in ipsa necessitate nõ deseruisti legem misericordiae. Audi quam legem dicat, si nondum intellexisti, quia legem modò dicit charitatis. Audi Apostolum, Inuicem onera vestra portate, & sic implebitis legem Christi. Et fortassis, præter alias causas, etiã hac de causa, quia opera charitatis veniam peccatis impetrant, adeò frequenter in scripturis dicitur diligens proximũ legem implere. Omnia enim mandata facta deputatur, quãdo quicquid non fit, ignoscitur.

Aug. ca.
19. lib. 1.
retracta.

Deum valde congruè misericordium misereri. CAPVT XII.

ADmodũ congruè Deus ordinavit, vt qui erga proximum esset misericors misericordiam à Deo impetraret. Sicut enim Christus redemptor, peccata aliena quæ assumpsit, magna illa misericordia, qua pro hominibus mortuus est, deleuit: ita etiam propria peccata delet homo apud Deũ, misericordiae illius imitatione. Meritò enim similia opera similem habent effectũ. Vnde

Mat. 6.

Gal. 6.

Ro. 13.
Gal. 5.
Iac. 2.

BREVIS ET CATHOLICA

Ioannes Apostolus: Fiduciam, inquit, habemus in die iudicij, quia sicut ille est, & nos sumus in hoc mundo: hoc est, Confidimus nos saluandos in die iudicij, quia per opera misericordiae similes sumus redemptori nostro atque iudici. Vnde Christus dominus non simpliciter dixit: Hoc est preceptum meum, vt diligatis inuicem, sed adiecit: Sicut dilexi vos. Quae similitudo in omni quidem opere misericordiae aliquousque relucet, sed tamen maximè in his eleemosynis locum habet, quae praestantur miseris quia amici Dei sunt, vel vt tales fiant. Christus dilexit nos, vt in æternum Patri reconciliaret. Dum ergo aliorum ideo miseremur, quia filij Dei sunt, vel vt ad gloriam æternam pertingant: tunc Christo propriè similes sumus in dilectione. Atque hæc est propriè misericordia, quam proponit scriptura tanquam impetrantem veniam. Vnde significanter ait Christus: Quisquis potum dederit vobis calicem aquae in nomine meo, quia Christi estis: amen dico vobis, Non perdet mercedem suam. & iterum: Esuriui, & dedistis mihi manducare, atque hoc exponens: Quamdiu, inquit, vni fecistis de fratribus meis minimis, mihi fecistis. Nunquid illi pauperes inter quorum pannos & illuuiem corporis flagras libido dominatur, fratres sunt Christi: vt Christus dicatur accipere quod ipsi accipiant? minimè gentium. sed hi sunt in quibus Christus accipit eleemosynam, qui cum acceperint dolent, seminantes spiritalia, & metentes carnalia.

Item,

Hieron
ad finem
epist. contra
Vigilantium.

1. Ioan. 4

102. 15

Rom. 5

Mat. 9

Mat. 15

Mat. 12
 Item, qui Dei faciunt voluntatem, ut fratres & sorores Christi dici possint. Hi qui in corpore sunt Christi, eiusque sunt membra: ut quod eis praestatur, Christo verè fieri dicatur. Quod autem impio confertur, quò Christianus fiat, prorsus Christo fieri affirmandum est: alioqui, impio benefacere interdum peccatum est, sicut ait Sapiens: Si benefeceris, scito cui feceris, & erit gratia in bonis tuis multa. Benefac iusto, & inuenies retributionem magnam: & si non ab ipso, certè à domino. Non est enim ei bene qui assiduus est in malis, & eleemosynas non danti: quoniam & altissimus odio habet peccatores, & misertus est poenitentibus. Da bono, & nò receperis peccatorem. Benefac humili, & nò dederis impio, prohibe panes illi dare, ne in ipsis potentior te sit.

Impio benefacere an quò possit?

Deinde ob hoc etiam planè congruum est, ut per eleemosynas obtineatur Dei misericordia: quia iustum est ut quisque sic alium tractet sicut ipsemet tractari cupit: equum est (sicut ait Christus) ut eadè mensura qua mensi fuerimus, remetiatur nobis. Quis (ait Prosper cap. 28. lib. 3. de vita contempl.) non misericordem sibi Deum facit, qui misericors erga laborantes vel errantes extiterit? &c.

2. ratio.

Denique etiam ob hoc eleemosynæ exhibitæ Christiano impetrant Dei misericordiam: quia abundantia bonorum operum, quæ est sanctis eleemosynas accipientibus, sit supplementum inopiæ spiritualis, qua laborant hi qui largiuntur eleemosynas. si.

3. ratio.

BREVIS ET CATHOLICA

nas: sicut ait Paulus, Corinthijs scribens de pauperibus qui erant Hierosolymis: In presenti tempore, vestra abundantia illorum inopiam suppleat, vt & illorum abundántia vestræ inopiæ sit supplementum: vt fiat æqualitas sicut scriptum est, Qui multum, non abundauit: & qui modicum, non minorauit. Vnde & Christus ait: Qui recipit Prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet: & qui recipit iustū in nomine iusti, mercedem iusti accipiet: & quicumque potum dederit vni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ, tantum in nomine discipuli: amen dico vobis, nõ perdet mercedem suam. Cur ita? Vtiq; quia labor prophetæ, & iustitia iusti, & fides discipuli, fiunt fouentis prophetam, iustum, vel discipulum, per Dei reputationem quia fouet illos, succurruntque illi vt Deus ei sit propitius. Vnde proposita parabola, alibi diligentissimè mandatum huius rei dat dominus: Et ego dico vobis, facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cū defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Nunquam enim sancti Christiani ingrati sunt. pro paruis magna, pro corporalibus spiritalia, pro caducis æterna tribuunt. Sicut enim Helias & Helizæus suscitârunt filios hospitem suarum: ita sancti Christiani suscitationem à morte animæ impetrant eis, à quibus corporaliter adiuuantur. Quod Christus præstitit Magdalenæ & Zachæo hospitem suis, hoc & hospitem famulorum suorū exhibet. Cū igitur à Deo præcepta

2 Co. 8

Exo. 16

Mat. 10

Marq.

Luc 16

3. re. 17

4. Re. 4

Ioã. 12

Luc 19

cepta sit eleemosyna, nō tantūm vt bonum opus, sed etiam vt remedium: oportet nos, qui etiam vtcunq; vitatis criminibus multis quotidie implicamur peccatis, valde misericordes esse, & non solūm anxie cogitare an præceptum nobis sit eleemosynas dare (quia reuera præceptum est, ne alicuius talenti siue spiritualis, siue corporalis, absconditi cōdemnemur) sed etiam præ oculis habere languores nostros innumeros, vt tanto diligentius eleemosynarum medela utamur. Scriptum est: Homo indigens, misericors est. non utique homo corporaliter indigens, quem sæpe occidit inuidia: (de quo Salomon: Vir pauper calumnians pauperes, similis est imbri vehementi in quo paratur fames) sed qui agnoscit peccata sua & paupertatem spiritualem, scitq; se miserum, miserabilem, pauperem, cæcum, & nudum. Is nunquam proximi cessat misereri, vt & ipse misericordiam consequatur à domino. Tales fuerunt, qui primi in Hierusalem crediderūt: qui à Spiritu sancto illustrati cognoscebant propriam miseriam, ac ideo vniuersa sua, possessiones & substantiam vendebāt, & omnibus, prout cuique opus erat, diuidebant.

Quo sensu dicatur eleemosyna remedium peccati. CAP. XIII.

Opera misericordiae, cor contritum, siue pœnitentia, preces atque fides in mediatorum, non propterea dicuntur placare Deum, aut impetrare veniam peccatorum,

BREVIS ET CATHOLICA

quasi per ea peccator exacta æqualitate iustitiæ satisfaciatur Deo (solus enim Christus exactum pretium exoluit peccatorum quæ non rapuit, dum effudit sanguinem suum in remissionem peccatorum, & ut iustitia legis impleretur in nobis) sed quia, quum ex sanguine Christi, Deo nos præueniente hæc obtinuerimus, fidem, scilicet, pœnitentiam, & opera misericordiæ, per ipsa præparamur, ut amplio rem sanguinis Christi asperisionem suscipiamus, ut veniam consequamur, magisq; ac magis in nouitate vitæ ambulantes, stolas nostras in sanguine agni dealbemus. Merè tamen gratuito & misericorditer, non ex aliquo primæ institutionis debito, vult Deus hæc esse preparatoria ad maius remedij sanguinis Christi participium: sicut ait pœnitens & fidelis David, Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam. Differenter interim fides mediatoris, & elemosynæ, passioni Christi ampliùs participandæ nos præparant. Fide enim mediatoris agnoscimus, mera Dei gratia nobis per Christum donari fidem & opera misericordiæ: item, meram esse gratiam, quòd propter fidem & opera misericordiæ, alia nobis largiatur Deus. Nomine autem elemosynæ & pœnitentiæ hoc non indicatur. Attamen, cor contritum, sanctumq; desiderium, & opera misericordiæ, viciniùs nos Deo coniungunt, ac ad gratias eius accipiendas ampliùs nos aptant, quàm fides mediatoris. Hæc intellectum tantùm illustrat, illa autem sunt affectus iam ad Deum conuer-

Idem hic
autor c. 3
tra status
præfixi
tractatui
de inuoc
atione
sanctorū

Ro. 8.

psa 50

conuer-

conuersi, quod sæpe etiam illustrato intellectu non sequitur: sicut ait Augustinus, Præuolat intellectus, & tardè sequitur, & aliquando non sequitur humanus atque infirmus affectus. Ideoq; in scripturis, dilectio sanctaque desideria dicuntur cor dilatare, & quodammodo in sinum cordis extèdere, vt Dei donis recipièdis aptetur. Dilata (inquit Propheta) os tuum, & implebo illud. Petite (ait Christus) & accipietis. Ex his patet, cur scriptura sacra nunc fidei Christi tribuat iustificationem hominis: & hoc præcipuè, quando agit cum eis, qui Dei gratiam per mediatorem Christum non reputant necessariam (vt, tota epistola ad Romanos, alijsq; epistolis Pauli, tertio, quinto, sexto capitibus apud Ioannem) nunc verò charitati seu dilectioni proximi: idque tunc imprimis, dum agitur cum hominibus rectè de mediatore sentientibus: vt, in sermone domini post cœnam apud Ioannem, quem Christus dixit ad solos discipulos suos. Si, inquit, præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea. &, Hoc est præceptum meum, Vt diligatis inuicem. &, Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio vobis Et Petrus Apostolus, scribès fidelibus: Caritas, inquit, operit multitudinem peccatorum. &, Fratres, satagite, vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis. Aliquando verò vtrunq; & charitatem & fidem exprimit scriptura. In Christo Iesu, ait Paulus, valet fides quæ per charitatem operatur. Et Ioannes: Hoc est man-

Cõcione
8 in Pfal.
118.

Vide 4.
homiliã
Aug. statim post
mediũ, in
epist. lã
Ioan.

Psa. 80
Ioã 16.

Ioã. 15

1. Pe. 4
2. Pet. 1

Gal. 5.
2. Ioã 3

BREVIS ET CATHOLICA

est mandatum Dei, vt credamus in nomine filij eius Iesu Christi, & diligamus alterutrum. Sic & Iacobus, ex fide & operibus Iac. 2. docet iustificari hominem.

De peccatis in hoc præceptum: Diliges proximum tuum. CAP. XI III.

OMnia quidem peccata contra proximum commissa dilectioni proximi aduersantur, sed peculiariùs quædam, de quibus nunc est dicendum. Et prætermisissis peccatis quibus omittit quis præstare debitam & ordinatâ dilectionem ac subuenire proximo (nam hæc ex supradictis manifesta sunt) tractemus illa, quæ vno verbo prohibet Apostolus, dicens: Curate, ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediatur, & per illam inquinentur multi. Heb 12

De odio. CAPVT XV.

Quid odium sit, videtur de epist. 149. Augustini.

Prosper sentet 2. fortè ex Aug. c. 6. li. 4. de ciui. Dei.

Qui hominem etiam inimicum odit, omnino contrarius est secundo præcepto. Qui odit fratrem suum, inquit Ioannes, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit quò eat, quia tenebræ obcæcauerunt oculos eius. Et iterum: Omnis qui odit fratrem suum, homicida est: & scitis, quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in se manentem. Non autem is hominem odit, qui vitia eius odit. Sic enim diligendi sunt homines, vt eorum non diligantur errores: quia aliud est, amare quod facti sunt, aliud odisse quod faciunt. Perfecto odio, inquit Propheta, oderam illos qui te oderant. 1. Ioã. 1. Ioã. 18

oderant. Perfectum odium est, quod nec iustitia, nec sciētia caret: id est, vt nec propter vitia homines oderis, nec vitia propter homines diligas. Rectē ergo in malis odimus malitiam, & diligimus creaturam: vt nec propter vitium natura damnetur, nec propter naturam vitium diligatur. Publicis inter se odijs olim exardescētes, ab ecclesiasticis conuentibus remouit 2. Arelaten- sis synodus cap. 31.

Prosp. in eod. lib. sent. sen- tētia 65.

De inuidia. CAPVT XVI.

SIcut diligēs proximum gaudet de bono eius, secundū mandatum Apostoli, Gaudete cum gaudentibus: ita qui non diligit proximū suum, sed tantū suum com- modum, reliquos excellere cupiens, inui- det proximo, hoc est, tristatur de bono eius, sicut ait gentilis poēta: Inuidus, alterius re- bus macrescit opimis. Cuius mali originem explicans Apostolus: Non efficiamur, in- quit, inanis gloriæ cupidi, inuicem prouo- cantes, inuicem inuidentes, numeratque in- uidiam inter ea peccata, quæ hominem à regno Dei excludunt. In duplicem autem inuidia scinditur passio: cū aut inui- dus ipse est aliquid in eo in quo alium esse non vult, aut alium videns esse meliorem, dolet se ei non esse consimilem; malletque alterum non esse tam excellentem. Prioris generis inuidia laborant illi, qui sua dona alijs non communicant, vt ipsi scilicet sem- per excellentiones maneant. Quibus dissi- milis erat Sapiens, qui confidenter de seipso dice-

Ro 12.

Gal. 5.

Ibidē.

Inuidia, peccatū est mor- tale. Hieron. in 5. cap. epist ad Galat.

dicebat: Quid est sapientia, & quemadmo- ^{Sap. 6.}
 dum facta sit, referam, & non abscondam à
 vobis sacramenta Dei, sed ab initio natiui-
 tatis inuestigabo, & ponam in lucem scien-
 tiam illius, & non præteribo veritatē, neq;
 quidem cum inuidia tabescente iter habe-
 bo: quoniam talis homo non erit particeps ^{Sap. 7.}
 sapientiæ. Et iterum: Sapiētiam sine fictio-
 ne didici, & sine inuidia cōmunico, & ho-
 nestatem illius non abscondo. Sic Moyses,
 dum rogaretur à Iosue, vt prohiberet El-
 dad & Medad ne prophetarent, absq; om- ^{Nu. 11.}
 ni liuore respondit: Quid æmularis pro
 me? Quis tribuat vt omnis populus pro-
 phetet, & det eis Dominus spiritum suum?
 Secūdi generis inuidia perpetuò cruciatur
 diabolus, ex quo ab angelorum sanctorum
 consortio excidit. Vnde adhuc stanti ho-
 mini inuidens, eum in lapsum pertraxit, &
 omnes omnino secum ad æternam mortem ^{Sap. 2.}
 pertrahere conatur. Inuidia diaboli, ait Sa-
 piens, mors Introiuit in orbem terrarum:
 imitantur autem illum, qui sunt ex parte il-
 lius. Ex primo genere inuidiæ ad secundum
 deuenitur. Qui enim alijs sua communica-
 re non vult vt ipse maior maneat, dignus
 est perdere quæ habet: iuxta sententiã Sal- ^{Mat. 13.}
 uatoris, Tollite ab inutili seruo talētum, &
 date ei qui habet decem talēta. Omni enim
 habenti dabitur, & abundabit: ei autem qui
 non habet, & quod videtur habere, aufere-
 tur ab eo. Hæc est lex diuinæ prouidentię,
 inquit Augustinus, vt nemo à superioribus
 adiuetur ad cognoscendam & percipien-
 dam gra-

dam gratiam Dei, qui non ad eadem puro affectu inferiores adiuuerit. Quâdo igitur perdito suo bono superbus miser efficitur, inuidet alijs quòd æquè miseri non sint: vt in diabolo contigisse videmus. Et in æternum damnatorum est illa inuida vox in libro Sapientiæ: Ecce quomodo computati sunt (scilicet electi) inter filios Dei, & inter sanctos fors illorum est. Tanto autem grauior est inuidia, quâto maius est bonum de quo quis alteri inuidet: sicut & odium tâto grauius est, quanto maius est malum, quod quis optat proximo. Pessima est ergo inuidia fraternæ gratiæ, qua quis dolet de largitate misericordiæ Dei proximo præstita; quæ potius peccatum in Spiritû sanctum, quàm in proximum dicêda est. Admodum autem conueniêter ordinauit dominus, vt qui per inuidiam imitantur diabolum & Cain, sui ipsorum, sicut & illi sint tortores. Vnde quodam loco Sapiens inuidiam tabescere dicit. & etiam alibi inquit: Putredo ossium, inuidia: quia videlicet tanto cruciatu se affligunt inuidi, vt etiam robustissima quæ habent, cuiusmodi sunt ossa in corpore, putrefaciant. Vnde, inquit Hieronymus, pulchrè quidam dixit: Iustus inuidia nihil est, quæ protinus ipsum authorem rodit, excruciatque animum. Et Cyprianus in libro de zelo & liuore, valde (inquit ibidem Hieronymus) optimo: Qualis, inquit est animæ tinea, aut quæ cogitationum tabes, pectoris quanta rubigo; zelare in altero vel virtutem eius, vel fœlicitatem; id est, odisse

Sap. 5.

Sap. 5.
Pro. 14

In 7. cap.
epist ad
Galat.
Liber hic
est nunc
secundus
sermonû
Cypriani

in eo

BREVIS ET CATHOLICA

in eo vel merita propria, vel beneficia diuina, in malum proprium bona aliena cōvertere, illustrium prosperitate torqueri, aliorum gloriam facere suam pœnam, & velut quosdam pectori suo admouere carnifices, cogitationibus & sensibus suis adhibere tortores, qui se intestinis cruciatibus lacerent, qui cordis secreta malevolentiae vngulis pulsent? Nō cibis talibus letus, nō potus potest esse iucundus: suspiratur semper & gemitur, & doletur. Dumque ab inuidis nunquam liuor exponitur, diebus ac noctibus pectus obsessum sine intermissione laniatur. Quantoque ille cui inuidetur successu meliore profecerit, tanto inuidus in maius incendium liuoris ignibus inardescit. Hinc vultus minax, toruus aspectus, pallor in facie, in labijs tremor, stridor in dentibus, verba rabida, effrenata conuitia, manus ad cædis violentiam promptæ, etiam si gladio interim vacuæ, odio tamen furiosæ mentis armatæ. Et idcirco Spiritus sanctus dicit in Psalmis: Nolite zelare bene ambulantem in via sua. Et iterum: Obseruabit peccator iustum, & stridebit ad eum dentibus suis: Deus autem irridebit eum.

De discordia. CAP. XVII.

Sicut diligens proximos, cum omnibus, quod in se est, pacem habet: ita non diligens proximum, sed quæ sua sunt querens, pacem turbat, atque à proximo facillimè dissentit. Numerat autem Apostolus inter peccata, hominem à regno Dei excludentia, Gal. 5.
discor-

discordiam seu diffensionē : qua fit, vt quis non consentiat in bonum proximo debitum. Lateque admodum patet dissensio.

Reperitur enim in eadem domo mariti ad uxorem, patris ad filium, fratris ad fratrem, conserui ad conseruum, militis ad contubernalem, artificis ad eiusdem operis artificem. Nonnunquam euenit, vt & in expositionibus scripturarum oriatur dissensio, è quibus hærefes ebulliunt. Quæ res (scilicet dissensio) quàm sit nociua, aperit Saluator in Euangelio, dicens : Omne regnum in se diuisum desolabitur, & omnis ciuitas vel

Hieron. in 5. cap. epist. ad Galat.

domus diuisa contra se, nõ stabit. Quomodo enim concordia paruæ res crescunt, ita discordia maximæ dilabuntur. Propterea sedulo ab hoc malo scriptura dehortatur.

Hiero. ad hoc. 12. c. Matth: Si Sathanas Sathanã, &c.

Mat. 12

Paulus Corinthijs : Obsecro vos fratres, inquit, per nomē Domini nostri Iesu Christi, vt id ipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata, sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem scientia. Et iterum: Si qua consolatio in Christo, si quod solatiũ charitatis, si qua societas spiritus, si qua viscera miserationis : implete gaudium meum, vt idem sapiatis, eadem charitatem habentes, vnanimis, id ipsum sentientes. Et sicut pacifici septimo loco recensentur à Christo inter beatos, filijque Dei appellantur, & Christus promittit se exauditurum omnem petitionem concordium: ita Salomon, Sex sunt, ait, quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima eius, nempe (inquit, postquam sex illa enumerauit) eum qui se-

1. Co. 12

Phil. 2

Mat. 5.

Mat 18

Prou 6

qui se-

BREVIS ET CATHOLICA

qui seminat inter fratres discordias. Reij-
 citque euangeliū sacrificium eius, qui fratri ^{Mat. 9}
 suo non est reconciliatus. Quod sequatæ
 sunt synodi Carthag. 4. cap. 93. Toletan. 11.
 cap. 4. Arelatensis 2. cap. 31. Vt nihil est me-
 lius cōcordia in bonum, nihil peius discor-
 dia circa bonum: ita nihil melius discordia
 circa malum, & nihil peius concordia in
 malo. Quamobrem, sanctissimum est, semi-
 nare à malo discordiam. Cuius rei gratia
 venit pacificator hominis cum Deo, in hūc
 mūdū, sicut ait; Nolite arbitrari quia pacem ^{Mat. 10}
 venerim mittere in terram. Nō veni pacem
 mittere, sed gladium: veni enim separare
 hominem aduersus patrem suum, & filiam
 aduersus matrem suam, & nurum aduersus
 socrum, & inimici hominis, domestici eius.
 Non est autem putandum, statim incurri
 crimen discordiæ, si quis dissentiat à modi-
 co & nullius propemodum æstimationis
 bono proximi, aut si duo, verum bonum
 quærentes magna sollicitudine, de eo quod
 ad id consequendum expedit diuersa sen-
 tiant, aut si salua fide catholica, diuersas ha-
 beant duo theologi in quibusdam opinio-
 nes; imò in rebus obscuris etiam ad fidem
 pertinentibus, si absit pertinacia, contingit
 sine grandi scelere quandoque quosdam à
 se mutuò dissentire. Hoc enim facit sanitas
 pacis, vt cū diutius aliqua obscuriora quæ-
 runtur, & propter inueniendi difficulta-
 tem, diuersas pariunt in fraterna discepta-
 tione sententias, donec ad verum liquidum
 perueniatur, vinculum permaneat vnitatis,
 ne in

Aug. li. 2.
 cōtra Do-
 nat. c. 4.

ne in parte præcisa remaneat insanabile
 vulnus erroris. Et ideo plerunq; doctiori-
 bus, minùs aliquid reuelatur, vt eorum pa-
 tiens & humilis charitas, in qua fructus ma-
 ior est, comprobetur, vel quomodo teneat
 vnitatem, cum in rebus obscurioribus di-
 uersa sentiunt, vel quomodo accipiant ve-
 ritatem, cum contra id quod sentiebant, de-
 claratum esse cognoscunt. Aliquid aliter sa-
 pere quàm se res habet, humana têtatio est:
 Nimis autem amando sententiam suam, vel
 inuidendo melioribus vsque ad præcidendæ
 communionis & condendi schismatis vel
 hæresis sacrilegium peruenire, diabolica
 præsumptio est. In nullo autem aliter sape-
 re quàm se res habet, angelica perfectio est.
 Qui itaque homines sumus, sed spe angelis
 reuales sumus, quandiu perfectionem an-
 geli non habemus, præsumptionem diabo-
 li non habeamus. Boni Catholici, quod ad
 fidei doctrinam pertinet, ita quærent si quid
 quærendum habent, vt absit concertatio
 periculosa, vel quærenti, vel ei cū quo quæ-
 ritur, vel eis qui differentes audiunt. Ita au-
 tem docent si quid docendum habent, vt
 vsitata & confirmata securissimè & fiden-
 tissimè & lenissimè vt possunt insinuent:
 Inusitata verò, etiam si veritatis manifesta-
 tione liquidissima perceperunt, quærendi
 potiùs quàm præcipiendi aut affirmandi
 modo, propter audientis infirmitatem. Si
 autem tantum habet pondus aliquod ve-
 rum, vt vires discantis excedat: suspenden-
 dum est vt extendat crescentem, non im-

Cap. 5.
 eius lib.

Idè pau-
 lò infra.

Aug. q. 18
 in quest.
 sup Mat-
 thæum.

R   ponen-

Mat 22

ponendum vt obterat paruulum : aliquando autem & occultandum est, sed cum spe hortatoria, vt non faciat desperatio frigidiores, sed desiderium capaciores. Bonus ergo catholicus non statim ac perceperit certò aliquid pertinere ad fidem, separat se à diuersum sentientibus, necdum tantæ intelligentiæ capacibus, quando dogma non est omnino vsitatum.

De contentione. CAP. XVIII.

Contingit hominem paci aduersari non tantum interiori dissensu, sed etiam exteriori, verbis scilicet & locutione: quod peccatum contentio dicitur. Et iuxta verbum Apostoli, ijs qui sunt ex contentione, & qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio: sic solet definiri, Contentio est impugnatio veritatis cum confidentia clamoris. & docente Apostolo, separat hominem à regno Dei, redditque eum obnoxium æternæ iræ, idque tunc maximè, cum quis impugnat eam veritatem, quæ ad salutem æternam utilis est, aut ad famam vel aliud proximi bonum pertinet. Ea autem contentio, qua quis falsitatem impugnat, aut causa explicandæ veritatis contentiosi partes subit, absit vt inter peccata numeretur, quum legatur, & Christum & Stephanum & Paulum tali disputatione vsos fuisse, ac ab episcopo exigatur, vt contradicentes veritati possit redarguere, & omnes Doctores Ecclesiæ per disputationes contra hæreses sint plurimum illustres effecti.

effecti. Vnde & diabolus per seruum suum Iulianum apostatâ, interdicerè conatus est Christianorû filijs vsu philosophicarum artium. Ex nostris enim, inquiring, libris arma capiunt, quibus in bello aduersus nos vtâtur. Si quis tamen falsitatem impugnet vt proximo pariat inuidiam, rectè contentiosus vocabitur: sicut ait Apostolus, ad Philippenses, Quidam ex cõtentione Christum annunciant, non syncerè, existimâtes se pressuram suscitare vinculis meis. Pueriliter quoque ostentans ingenium vel scientiam, aut sophistica malignitate lucri sui gratia paratus pro omnibus & cõtra omnia dicere, aut magis de verborû quàm rerum diuersitate confligens, rectè contentiosus disputator vocatur. de quo scriptura, Qui, ait, tantum verba sectatur, nihil habebit: &, Qui sophisticè loquitur, odibilis est. & Noli contèdere verbis: ad nihil enim vtile est, nisi ad subuersionem audientium. de qualibus & Tullius ait: Verbi controuersia iam diu torquet Græculos, contentionis cupidiores quàm veritatis. Absit autem vt reputetur is verbis contendere, qui necessaria dixerit, quãtalibet sermonum & argumentationum multitudine ac prolixitate id effecerit.

De pugna, & similibus. CAP. XIX.

Non solùm verbo & volûtate pax turbatur, sed etiam opere: vt, si homines inter se pugnēt, aut populus populam impugnet (quod bellum appellatur) aut

R 2 denique,

Testis est Aug. c. 52 lib. 18. de ciui. Dei. Theodoretus li. 3 hist eccl. c. 8. Item li 6. hist. trip. c. 17 Videatur Aug. cõtra Crescon Grãmaticũ a primo cap. vsq; ad 20.

Aug. in prologo in lib. retractat. Vide ca. 28. lib 4. de doctr. christia.

Bellam,

Phil. 1.

Pro. 19.

Eccle. siast 37
2. Ti. 2.

BREVIS ET CATHOLICA

Seditio.

Coniuratio.

denique, si vnus ciuitatis vel regni partes contra se mutuò conflagat aut ad id tumultuentur (quod vocatur seditio aut bellum intestinum) aut si subditi suum principem impugnent, vel aduersus eum conspirent: quod coniuratio appellatur.

De schismate. CA. VI. XX.

QVemadmodum bellis & seditionibus atque coniurationibus concordia populorum, ciuitatis aut populi cum principe turbatur: ita per schisma vnitas Ecclesiastica dirumpitur, & membra Ecclesiae à fraternitate Christiana diuiduntur, aut ab ipso Ecclesiae capite seu pastore. Quod peccatum tanto grauius est seditione & coniuratione, quanto praestantior est spiritalis communio, & vnitas Christianae Ecclesiae externa cōcordia ciuium: & tanto grauius est schisma priuata vnus hominis discordia ab altero, quanto melius est magisque diligendum totum Ecclesiae corpus quàm vnus homo. Sicut autem Apostolus dicit de haeretico quòd à semetipso damnatus est, quia videlicet sponte ab Ecclesia recedit, ita & de schismatico rectè dicitur, quòd seipsum damnat, dum separat se à corpore Christi quod est ecclesia. Ferè * autè nullum schisma non sibi constringit temporis progressu aliquam hèresim, vt rectè ab Ecclesia recessisse videatur. Quantum verò schisma displiceat Deo, noua atq; insolita poena semel ostendit, dum Dathan & Abiron vnà cum filijs suis ac vniuersa substantia sua, à terra

Hiero in
3. c. epist.
ad Titū.
Vide nota
strā expli
cationē
Symboli
cap. 56.
Vide Au
gust. epi
stola 162

Tit. 4

Num. 16

viui

viui in infernum absorpti sunt; & Chore cum ducentis quinquaginta proceribus synagogæ, qui tempore concilij per nomina vocabantur, alijsq; quatuordecim milibus & septingētis, igne egresso à Domino consumpti sunt.

De scandalo. CAPVT XXI.

Mat. 18 **S**icut diligens proximum corripit eum super peccato suo, vt lucretur animã eius: ita non diligens proximum ei ponit offendiculum eumque scandalizat. Est autem scandalum, dictum vel factum malum, aut saltem mali speciem habens, præbens alteri occasionẽ ruinæ spiritualis, hoc est peccati: fumiturque ratio nominis ab ambulãtibus & ad lapidem impingentibus atque cadentibus. talis enim lapis scandalum, hoc est, offendiculum appellatur. exempli gratia: Qui impudica verba coram altero loquitur, is alteri occasionẽ præbet impudicitie. item, qui impudico arridet, etiam si non faciat hoc propter impudica verba, videtur alterius stultiloquia approbare: ac ideo videnti hoc præbet occasionem impudicitie. Et si quidem eo sine quis dicat vel faciat id, vt alius peccet & ruat, omnino scandalum prauitatem eligit: at si alium scandalizat, ruinam tamen eius non quærens, minore scandalo peccat quàm prior. si quis autem quærat mortale ruinam alterius, aut quancunque per suum crimen, à vita æterna separat. Si verò venialem ruinam per suum veniale peccatum quærat, scandalo veniali

BREVIS ET CATHOLICA

tantum peccat, sicut & ille qui suo veniali peccato inuoluntariè planè alium in ruinam adducit. At si quis per mortale peccatum alterum scandalizet, aut cõtemnat salutem proximi, non dignans scilicet pro ea conseruanda prætermittere quod sibi libet, graue crimè committit, sicut ait Christus: Impossibile est vt non veniant scandala. vñ autem illi, per quem veniant: vtilius est illi si lapis molaris imponatur circa collũ eius & proijciatur in mare, quàm vt scandalizet vnum de pusillis istis. & Apostolus: Si propter cibum frater tuus cõtristatur, iam non secundum charitatem ambulas. noli cibo tuo illum perdere, pro quo Christus mortuus est. & iterum: Videte, ne fortè hæc licentia vestra offendiculum fiat infirmis. Si quis enim viderit eum, qui habet scientiam, in idolio recumbentem, nonne conscientia eius cùm sit infirma, ædificabitur ad manducandum idolothyta? Et peribit infirmus in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est. Sic autem peccâtes in fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmã, in Christum peccatis. Quapropter, si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum scandalizem. Et rursus: Si quis vocat vos infidelium ad cœnam, & vultis ire: omne quod vobis apponitur, manducate, nihil interrogantes, propter conscientiam. Si quis autem dixerit: Hoc immolatum est idõlis: nolite manducare propter illum qui indicauit, & propter conscientiã: conscientiam au-

Luc 17

Ro. 14

1 Co. 8

1 Co. 10

tiam au-

tiam autem dico, nō tuam, sed alterius. Notandum autem est, quōd præbendo peccati occasionem non minus peccatur etiam si per vigorem animi non peccet cui præbatur occasio peccandi, quā si peccet. Scandalizās enim ad ruinam eum induxit quantum ex opere ipsius aut ipsomet fuit. Nec blandiri sibi debet scandalizans, si eodem peccato alius laborans dicat se non scandalizari, quum reuera per alium similiter peccantem in peccato suo confirmetur, liberiusque iam illud perpetret. Quādo autem scandalum tantū speciem mali habet, tūc coram illo qui intelligit ipsum reuera bonum esse, absque scandalo fit.

Hactenus de scandalo quod actiuum vocari solet: sed contingit interdum, homines ruere occasione sanctorum operum, nullam mali speciem habentium, quæ boni homines faciunt. Tantam autem curam vult nos Dominus gerere salutis fraternæ, vt illi non tantum temporalia bona impendamus, sed etiam, si ex recto nostro facto videamus eum peccare, & à peccato suo conuertendus speretur si bonum opus nostrum paululū vel intermissum, vel occultatum fuerit, debeamus illud intermittere, aut occultare: vt, si intermissa paululum doctrina de primatu Pontificis, aut largitione eleemosynarum in religiosos, speretur hæreticus conuertendus: tacere oportet ad tempus eam partē catholicæ doctrinæ, & palām eleemosynæ religiosis nō sunt elargiendæ. Necessaria autem opera, nun-

R 4 quam

Mat. 5.
199.
An
cuius
quā, &c.

Vide Augusti epistol. 199. ad Ediciam: An cuiusquā, &c.

Mat. 5.

BREVIS ET CATHOLICA

Homi. 7
in Eze-
chielem,
ferè in
initio.

quam propter scandalum acceptum licet
omittere: quia nemo potest peccare vt aliũ
â peccato liberet. Hinc nec falsi quicquam
docendum, nec vota violanda, nec depofi-
ta raptoribus prodenda sunt ob scâdalum.

In quantum sine peccato possumus, inquit
Gregorius, vitare proximorum scandalum
debemus. Si autem de veritate scandalum
sumitur, vtilius permittitur nasci scandalũ,
quàm veritas relinquatur. Si autem nõ spe-
retur aliqua correctio eorum qui ex nostro
bono opere scandalizantur, locum habebit
verbum Euâgelij. Cũ enim dixisset Chri-
stus turbis: Audite, & intelligite, Non quod

intrat in os, coinquinat hominem, sed quod
procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.
Tunc accedentes discipuli eius, dixerunt
ei: Scis quia Pharisei, audito hoc verbo scâ-
dalizati sunt? At ille respondens, ait: Om-
nis plantatio quam non plantauit pater
meus cœlestis, eradicabitur. Sinite illos: cæ-
ci sunt, & duces cæcorum. Cæcus autem si
cæco ducatum præstet, ambo in foueam ca-
dunt. Alioqui, Dominus propter salutem
discipulorum suorum conseruandam, ne
scandalizarentur, multa tacebat, sicut ipse
ait, Adhuc multa habeo vobis dicere, sed

non potestis portare modò.
Declarato vtunque præcepto dilectio-
nis proximi, ad secundam tabulam venio,
quæ continet præcepta cuiuslibet manifestis-
sima de iustitia cum proximis conseruâda:
ordinanturque hæc præcepta ad impletio-
nem dilectionis proximi.

Hono-

Mat. 15

Ioã 16.

Exo. 20

*Honora patrem tuum & matrem
tuam. CAP. XXII.*

CVr inter præcepta iustitiæ proximo ser-
uandæ primum locum obtineat hoc
præceptum, cuius satis est manifestum, ex
eo quod præ cæteris proximis, peculiariter
parentibus debitores sumus. A parentibus A parētibus quid
accepimus.
enim accepimus totum quod sumus, cor-
pus atque membra, nobilem rationis vsu-
sanitatem, educationem. Memento, inquit
Ecclī 7 Sapiens, quoniam nisi per illos (patrem &
matrem) natus non fuisses: & retribue illis,
quomodo & illi tibi. Quod si etiam expen-
datur quanta sollicitudine & animi anxie-
tate, quantis sudoribus, laboribus, pericu-
lisq; nos susceperint ac educârint, quomo-
do sibi plurima subtraxerint, vt nobis pro-
viderent: luce clariùs fiet, quâ tum etiâ hac
ratione illis simus obstricti. Honorem, in-
quit Tob. 4. Tobias, habebis matri tuæ omnibus
diebus vitæ eius. Memor enim esse debes,
quæ & quanta pericula passa sit propter te
Ecclī 7 in vtero suo. Et Sapiens: Gemitus matris
tuæ ne obliuiscaris. Ideo autem matris ge-
mitus, pericula, atque dolores peculiariùs
commemorât scriptura, quia in ipsa nostri
gestatione in vtero, in natiuitate & lacta-
tione omnibus sensibiliter sunt manifesti:
quum tamen labores ac sollicitudo Patris,
quanuis occultè, minores non sint, sed sæpe
maiores. Si iam & hoc consideretur, quâto
labore & sumptu ipsi nobis magistros com-
parêt, vt iam inde ab ineunte ætate omnem
imbiba-

BREVIS ET CATHOLICA

imbibamus honestatem : quàm sollicitè nos Deo dedicârint per sacramenta Christiana, quò ab æterna morte eriperemur: quàm sedulò nobis & inculcauerint & inculcari curârint fidem, moresque Christianos : quâto amore & simul dolore cordis, vbi necessarium erat, nos castigauerint : Videbimus, nos eis debere, nō solūm quòd homines sumus, sed etiam quòd Christiani bonique sumus, quod exulti ac eruditi sumus : his adiungentes perpetuum atq; inexhaustum eorum erga nos amorem, quem nec mors in eis extinguit, quicquid tandem à filijs passi fuerint, ad quamcunque deuenerint miseriam cum ediuerso filij nec prius amēt eos, & postea cūm redamare cœperint, nullo modo æqualiter redament. Meritò ergo præcipitur, vt filij parentibus honorem deferant. Nam honor est testimonium excellentiæ, vel solo corde exhibitum, si coram Deo quis aliquem honoret, vel signo externo, puta voce, vel genuflexione, aut similibus, si quis coram hominibus veniat honorandus. Maxima verò est excellentia, alterius hominis esse originem & causam: eo modo enim quis assimilatur Deo, à quo sunt omnia. Deus, inquit Sapiens, honorauit patrem in filijs : & iudicium matris exquirens, firmavit in filios. Hanc excellentiam ille maximè debet agnoscere atque testari, qui ex hoc ipso & esse & omnia accepit, hoc est, filius. Quapropter huic præcepto inueniuntur aduersari, quicumque parentibus suis honorem bono animo non exhibent,
 aut de

Ecclesi.

aut de parentibus suis erubescunt, aut eos esse negant, aut derident, imitantes impium Cham, qui non fuit veritus conspicerere verenda patris sui, & fratribus suis nunciare illius nuditatem. Contra quod peccatum Ecclij. Sapiens: Ne glorieris in contumelia patris tui, inquit: nō est enim gloria tibi, sed confusio: gloria enim hominis ex honore patris sui, & dedecus filij, pater sine honore. Leu 10 Similiter maledicentes parentibus (qui lege Domini morte plecti iubentur) grauiter violant hoc præceptum. Spornentes quoque parentes suos atque exasperantes: qui imitantur prophanum Esau, qui duxit duas vxores, quæ ambæ offenderant animum Isaac & Rebeccæ. Contra quæ peccata Sapiens ait: In opere & sermone, & omni patientia honora patrē tuū. Fili, suscipe senectā patris tui, & nō cōtristes eū in vita illius: & si defecerit sensu, veniā da, & ne spernas eū in virtute tua. Quā malæ famæ est qui derelinquit patrē! & est maledictus à Deo, qui exasperat matrē. At qui imitatur Absalom, patricidæ & matricidæ, aut percussores parentum suorū, omnino bestiales sunt & immanes. Honor, in scripturis non tantum in salutationibus & officijs deferendis, quantum in eleemosynis ac munerum oblatione sentitur. Honora viduas, inquit Apostolus, quæ veræ viduæ sunt. Hic honor donum intelligitur. Et in alio loco: Presbyteri qui bene præsumt, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo & doctrina. Sic & quarto præcepto, Dominus,

Hiero. in
15. caput
Matth.

BREVIS ET CATHOLICA

minus, vel imbecillitates vel ætates vel penurias parentum considerans, præcipit, vt filij parentes suos honorent etiam in vitæ necessariorum ministracione. Hanc prouidentissimam Dei legem volentes Scribæ & Pharisei tempore aduentus Christi subuertere, vt impietatem sub pietatis nomine inducerent, docuerunt pessimos filios, prætextu religionis & oblationum quæ Deo offerebantur, parentum inopiam negligere. Contra quos inquit Dominus: Bene iritum fecistis præceptum Dei, vt traditionem vestram seruetis. Moyses enim dixit: Honora patrem tuum, & matrem tuam: &, Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Si dixerit homo patri vel matri, Corban (quod est donum) quodcunque ex me, tibi profuerit: & ultra non dimittitis eum quicquam facere patri suo, aut matri, rescindentes verbum Dei per traditionem vestram, quã tradidistis. Quæ enim voluntariè assumuntur ad colendum Deum, non possunt assumi cum violatione præceptorum legis naturæ; quorum vnum est, Subueni parenti egeno. Vnde Concilium Gangrense, conformiter Euangelio: Si qui filij, inquit, parentes, maximè fideles, deseruerint occasione cultus Dei, hoc iustū iudicantes esse, & non potiùs debitum honorem parentibus reddiderint, vt hoc ipsum in eis veneretur quòd fideles sunt: anathema sint. Filius igitur si patrem egenum habeat, cui in monasterio constitutus succurrere non posset, vel differre vel omittere debet

Cano. 16

Mat. 15

Mat. 7

Exo. 20

Exo. 21

debet monasterij ingressum, vt illius subueniat egestati. At si post professionem religionis pater redactus fuerit ad inopiam, indigeatq; filij auxilio: ea quidem quæ omnino requirit religionis professio, non potest propterea filius prætermittere, quia se iam Deo tradidit ad ea obseruanda, sed quicquid obseruata professione sua agere potest, ad id iuuandi patris gratia tenetur: sicut qui vxorem duxit, non licitè ea prætermittit, quæ matrimonium requirit, sed tamen quatum cum recta obseruatione matrimonialis rei potest, tantum parenti egenti tenetur præstare. Quare peccant hîc illi filij, qui parentum inopiam non subleuant pro sua virili potestate: item, qui parètib; bona ipsorum furantur: de quibus Salomon,

Pro. 28 Qui, inquit, subtrahit aliquid à patre & à matre, & dicit hoc non esse peccatum, particeps homicidæ est. Gravius autè, qui iam diuisa sibi parentum hæreditate, parentes finunt ingratisimi egestate præmi. Quæ impietas ne cui contingat, admonet omnes

Ecc1. 33 Sapiens: Audite, inquit, me magnati, & omnes populi, & rectores Ecclesiæ auribus percipite: Filio & mulieri, fratri & amico non des potestatem super te in vita tua, & non dederis alij possessionem tuam: ne forte pœniteat te, & depreceris pro illis. Dum adhuc superes & aspiras, non immutabit te omnis caro. melius est enim vt filij tui te rogent, quàm te respicere in manus filiorum tuorum. In die consummationis dierum vitæ tuæ, & in tempore exitus tui distribue hære-

BREVIS ET CATHOLICA

hæreditatem tuam. Sicut autem filius corporalem necessitatem parentum subleuare præcipitur, ita & spirituales; obsecrando eos vt se conuertant à peccatis suis, docedo eos, & eis consulendo, infirmitatesque patienter sufferendo, orando, pro eis, siue uiuant, siue vita defuncti sint. Hoc quoque mandato præcipitur obedientia parentibus exhibenda, interprete Apostolo, Ephesijs scribente: Filij obedite parentibus vestris in Domino. Hoc enim iustum est: Honora patrem tuum & matrem tuã. De qua obedientia Sapiens, Audi fili mi, inquit, disciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ. & iterum: Qui timet dominum, honorat parêtes, & quasi dominis seruiet his qui se genuerunt. Huius obediētiae exemplum dominus noster Iesus Christus in semetipso exhibuit, qui non tantum patri vsque ad mortem obediens fuit, sed & matri suę subditus fuisse legitur (sicut etiam moriens curam eius gessit, custodem & prouisorem ei designans) quin & Ioseph ipsi tanquam parenti, quia matri coniunx erat. Peccant ergo in hoc mādatum qui parentibus non parent; quos Apostolus inter scelestos recenset, & lex Mosaica lapidibus iubet obrui. Attamen hoc obseruandum est hîc, parentibus in ijs tantum esse necessario obediendum, in quibus sunt filijs superiores; puta, in cura domestica & disciplina vitæ. In ijs enim ubi parentibus pares sunt, non stringuntur obedire eis: nempe in his quæ ad naturam pertinent, ad corporis sustentatio-

Eph. 6.

Prover.
& 6

Ecclij

Phil. 2.
Luc. 2.

Ioã. 19.

Ro. 1.
Deu. 11.

tatio-

tationem, aut prolis generationem. Vnde si pater mandet filio, ne ducat vxorem, aut ne hanc vel illam ducat, ipse ei parere nisi velit non debet. Hunc honorem nihilominus debet filius patri, vt cum eo consuler quam expediat accipere vxorem, vt ille præsciat quam loco filiæ seu pro nuru sit suscepturus; qui verisimiliter melius filio, quam filius ipse sibi consulet: sicut fecerunt Isaac & Iacob, malè contrarium agente scelerato Esau. Admodum verò laudabile est, parentibus ad meliora exhortantibus obtemperare: quemadmodum ostēdit dominus apud Hieremiam, dum laudat & insigni promissione decorat Rechabitas, quod patri suo Ionadab, præcipienti ne biberent vinum, & ne ædificarent domum, obedierint. Sic laudabile est audire parentes incitantes ad perpetuam continentiam: vnusquisque tamen proprium donum ex Deo habet, alius quidē sic, alius verò sic. At cum parentes aliquid præcipiunt, quod pugnat contra Dei præcepta vel cōsilia, locum habet illud euangelicum: Si quis non odit patrem suum, & matrem, nō potest meus esse discipulus: & illud Petri Apostoli, Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus.

Videatur
Ambros.
epist. 43.

Aug. ad
medium
epist 199
ad Ediciã

Vt sis longæuus super terram, & bene sit tibi. CAPVT XXIII.

HOc mandatum: Honora patrem tuum & matrem tuam, primum est (inquit Apostolus) in promissione: Vt bene sit tibi, & sis longæuus super terram: vel quia primum

Gen. 24

Gen. 28

Hie. 35

1 Co. 7

Luc 14

Acto. 5

Ero. 20

Deut. 5

Eph. 6

Aug. c. 6. lib. de ro. chordis. Vide Hic ron in 6. ca epist. ad Ephe. primum est in secunda tabula, habetq; promissionem illam: Vt bene sit tibi, &c. adiunctam: vel quia quum sæpe in scriptura obseruantibus mandata Dei promittatur longæuitas, ea tamen primo promittitur honorantibus parentes. Idque sanè rectè. Nam cum homines soleant ex operibus suis fructum & vtilitatem quærere, ex parentibus autem declinantibus ad interium non videatur magna speranda vtilitas: ideo dominus Deus voluit aliquid promittere honorantibus parentes. & quidem congruè longam vitam: eo quòd gratus super accepto beneficio, dignus est cui beneficium conferuetur, ingratus autem acceptum beneficium meretur perdere. Quod beneficium quum filio sit vita, quam à parentibus accepit, iustum est, vt si honorando parentes se gratum præbuerit, vita ei cõseruetur, hoc est, diu viuat. Nec solùm longam vitam promittit dominus honoranti parentes, sed vt bene tibi sit, inquit, hoc est, vt fœlicem atque iucundam ducas vitam. omnia enim quæ ad vsum huius vitæ pertinent, promittuntur honoranti parentes: vt sunt honor, dignitas, diuitiæ, lætitia, & successus ex animi sententia. Vnde Sapiens: Audi filii mi disciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ: vt addatur gratia capiti tuo, & torques collo tuo. & Sicut qui thesaurizat, ita & qui honorificat matrè suam. Qui honorificat patrem suum, iucundabitur in filijs, & in die orationis suæ exaudietur. Imò sub hac promissione fœlicitatis & vitæ

Proo
 Eccly

1-Ti.4

vitæ terrenæ, promitti intelligitur fœlicitas & vita æterna: sicut ait Apostolus, Pietas promissionem habet vitæ quæ nunc est, & futuræ. At contrà ijs qui parentes non honorant, vel eis immorigeri sunt, aut opem non ferunt, dominus minatur contraria:

Exo.21
Pro.10

Qui, inquit, maledixerit patri suo vel matri, morte moriatur. & Qui maledicit patri suo & matri, extinguetur lumen eius in medijs tenebris. & Qui affligit patrem,

Pro.19.

& fugit matrem, ignominiosus erit, & infœlix. & Oculum qui subfannat patrem, & despicit partum matris suæ, suffodiant eum fi-

Pro.30.

corui de torrentibus, & comedant eum filię aquilę. Patrem & matrem, inquit Eze-

Eze.22.

chiel, contumelijs affecerunt in te, Verecundiora patris discooperuerunt in te. & post pauca: Congregabo vos, & succedam vos in igne furoris mei. Et scriptura non

Gen.9

simpliciter dixit, Vidit Cham verenda patris esse nudata, sed, Vidit Cham pater Chanaam. utique Chanaam natus nõ erat. Cur ergo nomen addidit filij? nisi vt & vitio authoris deformaretur hereditas, & author filij nequitia grauaretur. Et pater igitur in filio, & filius in patre redarguuntur, habentes stultitię, nequitie, impietatis quoq; commune consortium. Nec poterat fieri vt bonum generaret filium, qui bono patri nequam filius, & naturæ & eruditionis degen-

Ambros. libro de Noe & arca c.30

Gen.17

ner exitisset. Quantam quoq; discimus parentibus referre reuerentiam, cum legimus, quoniã qui benedicebatur à patre, benedictus erat, & qui maledicebatur, maledictus

Idẽ lib. de benedictio. Patriar. c.1.

S erat.

BREVIS ET CATHOLICA

erat? Ideo hanc parentibus gratiam donauit Deus, vt filiorum pietas prouocetur. Prærogatiua igitur parentum, disciplina est filiorū. Honora ergo patrē vt benedicat te. Honoret pius patrē propter gratiā: ingratus, propter timorē. Et si pauper est, & non habet diuitiarum copias quas relinquat filijs, habet tamen vltimæ benedictionis hæreditatē, qua sanctificationis opes successoribus suis largiatur. Et multo plus est, beatum quam diuitem fieri. Vnde Sapiēs: Honora patrem tuum vt superueniat tibi benedictio ab eo, & benedictio illius in nouissimo maneat. Benedictio patris firmat domos filiorū: maledictio autem matris, eradicat fundamenta. Id opere cōprobatū est in Iacob benedicto ab Isaac, In Ephraim & Manasse & duodecim Patriarchis à Iacob benedictis. Quātū quoq; valeat paterna maledictio, in Cham ostēsūm est; nā etiā in multas generationes Chananæorum extēsa est. Decem fratres (inquit August.) de Cēsareā Cappadocię suorū ciuiū nō ignobiles: maledicto matris recenti patris eorū obitu destitutæ, quæ iniuriā sibi ab eis factā acerbissimè tulit, tali pœna sunt diuinitus coërciti, vt horribiliter quaterentur omnes tremore membrorum: in qua fœdissima specie oculos suorum ciuium non ferentes, quaqua- uersum cuique ire visum est, toto penē vagabantur orbe Romano.

Ad finē
cap. 8. li.
22. de ci-
uit. Dei.

*De veritate huius promissionis: Vt sis longe-
uus, etc. & similiū. Cap. XXIIII.*

Multos

Ecclij

Gen. 7
Ge. 48
& 49
Gen. 9

Multos fuisse credendum est, qui & parentibus obsequētes citò mortui sunt, & in parentes impij ad extremā deuenierint senectutē. sicut enim ait Ecclesiastes, Vniuersa æquē eueniant iusto & impio, bono & malo, mundo & immundo, immolanti victimas & sacrificia contemnti sicut bonus, sic & peccator. vt periurus, ita & ille qui verum iurat. Placuit enim diuinæ prouidentię præparare in posterum bona iustis, quibus non fruuntur iniusti, & mala impijs, quibus non excruciantur boni. Ista verò temporalia bona & mala, vtrisque voluit esse communia: vt nec bona cupidius appetantur, quæ mali quoque habere cernuntur, nec mala turpiter euitentur, quibus & boni plerunq; afficiuntur. Ostendit tamen Deus sæpe etiam in his euentibus operationem suam. Nam si nunc omnino peccatum manifesta plecteret pœna, nihil vltimo iudicio reseruari putaretur. Rursus si nullum peccatum nunc puniret aperte diuinitas, nulla esse prouidentia diuina crederetur. Similiter in rebus secundis, si non eas Deus quibusdam petentibus euidentissima largitate cōcederet, nō ad eum ista pertinere diceremus. Itemq; si omnibus eas petentibus daret, nō nisi propter talia præmia seruiendum illi esse arbitraremur: nec pios nos faceret talis seruitus, sed potius cupidos & auaros. Hoc autē altius consilium misericordię Dei, quo electis suis sibi seruiētibus æterna bona etiam per mala tēporalia procurat, nō derogat veritati promissionis dei,

Aug. c. 8.
lib. i. de
ciu. Dei.

BREVIS ET CATHOLICA

In 19. ca-
put Mat-
thæi.

qua terrena promittit: quemadmodum ne-
mo falsitatis eū arguerit, qui quum ceruisiā
promiserit, dat tamen eius loco vinum. nec
proinde falsa est etiam hæc promissio, qua
parentem honoranti longa vita promitti-
tur: eò quòd si ea tibi non præstetur, abun-
dè in vita æterna compensabitur. sicut nec
peccanti, in congruum magis tempus com-
minatam referuans vindictam, ac grauitate
supplicij dilationem ipsam cōpensans. Sen-
sus, inquit Hieronymus, promissionis illius:
Omnis qui reliquerit domum vel fratres
aut sorores, &c. propter nomē meum, cen-
tuplum accipiet, iste est, Qui carnalia pro
saluatore dimiserit, spiritualia recipiet: quæ
comparatione & merito sui ita erunt, quasi
si cētenarius numerus paruo numero com-
paretur. Animis tamen infirmis & terrena
tantum cognoscentibus, quales ferè sunt
filiij in iuuentute, secretiora Dei consilia
prodere non conuenit, sed terrena præmia
ac supplicia oportet eis simpliciter propo-
nere. Æterna enim præmia siue supplicia
affectum eorum non tangunt, vtpote eis
ignota. Infima pars præmij iustitiæ, quod
est perfecta fœlicitas, terrena fœlicitas est.
Infima quoque pars supplicij est miseria
huius temporis. Æquum ergo iudicat di-
uina prouidentia, vt minimum præmij sic
reddatur, quomodo conuenit præcipuo
præmij: infimum supplicij sic instigatur,
quomodo magis conuenit aut principali
parti supplicij, aut eis qui præmijs sunt af-
ficiendi.

ficiendi. Prosperitas enim impiorum, quæ in hoc seculo eis contingit, aut ad maiorem damnationem eis cedit, quia corruptiores fiunt: aut si tales hinc non euadant, expedit electorum saluti impios prosperari.

De officio parentum erga filios.

CAPVT XXV.

VT à filijs honor debetur parentibus: ita parentes filijs præstare debent, vnde coram Deo hunc honorem & mereantur & tueantur. Filij semper sunt respectu parentum liberi, sed serui dici possunt, si ipsi parentes tales sint: tuncque serui sunt respectu Domini suorum parentum. Porro quia Apostolus post eruditionem filiorum docet etiam parentes ipsorum officium: ideo post explicationem quarti præcepti aliquid de hoc attingamus. Debent ergo parentes amare filios suos, prout etiam ad id ipsa natura instigat: & ex hoc amore, diligenter eos educare, vt videlicet iam inde ab initio conceptionis accuratè foueantur, & custodiantur vsque ad robustam ætatem. Quocirca peccant grauiter, non solum illi qui filios suos adhuc vtero clausos necant, aut abortum, siue studio siue negligētia procurant, aut filios iam natos exponunt, vel somnolentia opprimunt: sed & illi, qui tam negligenter eos educant, vt in ignem vel aquam cadant, vel claudi, gibbosi, aut lusci fiant. Illæ quoque matres peccant, quæ sine iusta necessitate proprios filios lactare dedignantur:

BREVIS ET CATHOLICA

tur: vnde scilicet sæpe fit, vt natus infans vel nõ viuat, vel debilior viuat; quia lac sugere cogitur naturæ suæ non conforme; qui si ex eodẽ corpore ex quo est genitus, lactatus esset, ac materni corporis calore forus, robustus fieret. Ex hoc etiam fit, vt & mater filium, & filius matrem minũs amet, vt pote generatione tantũ, & nõ lactatione se sciens filium. Vnde sanctę mulieres, Sara, Anna Samuelis, mater Machabæorũ, & ipsa Dei genitrix proprios filios lactasse leguntur. Videmus, vt in ouium tam copioso numero soque grege, è stabulis exiliens agnus, matris suæ continuò percipiat vocem, ad eamq; properet, atq; lactis fontes proprios rectã petat, papillisq; maternis contëtus sit, etiam si perparum habeat succi, præteritis haud paucis vberibus lacte distentis: quoniam mater ipsa inter tam multos innumerososq; agnos, eũ internoscit, vt proprium. Docet igitur etiã in bestijs ipsa natura matrẽ debere suũ filiũ lactare. Præua ergo consuetudo, ait Gregorius, in cõiugatorũ moribus effecit, vt mulieres filios quos gignunt, nutrire contēnant, eosq; alijs mulieribus ad nutriendũ tradant, quod videlicet ex causa incõtinentiæ videtur inuentũ: quia dũ se cõtinerere nolũt, despiciũt lactare quos gignũt. Debetur autẽ & liberis à parente secundum naturalis amoris affectum sustentandæ vitę prouidentia siue prouentus. Parentũ enim est, inquit Apostolus, colligere siue thesaurum recondere liberis: vt præter hoc quòd ad vitam illos genuerunt, etiam viuendi sub-

Basil in
Hexame
ron ho. 9

Ad inter
rogat. o-
nes Aug.
episcopi
Anglorũ
cap. 10.

Basil. in
Psal. 7.

Gen. 31
1. Re. 11
2. Ma. 7

Co. 13

subsidia subministrent. Id autem præstant parentes, non tantùm si redditus annuos vel agros filijs aggregent, sed etiam vbi opificium, quo vitam illi honestè transigant, doceant. Quapropter malè agunt illi, qui filiorum suorum neglecta prouisione, bona sua dilapidant, aut tam multa extraneis conferunt, vt filios suos sustentaculis vitæ huius nudent, aut illos sine causa exhæredant. Ille quoq; pater naturam ipsam adulterat, qui ob secundarum nuptiarum societatem, priorum obliuiscitur filiorum. Et detestabilis est eorum negligentia, qui nulla arte ad conquirenda vitæ præsentis subsidia filios suos pauperes instruunt.

Aug. epi-
stol. 199.
ad Ediciã

Basil. ci-
tata ho. 9

Debent ergo parentes filijs disciplinam, hoc est, vt eos erudiant in recta fide & Christianis moribus. Vos patres, inquit Apostolus, educate filios vestros in disciplina & correptione Domini. & Sapiens: Qui docet filium suum, laudabitur in illo, & in medio domesticorum in illo gloriabitur. Qui docet filium suum, in zelum mittit inimicum, & in medio amicorũ gloriabitur in illo. Mortuus est pater eius, & quasi non est mortuus. similem enim reliquit sibi post se. In vita sua vidit, & lætatus est in illo. In obitu suo non est contristatus, nec confusus est coram inimicis. reliquit enim defensorem domus cõtra inimicos, & amicis reddet gratiã. Pro animabus filiorũ colligabit vulnera sua, & super omnẽ vocẽ turbabũtur viscera eius. Doce filiũ tuum, & operare in illo, ne in turpitudinem

Hoc fieri
mandat
synodus
Magun-
tiensis ca-
none 45.

Eph. 6.

Eccles. 30

BREVIS ET CATHOLICA

illius offendas. Et Moyses in Deuteronomio, præcepta domini, filijs diligenter inculcanda docet. Docete, inquit, filios vestros verba mea, vt illa meditentur, quando sederis in domo tua, & ambulaueris in via, & accubueris atque surrexeris. At quia plerūq; parētes aut nō nōrūt, aut impediti alijs nō valent filios suos instituere: tales magistrōs debent filijs procurare, qui Christianā fidem & vitā eos optimē doceāt. idque hoc tempore maximē curandum, quo sunt tot operarij subdoli & ministri Satanæ, trāsfigurātes se velut ministros iustitiæ: quo, inquam, vix quisquā reperitur, qui spōtē præstet, quōd prolem de sacro fonte suscipiēdo promissit, sed vt sponsioni suæ satisficiat, à Præsulibus compelli debet: eo quōd omnes præsumūt, sedulo parētes erudire ples suas.

Valde autē præpostera cura & admirāda cæcitas occupauit multorū parentū corda, qui quidē magnos thesauros filijs relinquere, illosq; docere qua ratione diuites & magni in hoc seculo euadāt, admodū sunt solliciti: fidē verō ac religionē, quibus possint in æternum viuere, eis tradere negligunt. Porrò in filiorum disciplina atq; regimine, prudentia opus est: vt videlicet nec austerior, nec indulgentior sit parens. Autoritate imperij fit, vt pueri disciplinā fugere & odisse incipiant, priusquā eius gustarint utilitatem. Hinc pusillanimes & desperati redduntur. Vnde mandat Apostolus: Patres, nolite ad iracundiam prouocare filios vestros, vt non pusillo animo fiant, hoc est,

Deut. 11

Eph. 6
Col. 3

hoc est, nec paruulos & lactantes irriteris, Hier.in 6
 nec adolefcētibus & maturioris ætatis gra- caput ad
 uia imperetis: moderatum sit imperium ve Ephes.
 strum: non quasi seruis, sed vt filijs vos præ-
 esse noueritis. Si quando delinquunt, sic
 obiurgandi sunt, vt correctos malitis quàm
 punitos, & magis à futuris peccatis eos ab-
 ducatis, quàm pro præteritis puniatis. Hinc
 pessimè agunt illi parentes, qui magis ira
 quàm ratione in filios seuiunt, & etiã cor-
 rectis implacabiles sunt. item, qui filijs suis
 maledicunt. Metuendū est, ne sæpe eorum
 maledictiones exaudiãtur à domino, in ma-
 gnam eorum & filiorum perniciem. Sapi-
 piens in prouerbijis admodum blandè eru-
 dit filium suum, sicut & Tobias & reliqui
 sancti. Verum vt nimia austeritas pusillani-
 mes, ita & æquo maior indulgentia planè
 corruptos reddit: vt pulchrè quidam hoc
 disticho dixit:

Blanda patrum segnes facit indulgētia natos.

Apera virga bonos pueros facit, atque facetos.

Qui enim à puero disciplinæ non fuerūt
 subiugati, grandiores facti non sustinent e-
 am. Prouerbum enim est (teste Sapiente)

Pro. 21. Adolescens iuxta viam suam etiam cum se-
 nuerit non recedet ab ea. Et quia hoc pec-
 catum indulgentiæ nimix valde frequens
 est in parentibus, & admodum nociuum fi-
 lijs: ideo scriptura frequenter illud detesta-
 tur. Qui parcit virgæ, ait Sapiens, odit filiū
 suum, qui autē diligit, instanter erudit. Rur-
 sum: Noli subtrahere à puero disciplinam:
 si enim percusseris eum virga, nō morietur.

Tu

BREVIS ET CATHOLICA

Tu virga percuties eum: & animam eius de inferno liberabis. Et, Qui diligit filiū suum, Ecc. 30
 assiduat illi flagella, vt lætetur in nouissimo suo, & non palpet proximorū ostia. Equus indomitus euadet durus, & filius remissus euadet præceps. Lacta filium tuum, & patientem te faciet: lude cum eo, & contristabit te. Ne corrideas illi, ne condoleas, & in nouissimo obstupescant dentes tui. Non des illi potestatem in iuuentute, & ne despicias cogitatus illius. Curua ceruicem eius in iuuentute, & tunde latera eius dum infans est: ne fortè induretur, & non credat tibi, & erit tibi dolor animæ. Inter negligentes disciplinæ filiorum, illi parentes habendi sunt, qui ex auaritia vel quauis alia causa non curant filiorum suorum pestilētem & in posterum periculosam libidinem coercere termino coniugalis affectus, quando ad viuum refecare nequeunt, aut qui pudicitiam filiorum segniter custodiunt. Ecc. 7
 Vnde Sapiens: Filij tibi sunt, erudi illos, & curua illos à pueritia illorum. Filia tibi sunt? serua corpus illarum, & non ostendas hilarem faciem tuam ad illas. Trade filiam, & grande opus feceris: & homini sensato da illam. Negligentiam paternæ in filios disciplinæ, in Heli sacerdote, iudice alioqui iusto, grauissima pœna vindicauit Deus: dum & ipse 1. reg. 4
 de sella miserè ruens, fractis ceruicibus expirauit, & posteritas eius valde afflictæ fuit: eò quòd nouerat indignè agere filios suos, & nō corripuerat eos. Et certè dixerat filijs 1. reg. 2.
 suis: Quare facitis res huiuscemodi, quas ego audio

Aug. li. 2.
 cōf. c. 3

go audio, res pessimas, ab oī populo? Nolite filij mei: non est bona fama quā ego audio, vt transgredi faciatis populum domini. Si peccauerit vir in virum, placari ei potest Deus: Si autē in dominum peccauerit vir, quis orabit pro eo? Sed non tantū verbis cum eis agere debuerat, sed & amouere eos ab officio, quod indignē administrabāt. At cōtrā: Abrahā Deū tam amicū sibi habuit, vt ei Deus sua secreta reuelaret: quia scio (inquit dominus) quōd praecepturus sit filijs suis & domui suae post se, vt custodiant viam domini, & faciant iudicium & iustitiam. At vae v̄ijs parentibus, qui non solū negligūt disciplinam filiorum, sed vt impiissima Athalia mater Ochose, filios suos ad impiē agendum impellunt, docētes eos hæresim, aut iniustē agere, aliosque decipere: onerantes eos symoniacē multis Crucifixi diuitijs, & priusquā valeant sapere, laqueis e quibus sese nunquam extricabunt, inuoluentes, aut inuitos ad monasticam religionem cogentes. Vae quoq; , vae illis, qui nullam teneræ ætati reuerentiam deferentes, ne in turpibus quidem rebus, puerorū conscientiam necant, obscœnis exemplis et verbis eos deprauantes & perdētes. Quod verò de impudicitia dicimus, idem & de alijs prauis operibus ac verbis sentiendum est.

De colendis consanguineis & conterraneis.

CAPVT XXVI.

PROPTER parentes colendi sunt etiā aui & cōsanguinei, qui videlicet ex iisdē nobiscū paren-

BREVIS ET CATHOLICA

parentibus processerūt. Vnde propter honorem eorum prohibitū est in quibusdam consanguinitatis gradibus matrimonium, & sibi mutuò succurrere præcipiuntur. Frater, inquit Sapiens, qui adiuuatur à fratre, quasi ciuitas firma: & iudicia quasi vèctes vrbium. Item alibi: In tribus placitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo & hominibus, Concordia fratrum, & amor proximorum, & vir & mulier bene sibi cōsentientes. Patriæ insuper, & conterraneis, cum quibus eodem loco nati & nutriti sumus, cultus à nobis deferendus est: Cū audissem (inquit nobilis ille Nehæmias) quod qui remanserant, & derelicti sunt de captiuitate ibi in prouincia Iudææ, in afflictione magna sunt, & in opprobrio, & murus Hierusalem dissipatus est, & portæ eius combustæ sunt igne, sedi, & fleui, & luxi diebus multis, & ieiunabam, & orabam ante faciem Dei cœli. Et iterum: Quare non mereat vultus meus, quia ciuitas domus sepulchrorū patris mei deserta est, & portæ eius combustæ sunt igni? Pessimè agunt, qui consanguineos ob paupertatem aliamve similem causam despiciunt, aut eos bonis suis spoliant, vel persequuntur. Cū Cain & Esau, iustorum fratrum persecutoribus, partem habituri sunt, qui eiusmodi sunt. Nimis, prò dolor, inoleuit neglectus consanguinitatis, vt etiam in prouerbiū vulgo abierit: fratrum quoq; gratia rara est: sicut & propemodum, per corruptionem hominis, naturale est ciues ciuibus semper inuidere.

Vnde

Pro. 18.

Eccl. 27

2. Esd. 1

ibid. 2.

Gen. 4.
Gē. 27.

Beda in 6
cap. Mar.

Mar. 6. Vnde ait Saluator : Non est propheta sine Beda a
honore, nisi in patria sua, & in domo sua, & ipsum lo
in cognatione sua. cum euā-
gelij.

De officio coniugum inter se.

CAPVT XXVII.

AD hoc præceptum quartum referuntur omnia alia mandata, quibus præcipitur, proximo aliquod officium exhiberi propter peculiarem aliquam rationem. vnde & de officio coniugum hoc loco dicendum est.

Eph. 5. Viri, ait Apostolus, diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret, mundans eam etc. rursum: Ita viri debent diligere vxores suas, vt corpora sua. Qui suam vxorem diligit, seipsum diligit. Nemo enim vnquam carnem suam odio habuit: sed nutrit, & fouet eam, sicut & Christus Ecclesiam: quia membra sumus corporis eius de carne eius, & de ossibus eius. Præcipitur igitur viro, vt vxorem suam sicut seipsum diligit, vt eam nutriat atque foueat, præbens ei scilicet victum atque amictum, & ea quæ sunt necessaria, agatque cum ea non tanquam cū famula, sed sicut cum socia. Ideo enim de latere viri facta est ex costâ viri, vt ostenderetur quia in consortium creabatur dilectionis, ne fortè si fuisset de capite facta, viro ad dominationem videretur præferenda: aut si de pedibus, ad seruitutem subijcienda: quia scilicet viro nec domina, nec ancilla est vxor, sed socia. ideo nec de capite nec de pedibus, sed latere fuerat producenda

ibidem
infra.

BREVIS ET CATHOLICA

producenda, vt iuxta se ponendâ agnosce-
 ret, quam de suo latere sumptam didicisset.
 Debent autem viri diligere vxores suas. nõ
 turpi amore, sed sicut Christus dilexit Ec-
 clesiam suam, id est, spirituali amore, ad pie-
 tatem. Debent itaque eas pios mores edo-
 cere: sicut ait alibi Apostolus, Si quid mu- 1. co. 14
 lieres discere volunt, domi viros suos inter-
 rogent. Vxor autem subiecta & obediens Ephe. 5
 debet esse viro suo sicut domino: quoniam
 vir caput est mulieris, sicut & Christus ca-
 put Ecclesiæ, ipse saluator corporis eius. &
 sicut ecclesia subiecta est Christo, ita & mu-
 lieres viris suis in omnibus. Debetque mu-
 lier timere virum, hoc est, reuereri eiq; me-
 ritò honorè deferre. Sic aliquando & san- 2. Pet. 3
 ctæ mulieres sperantes in Deo ornabant se,
 subiectæ proprijs viris, sicut Sara obediebat Gen. 18
 Abrahæ, dominum eum vocans. Debet & 1. Ti. 5
 mulier, vt Apostolus ait, materfamilias esse,
 hoc est, regere familiam, & gubernare do-
 mum suam, sicut Raguel Sarâ vxorem To- To 10.
 biæ docebat. Docere autem, mulieri non 1. Ti. 2
 permittitur, neque dominari in virum: sed
 debet esse in silentio. Adam enim primus
 formatus est, deinde Eva: & Adam non est
 seductus, mulier autem seducta in præuari-
 cationem fuit. Et si primatum habeat, con-
 traria est viro suo. Debet nihilominus viro 1. Pet. 3
 suo casta ac pia sua conuersatione exemplū
 præbere, vt etiã si impius sit, cõsideratione
 castitatis & pietatis lucrifiat, debet virū su-
 um obsecrando blandè monere, non dum
 iratus aut æbrius est, sed more prudētissime
 Abigäil,

1. re. 25. Abigãil, dum est oportunum, si quo modo tandem virum suum saluum faciat. Quòd autem animę coniugatorum, & in hac vita, & in futura sint miserrimę quia saluberrima ista præcepta Apostolica contemnuntur: utinam non esset notum quotidiana experientia. Propter vxorẽ maritus, & propter maritũ vxor debent mutuò consanguineos suos, hoc est, affines, colere: sicut Raguel Sarã docebat soceros honorare. Sæpe enim solent inter affines esse discordia atq; simulas, præcipuè verò inter socrum & nurum, quum tamen lex naturæ exigat, eos honorari & coli à se mutuò. Cæterum, quæ ad matrimonium spectant, latius sunt tractanda circa sextum præceptum & sacramentum matrimonij.

De seruis & dominis. CAP. XXVIII.

Ephe. 5. S ERUI ait Apostolus, obedite Dominis carnalibus, cum timore, & tremore in simplicitate cordis vestri, sicut Christo: nõ ad oculum seruientes quasi hominibus placentes, sed vt serui Christi, facientes voluntatem Dei, ex animo: cum bona voluntate seruientes, sicut domino, & non hominibus: scientes, quoniam vnusquisque quodcunque fecerit bonum, hoc recipiet à domino siue seruus, siue liber. Quod præceptum etiã ad eos pertinere qui prauos dominos habent, ostendit Petrus, dicens: Serui, subditi estote in õi timore dominis, non tãtũ bonis & modestis, sed etiã discolis. hæc est enim gratia, si propter Dei conscientiam sustinet

1. Pet. 2

BREVIS ET CATHOLICA

sustinet quis tristitias, patiens iniuste. Qui ergo fideles habent dominos, non contemnant quia fratres sunt, sed magis, seruiant quia fideles sunt, & dilecti, qui beneficij participes. Præter familiaria ergo vitia seruatorum, furta scilicet atq; mendacia, eorum etiã vitiũ est, inuitè & non ex animo subire debitam seruitutem: ex quo oritur muscitatio & contradictio cõtra dominum. quod prohibet Apostolus dicens: Serui dominis suis subditi sint, non contradicentes: Vbi Titũ commonet, vt per doctrinam sanam ab his qui Christiani serui sunt, istiusmodi auferat passionem. Si enim quæ Dominus imperat necesse habet seruus implere: cur hoc ipsum non cum bona faciat voluntate, sed & dominum offendat, & tandem faciat quod iu betur: maximè cum & Deus ad aquam cõtradiçtionis offensus sit? Aliud seruorum peccatum est, mandata domini nõ exequi, nisi cum ille viderit: eo autem absente, siue dum non est inquisiturus, otuari & mãdata negligere: quod Apostolus vocat, Ad oculum seruire. Denique & in hoc frequenter peccat serui, quòd ægrè ferant seruitutem, sibi que ipsis super sua conditione displiceant, quasi sententia Dei iniqua sit: contra quod Paulus admonet, vt sint sibi placentes, quòd vnusquisque quodcunque bonum fecerit, recipiet à domino, siue seruus sit, siue liber. Imò ostendit, multis seruitutem vtliorè esse libertate. Seruus vocatus es? (inquit) non sit tibi curæ: sed & si potes fieri liber, magis vttere. qui enim in Domino

Hier in 2
cap. epist
ad Titũ.

Tit. 2

Eph. 6

Eph. 6

1. Co. 7

domino vocatus est seruus, libertus est domino. Habēt serui quos imitandos sibi proponant: pudicum videlicet Ioseph & fidelem. de quo scribit Moyfes, quod creditis omnibus ei nihil nouerat dominus eius, nisi panem quo vescebatur: & Iacob, qui fidelissimè ac diutissimè seruiuit Laban. Sicut autem seruus debet domino timorem, obedientiam synceram, & fidelitatem: ita vicissim dominus seruo debet esse beneuolus & æquanimis, magisque se amabilem exhibere quàm terribilem, propensiolem ad beneficia conferenda quàm ad infligenda verbera, sicut hortatur Apostolus: Et vos domini, inquit, eadem facite illis, quod iustum scilicet & æquum est, seruis remittentes minas, scientes quod & illorum & vester dominus est in cœlis, & personarum acceptio non est apud eum. Porro prudēs dominus, prout varij sunt serui, ita vario modo eos tractabit: sicut ait Sapiens, Non lædas seruum in veritate operantem, neque mercenarium dantem animam suam. Seruus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua, non defraudes illum libertate, neq; inopè derelinquas illum. qui ipse alibi ait: Cibaria, & virga, & onus asino: panis, & disciplina, & opus seruo. Operatur in disciplina, & quærit requiescere: laxa manus illi, & quærit libertatem. Iugū & lorū curuant collū durū, & seruum inclinant operationes assiduæ. Seruo maleuolo tortura & cōpedes: mitte illum in operationem, ne vacet. multā enim malitiam docuit otiositas. in opera cōstitue

T eum

BREVIS ET CATHOLICA

eum: sic enim condecet illum. quod si non obaudierit, curua illum compedibus, & non amplifices super omnem carne. Verum sine iudicio nihil facias graue. Debet etiam dominus potissimum curam gerere, ut famuli bonæ sint fidei & vitæ. Qui enim suorum, & maximè domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior. Confidenter dicebat ille bonus paterfamilias: Non habitabit in medio domus meæ qui facit superbiam: qui loquitur iniqua, non direxit in conspectu oculorum meorum. ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat. Et pater noster Abrahamâ oēs viros domus suæ, tam vernaculos quæ emptitios & alienigenas, secum tanquam vnius religionis & fidei, pariter eodem die circumcidit: præcipiebatque domui suæ, ut custodiret viam domini.

De honorando Principe & magistratu.

CAPVT XXIX.

Quoniam Principis & magistratus officium est, tranquillitatem publicam conservare; corpora, vxores, liberos, & diuitias ab iniquis inuasoribus defendere, vtilis leges condere, suum cuique ius reddere, siue iustitiam administrare, noxios supplicio, bene meritos gratia afficere: merito, propter tam ingentia beneficia debetur eis à subditis cultus, & in primis honor: sicut Apostolus Petrus nos admonet dicens: Regem honorificate. Quocirca grauiter offendunt Deum qui principem vel magistratum contumeliis, maledictis, aut detractionibus persequuntur,

sequuntur, qui eorum sententias atq; iudicia calumniantur. Contra quæ omnia consueta vitia diligenter inuigilās lex domini: *Exo. 22.* Dijs ait, non detrahes: hoc est principibus & iudicibus populi tui non maledices. Et iterum: Non iudices contra iudicem, quoniam secundum quod iustum est, iudicat. *Eccl. 9.* sicut enim ait Iosaphat, non hominis iudicium exercent iudices, sed Domini. Debetur quoque obedientia principibus: quia videlicet Dei vicarij sunt, & quod mandat, id vice Dei præcipiunt: sicut docet *2. Pa. 19.* Apostolus, Romanis scribens: Omnis anima, inquit, potestatibus sublimioribus subdita sit, nō est enim potestas nisi à Deo. quæ autem sunt, à Deo ordinatæ sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Et iterum: Dei minister est, bene facienti, in bonum: & vindex in iram, ei qui malè agit. *Ro. 13.* Tito quoque mandat, vt admoneat Christianos principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire. Et *Tit. 3.* Apostolus Petrus inquit, Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum: siue regi, quasi præcellenti: siue ducibus tanquam ab ea missis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum: quia sic est voluntas Dei. Et ne quis imaginetur nos coram Deo nullum incurrere reatum, si clam principibus vel magistratibus leges eorum violemus: pronunciat apertè *1. Pet. 2.* Apostolus, quòd qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit, qui autem resistunt, ipsi sibi damnationē acquirunt. Ac ne id intelli-

BREVIS ET CATHOLICA

gas de ciuili damnatione, apertius subdit: Ideo (nimirum quia princeps Dei minister est & vicarius) necessitate subditi estote: non solum propter iram, hoc est, pœnâ huius temporis sed etiam propter conscientiam. Hæc autem obedientia complectitur omnia ea officia, quæ ad vtilitatem reipub. à principibus & magistratibus imperantur: vt, militare, tributa persoluere. hæc enim iustè exiguntur, tum vt stipendia laborum quos pro reipub. subeunt, tum vt necessaria ad conseruationem reipub. Vnde Christus in Euangelio: Reddite, ait, quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & Apostolus, Reddite omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. nemini quidquam debeatis, nisi vt inuicem diligatis. Verum quidem est, quod iniquis legibus regum parere non teneamur, nec iniquas impositiones soluere: vt vidua non cogitur obedire legi ciuili, ne secundo nubat ante expletum annum à morte sui prioris mariti. Attamen si certus non sit subditus, iniquam esse legem vel exactionem principis, obligatur obedire: quia non licet alteri id subtrahere, de quo dubitatur an ei debeatur. Exempli gratia: Ordo ille naturalis, mortalium paci accommodatus hoc postulat, vt suscipiendi belli autoritas atq; consilium penes principem sit: exequendi autem iussa bellica ministerium, milites debeant paci salutique communi. Vir igitur iustus, constitutus etiâ sub rege sacrilego, potest, & debet illo iubente

Vide Decretalem de secundis nuptiis duobus vltimis capit. Aug. lib. 21. cōtra Faustum cap. 75.

Mat. 23

Ro. 13

bente bellare, ciuicæ pacis ordinem seruâs: cui quod iubetur, vel nō esse cōtra Dei præceptum certum est, vel vtrum sit, certū non est. ita vt fortasse reum regem faciat iniquitas imperandi, innocentem autem militem ostendat ordo seruiendi. Imo si contingāt principes, qui tyrānicè in suas libidines expilent plebē: nihilominus propter principatum honorandi sunt. & si timeatur ex negatione tributorum reipub. perturbatio, etiam eis tributa persoluenda sunt, & impositiones iniquæ, orandusque est Deus, vt eis det sanio rem mentem. Cum autem tales contingit præesse, cogitandum tunc venit illud prophetæ Iob: Deus regnare facit hypocritā propter peccata populi. Pro meritis enim subditorum disponi vitam Præfidentium, manifestum est hinc, quod furor domini iratus est cōtra populum Israēl, eo quod incitatus fuisset Dauid ad superbè numerandum populum. Ob hoc enim peccatum peste perierunt septuaginta octo milia subditorū. Quia verò princeps pacificè gubernans populum, multum adiumenti præstat Christianæ pietati: ideo subditi debent ei peculiarem beneuolentiam, qua ardenti amore ei à Deo precentur successus faelices & verum Dei timorem, etiam si ipse sit infidelis aut prauus: Sicut Apostolus Timotheo episcopo in primis mādāt, vt hoc subditis suis proponat. Obsecro, inquit, primū oīm fieri obsecratiōes oratiōes, postulationes, gratiarū actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus qui in

Vide Anacleti
Papæ e-
pistol. 33.

Vide Au-
gu. de ci.
Dei c. 26

BREVIS ET CATHOLICA

sublimitate constituti sunt, vt quietam & tranquillam vitam agamus, in pietate & castitate. Hæc, inquit Hieremias. dicit dominus exercitiū omni transmigratori quam transtuli de Ierusalem in Babylonē: *Quærite pacem ciuitatis ad quam transmigrare vos feci: & orate pro ea ad dominum, quia in pace illius erit pax vobis.* Et Baruch: *O-
rate pro vita Nabuchodonosor Babylonis, & pro vita Balthasar filij eius, vt sint dies illorū sicut dies cœli super terrā; & vt det dominus virtutem nobis, & illuminet oculos nostros, vt viuamus sub vmbra Nabuchodonosor regis Babylonis, & sub vmbra Balthasar filij eius, & seruiamus illis multis diebus, & inueniamus gratiā in cōspectu eorū.*

De officio Principis. CAP. XXX.

Pincipis est ante omnia fundatū esse in timore Dei, sicut admonet nobilis rex: *Et nunc reges intelligite; erudimini qui iudicatis terram. Seruite domino in timore; & exultate ei cum tremore. Apprehendite disciplinam, ne quando irascatur dominus, & pereatis de via iusta. Vnde & in lege Moyfi iubebatur regi, vt omnibus diebus vitæ legeret Deuteronomiū, sumpto exēplari à sacerdotibus, vt disceret timere dominum Deū suum, & custodire præcepta Domini.* Hoc pijsimus David moriens diligentissimè filium suum admonuit. Sicut enim manifestè patuit in regibus Iuda: quādo cūq; timent dominū, & sperant in eo, diriguntur ab eo, & prosperè cū eis agitur per omnia

omnia. Et vt peculiariùs explicetur officiù principis: cauere debet sibi summopere, ne eleuetur cor eius in superbiam super fratres suos: què admodum mandat lex domini, & Sapiens eius mandatù repetens: Rectorem, inquit, te posuerunt? noli extolli: esto in illis quasi vnus ex ipsis. Sedes ducum superbiorum destruxit Deus, & sedere fecit mites pro eis. Radices gentium superbarum arefecit Deus, & plantauit humiles ex ipsis gentibus. Memoriam superbiorum perdidit Deus, & reliquit memoriam humilium sensu. Deinde ab omni intemperantia præ cæteris debet esse alienus. Vnde Salomon: Noli regibus ô Lamuel, noli regibus dare vinum: quia nullum secretum est vbi regnat ebrietas. ne fortè bibant, & obliuiscantur iudiciorum, & mutant causam filiorum pauperis. Et iterum: Væ tibi terra, cuius rex puer est, & cuius principes manè comedunt. Beata terra, cuius rex nobilis est, & cuius principes vescuntur in tempore suo, ad reficiendum, & non ad luxuriam. Et hinc Esaias propheta conqueritur de iudicibus & principibus bellatoribus: Hi quoque, inquit, præ vino nescierunt, & præ ebrietate errauerunt. Si verò tantopere præcipitur regi sobrietas, quanto magis pudicitia? sicut ait mater Salomonis regis: Ne dederis mulieribus substantiam tuam, & vias tuas ad delédos reges. Tertio, & præcipuè præcipitur à Deo principibus, vt iustitiã administrét: vti mater Salomo. ait, Aperi os tuù muto, & causis oim filiorum qui

pertranscunt. Aperi os tuum, decerne quod ^{ibidem}
iustum est, & vindica in opé & pauperem.
Et alibi: Aufer rubiginem de argento, & ^{Pro. 25.}
egredietur vas purissimum. Aufer impietate
de vultu regis, et firmabitur iustitia thronus
eius. Quamobrem, pios reges, semper
diligentes fuisse circa iudicia, ex scripturis
clarissimum est. obque neglectum aut per
uersum iudicium increpantur ad hunc mo-
dum apud Esaiam impij: Principes tui infi- ^{Esa. 1.}
deles, socij furum: omnes diligant munera,
sequuntur retributiones. Pupillo non iudi-
cant: & causa viduæ nō ingreditur ad illos.
Væ qui iustificatis impium pro muneribus, ^{Esa. 5.}
& iustitiam iusti aufertis ab eo. Væ qui cō- ^{Esa. 10.}
dunt leges: & scribētes, iniustitiam scripse-
runt, vt opprimerent in iudicio pauperes,
& vim facerent causæ humiliū populi mei:
vt essent viduæ præda eorum & pupillos
diriperent. Quid facietis in die visitationis
& calamitatis de longè venientis? ad cuius
confugietis auxilium? & vbi derelinquetis
gloriam vestram, ne incuruemini sub vincu-
lo, & cum interfectis cadatis? Regnum in- ^{Ecc. 10.}
quit Sapiens, à gente in gente transfertur,
propter iniustitias, & iniurias, & contume-
lias, & diuersos dolos. Quas virtutes si
priacipes hebeāt, tūc eos foelices dicemus.
si iusti (inquit Augustinus) imperant si in-
ter linguas sublimeriter honorantium, & ob-
sequia nimis humiliter salutantium non ex-
tolluntur, sed se homines esse meminergnt:
si suam potestatem ad Dei cultum maxime
dilatandum, maiestate eius famula faciant:
si Deum

Lib 5. de
ciuit. Dei
cap 24.

si Deum timent, diligunt, colunt: si tardius vindicant, facile ignoscunt. si eandem vindictam pro necessitate regendæ tuendæq, reipublicæ non pro saturandis inimicitarum odijs exerunt: si eandem veniam non ad impunitatem iniquitatis, sed ad spem correctionis indulgent: si quod asperè coguntur plerunque decernere, misericordiæ lenitate, & beneficiorum largitate cõpensant: si luxuria tâto eis est castigatior, quanto posset esse liberior: si malunt cupiditibus pravis, quam quibuscumque gentibus imperare. Et si hæc omnia faciunt, non propter ardorem inanis gloriæ, sed propter charitatem fœlicitatis æternæ: si pro suis peccatis, humilitatis, & miserationis, & orationis sacrificiũ, Deo suo vero immolare non negligunt. Tales Christianos imperatores dicimus esse fœlices. interim spe, postea re ipsa futuros, cum id quod expectamus aduenerit. Denique Christianorum regum est, nõ cum Herode & nobilibus eius spernere seruos Dei, neq; cum socijs Iehu prædicatores veritatis reputare insanos vel mēdaces, nec cum quinquagenarijs Ochoziæ improperare tanquam conuitium Dei seruitutem: sed contrà, honorare Dei sacerdotes, atque fouere orthodoxos doctores, amplificare muneribus Dei cultum, legesq; ferre pro veritate Christianæ fidei contra hæreses & schismata. In hoc enim reges, si Aug. cõtra Cies-
cut eis diuinitus præcipitur, Deo seruiunt con. Grã-
in quantum reges sunt, si in regno suo bona mat c. 51
iubeant, mala prohibeant, non solum quæ perti-

Luc. 23.

4 Re. 9

4 Re. 1

4 Re. 1

4 Re. 1

BREVIS ET CATHOLICA

Aug. pau
lo ante
medium
epist. 50.
quæ est
ad Beni-
facium.

Vide finē
lib. huius
authoris
de com-
muniōe
sub vna
specie.

pertinent ad humanam societatem, verum
etiam quæ ad diuinam religionem. Aliter
enim seruit quis, quia homo est; aliter, quia
etiã & rex est. Quia homo est, Deo seruit
vivendo fideliter: quia verò etiam rex est,
seruit leges iusta præcipientes & contraria
prohibentes, conuenienti vigore sancien-
do: Sicut seruiuit Ezechias, lucos & templa
idolorum, & illa excelsa quæ contra præ-
cepta Dei fuerant constructa destruendo: 4. re. 18
Sicut seruiuit Iosias, talia & ipse faciendo: 4. re. 23
Sicut seruiuit rex Niniuitarum, vniuersam
ciuitatem ad placandum dominum com-
pellendo: Sicut seruiuit Darius, idolū fran-
gendum in potestatem Danieli dando, &
inimicos eius leonibus ingerendo, man-
dando quoque vniuersis populis, vt in vni-
uerso imperio suo pauèrent Deū Danielis: Ion. 3
Sicut seruiuit Nabuchodonosor, omnes in
regno suo positos à blasphemando Deo
Ananiæ, Azariæ, & Misaëlis, lege terribili
phibendo. Sicut seruiuit Iudas Machabæus,
etiã huius rei causa declinās in terrā alieni-
genarum, vt dirueret aras eorum, & sculpti-
lia deorum ipsorum succēderet igni, 1. Ma-
cha. 5. Sicut deniq; seruiuit Artaxerxes: qui
apud Esdram sic loquitur: Omnis qui non
fecerit legem Dei tui, & legem regis dili-
genter, iudicium erit de eo, siue in mor-
tem, siue in exilium, siue in condemnatio-
nem substantiæ eius, vel certè in carcerem. 1. Ec. 7
Et continuo collaudans hanc regis ordina-
tionem scriptura: Benedictus, ait dominus
Deus patrum nostrorum, qui dedit hoc
in cor: Ibid.

in corde regis, vt glorificaret domum domini, &c.

Act. 25. Hęc exēpla secuti sunt Theodosius & alij omnes pij principes vsq; ad regē nostrum: cum contra hæreticos varias tulerūt leges. Et sanè Apostolus Paulus, dum Cælaris Romani nō Christiani poposcit auxilium, ne Iudæis traderetur, eum interimere molientibus: satis ostendit quid postea facere deberent Christi dispēsatores, quando Imperatores Christianos periclitante Ecclesia reperirent. Quis enim mente sobrius regibus Christianis dicat: Nolite curare in regno vestro, à quo tueatur vel oppugnetur Ecclesia Domini vestri: non ad vos pertineat in regno vestro, quis quid velit esse, siue religiosus, siue sacrilegus? quibus dici non potest: Non ad vos pertineat in regno vestro, quis pudicus esse velit, quis impudicus? Ob hæc tamen non est secularium Principum discernere seu iudicare de dignitate religionis: sed hoc Episcoporum est, quos dedit Christus pastores & Doctores vsque ad diem iudicij, vt iam non simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vëto doctrinæ. Sicut enim sapiens quidam rex, & inter reges facile beatissimus dicere solebat, ita & quisq; verè dixerit: Maxima dona, quæ à Deo hominibus data sunt, sacerdotij dignitatem & imperium existimaui: Illa enim, cœlestia curat & dispensat: hoc autem, legibus æquis & iustis omnia quæ in terris sunt, procurat. Valde autem mouere debet principes, imò

Ex eadē
50. Aug.
epist.
Ibidem
paulo in-
frā.

In syno-
do septi-
ma acti 3
in respō-
sio. Oriē-
talū ad
Thara-
siū: Ferè
verbis Ig-
natij ad
finē epis-
ad Smir.

Eph. 4

imò omnes superiores ad sedulò exequendum officium suum verissima sententia Sapientis: Secundum iudicem populi sic & ministri eius: & qualis rector ciuitatis, tales & inhabitantes in ea. Rex insipiens perdet populum suum, & ciuitates inhabitabuntur per prudentiam principum.

Eccl. 10

De honorandis Sacerdotibus & Pastoribus. CAPVT XXXI.

Sacerdotes & Pastores, spiritales quidam parentes sunt, per quos Deus nos regenerat, & ad æternam vitã ducit, & proinde valde honorandi sunt, sicut mandat Sapientis: In tota anima tua time dominum, & sacerdotes illius sanctifica. In omni virtute tua dilige eum qui te fecit, & ministros eius ne derelinquas. Honora Deum ex tota anima tua, & honorifica sacerdotes; Quasi diceret, Tunc propriè Deus honoratur, si sacerdotes eius honorentur: sicut scriptura docet, dum Moyses & Samuel contempti sunt, asserens non eos, sed dominum fuisse cõtemptum: sicut & Christus ait in Evangelio, Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit: Sacerdotes enim sunt legati per quos Deus loquitur, & dispensatores mysteriorum Christi. Sic, inquit Apostolus, nos estimet homo vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. & iterum: Pro Christo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos. Et ipse dominus: Sicut misit me pater, & ego mitto vos. Sed proh dolor, multi sunt sacerdotes, de

Eccl. 17

Exo. 16
1. Re. 8.

Lu. 10.

1 Co. 4

2. Co. 5

Ioã. 10

Mal. 2. tes, de quibus verum est illud Malachiæ:
 Dispergam super vultum vestrum ster-
 colennitatum vestrarum, & assumet vos se-
 cum. Vos recessistis de via, & scandalizastis
 plurimos in lege. irritum fecistis pactum
 Levi, dicit dominus exercituum. Propter
 quod & ego dedi vos cōtemptibiles, & hu-
 miles omnibus populis, sicut non seruastis
 Mat. 5. vias meas, & accepistis faciem in lege. Sic &
 illud euangelij completur in multis: Quod
 si sal euanuerit, in quo salietur? ad nihilum
 valet ultrà, nisi vt mittatur foras, & concul-
 cetur ab hominibus. Nihilominus etiã ma-
 lo sacerdoti honos est deferendus propter
 ministerium quod habet, nec sine peccato
 cōtemnitur. Vnde Apostolus Paulus, cùm
 Act. 23. ei diceretur: Summum sacerdotem Dei ma-
 ledicis, respondit; Nesciebam, fratres, quia
 princeps est sacerdotū. scriptum est enim:
 Exo 22. Principem populi tui non maledices. Do-
 minus etiam noster, ipse Iesus Christus, rex
 & iudex & Deus noster, vsque ad passionis
 diem seruauit Pontificibus & Sacerdotibus
 honorem, quamuis illi nec timorem Dei,
 nec agnitionē Christi seruassent. Nam cùm
 Mat. 8. leprosum emundassent, dixit illi: Vade, &
 Luc. 5. mōstra te sacerdoti. Humilitate ea, qua nos
 quoque esse humiles docuit, sacerdotem
 adhuc appellabat, quem sciebat esse sacri-
 legum. Item sub ictu passionis, cùm a lapam
 accepisset, & ei diceretur: Sic respondes
 Ioā. 18. pontifici? nihil ille contumeliosè loquutus
 est in personam pontificis, sed magis, inno-
 centiam suam tuitus est. Videant ergo illi
 qui

Cyprian.
 epist. 9.
 li. 3. epist.

BREVIS ET CATHOLICA

Aug. epi-
stol. 137.

qui tam facilè sacerdotibus detrahunt, maledicunt, irrident: & præcipuè illi, qui nihil aliud captant, nisi vt quisquis vel Episcopus, vel clericus, vel monachus, vel sanctimonialis ceciderit, omnes tales esse credantur, sed non posse manifestari. Et tamen ipsi, cum aliqua maritata inuenitur adultera, nec proijciunt vxores suas, nec accusant matres suas. Cùm autem de aliquibus qui sanctum nomè profitentur, aliquid criminis vel falsitatis sonuerit vel veri patuerit, instant, fatagunt, ambiunt, vt de omnibus hoc credatur. Videntur autem irrisores sacerdotum similes ijs, qui in nauicula fluctuante in medio maris cõstituti rident, & gaudent si nauclerus malè nauiculam dirigat, & in scopulos impingat: quiq̃ue præfatuitate non cogitant, quantum ex imperitia nautæ sibi immineat periculum. Tam sunt autem illi absurdi, præposter, & miseri, qui præpositorum suorum malos mores imitari eligunt, quàm per eos Domini præcepta obseruare, quàm si quisquam viator remeandum sibi esse existimet in itinere cùm viderit miliaria lapidea literis plena viam docere & non ambulare. Cur enim non potiùs, si peruenire desiderant, tales comites intueantur & consequantur, qui & viam bene demonstrant, & in ea perseuerant, atque alacriter ambulant? Non enim tales defunt, etsi multis non appareant. Non enim sic quærunt homines charitate studiosa quod prædicent ad imitatione, quomodo quærunt iniquitate suspitiosa quod

De hoc
Aug. vi-
deatur in
enarrat.
Esal. 06.

Aug. ho.
50. in hb.
quinqua-
ginta ho.

quod

quod murmurent ad deceptionem, partim non inueniēdo bonos, dum ipsi mali sunt: partim timendo inuenire, dū mali esse semper volunt.

Obediendum Episcopis. CAP. XXXII.

Sicut seculares principes vice Dei leges ferunt, & subditi propter conscientiam eis ideo parere debent: ita & praelati ecclesiastici vice Christi leges ferunt, quibus propter conscientiam Christiani obedire tenentur. quod sciens Apostolus Paulus, Corinthijs præscripsit, vt in conuentu Ecclesiæ duo duntaxat aut ad summū tres dono linguarum diuinitus præditi lingua Ecclesiæ ignota loquerentur, idque vicissim, nec nisi præsentē interprete. Et vt sciamus quanti sint faciēda mādāta Ecclesiasticorū, Apostolus de suis mandatis inquit: Si quis videtur propheta esse, aut spiritualis: cognoscat quæ scribo vobis, quia Domini sunt mandata. si quis autem ignorat, ignorabitur. Vocat nimirum sua mandata mandata Domini, non quòd Corinthij ad ea naturali lege vel diuina obligarentur, priusquam ea dedisset eis Apostolus, sed quia (sicut habet Bernardus) quicquid vice Dei præcipit homo, quod non sit tamen certum desplicere Deo, haud secus omnino accipiendum est quàm si præcipiat Deus. Quid enim interest vtrū per se, an per suos ministros, siue homines, siue angelos, hominibus innotescat suum placitū Deus? Vnde, sicut Apostolus docet

1. co. 14

Ibidē.

Sub meo
diu libel-
li de præ-
cepto &
dispensa-
tione.

docet obediendum esse principibus: ita & ait obediendum esse Ecclesie praelatis: Obedite prepositis vestris, & subiaceite eis. ipsi enim peruigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri: ut cum gaudio hoc faciant, & non gementes. Hoc enim non expedit vobis. Ideoq; iam ante multa tempora, a tota Christi Ecclesia connumeratus est haereticis Aërius: quia videlicet docebat, ecclesiasticas leges non obligare Christianos, utpote donatos libertate a Christo. Quid est, inquit, Pascha quod apud vos perficitur? Iudaicis fabulis rursus addicti estis. Non enim oportet Pascha peragere. Pascha enim nostrum immolatus est Christus. Sed neque ieiunium erit ordinatum, hæc enim Iudaica sunt, & sub iugo seruitutis. iustis enim lex non est posita, sed iniustis. Si verò omnino volo ieiunare, qualemcunque eligam diem a meipso & ieiunabo propter libertatem. Hunc secutus est sceleratus Ioannes Hus, docens quòd obedientia ecclesiastica est obedientia secundum adinventionem sacerdotum Ecclesie præter expressam authoritatem scripturæ. Sed ob hoc & multa alia, a Concilio Constantiensi & Martino quinto, gregi hæreticorum est annumeratus, & postea cum eo Martinus Lutherus, artic. 27. in bulla Leonis 10. At nihil mirum hæreticos nolle obsequi sacerdotibus, cum non aliunde hæreses oboriantur aut nascantur schismata, quam inde quòd sacerdoti Dei non obtemperatur, nec vnus in Ecclesia ad tempus sacerdos, & ad tem-

Apud E-
 piphani-
 in sua hæ-
 re-
 si, que est
 75. Vide
 & Aug.
 in lib. de
 hæresib.
 ad Quod-
 uult deũ.

Cyprian.
 li. 1. epist.
 epist. 3.

Heb. 13.

ad tempus iudex vice Christi cogitatur: cui si secundum magisteria diuina obtemperaret fraternitas vniuersa, nemo aduersum sacerdotum collegium quidquam moueret, nemo post diuinum iudicium, post populi suffragium, post coepiscoporum consensum, iudicium se iam non Episcopi, sed Dei faceret: nemo dissidio vnitatis Christi ecclesiam scinderet: nemo sibi placens ac tumens, seorsum foris nouam heresim conderet. Christus dominus in euangelio docet penes prelatos Ecclesie esse potestatem ligandi & retinendi peccata, & ab ecclesia eiciendi rebelles (qui eiectioni tanquam Ethnici & Publicani ab omnibus Christianis haberi debent) quanto magis ergo eis est potestas condendi leges toti Ecclesie utiles? Non enim legislatori minus conuenit punire quam precipere. Quantum autem peccatum sit rebellare pastoribus Ecclesie, ex Deuteronomio facile est conijcere, ubi iubetur occidi homo ille, qui superbie rit nolens obedire sacerdotis imperio pro tempore ministrantis domino Deo.

De alijs que debentur pastoribus.

CAPVT XXXIII.

DEbetur etiam sustentatio pastoribus & subditis, sicut ait Apostolus: Qui bene presunt presbyteri, duplici honore (hoc est maximo subsidio) digni habeantur: maxime qui laborant in verbo & doctrina. dicit enim scriptura: Non alligabis os boui trituranti; & dignus est operarius mercede sua:

V & Quis

Mat. 16

Ioan. 20.

Mat. 18

Deu. 17

1. Ti. 5.

Deu. 25

Mat. 10

BREVIS ET CATHOLICA

& Quis militat suis stipendijs vnquã? Quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat? Nunquid secundum hominem hæc dico? An & lex hoc non dicit? Scriptũ est enim in lege Moyfi: Nõ alligabis os bo- ui trituranti. nunquid de bobus cura est Deo? an propter nos vtiq; hoc dicit? Nam propter nos scripta sunt. quoniam debet in spe qui arat, arare: & qui triturat, in spe fructus percipiendi. Si nos vobis spiritualia seminauimus: magnum est, si nos carnalia vestra metamus? Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt edunt? & qui altario deseruiunt, cum alta- rio participant? ita & Dominus ordina- uit ijs qui euangelium annuntiãt, de euan- gelio viuere.

1. Co. 9

Deu. 25

Ro. 15.

Deu. 18

Vide cõ-
ci Matif-
conẽse 2.
ca. 5. Ma-
guntieſe
quoq; c.
38. Tribu-
riẽse ca-
none 13.
Cano 36.
Canoes
51. 52 & 53
ad quos
respicit 2
cõcil. Tu-
ronẽ c. 7
Videatur
decre. de
celebrat.
Missarũ,
cap. Presbyter: in lib. 3. Decretalium.

Iniqui igitur sunt, qui de-
cimas vel consuetas oblationes subsidiãve
alia pro sacerdotibus fundata defraudant,
aut non soluunt. Attramen ex hoc reputa-
re non debet sacerdos, laborem manuum
sibi interdictum. quinimõ admodum san-
ctè, exemplo Apostoli Pauli operabitur
manibus. imõ etiam rurale opus exerce-
re potest: vt videre est in Concilio Aga-
tensi. Et quod plus est, in Concilio Cartha-
ginensi 4. canones hi statuti sunt: Cleri-
cus quantumlibet verbo Dei eruditus, arti-
ficio victum querat. Clericus victum & ve-
stimentum sibi artificiolo vel agricultura,
absque officij sui duntaxat detrimẽto præ-
paret. Omnes clerici qui ad operãdum va-
lidi sunt, & artificiola & literas discant.

Denique

Act. 20.

1. Co. 4

Denique subditi debent beneuolentiam & seruidas orationes praelatis ecclesiasticis: sicut ait Apostolus ad Theſſalonicenses, Rogamus vos, fratres, vt noueritis eos qui laborant inter vos, & præsunt vobis in domino, & monēt vos: vt habeatis illos abundantius in charitate propter opus illorum: pacem habete cum eis. Sic & Corinthios & Philippenses & Hebræos admonet. Vnde & ipse tanquam iure suo vtens, in omnibus fere epistolis orationes subditorum pro se exigit. Pastoris misereri oportet, ait Augustinus, qui inter nos quanto in loco superiori, tãto in maiori periculo versatur. Presbyter peractis horis & infirmis visitatis, si voluerit, ad opus rurale exeat. Sacerdos enim, ait Chrysostomus, & si priam bene dispensauerit vitam, aliorum verò non cum diligentia curam habuerit, cum perniciosus in gehennam vadit.

In regula.

In 20. ca. Ioannis.

De officio sacerdotis. CAP. XXXIII.

Sacerdotem in primis decet humilitas: sicut Christus summus sacerdos primos sacerdotes docuit sui ipsius exemplo, dicens: Qui voluerit inter vos primus esse, erit vester seruus: sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animã suã in redemptionẽ pro multis. Quãobré acriter reprehendit veteres sacerdotes, dicens: Omnia opera sua faciunt vt videantur ab hominibus: dilatant enim phylacteria sua, & magnificat fimbrias, amant autẽ primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in

Humilitas.

BREVIS ET CATHOLICA

synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi.

Sobrietas.

Deinde cum primis necessaria est sacerdoti sobrietas. Vinolentos sacerdotes & Apostolus damnat, & vetus lex prohibet. Dixit dominus ad Aaron: Vinum & omne quod inebrierare potest, nō bibetis tu & filij tui, quādo intrabitis in tabernaculū testimonij, ne moriamini: quia præceptū sempiternū est in generationes vestras, & vt habeatis scientiam discernendi inter sanctū & prophanū, inter pollutum & mundum, doceatisque filios Israel omnia legitima mea. Vnde ab Esaia alijsque Prophetis acerrimè reprehēduntur sacerdotes & prophetæ seu cōcionatores ebriosi. Imò ipse dominus, in Evangelio quodammodo describēs malos sacerdotes, quos futuros præuidebat: Si, inquit, dixerit malus seruus ille: Moram facit dominus meus venire: & cœperit percutere conseruos suos: manducet autem & bibat cum ebriosis, veniet serui dominus illius in die qua non sperat, & hora qua ignorat, & diuidet eum, partēque eius ponet cum hypocritis, illic erit fletus & stridor dentiū.

Pudicitia

Multo magis autem, ab omni impudicitia alienus esse debet, mente, ore, oculis, auribus, manibus, totoque corpore oportet illū esse mundissimum, cuius officium est consecrare, tractare, tangere, Deo offerre, sumere & distribuere illud corpus, quod virgo de Spiritu sancto concepit, quod super omnes angelos est collocatum. Sacerdotes veteris legis sacrificaturi carnes animalium,

1. Tim.
Leu. 10

Esa. 18
& 56.

Mat. 14

Luc. 1.
1. Re. 11

1. Co. 7
 lium, continebant à coniugali amplexu, & cōiuges Christiani iubentur tempore orationis ab eodem abstinere: multo magis ergo sacerdos Christianus, cuius est interesse illi tremendo & mundissimo sacrificio, cui incumbit quotidie pro populo orare, omnino alienus esse debet ab omni libidine. Ut autem custodiatur castitas à sacerdote, ante omnia mulierum consortiū ei vitandum est. Nam (vt inquit Sapiens) nunquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, vt vestimenta eius nō ardeant? aut ambulare super prunas, & non comburentur plantæ eius? sic qui ingreditur ad mulierem proximi sui, nō erit mūdus cū tetigerit eā. Et alius: Cum saltatrice ne assiduus sis, nec audias illā, ne fortē pereas in efficacia illius. Virginem ne cōspicias, ne fortē scandalizeris in decōre illius. Ne des fornicarijs animā tuam in vllō, ne perdas te. Noli circūspicere in vicis ciuitatis, nec oberraueris in plateis illius. Auerte faciē tuā à muliere cōpta, & ne circūspicias spēciem alienam. propter spēciem mulieris multi perierunt; & ex hoc concupiscētia quasi ignis exardescit. Spēciē mulieris alienæ multi admirati, reprobi facti sunt. colloquium enim illius quasi ignis exardescit. Cum aliena muliere non sedeas omnino, nec accumbas cum ea super cubitum; & non alterceris cum illa in vino, ne fortē declinet cor tuum in illam, & sanguine tuo labaris in perditionē. Et iterū: Vinū & mulieres apostatate faciunt sapientes, & arguunt sensatos: & qui se iūgit fornicarijs,

Vide Innocēt. i.
 epist. i. ad
 Exuperiū
 3 cap. i.

Prou. 6

Eccl. 9

Eccl. 19

BREVIS ET CATHOLICA

erit nequam. putredo & vermes hæredita-
 buit illum, & extolletur in exemplum ma-
 ius, & tolletur de numero anima eius. Et
 rursus: Omni homini noli intendere in spe-
 cie: & in medio mulierum noli commorari.
 De vestimentis enim procedit tineas, & à
 muliere iniquitas viri. melior est enim ini-
 quitas viri, quàm mulier benefaciens. Vnde

Cano. 3.

providè magna illa synodus Nicena omni-
 bus modis interdixit, neque Episcopo, neq;
 presbytero, neque diacono, neque vlli cle-
 ricorum omnino licere subintroductâ secū
 habere mulierem, nisi fortè aut matrem aut
 sororem, aut aviam, aut amitam vel mater-
 teram, aut eas tantum, in quibus omnis quæ
 ex mulieribus est, suspitio declinatur. Et sy-
 nodus Agatensis: Presbyteri, inquit, diaco-
 nes, subdiacones, vel deinceps quibus du-
 cendi vxores licentia non est, etiam aliena-
 rum nuptiarū euitent cōiuvia: nec his cœ-
 tibus misceatur vbi amatoria cantantur &
 turpia, aut obscœni motus corporum cho-
 reis & saltationibus efferuntur: ne audi-
 tus & obtuitus sacris mysterijs deputati,
 turpium spectaculorum atque verborum
 contagione polluantur. Vnde & D. Hie-
 ronymus, in Nepotiano suo omnes cleri-
 cos erudiens: Hospitiolum tuum, inquit,
 aut rarò aut nunquam mulierum pedes te-
 rant. Omnes puellas & virgines Christi aut
 æqualiter ignora, aut æqualiter dilige. ne
 sub eodem tecto manseris; nec in præterita
 castitate cōfidas. Nec Sampson fortior, nec
 Dauide sanctior, nec Salomone potes esse
 sapien-

Cano. 28

In epist.
 ad Nepo-
 tianum.
 Pro epif-
 copo vi-
 de 2. cō-
 ci Matif-
 conē. c. 2.

contagione polluantur. Vnde & D. Hie-
 ronymus, in Nepotiano suo omnes cleri-
 cos erudiens: Hospitiolum tuum, inquit,
 aut rarò aut nunquam mulierum pedes te-
 rant. Omnes puellas & virgines Christi aut
 æqualiter ignora, aut æqualiter dilige. ne
 sub eodem tecto manseris; nec in præterita
 castitate cōfidas. Nec Sampson fortior, nec
 Dauide sanctior, nec Salomone potes esse
 sapien-

sapiētior. Memento semper, quòd paradisi colonū de possessione sua mulier eiecerit. Ægrotanti tibi, quilibet sanctus frater assistat, & germana, vel mater, aut probaræ quælibet apud omnes fidei. Quòd si huiusmodi non fuerint consanguinitatis castimonixq; personæ, multas anus nutrit Ecclesia, quæ & officiū præbeant, & beneficiū accipiant ministrando, vt infirmitas quoq; tua fructū habeat eleemosynæ. Scio quosdā cõualuisse corpore, & animo ægrotare cepisse. Periculosè tibi ministrat, cuius vultum frequenter attendis. Si propter officium clericatus, aut vidua à te visitatur, aut virgo, nunquam domum solus introeas, talesq; habeto socios, quorum contubernio non infameris. Si lector, si acolytus, si psalter te sequitur, non ornentur veste, sed moribus: nec calamistro crispent comas, sed pudicitia habitu polliceatur. Solus cū sola secretò & absq; arbitro vel teste non sedeas. Si familiarius est aliquid loquendum, habet nutricem maiorem domus, virginem, viduam, vel maritatam. Non est tam inhumana, vt nullum præter te habeat, cui se audeat credere. Caueto omnes suspiciones, & quicquid probabiliter fingi potest. Ne fingatur autē, deuita. Crebra munuscula, & sudariola, & fasciolas, & vestes ori applicatas, ac degustatos cibos, blādasq; & dulcēs literulas sanctus amor non habet. Mel meum, lumen meum, meū desiderium, omnes delicias & lepóres, & risu dignas vrbانيتates, & cæteras ineptias amatorū in co-

BREVIS ET CATHOLICA

mœdijs erubescimus, in seculi hominibus detestamur: quanto magis in monachis & clericis, quorum & sacerdotium proposito, & propositum ornatur sacerdotio. Deinde ad custodiam castitatis omnino necessaria est abstinentia atque sobrietas: sicut ait Apostolus, Noli inebriari vino, in quo est luxuria. Venter enim mero æstuās citò depumat in libidines. Noë ad vnius horę ebrietatem nudat femora sua, quę per sexcentos annos sobrietate contexerat. Loth per temulentiam nesciēs libidini miscet incestū: & quę Sodoma nō vicerat, vina vicerūt. Vbi cūq; saturitas atq; ebrietas fuerint, ibi libido dominatur. Specta ventrem & genitalia: pro qualitate vitiorum, ordo membrorum. Vicina sunt membra loco sicut vitio. Nunquam ego, inquit Hieronymus, ebriū castū putabo: qui etsi vino confopitus dormierit, tamen potuit peccare per vinum.

Tertiò necessarium est ei qui seriò castitatē custodire cupit, vt omne vitet otium, seseq; in primis studio sanctarū scripturarū occupet. Nunquā, inquit Hieronymus, de manu & oculis tuis recedat liber, discatur psalterium ad verbum, oratio sine intermissione, vigil sensus, nec vanis cogitationibus patens. Corpus pariter & animus tendatur ad Dominum. Iram vince patientia. Ama scientiam scripturarum, & carnis vitia non amabis. Nec vacet mens tua varijs perturbationibus. quę si pectori infederint, dominabuntur tui, & te deduceent ad delictum maximum. Facito aliquid operis, vt te
semper.

Hiero. in
epist. ad
Oceanū:
cuius ini-
tiū: Nun-
quam fili
Oceane.
Idē in r.
cap epist.
ad Titū.

In epist.
ad Rusti-
cum.

Eph. 5.

Gen. 9

Gen 19

semper diabolus inueniat occupatum : vel
fiscellam texeiunco , vel canistrum lentis
plecte viminibus : sarriatur humus , areolæ
æquo limite diuidantur : in quibus cum o-
lerum iacta fuerint semina , vel plantæ per
ordinem positæ , aquæ ducantur irriguæ.

Inserantur infructuosæ arbores , vel gemi-
nis , vel furculis : vt paruo post tempore , la-
boris tui dulcia poma decerpas. Apum fa-
bricare aluearia. Texantur & lina capien-
dis piscibus. scribantur libri ; vt & manus o-
peretur cibum , & animus lectione sature-
tur. In desiderijs est omnis otiosus. Operis
tui pensum persoluas. lassus ad stratum ve-
nias , ambulansque dormites , & necdum ex-
pleto somno surgere compellaris. Domino
psallas. Tantis negotijs occupatus , nullis
vacabis cogitationibus : & dum ab alio trá-
sis ad aliud , opusq; succedit operi , illud so-
lùm mente tenebis , quod agere compelle-
ris , de nimio somno vitando , & de habitu
pudico. Ægyptiorum monasteria hûc mo-
rem tenent , vt nullum absque operis labo-
re suscipiant , non tam propter victus neces-
sitate , quàm propter animæ salutem. Ne
vagetur perniciosis cogitationibus mens ,
& instar fornicantis Hierusalem , omni trá-
seunti diuaricet pedes suos. Imò nec tunc
quidē , cum cibus sumitur , animus omnino
relaxandus est. Vnde ordinatum est à san-
ctis Patribus , vt in mensa sacerdotum sacra
lectio recitetur : Pro reuerentia Dei & sa-
cerdotû (inquit Toletana tertia synodus)
id constituimus , vt quia solent crebrò men-
sis otiosæ

Idē pau-
lò infrà.

Ibid. pau-
lò antè
Idipsum
indicat &
alibi fa-
ctum cõ-
cili Aga-
thense. c.
36.
Vide Gre-
goriũ in
episto. ad
Natalē.
Can. 7.

Vt in mē
sa episco
pi id fiat,
cōstituit
Remēsis
synodus
cap. 17 &
Euse. Pa-
pa epif. 1
In epi. ad
Eustochi-
um de cu-
stodi. vir-
ginitatis

sis otiosæ fabulæ interponi, in omni sacer-
dotali conuiuio lectio diuinarum scriptu-
rarū misceatur. Per hoc enim & animæ ædi-
ficantur ad bonū, & fabulæ non necessariæ
prohibētur, Quarto pro castitate custo-
dienda prorsus necessum est, incidētes tur-
pes cogitationes statim præscindere: ne si
diu mente teneantur, ad consensus ruinam
hominem infirmū deducant. Nolo ait Hie-
ronymus, sinas cogitationē crescere. Nihil
in te Babylonicum, nihil cōfusionis adoles-
cat. Dum paruus est hostis, interfice. ne-
quitia, ne zizania cescāt, elidatur in semine.
Audi psalmistam, dicētem: Filia Babylonis psa. 136
misera. Beatus qui retribuet tibi retributio-
nem tuā. Beatus qui tenebit, & allidet par-
uulos tuos ad petram. Quia enim impossi-
bile est, in sensum hominis non irruere in-
natum medullarum calorem, ille laudatur,
ille prædicatur beatus, qui vt cœperit cogi-
tare sordida, statim interficit cogitatus, & al-
lidit ad petram: Petra autem Christus est.
Denique præcipuum est, summeq; necessa-
rium & optimum castitatis tutamē, feruida
& frequens oratio, humilis & deuota vir-
ginei corporis Christi sumptio: sicut ait scri-
ptura, Omnis qui petit, accipit. Illi capiūt Luc. 11.
Mat. 19
Sap. 8.
verbum hoc (quòd non expediat nubere)
quibus datum est. Vnde Sapiēs: Vt, inquit,
sciui quoniā aliter nō posū esse cōtinēs, nisi
Deus det, & hoc ipsum erat summa sapien-
tia, scire cuius esset hoc donum adij domi-
num, & deprecatus sum illum ex totis præ-
cordijs meis. Et Ecclesiasticus sic orabat: Eccl. 13
Aufer

Aufer à me ventris concupiscentias, & concubitus concupiscentiæ ne apprehendant me: & animæ irreuerenti, & infrunitæ ne tradas me. Sicut & Dauid castitatem flagitabat, dicens: Proba me domine, & tenta me: vre renes meos, & cor meum.

Pfal. 25

Pfal. 50

Psa. 118

& , Cor mundum crea in me Deus & spiritum rectum innoua in visceribus meis. & , Confige clauis timore tuo carnes meas; à iudicijs enim tuis timui. Corpus autem

Christi, absque coitu & semine viri de virgine conceptum, spiritu mundiciæ plenissimum, calore spiritus sancti exsiccat fontes libidinis. Ipsum est frumentum electorum verè bonum: sanguis eius verè pul-

Hic in epitaphio Lucini & Betici.

Zac. 9.

Pro. 9.

ibid.

chrum vinum est; quod, iuxta Zachariam, germinat virgines: sicut corporale vinum impudicos facit. Ad quod inuitat nos æterna sapientia: Venite, inquit, comedite panem meum, & bibite vinum quod miscui vobis: Sicut meretrix vecordibus loquitur, dicens: aquæ furtiæ dulciores sunt. panis absconditus suauior.

Porro proprium sacerdotis officium est, Deo gratias agere, & ei immolare gratissimum laudis sacrificium, corpus & sanguinem mediatoris, pro beneficio redemptionis sibi totique populo collato: orare feruentur Deum, & ei sacrificare eundem mediatorem crucifixum, pro suis & populi peccatis, pro sanatione animæ suæ & totius populi.

Propriū :
Sacerdotis officium.

Acto. 6

Vnde Apostoli describentes officium suum: Nos, inquit, orationi, et ministerio verbi

BREVIS ET CATHOLICA

verbi instantes erimus. Et Apostolus Paulus: Omnis pontifex inquit, ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in ijs quæ sunt ad Deum: vt offerat dona & sacrificia pro peccatis. qui condolere possit ijs qui ignorant & errant: quoniam & ipse circûdatus est infirmitate. & propterea debet, quemadmodum pro populo, ita etiam pro semetipso offerre pro peccatis. Cùm, ait, Celestinus pōtifex, sanctarum plebium præsules mandata sibi met legatione fungantur, apud diuinam clementiam humani generis agunt causam, & tota secum congemiscente Ecclesia postulant & precatur, vt infidelibus donetur fides, vt idololatræ ab impietatis suæ liberentur erroribus, vt Iudæis, ablato cordis velamine, lux veritatis appareat, vt hæretici, catholicæ fidei perceptione recipiscant, vt scismatici spiritum rediuiuæ charitatis accipiant, vt lapsis pœnitentiæ remedium conferatur, vt denique cathecumenis, ad regenerationis sacramentum perductis, cœlestis misericordiæ aula referetur. Hæc autem non perfunctoriè, neque inaniter à domino peti, rerum ipsarum monstrat effectus. quandoquidem ex omni errorum genere plurimos Deus dignatur attrahere, quos, erutos de potestate tenebrarum, transferat in regnum filij charitatis suæ, & ex vasis iræ faciat vasa misericordiæ. Quod adeo totum diuini operis esse sentitur, vt hæc efficienti Deo gratiarum semper actio, laudisque confessio, pro illuminatione talium, vel correctione referatur

Heb. 5.

Celest. 1.
epistolæ
primæ c.
11.

2. Co. 3.

Colo. 1
Rom. 9

ratur. Similiter, pro regeneratorum quotidianis peccatis veniam, utque incrementa probabilium studiorum accipiāt & ad finē usque in illis perseverent, precari sacerdotes sacrificio non cessant. Et sanè non parvæ efficacitæ esse orationem & benedictionem sacerdotalem, ostēdit scriptura ubi ait:

Nū. 6. Locutus est dominus ad Moysen, dicens, Loquere Aaron & filijs eius, Sic benedicetis filijs Israēl, & dicetis eis, Benedicat tibi dominus, & custodiat te. Ostendat dominus faciem suam tibi, & misereatur tui. Cōvertat Dominus vultum suum ad te, & det tibi pacem. Inuocabuntque nomen meum super filios Israēl, & ego benedicam eis.

Grauitur itaque peccant ij sacerdotes, qui nec gratias agunt Deo, nec orant pro se & populo, quique etiam non legitimè impediti, rarò sacrificant, qui nec horas canonicas quidem deuotè persoluūt, aut qui perfunctoriè tantū, nō verè & ex animo, in sacrificijs, precibus, & laudibus Dei occupantur. De qualibus conqueritur dominus per

Am 6. prophetam Amos: Sicut Dauid, inquiring, putauerunt se habere vasa canticum, bibentes vinum in psalms, & optimo vnguento delibuti: & nihil patiebātur super contritione Ioseph. Quapropter, nunc migrabunt in capite transmigrantium, & auferetur factio

Eze. 21. lasciuientium. & per Ezechielem: Non ascendistis, inquit, ex aduerso, neque opposuistis murum pro domo Israēl: ut staretis in prelio in die domini. Et quæsiui de eis virum qui interponeret sepem, & staret oppositus

Eze. 22. contra

BREVIS ET CATHOLICA

contra me pro terra, ne dissiparem eam: & non inueni. De talibus & in euangelio inquit dominus: Hypocritæ, bene prophetauit de vobis Esaias dicens: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè est à me. Et iterum: Scribæ deuorant domos viduarum simulantes longam orationem. Hi accipient damnationem maiorem. Denique Sacerdotis est, sancta conuersatione sua omnes, quibuscum cõuersatur, ad piam vitam prouocare: quemadmodum præscribit Apostolus Timotheo: Exemplũ esto fidelium in verbo, in conuersatione, in charitate, in fide, in castitate. sicut & de bobus Levitis veteris testamēti dicit Malachias: Pactum meum, inquit dominus, fuit cū Leui vitæ & pacis: & dedi ei timorẽ, & timuit me, & à facie nominis mei pauebat. Lex veritatis fuit in ore eius, & iniquitas nõ est inuenta in labijs eius. In pace & in æquitate ambulauit mecũ: & multos auertit ab iniquitate. At de impijs, contrà ait: Vos autẽ recessistis de via, & scandalizastis plurimos in lege. Detestandi sunt ergo, qui vt hominum leuissimi, canes ad venádum, aut accipitres, aut huiusmodi res habēt, Quos cõdigna pœna ferit con. Agathen. cap. 35.

De pastoribus. CAP. XXXV.

A summo pastore exigebat Christus, vt præ cæteris discipulis se diligeret, eamque dilectionem erga Christi oues ostenderet, diligenter illas pascendo. exigebat vt se sequeretur, ponendo scilicet animã suam

Mat. 15
Esa. 29.

Luc. 20

1. Ti. 4.

Mala. 2

Ioã. vi.

Ioa. 10. pro ouibus suis; sicut ipse Christus bonus
 pastor animã suã posuit pro ouib' suis. De-
 bet igitur pastor præ cæteris, plebẽ sibi cre-
 ditam diligere, proque salute eius peculiari-
 us sollicitus esse, orando & sacrificando: de
 quibus functionibus iã diximus. Præterea,
 diligenter & promptè, hilariter & benignè
 debet omnibus sacramenta administrare.
 præcipuè verò, sanam doctrinam proponere:
 idque omnibus modis, qui saluti omniũ
 expedierint. Nam ipse est seruus constitu-
 tus à domino super familiam domini, vt det
 ei cibum in tẽpore, vt vigilet super eã quo
 quisq; iniũcto sibi operi desudet. Vnde Ma-
 lachias: Labia sacerdotis, inquit, custodient
 scientiam, & legẽ requirẽt ex ore eius: quia
 angelus domini exercituũ est. Vnde etiam
 Apost. in actis dicunt: Non est æquum, nos
 relinquere verbũ Dei, & ministrare mẽsis:
 sed nos orationi & ministerio verbi instan-
 tes erimus. Quam obrem terribiliter in Ti-
 mothæo suo adiurat Aposto. omnes pasto-
 res: Testificor, inquit, coram Deo & Iesu
 Christo, qui iudicaturus est viuos & mortu-
 os, p̄ aduẽtũ ipsi', & regnũ eius: prædicaver-
 bũ, in ista opportunè, importuè: argue, obse-
 cra, increpa, in omni patientia & doctrina.
 Vigila, in omnibus labora, opus fac euange-
 listæ, ministerium tuum imple. Ideo de se in
 hac parte loquens: Vẽ mihi est si non euan-
 gelizauero. 1. Cor. 9. Vnde rectè Nicolaus
 primus. d. 43 c. fin. Episcopis, inquit, dispẽ-
 satio cœlestis seminis iniuncta est: vẽ si non
 sparserint, vã si tacuerint, sicut vas electiõis
 formidat

Contra
 oĩm pe-
 nẽ in hac
 re defe-
 ctũ epis-
 copo, qui
 nec sacri-
 ficare etc.
 sunt soli-
 citi, sed
 p̄ suffra-
 ganeos i-
 p̄ta episc.
 peragunt
 munia,
 est ca. 24
 syno. sub
 Adriano
 2 pro de-
 positõe
 Photij co-
 act. &
 antè Da-
 mas' pri-
 mus in e-
 p̄i. 4. vbi
 de Core-
 piscopis
 agit. pul-
 chẽ eos
 taxauit.

Luc. 12

Mal. 2

Acto. 6

1. Ti 4

BREVIS ET CATHOLICA

formidat & clamat. Imò requirit Apосто-^{Tic. 1.}
 lus, vt episcopus non tantùm potens sit
 nos exhortari in doctrina sana, sed etiam,
 eos qui contradicunt conuincere, & sanam
 doctrinam etiam commendare alijs fide-^{2. Tic. 2.}
 libus hominibus, qui idonei sint etiam alios
 docere. Vsq̄ue ad eò autem Pastoris est ver-
 bum Dei proponere, & peccantes arguere,
 vt dominus dicat ad Ezechielem propheta-<sup>Ezechie-
& 33.</sup>
 tam: fili hominis, speculatorem dedi te do-
 mui Israel. audiens ergo ex ore meo sermo-
 nem, annuntiabis eis ex me. Si me dicente
 ad impium, Impie, morte morieris: nō fue-
 ris locutus vt se custodiat impius à via sua:
 ipse impius in iniquitate sua morietur, san-
 guinem autem eius de manu tua requiram.
 Si autem annuntiâte te ad impium vt à vijs
 suis conuertatur, non fuerit conuersus à via
 sua: ipse in iniquitate sua morietur: porro
 tu animam tuam liberaſti. Sed & si conuer-^{Ezechie-}
 sus iustus à sua iustitia sua fuerit, & fecerit
 iniquitatem: ponam offendiculum coram
 eo, ipse morietur: quia non annuntiasti ei,
 in peccato suo morietur, & non erunt in
 memoria iustitię eius quas fecit: sanguinem
 verò eius de manu tua requiram. Si autem
 tu annuntiaueris iusto vt nō peccet iustus,
 & ille nō peccauerit: viuens viuet quia an-
 nuntiasti ei, & tu animam tuam liberaſti.
 Hęc verò intelligi etiam de pastoribus no-
 ui testamēti, docet Apostolus, dum eorum
 officium explicans ait: Ipsi peruigilant qua-^{Heb. 13.}
 si rationem pro animabus vestris reddituri.
 Grauius ergo peccant illi pastores, qui po-
 pulo

Vide Pro-
 sperū. ca.
 20. & 21.
 libr. 1. de
 vita con-
 templat.

Esa. 56. pulo suo verbum Dei non proponūt. de qualibus Esaias: Omnes bestię agri venite ad deuorādum, vniuersę bestię saltus. Speculatores eius cęci omnes, nescierunt vniuersi: canes muti non valentes latrare videntes vana, dormientes & amantes somnia, & canes impudentissimi nescierunt saturitatem. ipsi pastores ignorauerunt intelligentiam: omnes in viam suam declinauerunt, vnusquisque ad avaritiam suam ā summo vsque ad nouissimum. Venite sumamus vinum, & impleamur ebrietate: & erit sicut hodie, sic & cras, & multo amplius. Hos & Augustinus notat, dum dicit nihil esse in hac vita & maximē (inquit) hoc tempore: (Quid diceret de nostro tempore?) facilius & letius, & hominibus acceptabilius, Episcopi aut pręsbiteri aut diaconi officio, si perfunctoriē atque adulatoriē res agatur: sed nihil apud Deum miserius, & tristius, & dānabilius. item, nihil esse in hac vita, & maxime hoc tempore difficilius, laboriosius, periculosius, Episcopi aut pręsbiteri aut diaconi officio: sed apud Deum, nihil beatius: si eo modo militetur quo non Imperator iubet. Et quia hoc ministerium periculocissimum iudicauī (subdit ibidem) hinc erant illę lachrimę, quas me fundere ordinationis meę tempore (scilicet in pręsbiterum) nonnulli fratres animaduertunt. Hinc sancti illi pastores, Gregorius Nazianzenus, Nicolaus, Martinus, Chrysostomus, Basilius, Ambrosius, Gregor. Magnus, valde exhorruerunt curam pastoralem. Vnde

In epist.
148. ad
Valeriū

lem. Vnde & librum scripsit Gregor. quem Pastoralem vocavit: in quo difficultates regiminis animarum aperit (quæ præsertim consistunt in prædicando & admonendo) & artem artium esse docet, regimen animarum. Nec est quòd causemur, illorum sanctorum tempore ecclesiam fuisse defendendam contra Paganos, hæreticos, schismaticos: ac propterea non immeritò eos curam pastoralem fugisse: Nunc autem, ecclesiam firmiter esse plantatam: ideoq; facilem esse provinciam pascendi oves Christi. Imò iam plurimè reliquie paganismi, hereses, schismata inualescunt, iam periculù falsorù fratrum, hoc est, simulatorum Christianorum, nimium exiguum orbis partem adhuc in fide sanam obtinuit: tantum non interemi, dissolutio disciplinae. Quænam autem tanti mali causa? nisi, sicut dicit Saluator, quòd dormientibus hominibus (hoc est, Ecclesiarum prælatis) venit inimicus Christi diabo. & superfeminat in Ecclesia Christi zizania. Nec putare debent sacerdotes, sese ab annuntiando verbo Dei excusatos, quia Religiosi mendicantes hoc agunt. Horum enim sermones non tantam vim & auctoritatè, ac Pastoris, habent; tùm quòd ipsi non sint ordinarij pastores, tum quòd à populo satis gravato ordinarijs decimis & oblationibus soluedis, adhuc prætereà petentes vitæ subsidium, facile iudicantur verbù Dei gratia terrenorum acquirendorum annuntiare: Vt taceam eos quadam humana timiditate nõ audere interdù eorum à quibus hac parte dependet, scelera

Vide
quodlibet
ticà que.
Iacobi
Latomi.

Mat. 13

scelera annuntiare. Prætereo quoq; facile proponi plebi friuola, curiosa, superflua, nedicâ falsa: dū quiuis ad id muneris admittūtur. rursus, quod magnates & nobiles pauperū fraterculorū dicta irrident, veluti aniles fabulas: à quibus, si maiores prælati annuntiarēt verbum Dei magni reputaretur, quod à tantis diceretur. Deniq; & ipsi maiores pastores, cum magno fructu Ecclesię, cogentur multa solitudine seruare vitę disciplinā, ne illis à populo obijceretur: Me dice, cura te ipsum: et, Qui alium doces, te ipsum non doces? Nūc, prō dolor, lacrimabilis quærela boni pastoris cōpletur: Messis quidem multa, operarij autem pauci. In quæ verba Gregorius magnus: Ad messem multā, inquit, operarij pauci sunt (quod si ne graui loqui mœrore nō possumus) quia & si sunt qui bona audiant, desunt qui dicant. Ecce, mūdus sacerdotibus plenus est: sed tamen in messe Dei rarus valde inuenitur operator. quia officium quidē sacerdotale suscipimus, sed opus officij non implemus. Peccant igitur illi pastores, qui se temporalium rerum gubernationi inuoluunt, propter quam verbum Dei non prædicant: cūm Apost. doceant æquū non esse, vt quò seruiatur mensis pauperū, relinquatur verbum Dei. Agenda (inquit Bernardus pontifici) domus tuæ, per alium facies: At is si fidelis non fuerit, fraudabit: si non fuerit prudens, fraudabitur. Quærendus proinde fidelis, & prudēs, quem constituas supra familiam tuam: & huic danda au-

Homi. 17
habita in
conuētū
pastorū.

Post me-
dū lib. 4
de confi-
deratiōe,

Luc. 4.
Rom. 2.
Mat. 9.

Act. 6.

thoritas & facultas vt agat pro libitu. Tu illi habeas fidem, vacas tibi & ecclesie Dei. Si quominus, aut fidelis inueniatur, aut prudens, fideli potius committendum. quam si idoneus non reperitur, minus fidelem sustinere potius consulo, quam te immergere labyrintho huic. Memento saluatorem, Iudam œconomum habuisse. Mirares. Satis superque Episcopi ad manum habent quibus animas credant: & cui suas committant facultatulas, non inueniunt: optimi videlicet æstimatores rerum, qui magnam de minimis, paruam aut nullam de maximis curam gerant. Sed, vt liquidò datur intelligi, patientius ferimus Christi iacturam, quam nostram. Quotidianas expensas quotidianò recipimus scrutinio, & continua dominici gregis detrimenta nescimus. De pretio escharum, & numero panum, cum ministris quotidiana discussio est: rara admodum cum presbyteris celebratur collatio de peccatis populorù. Cadit asina, & est qui subleuet eam. Perit anima, & nemo est qui reputet. Nec mirum cum nec nostros quidem assiduos sentiamus defectus Riuus qua fluit, cauat terram, sic discursus temporalium conscientiam i odit. Desunt & illi pastores suo officio, qui neglectis euangelicis et propheticis literis, legibus, vel medicinæ dant operam. Vnde prohibetur hoc eis omnibus, sub pœna excommunicationis. Similiter & illi suo officio desunt, qui se occupant legendis libris Gentilium. De quo legitur in concilio Carthaginensi quarto: Episcopus gen-

Lib. 7. de
cretal ti-
tulo: Ne
clerici
vel mo-
nachi se-
cularib⁹
negotiis
se immis-
ceant. ca.
Super spe-
cula.
Can. 16.

pus gentilium libros non legat : hæretico-
 rum autem pro necessitate & tempore. Pe-
 ius autem agunt illi pastores, qui falsam do-
 ctrinam tradunt : quales sunt hæretici, &
 imperiti quidam catholici. De qualibus di-
 cit dominus per Esaiam: Væ qui dicitis ma-
 lum bonum, & bonum malum; ponentes
 tenebras lucem, & lucē tenebras: ponentes
 amarū in dulce, & dulce in amarum. Et per
 Ezechielem: Violabant me ad populum
 meum propter pugillū hordei & fragmen
 panis, vt interfecerent animas quæ non
 moriuntur, & viuificarent animas quæ non
 viuunt, mentientes populo meo credenti
 mendacijs. Pro eo quòd mœrere fecistis
 cor iusti mendaciter, quem ego non con-
 tristauit: & confortastis manus impij, vt nō
 reuerteretur à via sua mala, & viueret pro-
 pterea vana non videbitis, & diuinationes
 nō diuinabitis amplius. His adiungēdi sunt
 illi pastores, qui orthodoxos prædicatores
 & doctores à vera doctrina propagāda im-
 pediunt seu cohibēt. De qualibus Amos in-
 quit: Suscitauit de filijs vestris in prophetas
 & prophetis mādabatis, dicētes, ne prophe-
 tetis. Itē per Esa. Populus ad iracūdiā pro-
 uocans est, & filij mendaces, filij nolētes au-
 dire legem Dei, qui dicunt videntibus, No-
 lite videre: & Aspiciētibus, Nolite aspicere
 nobis ea quæ recta sunt, loquimini nobis
 placentia, videte nobis errores, auferte à me
 viam, declinate à me semitam, cesset à facie
 nostra sanctus Israel. Quid verò ad hæc re-
 medij? Rogate, ait Christus, dominū me-

BREVIS ET CATHOLICA

sis. vt mittet operarios in messem suam. alioqui, nisi scilicet dominus cito mittat fideles pastores, valde formidandum est, ne sicut à Iudæis ablatum est regnum Dei, quia Mat. 21 ædificatores (hoc est, pastores eorum reprobarunt lapidem angularem Christum: ita & à nobis auferatur regnum Dei: quem admodum etiam ab Orientali Ecclesia ablatum videmus. timédum, ne quod Hieremias dixit ad Hierusalem propter corporalem desolationem, nobis dicatur ob spiritalem: Cui comparabo te? Vel cui assimilabo te filia Hierusalem? cui exæquabo te, & consolabor te virgo filia Sion? magna est enim, velut mare, contritio tua: quis medebitur tibi? Prophe. tui viderūt tibi falsa & stulta: nec aperiebant iniquitatem tuam, vt te ad pœnitentiã prouocarēt. viderūt autē tibi assumptiones falsas & eiectiones. Thre. 1

Quid religiosi debeant suo preposito.

CAPVT XXXVI.

EX suprâ dictis satis manifestum est, religiosos debere suo Superiori honorem & obedientiam. Sicut enim aiunt Benedictus & Bernardus, de Patribus monasteriorum loquentes: Obediētia quæ maioribus exhibetur, Deo præbetur: quia vice Dei præcipiunt, quod præcipiunt. Verū in quibus obedire debeāt considerandum est. De hac re sic habet Bernar. Quisq; professus in quouis genere salutiferæ vitæ, nec ultra obedientiæ legem cogendus, nec citrà est inhibendus, quàm sua ipsius videtur cõplecti professio

Non pro
 cul ab ini
 tio li. de
 præcepto
 & dispen
 satione.

professio. Ergo prælatus iussio vel prohibitio non prætereat terminos professionis. Nec ultra extendi potest, nec cõtrahi citrà. Nil me prælatus prohibeat horumque promissi, nec plus exigat quàm promissi. Vota mea nec augeat sine mea voluntate, nec minuatur sine certa necessitate. Necessitas quippe non habet legem, & ob hoc excusat dispensationem. Alioquin & absq; necessitate remissio voti, non dispensatio, sed prævaricatio est: & restrictio contra voluntatem, murmur est, nõ profectus. Ponat ergo præpositi metá obedientiæ subiectorũ ex votis labiorum ipsorum, non suorũ desideriorũ: monentes eos, nõ cogentes ad celsiora: cõdescendentes eis cum necesse fuerit, ad remissiora, nõ cadentes cum eis. Cõmunis autem professio religiosorũ ferè omnium cõsistit in voto seu promissione obedientiæ secundũ regulã Aug. vel Bene. vel alicuius similium sanctorũ Patrũ. Oportet igitur eũ qui, præfixã ex regula sibi scire mensurã: & sic demũ sua imperia moderari circa id solũ, quod rectũ esse cõstiterit: nec quodlibet rectũ, sed hoc tãtũ quod Aug. Ben. vel alius pater, cui regulã q̄s pfessus est, instituit, aut certè quod sit secundũ quod instituit. Sic se quippe habet professio: Promitto nõ quidẽ regulã sed obediẽtiã circa regulã, talem vel talẽ. Secundũ regulã autẽ patris alicuius nõ solũ id esse dicitur, quod in regula exprimitur, sed etiã quod necessariũ vel ferè necessariũ est ad implẽdũ quod regula mandat. Exẽpli gratia, Regula præcipit castitatem.

Commu
nis pro-
fessio re-
ligiosorũ

Bernard.
ibidẽ pau-
lo antè.

BREVIS ET CATHOLICA

Si igitur pro castitate seruanda huic profes-
 so necesse sit, vt nunquam adsit tali mulie-
 ri, debeat ille obedire p̄lato hoc iudicāti
 et mādāti, vt scilicet nūquā adsit illi mulieri:
 quia mandatur illi hoc secundum regulam,
 Bernard. Pro qualitate autem mandatorum, est qua-
 eodē. lib. litas culpæ transgredientium : maioribus
 quippe maior, minoribus minor opera no-
 stra & cura debetur. de quorū etiam contē-
 ptu iuxta eandem considerationē, grauior
 leuiorue offensa cōtrahitur. Porrō maiora
 minoraq; mandata dixerim, secundū quod
 maius minūve velle constiterit ipsum qui
 p̄cipit, siue hominē, siue Deū. Est, verbi
 gratia, mandatū, Non furaberis. & est man-
 datum, Omni petenti te, da: vtrunq; quidē
 magnum, quoniā vtrunq; diuinum : sed de
 non furando maius. Quis enim nesciat æ-
 quissimo Deo non æquē displicere tenaces
 atq; fures? & quia de duobus malis plūs ve-
 lit, nos tenere nostra, quā tollere aliena : &
 ita minūs peccare qui non tribuit sua, q̄ qui
 nō sua furatur? Sed in mandatis hominum
 rara equalitas inuenitur, cū pro variis ne-
 cessitatibus vel vtilitatibus agendorū, iniū-
 gentiū affectio varietur, quōdq; putauerint
 rectius vel cōmodius, hoc ampliūs cupiāt et
 exigant obseruari. Clarissimē autē explicāt
 p̄lati, se summē aliquid velle, dū id man-
 dant in virtute sanctæ obediētiae, quale mā-
 datū nunquā sine mortali peccato negligi-
 tur : sicut nec vllū superiorū mandatū siue
 verbo sit expressū, siue aliter subdito inno-
 tuerit (dū fortē p̄latus ob quosdā rebelles
 non

Mar-
 ro
 Luc. 6.

non audet expressè proponere) Hæc est enim generalis regula vniuersorū quæ per se aut propter se , nec bona nec mala sunt aut diuina institutione , aut propria cuiusq; professione fixa non sunt, vt non iussa quidem , licitè vtrunlibet vel admittantur vel omittantur: iussa verò, sine culpa nō negligentur , sine crimine non contemnantur Vbique enim & culpabilis neglectus, & contemptus damnabilis est. Differunt autem, quòd neglectus quidem lāguor inertix est, contemptus verò superbix tumor. Porrò contemptus in omni specie mandatorum pari pondere grauis , & communiter damnabilis est. neglectus autem in fixis grauior, tolerabilior in mobilibus mandatis. Quis enim nesciat vnum detractionis verbum quantum etiam innumeris verbis otiosis præponderet ad delictum meritumq; damnationis? Quid ita? Videlicet quia discretio est in mandatis, consequenter & in culpis: vt maiorum grauior, leuiorq; minorum censeatur transgressio mandatorum. Sed mandantium non ita. Siue enim Deus, siue

Nota.

homo vicarius Dei mēdatum quodcunque tradiderit, pari profecto obsequendum est cura, pari reuerentia reuerendum : vbi tamen Deo contraria non præcipit homo. Nihilominus, si quis nō solum præceptum violet vel contemnat, sed & præcipientem reiiciat: pro dignitate præcipientis, erit & culpæ grauitas. Grauius est enim Deū contēnere, quā hominē. Simili modo, prout varia sunt mādata Regulæ & statutorum, ita &

Bernard.
ibidem.

ita & culpæ grauitas variatur, vbi contigerit mandata non seruari. Necessitatem enim seruandi regulam Patrumque statuta, sua cuique facit in promittendo voluntas. Non enim audiendi sunt, qui putant regulas sanctorum Patrum, statutaque nihil præcipere: sicut nec illi, qui putant omnis præcepti violationem esse crimen, siue peccatum mortale. Nam, vt exempli causa dicamus, Augustinus dicit expresse, se ea præcipere, quæ in regula continentur: & concludens regulam, Vbi, inquit, sibi quicumque vestrum videt aliquid deesse (de his scilicet quæ in regula scripta sunt) doleat de præterito, caueat à futuro, orans vt & debitum dimittatur, & in tentationem non inducatur. Absit enim, vt August. doceat orantes Deum ridere Deum, pro eo petendo veniam quod non est peccatum. Non tamen ideo omnium in regula positorum violatio peccatum mortale est. Mortale quidem peccatum est, occultè aliquid accipere, & rem sibi collatam celare præpositum, siue nolle rem aliquam esse in præpositi potestate vt ille eam redigat in rem communem (hoc est enim contra præcipuum & maxime notabile regulæ præceptum, quo præcipitur vt omnia sint communia. Vnde & regula talem, qui celat rem sibi collatam, tanquam furem condemnandum dicit: Sicut & concilium Lateranense vniuersos religiosos qui peculium habuerint, nisi fuerit eis ab abbate pro iniuncta administratione permissum, à comunione remouet altaris; & cum peculio morien-

Lib. 2. de
cre. rit. de
statu mo
nacho. &
cano, ca.
Mona.

moriētes, ab ecclesiastica sepultura omniq; oblatione quæ pro Christianis fieri solet) at non cōtinuò peccatū mortale cōmittit, qui extra statutam horam petat codicem, vel aliquantulum in cibo excedat. Nec illi audiendi sunt, qui putant præcepta prælatorum, vel statuta sanctorum patrum nō obligare subditos, ita vt si ea non seruent nulli peccato nec veniali quidem, propterea coram Deo obnoxij sint. Eadem enim impudentia dicant, contra Christum & Apostolum, nec eos qui statutas à potestate ciuili vel ecclesiastica, leges violant, coram Deo reos esse. Ne tamen nihil omnino videantur tribuere prælatis, dicunt eorum præcepta obligare ad pœnam, non ad culpam: noua videlicet adinventionem, vt is puniatur, qui nihil peccauit: cum vtrunque sit legis officium & præcipere & præceptum violantes punire. Sed his omisis audiamus potius Romanos Pontifices, qui dicunt, regulari obseruantia hominem astringi ad abstinentias, ad quas alij Christiani non sunt astricti: qui dicunt, ad obseruanda statuta Patrum (exempli causa, Præmonstratensium) etiam ecclesiasticis censuris subditos compellendos. imò Pontifices multa præscribunt religiosis, ad quæ vtique obligant eos.

Audiamus potius Benedictum & Bernardum similesque Patres, qui exactè graues & leues culpas à se mutuò distinguunt. Dominus noster Iesus Christus in Euangelio malos Sacerdotes, Scribas, &

Phari-

chus. &
Cu ad ad
monast.

Statuta
prælatorū
subditos in cō
scientia
obligare,
&c.

De hoc,
cap. 21. su
pra fol.
In decre.
de obser-
ua. iesun.
cap. expli
cari.

Vide epi-
stol. Pōti-
ficis præ-
fixā statu-
tis præ-
mōstratē
siū. & ca.
Cum ad
monast.

BREVIS ET CATHOLICA

Pharisæos, ferè semper hypocritas nominat: quia videlicet cum iplo vitæ suæ officio, habitu, & professione, nihil aliud ostentarent quàm insignem pietatem, ea tamen non suberat: ideoquè tota vita eorum erat simulatio.

At illi qui docent statuta superiorum ad pœnam obligare, non ad culpam, docent religiosos vitam hypocriticam: videlicet ita se coram oculis præpositorum gerere, tanquam omnia præcepta obseruarent. rursus, intereà dum præpositi conspectum efugerint, liberè & absque vllò metu peccati quoduis præceptum audacter violare: Quasi scilicet non satis facilè religiosi omnibus externis protestantes sanctitatem, declinarent in hypocrisim, nisi eiusce vitij doctores & defensores haberent.

Vide 30. partem summæ Antonini tit. 16. c. 1. in fine parag. vltimo.

Verum quidem est, quosdam prælatos (vt, ordinis Prædicatorum) dicere: Volumus constitutiones nostras (leuiiores nimium) non obligare ad culpam, sed ad pœnam: sed Ioânes Dominici Cardinalis, primus reformator ordinis Prædicatorum in Italia, & Antoninus eundem ordinem professus, docent id hoc sensu intelligendum (quod scilicet leuiora statuta non obligant ad culpam, sed ad pœnâ) quia videlicet qui ista leuiora se prætergressum comperit, & de hoc dolet, petens à Deo deuotè veniam, proponens post hac cauere, & patièter tolerat punitionem monasticam, liberatur ab eo peccato veniali, quod cômisit leuis statuti neglectu; aut, quia ea statuta intelli-

guntur

guntur mādare vel obseruationē aliquam, vel pœnæ taxatæ sufferentiam in humilitatem & patientiam, humilitatis causa.

De præposito religiosorū, CAP. XXXVII.

Q Vicquid de religiosis dicitur, id de se dictum agnoscat eorum prælatus: cum & ipse religionis voto obstrictus sit. imò diligentius quàm cæteri in obseruatione totius regulæ & statutorum se exercere debet: tum quia ipse in maiori est periculo & castitatis perdendæ, propter cōuersationem cum extraneis, & vitio proprietatis peccandi, propter temporalium dispensationem ei creditam, & obedientiæ penitus negligendæ, quia superior est omnibus: tum quia ipse pietate vitæ & obseruantia regulari omnibus suis fratribus exemplar esse debet. Nonne, inquit Bernardus, regularis ipsa professio, qua se iunior subdit spō- Lib. antè citato.
te priori, equè alligat & priorem? Communis equidem pacti pari reor vtrūque necessitate teneri, fieriq; duos per vnus sponsionē alterutrū debitores: fidelis curæ vnum, alterum humilis obediētæ. Non debet autē putare præpositus se pro libitu suo posse secum dispensare super obseruatione regulæ & statutorum, Regulæ enim sanctorum Basilij, Augustini, Benedicti, necnon authenticæ canones, & si qua sunt alia eccle- Bernard. ibidē.
siastica instituta dignæ authoritatis, quoniam à sanctis tradita sunt, sancita stabiliter perseverant, nec omnino cuius subiectorum ea aliquo modo variare vel mutare
conce-

BREVIS ET CATHOLICA

conceditur. Quia tamen ab hominibus, etiã per homines loco & officio illis canonica electione succedentes, licitè interdum innoxieque pro causis personis, locis, & temporibus dispensantur: vbi sanè qui hæc legit, attendat me cautè non dicere, ea posse vel ab istis leuiter pro voluntate mutari, sed ex ratione fideliter dispensari. Quandiu enim charitati militant, immobiliter fixa sunt, mutariq; omnino ne ab ipsis quidem præpositis sine offensa possunt. Vnde & Papa Gelasius: Vbi, ait, necessitas non est, inconuertibilia maneat Patrum sanctorum decreta. Leo quoq; Papa: Vbi, inquit, necessitas non est, nullo modo sanctorum Patrum instituta violentur. Et infert: Vbi ergo necessitas fuerit ad vtilitatem Ecclesiæ, qui potestatem habet, ea dispenset. ex necessitate enim fit mutatio legis. Primò igitur quicquid de spiritualibus (verbi causa, charitate, humilitate, mansuetudine, cæterisque virtutibus) in ipsa regula traditum est, in manu Abbatis nequaquam relinquitur. Deinde reliqua pars quæ in corporalibus constat obseruantijs, ne ipsa quidem in eius ita voluntate posita est, vt eiusdem deseruiat voluntati, sed magis charitati. Neque enim Abbas supra regulam est, cui semel & ipse spontanea se professione submisit. Interdum quidem regulæ litera cedit pro tempore charitati, cum ratio necessitatis vel charitatis exegerit: absit tamen vt hominis cuiuspiam subdatur voluntati. Super fratrum sanè transgressiones, non

Idem in
fra.

nes, non super Patrum traditiones constituitur qui Abbas eligitur, mādatorum cultor, & vltor vitiorum.

De præceptoribus & senibus honorandis.

CAPVT XXXVIII.

EXimiam gratiam debemus præceptoribus nostris: qui nos disciplinis excolendo refingunt, & quasi denuo pariunt, ac tanquam ex bestijs homines nos faciūt. Sed ex hæcenus dictis satis manifestum est quid illis debeatur: sicut etiam & hoc, quòd cui libet benefactori debemus esse grati. Imò sic honore parentum delectatur Deus, vt ipsam etiam senum canitiem, quia paternæ dignitatis quandam imaginem præ se fert, nobis velit esse venerabilem. Vnde in Leuitico mandat: Coram cano capite con-surge, & honora personam senis: & time Dominum Deum tuum. ego sum Dominus. Quod dictum de ijs senibus intellige, qui aperta malitia vitæ honorem senectutis debitum non impediunt. De qualibus scriptum est: A senioribus egressa est iniquitas. & qualium vni dicebat puer Daniel: Inueterate dierum malorum nunc venerunt peccata tua. In his habet locum illud Sapientis: Et si quidè lōgæ vitæ erunt, in nihilum computabuntur, & sine honore erit nouissima senectus illorū. Senectus enim venerabilis est, nō diuturna, neq; annorum numero cōputata. cani autē sunt sensus hominis; & ætas senectutis, vita immaculata. Et Ecclesiasticus: Tres species odit anima mea,

Leu. 19

Dan. 13

Ibidē.

Sap. 3.

Sap. 4.

Ecl. 25

BREVIS ET CATHOLICA

mea, & aggrauor valde animæ illorū. Pauperem superbū: & diuitem mēdacem: & senem fatuum & insensatum. at de venerandis senibus subdit: Quàm speciosum canitiei iudiciū, & presbyteris cognoscere consilium? Quàm speciosa veteranis sapientia, & gloriosus intellectus, & consilium? Corona senum multa peritia; & gloria illorum timor Dei.

De quinto Præcepto.

Non occides. CAPVT I.

Exo 20

Inter nocumenta quæ possunt proximo inferri, rectè proximo loco prohibetur nocumentum summum, quo videlicet ipse proximus è medio tollitur: & dicitur, Non occides: hoc est, non occide, siue non occidas. Manichæorū autem deliramentis remotis, cū legimus, Non occides: propterea non accipimus hoc dictum esse de frutetis, quia nullus est eis sensus: de quibus dixit Dominus, Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & vniuersa ligna quæ habent in semetipsis sementem generis sui, vt sint vobis in escam, etc. nec de animalibus irrationalibus, volatilibus, natatilibus, * ambulatilibus, * ambulatilibus, reptilibus: quia nulla nobis ratione sociantur, quam non eis datum est nobiscum habere communem: vnde iustissima ordinatione creatoris & vita & mors eorum nostris vsibus subditur: dicente domino

Aug ca. 20. lib. 1. de ci. Dei

* ambulatilibus,

Gen. 1.

mino

Gen. 9. mino Noë, Omne quod mouetur & uiuit, erit uobis in cibum : quasi olera uirentia tradidi uobis omnia : restat ut de homine intelligamus, quod dictum est, Non occides. Iniustitiæ tamen aliquousque simile est, iumenta occidere, uel crudeliter tractare sine causa: indeque etiam quodammodo crudelis fit homo homini. Quâobré Dominus in Propheta Iona dicit, se parcere ciuitati etiâ propter iumenta: Et in Deuteronomio: Non ligabis, inquit, os bouis * triturantis in * terentis area fruges tuas. Et Salomô : Nouit iustus, inquit, iumentorum suorum animas: viscera autem impiorum crudelia.

Nemini licere seipsum occidere.

CAPVT II.

NUsq̄quam in sanctis canonicisque libris nobis diuinitus præceptum permissum uel reperiri potest, ut uel ipsius adipiscendę immortalitatis, uel ullius carendi cauendę uel mali causa, nobismetipsis necem inferamus. Nam & prohibitos nos esse intelligendum est, ubi lex ait: Non occides: præsertim quia non adiecit, Proximum tuum: sicut falsum testimonium cum uetaret: Falsum, inquit, testimonium nõ dices aduersus proximum tuum. Nec ideo tamen si aduersus seipsum quisquam falsum testimonium dixerit, ab hoc crimine se putauerit alienum: quoniam regulam diligendi proximum à semetipso dilector accepit: quandoquidẽ scriptum est, Diliges proximum tuum sicut teipsum. Hoc igitur dicimus, hoc asserimus, hoc modis omnibus

Aug. de ciui. Dei, l. 1. c. 20
Vide eundem lib. de patientia ca. 12.

Eiusd. lib. cap. 26.

Y appro-

BREVIS ET CATHOLICA

Idē ibid.
cap. 18.

Cap. 17.
ibidem.

approbamus, neminē spontaneā mortē sibi inferre debere, velut fugiēdo molestias tēporales, ne incidat in perpetuas: neminem propter alienā peccata, ne hoc ipso incipiat habere grauissimū propriū, quē nō polluebat alienum: neminem propter sua peccata præterita, propter quæ magis hac vita opus est, vt possint pœnitendo sanari: neminem, velut desiderio vitę melioris, quę post mortem speratur: quia reos suæ mortis, melior post mortē vita non suscipit: neminē, ne in peccatā irruat eisq; consentiat: quia nō sunt faciēda peccata certa, vt euadamus incerta: non sunt faciēda mala, vt eueniant bona:

Licere auctoritate Dei hominem occidere. CAPVT III.

Eodē lib.
cap. 21. Et
epist. 61.
nullis au
tē iubēti-
bus, &c.
* non

* impe-
rio,
Vide In-
no. 1. epi-
stol. 3. c. 3.

Dicitur quidem nullo excepto, Non occides hominem: quasdā verò exceptiones ipsa diuina fecit auctoritas, vt * liceat hominē occidi: sed, his exceptis quos Deus occidi iubet, siue data lege, siue ad personā pro tēpore expressa iussione. Non autē ipse occidit, qui ministerium debet iubenti, sicut adminiculum gladius est vtēti. Et ideo nequaquā contra hoc præceptum fecerūt, quo dictum est, Non occides, qui Deo auctore bella gesserunt, aut personam gerētis publicæ potestatis, secūdam eius leges, hoc est, iustissimæ rationis * imperium, scelerosos morte punierunt. quales, tanquam vice Dei fungentes, commendat Apostolus, dicens: Principes nō sunt timori boni operis, sed mali. Vis autē nō timere potestatem?

Bonum

Ro. 13.

Bonum fac, & habebis laudem ex illa. Dei enim minister est tibi in bonū. Si autē malum feceris, time. nō enim sine causa gladiū portat. Dei enim minister est, vindex in irā, ei qui malum agit. Et Abraham non solum non est culpatus crudelitatis crimine, verum etiam laudatus est nomine pietatis, quōd voluit filium nequaquā sceleratē, sed obediēter occidere. Nec Sampson aliter excusatur, quōd seipsum cum hostibus ruina domus oppressit: nisi quia spiritus latenter hoc iusserat, qui per illum miracula faciebat. His igitur exceptis, quos vel lex iusta generaliter, vel ipse fons iustitiæ Deus specialiter occidi iubet, quisquis hominem vel seipsum, vel quemlibet occiderit, homicidij crimine innectitur.

Aug. ibi-
dem.

Iudici licere tantum malefactores occidere. CAPVT IIIII.

Exo. 23] Non fontem, inquit dominus, & iustum non occides: quia auersor impium. Nec quemlibet malefactorem licitum est occidere, sed eū tantum, qui recto & publico iudicio malefactor esse deprehēditur. In ore duorum aut triū testiū, inquit Dominus, peribit qui interficietur. Nemo occidatur vno contra se dicēte testimoniū. Non stabit testis vnus cōtra alterum, quicquid illud peccati & facinoris fuerit: sed in ore duorum aut trium testium stabit omne verbū. Recta itaq; erat Romanorum consuetudo, qui nemini ob gratiam dabant aliquē hominē vt periret, priusquam is qui accusatus erat præsentes

BREVIS ET CATHOLICA

haberet accusatores, locumque defendendi accepisset ad abluenda crimina quæ ei obijciebantur. Vnde & Pilatus, Romanæ præses potestatis, rectè recusauit Christum cōdēnare sine causæ cognitione, etsi Pōtīfices, Scribæ, Pharisei & senatores siue seniores plebis palàm testarentur Christum esse malefactorē dignumque qui interficeretur.

Ioā. 18.

Qui malefactores sint occidendi.

CAPVT V.

Sicut medicus illud membrum tantum præcidit à corpore, per quod totus homo certum incurrit mortis periculum: ita ij occidendi sunt à principe, qui non sibi tantum nocent, sed & pacem reipub. totius conturbant: vt sunt latrones, homicide, fures: & in vnaquaque reipub. quos leges occidi iubent. Pro varietate regionum & populi variatur cōmunitatis turbatio & tranquillitas. Ideò etiam non eadem vbique leges de occidendis malefactoribus. In Iudæa fur capitali supplicio non puniebatur, sed adulter: nunc apud plerosque Christianos fur legitimè occiditur, non adulter.

Exo. 23
Deu. 24

Hæreticos legitimè occidi. CAP. VI.

Nullo autē pacto à turbatoribus reipub. eximendi sunt hæretici: imò tãto magis cōmunitatē turbāt, quãto concordia populi in vera religione, præstantior est pace politica: & quanto concordia ciuili melius per veram religionem quàm citra eam custoditur. Nullum enim odium sæuius aut exitia-

exitius est, quàm quod ex religione di-
 uersa atq; falsa procedit: quia sola vera re-
 ligio inimicos diligere nouit. Vnde in vete-
 ri lege & Iudæus idololatra, & propheta
 suadens alterius Dei cultum, etiam si aliàs
 multa verè prædixisset, iubebatur occidi. &
 ciuitas Israëlitica, quæ alieni Dei cultum
 suscepisset, cum omni suppellestile, quan-
 tūuis pretiosa & vtili, funditus erat deleda-
 ta.

Deu. 13
& 17.

Deu 17

Et si quis, etiam in ipsius legis difficilibus &
 subtilibus quæstionibus, nolisset sacerdo-
 tis supremi audire sententiam, etsi sacerdos
 ille gladij corporalis non haberet potesta-
 tem, iudici tamen mandabatur vt talem oc-
 cideret: quanquam iudex ille difficiles legis
 quæstiones definire nequiret, verum etiam
 ipse sacerdotem audire deberet. Si tunc
 ij, qui iudicio sacerdotis de difficultati-
 bus circa legem obortis parère volebant,
 turbatores populi censebantur: quâto ma-
 gis, qui nunc coruscante Christi euangelio
 à catholica fide deficiunt, & hominum ad-
 inuenta sequuntur, reipub. perturbatores
 habendi sunt? Proinde Christianorum Re-
 gum est, morte eos punire, omniaq; eorum
 scripta, etiam quæ vtilia sunt, in authorum
 talium detestationem æterna obliuione ob-

Nota.

literare: atque hac ratione Christo seruire,
 inquâto reges sunt, nempe potestate gla-
 dij sui gloriam eius defendendo: sicut, lau-
 dante scriptura, fecerunt Nabuchodono-
 sor, Darius, & Artaxerxes: sicut antè dictū
 est. Propterea ait Cōcilium Anthiocenū: Si
 quis presbyter aut diaconus episcopū pro-

Pag. 148

Dan. 3.
Dan 14
1. Efd. 7

BREVIS ET CATHOLICA

prium contemnēs, se ab Ecclesia sequeſtrauit, & ſeorſum colligens altare cōſtituit, & commonenti epiſcopo nō acquieuerit, nec cōſentire vel obedire voluerit ſemel & iterum conuocanti, hic damnetur omnimodo, nec vltrā remedium conſequatur, quia ſuam recipere non poteſt dignitatē. Quod ſi Eccleſiam conturbare & ſolicitare perſiſtat, tanquam ſeditioſus per poteſtates exterarum opprimatur, cano. 5.

Poſſe quemlibet ſe ſuaq; defendere contra inuaſorem, etiam ſi mors inuaſoris inde ſequatur. C A P. V I I.

SECUNDUM iura ciuilia vim vi repellere licet, cum moderamine inculpatæ tutelæ. Quam ſententiam confirmat etiam lex diuina, vel potiùs, eam prior ſtatuit, quæ de fure nocturno ſic dicit: Si effringens fur domum ſiue ſuffodiens fuerit inuentus, & accepto vulnere mortuus fuerit, percuſſor non erit reus ſanguinis. At de diurno fure ad hunc modum loquitur: Quod ſi orto ſole hoc fecerit, homicidium perpetrabit, & ipſe morietur: quia videlicet non eſt tutela inculpara, qua quis claro die furem occidit. Poteſt enim multis alijs modis quis auertere furem diurnum, quàm eum occidendo. Vnde Petrus (ait Cyrillus) gladium habuit? quia ſecundum legem gladio ſe defendere licebat: idcirco gladium quoque ferre licebat. Vnde ſi Chriſtus vi multitudinis inuitus ad necem traheretur:

Idē ff. ad
l. Aquil.
l. 4.

Lib. II. in
Ioā. c. 35.

Exo. 22

Ibidē.

traheretur, omni modo fortassis debuissent illum discipuli defendere. Verum quia Christus, ut mortem solueret, mortem libenter subiit, propterea Christus sequendus erat necessario, & rectè de Petro se volente defendere, dixit, Qui acceperit gladium, gladio peribit: hoc est, dignus est qui gladio pereat. Hinc Augustinus: Qui, inquit, repelluntur aliquo terrore, ne male faciant, etiam ipsis aliquid fortasse præstatur. Hinc autem dictum est, Non resistamus malo: ne nos vindicta delectet, quæ alieno malo animû pascit, non ut correctio-nem hominum negligamus. Vnde nec reus est mortis alienæ, qui cû suæ possessioni murum circumduxerit, aliquis ex ipso ruens percussus intereat. Neq; enim reus est Christianus, si bos eius aliquê feriêdo, vel equus calcê iaciendo aliquê occidat, aut ideo non debêt Christianorû boues habere cornua, aut equus vngulas, aut dêtes canis. Aut vero quoniam Apostolus Paulus satègit, ut in Tribuni notitiam perferretur, insidias sibi à quibusdam perditis præparari, & ob hoc deductores accepit armatos, si in illa arma scelerati homines incidissent, Paulus in effusione sanguinis eorum, suum crimen agnosceret, absit ut ea quæ propter bonum ac licitum facimus aut habemus, si quid per hæc præter nostram voluntatem cuiquam mali acciderit, nobis imputetur. Alioquin nec ferramenta domestica & agrestia sunt habenda, ne quis eis vel se, vel alterum interimat: nec arbor, aut

Ad Publi
colâ epi-
stol. 154.

Aug. epi-
stola 50.
Neq; eni
& aposto-
lus, etc.

BREVIS ET CATHOLICA

restis, ne quis se inde suspēdat : nec fenestra
 faciēda est, ne per hanc se quisque præci-
 pitet. Quid plura commemorem, cum ea
 commemoranda finire non possim? Quid
 enim est in vsu hominum bono ac licito,
 vnde non possit etiam pernicies irrogari?
 Hæc Aug. qui etsi tantum de ijs expressè lo-
 quatur defensorijs instrumentis, quæ ho-
 minem etiam quiescentem defendūt : idem
 tamen iudicium est de ijs, per quæ homo ip-
 se se defendit: vt est eiaculatio bombardæ,
 vel vibratio siue infixio gladij. Hæc enim
 omnia ad hoc tantum adhibentur, vt hostis
 terreatur territūsq; auertatur à sceleris pa-
 tratione, vnde homo tandem saluus libere-
 tur. Et nemo inde moritur, nisi qui praua
 sua voluntate vltro se in illa iniicit, quæ al-
 ter pro sua defensione licitè parauit. Atta-
 men, hæc tantum de ijs dicta sint, qui aliud
 non quærunt, quam se suauē tueri, nequa-
 quam inuasorem occisuri, si qua alia ratio-
 ne sua tueri possent: dolētes admodum, in-
 uasorem in mortem suā irruere. Nam si quis
 quia vidit aliū se velle occidere, vindictam
 quærat, & tanquam quoddam bonū eligat
 inuasoris necem, vt videlicet hoc modo vi-
 tam suam conseruet (sicut infirmus libeter
 sumit amaram potionē quò vitam seruet)
 hic vere alterius vitam inuadit, & per vin-
 dictā occidit: quod priuata autoritate ne-
 quaquam licet. Ideoq; recte dicit Augusti-
 nus: De occidendis hominibus ne ab eis
 quisque occidatur, non mihi placet con-
 silium, nisi forte sit miles, aut publica
 functio.

Citata iā
 epistola.

functione teneatur, vt non pro se hoc faciat, sed pro alijs, vel ciuitate, vbi etiam ipse est accepta legitima potestate, si eius congruit personæ. Quia verò difficilimè & rarissimè homo iniquè ab alio inuasus, mansuetudinem, patientiam & dilectionem erga proximum ita seruat, vt non ex ira petat mortem inimici sui tanquam suum quoddam bonum, sed vt solam sui defensionem: deinde, quia rarò admodum adhibetur omne aliud remedium, quod citra necem inuasoris adhiberi posset: Augustinus loquens de talibus, quales ferè omnes sunt, qui eligunt alienam vitam perdere pro rebus suis, dicit, apud secretissimam diuinæ providentiæ legem illos peccato non esse liberos, qui pro rebus quas cõtemnere oportet, & quas inuiti possumus amittere, humana cæde polluti sunt. Et iterum: Consulta æterna lege, innuit, reperio non debuisse hominem ab illo, qui nullam ordinatam potestatem gerebat, quanuis iniuriosum & improbum occidi. Sicut & in Enchirid. dicit peccatum esse sua iudicio repetere. loquitur enim de ijs, quales ferè sunt omnes, qui multa cum ira & indignatione per iudicem sua repetunt. alioqui, epistola. 5. quæ est ad Marcellinum, docet quomodo quis rectè, sine omni peccato, id posset facere.

Lib. 1. de
lib. ar. c. 5

Contra
Faust. li.
22 ca. 70

Enchiri.
cap. 78.

De bello CAP. VIII.

EX his iam euasit manifestum, iustum esse bellum, non solum defensiuum, quo exercitus aliquis qui iniquè inuadit aliena propellitur,

propellitur, sed etiam vindicatum, quo princeps populum aliquem ob scelera punit: quale fuit diuinitus mandatum Israelitis, contra Chanaanæos: quale voluerunt inire filij Israel aduersus tribum Ruben, Gad, dimidiamque Manasse, quos putabant ad falsos Deos deflexisse: quale Deus præcepit vndecim tribubus aduersum tribum Benjamin gerere, propter stupratam uxorem Leuitæ. De qualibus bellis scribit in hæc verba Augustinus: Iusta bella definiuntur, quæ viciscuntur iniurias, si qua gens vel ciuitas, quæ bello petenda est, vel vindicare neglexerit, quod à suis improbè factum est, vel reddere quod per iniuriam ablatum est. Sicut autem interest quibus

Deut. 7

Ios. 12

Iud. 19

Quest. 10
lib. 4. super Iosue

Idè contra Faustum lib. 22. ca. 75

Sic Aug. de regno: Remota iustitia, quid tunc regna nisi magna latrocinia c. 4. lib. 4. de ciuitate Dei.

causis bella gerantur, ita & quibus auctoribus. Ordo enim ille naturalis, mortalium paci accommodatus, hoc postulat, ut suscipiendi belli auctoritas atque consilium penes principem sit: exequendi autem iusta bellica ministerium, milites debeant paci salutique communi. Si autem in bello vel desit publica auctoritas, vel iusta bellica causa, non iustum bellum, sed merum erit latrocinium. Naturali autem illo ordine hoc etiam fit, ut vir iustus, si fortè sub rege etià sacrilego militet, rectè possit illo iubente bellare, ciuicæ pacis ordinem seruans: cui quod iubetur, vel non esse contra Dei præceptum certum est, vel vtrum sit, certum non est: ita ut fortasse reum regem faciat iniquitas imperandi, innocentem autem militem ostendat ordo seruiendi. Quæ Aug. verba de viro

de viro iusto militante tantum loquuntur, de quo eo qui ad obediendum principi est obligatus. Proinde, locum non habent in ijs militibus, qui solam pecuniam quaerunt, parati seruire tam in iniquo bello quam in iusto: neq; in his, qui, quum omnino dubium sit, num iustum sit bellum, incuriose se ad militandum offerunt, cum Principi obligati non sint. Tum enim hi citra necessitatem periculo iniustitiae sese temere committunt. Sed locum habent praedicta D. Aug. verba in subditis principis, alijsve eius seruituti addictis: qui cum astringantur Principi obedire tanquam superiori suo, debent praesumere eum iuste agere, donec contrarium eis aperte constiterit. Et ut paucis absoluaemus, quod dicere volumus de bello: Nocendi cupiditas, vlciscendi crudelitas, impacatus atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & si qua similia, haec sunt quae in bello iure culpantur: quae plerumque ita culpantur, ut etiam iure puniantur. Aduersus violentiam resistentium, siue Deo siue aliquo legitimo imperio iubente, gerenda ipsa bella suscipiuntur a bonis, cum in eo rerum humanarum ordine inueniuntur, ubi eos vel iubere tale aliquid, vel in talibus obedire, iuste ordo ipse costringit. Alioquin, Io. cum ad eum baptizandi milites veniret, dicentes, & nos quid faciemus? responderet eis: Arma abiicite, militiam istam deserite, neminem percutite, vulnerate, posternite neminem. Sed quia sciebat eos, cum haec militando facerent, non esse homicidas, sed ministros legis & non ultores iniuriarum suarum, sed

Ex Aug.
contra
Fau li. 22
cap. 74.

Vide Au-
gust. etia
epist. 207

Luc. 3.

BREVIS ET CATHOLICA

sed salutis publicæ defensores, respōdit eis: Neminem concusseritis, nulli calumniam feceritis, sufficiat vobis stipendium vestrū. Et dominus Iesus Christus hoc stipendium iubet reddi Cæsari, quod Ioannes dicit sufficere militi: Reddite inquit, Cæsari quæ Cæsaris sunt. Ad hoc enim tributa præstantur, vt propter bella necessario militi stipendium præbeatur. Meritò & illius Cēturionis, dicentis: Et ego sum sub potestate constitutus, habēs sub me milites, & dico huic: Vade, & vadit: & alij, Veni, & venit: & seruo meo, fac hoc, & facit, fidem laudauit, nō illius militiæ desertionem imperauit. Mirabitur fortè quispiam, Ioannem Baptistam non exegisse à militibus, vt Deum nō blasphemarent: quum hoc vitium militibus sit nimis familiare: imò nobiles consueuerint ludibrio habere sacerdotes aliosq; Dei seruos, instar sociorum Iehu, qui de filio prophetæ ab Heliseo ad Iehu misso, dicebant: Quid venit insanus iste ad te? Falsum est quod locutus est. vnde & Herodes cum exercitu suo spreuit Saluatorem, & illusit indutum veste candida. Mirabitur item & de stupro (quod etiā militibus admodum familiare est) nihil eum dixisse: sed sciendum quòd loquebatur militibus vtcunq; bonis, iam timore iudicij Dei grauiter ad pœnitentiam preculsis: quibus proinde sufficebat dicere vt sibi ab ijs cauerent peccatis, quæ etiam nobiles, & qui in numero militū boni videntur, pro paruis habent. alioqui, grauius de inçestu etiam Herodē corripuit.

De in-

Mat. 22

Mat. 23

4. reg. 9

Luc. 11

Mat. 14

De infanticidis. CAP. IX.

Homicidæ sunt illæ mulieres, imò paricidæ, quæ fœtus suos in vtero iam animatos pharmacis extinguunt; sicut & qui prægnantes fœminas ita percutiunt vel terrent, vt earum fœtus moriatur. Qui verò impediunt, ne ex concubitu procreetur, et si hominem non occidant, humanæ tamen vitæ impedimentum præstant: ideoq; partem cum homicidis fortiuntur, sicut dicit Concilium Guarmaciense: Si aliquis causa explendæ libidinis, vel odij meditatione, homini aut mulieri aliquid fecerit, vel ad potandum dederit, vt non possit generare aut concipere, vel nasci soboles, vt homicida tenetur.

Constât.
6. i Trul-
lo ca 91.
Decre. li.
5. tit. de
homic. c.
si aliquis
Ilerdese
con. ca. 7
eiusmo-
di homi-
nes septē
annos à
cōmuni-
one ex-
cludit.

*De his qui per immoderatam actionem
hominem occidunt. CAP. X.*

Homicidij quoque reus est, qui occidere quidem non intendit, reique licitæ studet, attamen ita in opere suo immoderatus est, vt non adhibeat debitam cautelâ, ideoque alium occidat: vt qui immoderatè se tuendo occidit inuasorem: qui infantulum iuxta se collocans in lecto, ne frigeat, incautè eum somnolentus opprimit: qui equitatè in equo calcitrante: qui venatur vel sagitta se exercet, & non adhibita sufficienti cautela hominem intereâ occidit: qui medicina vel alio modo per imperitiam ægrum necat: maximè, si se medicum esse profiteatur, item qui intemperato studio, amore, vel ira siue tristitia seipsum occidit:

sicut

BREVIS ET CATHOLICA

sicut dicit Apostolus, Seculi tristitia mortē operatur: & Sapiens, Multos occidit tristitia, & non est vtilitas in illa. Zelus & iracūdia minuunt dies, & ante tempus senectam adducet cogitatus. Qui verò per ebrietatē & crapulam sese occidūt (de quibus ait Sapiens: Propter crapulam multi obierunt) his non sunt annumerandi: quoniam se occidunt dando operam rebus illicitis.

De varijs generibus occidendi. CAP. XI.

NON solùm is qui manu sua vitam homini tollit, sed & omnis cooperatoꝝ hominē occidit; sicut & in alterius generis nocentis, vt adulterio, furto etc. omnis cooperatoꝝ iniuriam infert: Varij autem sunt cooperatoꝝ: iubētes alij, alij cōsulētes. Iezabel iubebat occidi Naboth: Caiphās Christum occidi cōsulebat. Item alij petunt, & precibus alliciunt ad alterius necem alium: cuiusmodi fuēre Iudæi, qui à Pilato petierunt vt Christus crucifigeretur: Alij cooperantur consensum p̄stādo, quando consensus est causa mortis. Quāob̄re postrem⁹ scabinorum, si sciat iniquē quempiam occidendum per suorum confratrum consonas inter se mutuò voces, consentire nō potest, sed reclamare debet: nihil enim excusat dū consentit, si dicat Senatū facere. sicut scriptū est: Nō sequēris turbā ad faciendū malū, nec in iudiciō plurimorū acquiesces sentētię vt à vero deuies. Cooperatur quoq; homicidę, qui eius est socius vel comes, etiā si homicidio haud consentiat, modò alter ex societate

2. Co 7
Ecc. 30

Ecc. 37

3. Re. 11
Ioa. 11

Ioa. 19

Exo. 24

ciétate amici reddatur animosior : qui si solus fuisset, nihil ausus fuisset attétare. Item, quisquis potést & tenetur ex officio vitá alterius seruare, nec seruat, is verè homicida est dicédus. In quorú numero sunt parétes, quorum proles in ignem ruunt vel in aquá, vel á bestiis deuorantur: vel quorú filij moriuntur, quòd nò satis còmodè educati fuerint. De qualibus dicit Hierè. Sed & Lamiaè nudauerunt mammá, lactauerunt catulos suos, filia populi mei crudelis, quasi struthio in deserto. Adhæsit lingua lactensis ad palatum eius in fiti: paruuli petierunt panem, & nò erat qui frangeret eis. Item Principes & Senatores, qui homicidas non puniunt, latrones & grassatores non capiunt, omnium homicidiorú rei sùt, quæ ipsi latrones, postquam capi potuissent, còmittunt, & omnè damnatum subditis illatum corá Deo resarcire tenentur. Hinc dominus in Deuterono. Auferes, inquit, malum de medio tui. non parcet oculus tuus vt miserearis. non miseris, sed animam pro anima, oculú pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede exiges. Pulchrè quidam Gètilis ait: Sæuit in bonos, qui parcit malis.

Vnde ait propheta ad Regem Achab: Hæc dicit dominus, Quia dimisisti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima illius, & populus tuus pro populo eius. Propheta quæque & rex David moriturus nulla ex re anxius erat, nisi quòd homicidam Ioab principem militiæ suæ, qui duos principes exercitus

Thre. 4

Deu 19

Ire. 20

Ireg 1.

BREVIS ET CATHOLICA

exercitus iniquè occiderat, tam diu tolerâset cum Semei maledico. Sic medicus, qui infirmum curandum suscipit si eius negligentia & imperitia ille moriatur, eum occidit. Et hi omnes cooperatores, quia iustitia eos obligat ad vitam seruandam, seu ad nō cooperandum in occisionem, restitutioni faciendæ obnoxij sunt, qualis est possibilis homicidæ, & sicut homicidæ alij tenentur. Occidunt & illi, qui etsi non teneantur ex iustitia, periclitâtibz tamen de vita, fame, vel alio casu, non succurrunt cum possint. Pasce, ait Ambrosius, fame morientem: si non paueris, occidisti. Sic occidūt, qui captiuos aut iniuste condemnatos ad mortem non liberant cum possint. De quibus Salomon: Erue eos, qui ad mortem ducuntur, & qui trahuntur ad interitum liberare non cesses. Si dixeris: Vires non suppetunt: qui inspector est cordis, ipse intelligit, & seruatorem animæ tuæ nihil fallit, reddetq; homini iuxta opera sua. Multo verò grauius peccat ille, qui subuenire calamitosis volentes remoratur, non veritus Dei mandatum: Noli prohibere benefacere eum qui potest, si vales, & ipse benefac.

Pro. 24

Pro. 3

De consentientibus homicidio & optantibus mortem alicuius. CAP. XII.

Quisquis iniquè consentit in necem alterius, etsi ipse nequaquam vellet eam inferre, homicidij tamen coram Deo reus est: sicut & is qui optat vt alius moriatur, non zelo iustitiæ, sed odio proximi vel aliqua

qua

Eccl. 8. qua terrena cupiditate. Hinc Sapiens: De
 mortuo inimico noli gaudere, sciens quo-
 Eccl. 9. niam omnes morimur, & in gaudium voli-
 mus venire. & iterum: Non placeat tibi in-
 iuria iniustorum, sciens quoniam vsque ad
 inferos non placebit impius. Hinc contin-
 git & eos qui publica authoritate fungun-
 tur peccare homicidio coram Deo, cum nō
 occidūt quos ex æquitate occidere possūt:
 rursum, cum non zelo iustitiæ, sed odio ho-
 minis vel carnali quadam cupiditate homi-
 nem occidunt. Neque enim David minūs
 reus fuit latrocinij corā Deo, quia sub præ-
 textu iustitiæ bellicæ, vt honorem suum
 defenderet, Vriam iussit occidi. Cum disci-
 3. re. 18. puli Iacobus & Ioannes de Helia dedissent
 exemplum domino, commemorantes quid
 ab eo factum sit, vt etiam ipsis daret pote-
 statem petendi de cælo ignem ad consu-
 mendos eos qui sibi hospitium non præbe-
 rent: reprehendit in eis dominus nō exem-
 plum Prophetæ sancti, sed ign orātiā vindicādi,
 quæ adhuc erat in rudibus: animadu-
 uertens eos non amore correctionem, sed
 odio desiderare vindictam.

Augu. de
 ser. dom.
 lib. 1. c. 38

De pœna homicidarum. CAP. XIII.

Gen. 9. **H**Is qui voluntariam cædem perpetrant,
 pœnam mortis sanxiuit ipse Deus, di-
 cens: Quicumque effuderit humanum san-
 guinem, fundetur sanguis illius: ad imagi-
 nem quippe Dei factus est homo. Et vsque
 adeo res abominabilis est homicidium, vt
 etiam ante legem scriptam homines natu-
 raliu.

Pœna se-
 ipsos oc-
 cidentiu
 in cō. An-
 tistod. c.
 17. & cō.
 Braccarē
 li. 1. ca. 34

BREVIS ET CATHOLICA

rali iudicio iudicarent morte dignum, qui
 homicidiū patrâset. Vnde sceleratus Cain
 primus homicida, nō solūm audiuit à Deo:
 Nunc maledictus eris super terram, quæ ape
 ruit os suum, & suscepit sanguinem fratris
 tui de manu tua. cū operatus fueris eā, nō
 dabit tibi fructus suos: vagus & profugus
 eris super terram: Sed etiam in seipsum sen-
 tentiam protulit iustissimam, qua se confes-
 sus est dignū vt interficeretur, qui fratrem
 germanum occidisset. Omnis, inquiens, qui
 inuenerit me, occidet me. Hinc & Rebecca,
 cum audisset minas Esau: Venient dies lu-
 ctus Patris mei, & occidam Iacob fratrem
 meum: Cur, inquit, vtroque orbabor filio
 in vno die? sentiens vtique fore vt occide-
 retur Esau, si fratrem suum peremisset. Tē-
 pore verò legis Moyse seuerè admodum di-
 ctum est: Si quis per industriam occiderit
 proximum suum, & per insidias: ab altari
 meo auelles eum, vt moriatur. Si quis ferro
 percusserit, & mortuus fuerit qui percussus
 est, reus erit homicidij, & ipse morietur. Si
 lapidem iecerit, & ictus occubuerit: simili-
 ter punietur. Si ligno percussus interierit:
 percussoris sanguine vindicabitur. Propin-
 quus occisi, homicidam interficiet: statim
 vt apprehenderit eum, interficiet. Si per o-
 dium quis hominem impulerit, vel iecerit
 quippiam in eum per insidias: aut cū esset
 inimicus, manu percusserit, & ille mortuus
 fuerit percussor homicidij reus erit. cognat-
 us occisi statim vt inuenerit eum iugula-
 bit. Non accipietis pretium ab eo qui reus
 est san-

Gen. 4

Gen. 4

Ge. 27.

Exo. 21
Nu. 35.

est sanguinis, statim & ipse morietur. Terra habitationis vestrae in fontium cruore maculatur: nec aliter expiari potest, nisi per eius sanguinem qui alterius sanguinem fuderit. atque ita emundabitur vestra possessio me commorante vobiscum.

Mat 26

Quam poenae seueritatem etiam Christus dominus approbavit, dicens: Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt. Ab homicidij tamen poena liberauit Deus eum, qui aliud agens, contra voluntatem suam hominem casu occidit: sicut & ciuiles leges liberant eum, qui dum licite rei operam dat, interuenientem casu occidit. Secus se habet, si quis rem illicitam aut vanam incuria administrans, vitam alicui adimat. Ut ostendatur tamen, quantum diligat Deus vitam humanam, quamque detestetur homicidium, statutum est Moesaica lege, ut etiam innocens homicida exulet, & confugiat ad ciuitatem refugij, permaneatque ibi vsque ad mortem Pontificis: ita ut impunitus maneret propinquus occisi, si innoxium homicidam, inuentum extra fines urbium eis tunc in refugium deputatarum occidisset. Innocens vero homicidium erat (exempli causa) si

Deu. 19

quis percussisset proximum suum nesciens, & qui heri & nudius tertius nullum contra eum odium habuisse fuisset comprobatus; sed abijisse cum eo simpliciter in siluam ad cedenda ligna, & in succisione lignorum securis fugiens manu, ferrumque lapsum de manubrio amicam eius percussisset: sicut Ancyranum con. etiam eum qui non voluntarie,

Deu. 19

BREVIS ET CATHOLICA

sed casu homicidium facit, Impunè euadere non finit, sed etc. canone 22.

De irregularitate ex homicidio vel mutilatione procedente. CAP. XIII.

Piissimo Dauidi, qui summa deuotione excogitauit domum domini ædificare, sic sermo respondit diuinus: Multum sanguinem effudisti, & plurima bella bellaisti, non poteris ædificare domum nomini meo, tanto effuso sanguine coram me. Filius qui nascetur tibi, erit vir quietissimus: faciam enim eum requiescere ab omnibus inimicis suis per circuitum: & ob hanc causam Pacificus vocabitur: & pacem, & otium dabo in Israel cunctis diebus eius. ipse ædificabit domum nomini meo. Sic in Christi Ecclesia iam pridem statutum est, ut ad sacros ordines non ascenderet, nec in iis ministraret, quisquis sua culpa hominem occidisset vel mutilasset: imò quisquis per iustitiam, seu iusto iudicio, cooperando tantum hoc fecisset. Cum enim in altaris sacrificio repræsentetur passio domini saluatoris, qui percussus non repercutit: quomodo idonei ad id erunt, qui culpa sua, aut saltem voluntate hominem necarunt vel mutilauerunt? Secundum iudicem populi sic & ministri eius, inquit Sapiens. Nihilominus (sicut ait Clemens quintus) si furiosus, aut infans, vel dormiens hominem occidat vel mutilet, ei hinc nulla continget irregularitas. Et idem censemus de eo, qui mortem aliter euadere non valens, suum occidit vel mutilat inuasorem.

Vide In.
1. epist. ad
syn. Toletanum. c. 2.

In cõ. Vi
enenfi. Et
est in li. 5
Clem. c.
de homi.

1. Pa. 11

Ecc. 10

Demu.

De mutilatione & similibus. CAP. XV.

Quum hoc præcepto prohibeatur occisio hominis, prohibentur & nocumēta minora quæ corpori humano inferuntur: vt est mutilatio, qua membrum tollitur, item vulneratio qua tollitur integritas carnis. Cūm autem ipse homo sicuti nō est dominus vitæ suæ, ita nec membrorum suorū: ideo neque ipse sibi, neque alius etiam ipso consentiente aliquod membrū auferre vel vulnerare potest, nisi quando ad totius corporis sanitatem id necessariū est. Iudex autē sicut pro peccato occidere, ita & mutilare potest, Pro spiritali autem salute animæ nūquam licet hominem mutilare. neque enim integritas membrorū causa est peccati, sed voluntas. Vnde stultē fecit Origenes sese castrando. Nec dominus in euangelio laudat sese castrantes, corporaliterue excarnantes, cūm in veteri lege nec bruta castrari voluerit: sed laudat eos qui ab omni cōcubitu abstinent, & impudicitiam oculorū & cogitationū reseçant. Non enim à mēbro, sed à proposito incōtinentiæ, & mente negligenti impudicitia fomētum habet. Est enim & in spadonibus concupiscentia carnis, pudicæq; cōprimitur, ne cōcumbendi, quanuis irritus ipse conatus, in eam turpitudinē veniat, propter quam Calligonū Valentiani iunioris eunuchum gladio nouimus, inquit Aug. vltore punitum, meretriciæ confessione conuictum. Neq; enim & in libro Ecclesiastici adhiberetur inde similitudo atq; diceretur: Vidēs oculus & ingemiscens, quasi

Contra
Iulianu.
li 6. ca. 59

Mat. 19

Leu. 22

Ecc. 30

Cōc. Ny-
cenum. 1.
Idē con.
Arelatē.
secūdi c.
7. & In-
no. 1.º in
epi. ad Fe-
licē. epi.
Nuceria-
nū. 4. c. 1.

spado complectens virginem & suspirans:
nisi & ipsi mouerētur cōcupiscentiæ carna-
lis affectibus, licet destituti carnis effectib⁹.
Hinc & in con. Nyceno primus canon est:
Si quis à medicis propter languorem sectus
est, vel à Barbaris castratus, placuit vt iste
permaneat in clero. Si quis autem seipsum
sanus abscidit, hunc & in clero cōstitutum,
abstinere conuenit, & deinceps nullum ta-
lium debere promoueri. Similiter qui sibi
vel alijs morbi causa est, grauitè peccat, ni-
si vel ex debito ofīcij sui, vel ex proximi di-
lectione sanitatem suam Deo offerat, sicut
ex eadem causa vitæ suæ periculum rectè
subit homo. Verberare quoq; hominē seu
dolore afficere, non licet nisi causa discipli-
næ ipsi superiori: sicuti patrifamilias licitum
est, moderate verberare filium, domino ser-
uum, præceptorī discipulū: alijs haud licet.
Detinere quoq; hominem, vel ligare, siue
quouis alio modo ei libertatē adimere, quò
impediatur ab ijs bonis, quæ liber posset fa-
cere: grauis est iniuria: excepto eo casu,
quo homo nisi detineretur vel cohibere-
tur, statim aliquid mali facturus esset: verbī
gratia, si alium esset læsurus, vel se præcipi-
taturus. Iudici quoque ob iustam causam
licet publicè hominem incarcerare.

De ira, odio & similibus. CAP. XVII.

QVia Scribæ non intelligebant homici-
dium, nisi eam corporis humani per-
emptionem, qua vita priuatür: aperuit do-
minus, omnē iniquum motū ad nocendum
fratri in homicidij genere deputari, vnde &

Ioan.

Mat. 5.

1. Ioā. 3
Ibidē
apud
Matth.
Exo. 20
Deut. 5

Ioan. dicit: Qui odit fratrem suum homicida est. Audistis, ait Christus, quia dictum est antiquis: Non occides: qui autem occiderit, reus erit iudicio. Ego autem dico vobis quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio: qui autem dixerit fratri suo, racha, reus erit concilio: qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennę ignis. His quatuor modis committitur homicidium: sed in culpa gradus sunt, sicut & in pœnis erunt. Primus gradus est irasci, ita tamen ut eum motum retineat homo corde conceptum, ne foras se prodat. Et recte adijcit Saluator: Qui irascitur fratri suo temere, id est, sine causa, est enim ira quaedam salutaris, cui affectus lædendi non adhæret, & quæ non pernitię sed salutem proximi intendit, quæ non homini, sed vitijs eius irascimur, odio habentes in homine, non quod fecit Deus, sed quod fecit homo. Sed cum nemini sua ira videatur iniusta, valde cauendum est ne mētiatur iniquitas sibi, persuadens se tantum odisse peccatum proximi, cum hominem ipsum odiat. Hac salutari ira etiam Saluator noster aliquoties commotus esse legitur. Ad hunc primum peccati gradum pertinet omnes malę cogitationes: inuidiæ, odia, dissensiones, emulatiões, suspiciones malę, amaritudines, desideria mortis proximi, occulta gaudia de miseria eius, & similia. Secundus gradus est: si extorserit vocem indignantis ipsa commotio non significat aliquid, sed illum animi motum ipsa eruptione testatam, qua feriatur ille cui irascitur homo. Hoc enim peius est, quam si surgens ira silentio premeretur, Hoc significat Saluator

Vide. Augu. de sermo. Do. in mote. lib. 1. c. 19 Sic legit etiam Iri-neus ca. 27. lib. 4.

BREVIS ET CATHOLICA

per Racha Est enim Racha Hebreis interie-
ctio irascentis, sicut latinis est Hé, sicut Heu
est interiectio dolētis. Huc pertinet omnia
irati animi signa, quib^o homo indicat in ani-
mo suo esse fratri malè velle: vt labra morde-
re, quassare caput, frontem attrahere, vultu
excandescere, naribus sufflare, torue intue-
ri, nō salutare, aut salutationes nō reddere:
& multa similia. Tertius gradus est, cū ira-
tus in verborū vituperationē erūpit, & vo-
ce sua certā vituperationē exprimit, manife-
stisq; cōuitijs proscindit fratrem. Gradū hūc
significauit Christus dicens: Qui dixerit fra-
tri suo, fatue, reus erit gehennæ ignis: vbi et-
iā intelligēdū sine causa, sicut in præcedē-
tibus. alioqui non diceret Apo. Galat. O in-
sensati Galatæ, nec Christus discipulis suis: O
stulti, & tardi corde etc. Ad hunc gradū re-
ferendæ sunt minæ, & omnis generis cōui-
tia, & vniuersa tertiæ linguæ mala: de qui-
bus statim peculiariùs. Vltimus gradus est,
cū quis corporaliter hominē occidit vel
mutilat. Cū vero Apo. irā, odiū, inuidiam
(quæ sunt in primo gradu) pronunciet ho-
mines excludere à regno Dei, censendū est
omnes istos gradus à Christo hic positos, æ-
terni ignis supplicijs subiiciēdos, sed tamen
differētias pœnarū fore, vt graui^o puniatur,
qui grauius deliquerit. In æternū enim arde-
bit, qui fratri suo iratus fuerit temerè: sed lō-
gè profundius detrudetur in gehennā, gra-
uiusq; cruciabitur, qui fratri suo cōuitatus
est, vel eū occidit. Præcipit itaq; Deus non
solū manū à cæde vel percussioe contineri,
sed

Mat. 5

Galat. 3
Luc. 24

sed & animū ab omnibus affectibus ad læsionē proximi propēsis prorsus emūdari, cōtrarijsq; virtutibus imbui: vt videlicet nulli malū pro malo reddatur, sed è cōtrario bonum pro malo. quasi diceret: Non occides hominem, sed vitam eius seruare studebis. sicut quando dominus mandat famulo: Ne res meas auferas, etiam eas ab illo custodiri vult. Quinimò, hoc præceptū sicipse Christus explicat, vt ei qui in aliquo proximum læsit præcipiatur, omnibus alijs quantumuis bonis operibus omisis, adire fratrem læsum, & ei satisfacere ac reconciliari. Si ergo, inquit, offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduersum te: relinque ibi munus tuū ante altare; & vade, prius reconciliare fratri tuo: & tunc veniens offer munus tuum. Similiter quoque hoc præcepto vult Dominus, læsum citò ignoscere ei à quo læsus est, dicens: Esto contentiens (tu scilicet qui iniuriam passus es) aduersario tuo citò dum es in via (huius vitæ, in qua omnes ad iudiciū extremum tendimus) cum eo: ne fortè tradat te aduersarius iudici, & iudex tradat te ministro, & in carcerem mittaris. Amen dico tibi: non exies inde, donec reddas nouissimum quadrantem.

De iniurijs verborum, in genere.

CAPVT XVII.

NVnc tertius gradus, quē Saluator ponit, dicēs: Qui dixerit fratri suo, fatue, latius est explicandus. Eo enim factō perspicua

Mat. 5.

Mat. 5.

BREVIS ET CATHOLICA

spicua erit varietas iræ occultæ, seu absque certa significatione expressæ. Consistit autē hic gradus in peccatis linguæ; quam quoque Iacobus Apostolus, ut dominus, dicit esse plenā veneno mortifero: sicut & Psalmista, gladio acuto, nouaculæ acutæ, veneno aspidum, & sagittis pestiferis comparat. Psal. 58
& 56.

De iniurijs verborum particulatim, 1. De contumelia. CAPVT XVIII.

Contumelia siue cōuitium est, quod quis alteri in faciem peccatum vel miseriam eius impropert, atque hac ratione ei honorem aufert. Ut si quis dicat: Tu es fur, impudicus es, mēdax, ebriosus, fatuus, ignobilis, vilis, pauper, indoctus, cæcus &c. Item si quis alteri in faciem commemoret bona eius & quæ in eo laude digna sunt, beneficiaque ei à Deo vel hominibus præstita: ita tamen, ut præteritam maliciam aut miseriam vel indigentiam, aut id quod in presentiarum ei adhuc deest, simul commemoret, impropertium est: Exigua dabit, & multa impropertabit: Eiusmodi conuitium est, si quis alteri dicat: Tu valde bonus es & doctus, sed hoc exiguum adhuc deest tibi, &c. item: Magnas debes Deo gratias, quod sic exaltauerit te: noui te cum puer esses, &c. Nihil refert siue ex ira, siue iocose quis dicat, modò loquatur ad alterius honorem auferendum, vel per verbum ipsum hoc efficiatur. De hoc peccato Christus ait: Qui dixerit fratri suo, faue, reus erit gehennæ ignis. Et Apostolus ad Romanos Ecc 29
Mar. 5.

Cōtume-
lia quàm
facilè di-
catur.

manos

Rom. 1. manos cap. 1. inter eos qui digni sunt morte æterna, recenset contumeliosos. In rebus tamen nullius momenti crimen nõ est, si alteri exile improprium ioci causa dicatur. Disciplinæ verò causa, sanctum est obiurgare proximũ, vel alium subditũ. Porro quando irrogatur contumelia, patienter ferenda est, dicente domino: Si quis percusserit te in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram: nisi cum impropertantis saluti expedit vt ei respondeatur, quò eius audacia reprimatur, ne postea idem attëtet. Item, quando salus aliorum hoc poscit, vt honor noster conseruetur, repellenda est contumelia. Id vero locum habet præcipuè in publicis personis. Cauendum tamen, ne conuitio repellatur conuitiũ, sed sic honor defendatur, vt dicas verum non esse quod dicitur, vel contumeliosum malè agere & iniuriam inferre, vel dicas, eum ex ira loqui aut inconsideratè, vel aliquo simili modo. Cõtumeliosus autè diminutionè dignitatis, in aliorũ opinionibus ex cõtumelia ortá, reparare debet per exhibitionè honoris & reuerentiæ, & læso satisfacere de iniuria, veniamq; flagitare: sicut satis patet ex Evangelio, vbi dominus postquam dixisset, Qui dixerit fratri suo, fatue, subdit mox: Vade, reconciliare fratri tuo. Sic Augustinus in regula: Quicumque cõuitio vel maledictio aut etiam criminis obiectu aliquem læserit, meminerit satisfactione quantocius curare quod fecerit, & ille qui læsus est, sine disceptatione dimittere. Si autem inuicem se læse-

Vide Am
bro. lib. 1.
offic. c. 5.
Quando
ergo ali-
quis no-
bis cõui-
tiatur.

Cõtume-
liosus ad
quid te-
nearur.

ambr
august
regula

læse-

læserint, inuicem sibi debita relaxare debent, propter orationes vestras, quas utiq; quanto crebriores habetis, tanto saniores habere debetis. Melior est autem qui quamuis ira sæpe tentatur, tamen impetrare festinat ut sibi dimittat cui se fecisse agnoscit iniuriam, quàm qui tardiùs irascitur, & ad veniam petendam tardiùs inclinatur. Qui autem nunquam vult petere veniam, aut non ex animo petit, sine causa est in monasterio, etiam si inde non proijciatur. Proinde vobis à verbis durioribus parcite: quæ si emissa fuerint ex ore vestro, non pigeat ex ipso ore proferre medicamenta, vnde facta sunt vulnera. Hæc Augustinus. Quæ etsi religiosi scripserit, omnibus tamè Christianis necessaria sunt: nec in sola contumelia, sed & in alijs verborum iniurijs, maximè quas nouit læsus, locum habent.

De detractiõne. CAP. XIX.

Detractor occultè nocet proximo, auferendo ei, vel diminuendo famam bonam, & bonam opinionem, quam de eo alij conceperat. Tollitur autem fama apud audientem, dum is credit narrati alterius peccatum vel miseriam, aut neganti bonum eius. Diminuitur autem, si vacillare incipiat in bona opinione quam de proximo habere solet. Quando autem quis ad hoc tendit, quæritq; ut fama proximi denigretur, non refert an hoc faciat dicendo falsum, an dicendo verum, siue laudando, siue vituperando, siue assertionem, siue dubitationem, siue referen-

Fama
quando
tollatur.

referendo quod dicit, quasi alienum, cui tamen non credat, siue addēdo, siue minuen- do, siue aliquid de eo interpretando in ma- lum, siue excusando, siue tacendo, siue quo- vis alio modo: semper quocunque tali mo- do fiat, vera detractio est. Si verò non sit animi intentio, vt proximi famam minuas, sed ex loquacitate vel alia causa dicas exi- guum aliquid malum de illo, hoc non est reputandum crimen detractiois. Si verò tale sit verbum, vt inde notabiliter fama proximi lædatur: quod tūc præsertim con- tingit, cūm detrahitur proximo in his quæ concernunt honestatem vitæ, mortalis est detractio, etiam si quis ex pia aliqua causa sine intentione tollēdi famam, malum pro- ximi recitet. De hoc peccato scriptum est:

Eccl. 10

Si mordeat serpens in silentio, nihil eo mi- nus habet qui occultè detrahit: id est, ser- pens & detractor æquales sunt. quomodo enim ille occultè mordens, venenum inse- rit: sic iste clam detrahens virus pectoris sui diffundit in fratrem, & nihil habet à serpente amplius, cūm enim lingua hominis ad be- nedicendum Deo & ædificationem proxi- mi sit creata, ille eam serpenti æqualem fa- cit, dum virtutibus eius in peruersum abu- titur. Et Apostolus Romanis scribens, de- tractores recēset inter dignos æterna mor- te. Nocet enim detractor in bono nomine, quod inter res externas est præstātissimum: sicut ait Sapiens, Melius est nomē bonum, quàm diuitiæ multæ, super argentum enim & aurum gratia bona. Et iterum: Fama bona

Hiero in 10. c. Ec- clesiastæ.

Rom 1

Detra- ctio pec- catū mor- tale. Detra- ctionis nocumē- tum.

Pro. 22

Pro. 15

BREVIS ET CATHOLICA

bona impinguat ossa. Inter detractores autem recensendi non sunt, qui per iustitiã alteri famã adimunt, siue quia alterius crimen seruato ordine iuris, zelo iustitiæ manifestât: sicuti nec homicidæ sant, qui per iustitiã hominem occidūt. Similiter nec ille detractor habendus est, qui vidēs proximum nō posse corrigi, nisi coram duobus vel tribus testibus, vel coram tota Ecclesia, eius occultũ crimen redarguatur, propter salutẽ eius crimẽ ipsam prodit: sicut medicus præscindens membrum putre, vnde moreretur totus homo, non est dicendus mutilator. Si vero quis prodat crimen occultum, quando secreta correptione frater posset emendari, vera est detractio. imo tunc non licet vel superiori prodere, etiam si sub obedientia vel iuramento mandat id fieri: eo quòd merè occulta iudicio humano non subsint. Rursum, detractor non est, qui vt alios defendat, qui alioqui interirent, occultum alterius crimen prodit: sicut homicida nō est, qui cum moderamine inculpatæ tutelæ inuasorem occidit, vt fit cùm aperitur seditio occulta, quę secreta admonitione nō potest extingui: cū aperitur disseminatio hæreticæ doctrinæ; imperitia medici multos occidētis. prauitas illius qui præficiendus est, & præfectus multos læsurus vel deprauaturus. Itẽ nec ille detractor est, qui de homine, cui nihil famę bonę superest circa aliquod crimẽ, illud crimẽ dicat ob aliquã eius vtilitatẽ. Nō autẽ excusatur à vitio detractiois, qui occultũ alicuius crimẽ prodit, circa quod ille
adhuc

Mat. 18

adhuc bonę fame est, tantum in quodá alio crimine infamis. Ut si quis eius qui cõcubinari publicus est, cum tamẽ catholicus reputatur, hæresim prodat: ille infamat eũ. Si quis verò eousq; perdiderit famã, vt iã ei nil superfit, absq; peccato prodi potest. exẽpli gratia: octauũ latrociniũ illius, quẽ palã est, septẽ cõmississe. Sicut autẽ nõ potest homo aliũ infamare, ita nec seipsum: sicut nec vitam aut mẽbra sibi tollere. Patienter tamen ferre potest si ab alijs sibi detrahatur: modò infamia sua non sit alijs nocumentum. Curam, inquit Sapiẽs, habe de bono nomine: Hoc enim magis permanebit tibi, quã mille thesauri pretiosi & magni.

Quam de
seruanda
fama nõ
negligẽ-
tes esse de-
beamus,
vide Au-
gust c. 22
lib. de bo-
no vidui-
tatis: Nec
audienti
sunt, &c.

Ecc. 41

De restitutione fama. CAP. XX.

SI detractori nemo fidem adhibuit, si nemo ob eius detractiõnẽ, in bona de proximo æstimatione vacillauit, nihil debet restituere detractor: quia etsi conatus sit famam proximi lædere, nõ tamen læsit. Si autem iniustẽ ablata est fama vel diminuta, eã redintegrare detractor tenetur, quod faciet inducẽdo proximos, eosq; qui audierunt tũ à se, tum deinde ab auditoribus, ad rectiũs sentiendum de proximo. Et si quidem falsum dixit, dicere debebit, se falsum dixisse, idque faciet toties, eoq; modo, vt falsum fuisse persuadeat id quod dixerat. Si verò verum dixit: non licet ei mentiri, sed debet dicere, se malẽ ac iniquẽ locutum: nisi fortẽ auditor talis sit, qui ex eo quod detractor non dicit, se falsum dixisse, sed tan-

sed tantum, iniquè, colligat crimen esse verum. Eo enim casu magis confirmatur infamia, quàm restituitur fama. Proinde, cauendum est tunc, ne quid dicatur, sed proximo recompensandum est in alijs rebus: sicut & cum nullo modo credere volunt auditores detractori, dicenti se falsum dixisse. In omnibus enim nocentis, vbi restituere est impossibile, aliunde facienda venit recompensatio.

De audiente detractorem. CAP. XXI.

Q Vi detractorem libenter audit, gaudens aliù infamari, vel inducit eum ad diffamandum, aut in detractioe fouet, ei cum detrahit præbendo amicabilem faciem: manifestè sociatur peccato detractoris, & æquè dånationi redditur obnoxius: sicut dicit Salomon, Cum detractoribus non commiscearis: quoniam repente confurget perditio eorum: & ruinam vtriusq; quis nouit? tam eius scilicet qui detrahentem auscultat, quàm ipsius detrahentis. hoc est, difficile cognitu est, in quantam ruinam vterque cadet. Similiter, qui superior est, & ex suo munere debet detractioem impedire; si non impediatur, etiam si ei in animo displiceat detractio, ipse tamen famam auferre dicendus est. Hinc David dicebat, tanquam bonus paterfamilias & æquus princeps: Detrahentem secretò proximo suo hunc persequebar. Et in descriptione viri habitaturi in tabernaculo cœlesti, Opprobrium, inquit, non accepit aduersus proximos suos

Vile Pro
speru ca.
19. lib. 3.
de vita
cõtéplat.

Pro. 14

Pf. 100

Psa. 14

mos suos. Ad nihilum deductus est in conspectu eius malignus. Hi autem tres: videlicet inducens ad detrahendum, fouens detractorem, & qui ex officio tenetur famam proximi defendere vel detractore cohibere nec id facit, ad restitutionem famæ ablatæ tenentur. Cui verò ex officio non incumbit proximi diffamationem impedire, si posset tamè, & metu aliquo negligit, peccat: sæpè quidè venialiter, quandoq; etià mortaliter: videlicet cū tā magnū damnū ex detractiōne sequuturū animaduertit, vt charitatem proximi nequaquā inueniatur habere, si illud nō auertat. At tamen ob hoc nō obligatur restituere ablatā famam: sicut nec is qui etsi detractiōne oblectetur, nō tamè detrahit. Timenti Deū ergo optimū est, ac obseruatu necessariū illud Ecclesiastici: Sepi aures tuas spinis, & linguā nequā noli audire, & ori tuo facito ostia, & seras auribus tuis. Item illud Salomonis: Ventus aquilo dissipat pluias, & facies tristis linguā detrahentem. Quæ iam dicta sunt de detractiōne famæ vnus, vera sunt etiam cū detrahitur alicui familiæ, domui, ciuitati, patriæ, statui. Imò tanto grauior est ea infamia, quanto fama societatis & multitudinis est præstantior fama vnus. Talis infamia erat, quando gentiles imponebant Christianis, quòd docerent non esse obediendum Principibus, item cū hæretici imponebant Catholicis graues errores, vel è cōtrà, dum imperiti Catholici dicunt hæreticos errare, vbi non errant.

Ecc. 28,

Prou.

BREVIS ET CATHOLICA

De susurrone. CAP. XXII.

Susurro est, qui verbis suis vel factis disseminat inter fratres vel amicos discordias: sicut ait Ecclesiastes, Susurro & bilinguis maledictus: multos enim turbauit pacem habentes. Cùm defecerint ligna, extinguetur ignis: & susurrone subtracto, iurgia conualescunt, Prou. 26. Nec refert an susurro narret aliqua bona, quæ tamen amicis displiceant, an mala: an verum dicat, an falsum. Hic bilinguis dicitur: quia cùm amicitia vt minimum inter duos consistat, is ex vtraq; parte eam studet dissoluere, ob hoc vtens duabus linguis apud diuersos. Et detractore & cõtumelioso scelerator est: quia maius bonũ honore & fama proximo tollit: amicũ scilicet: de quo Sapiens, Amicus fidelis, p̄tectio fortis. qui autẽ inuenit illũ, inuenit thesaurũ. Amico fideli nulla est cõparatio, & nõ est digna p̄deratio auri & argenti contra bonitatẽ fidei illius. Amicus fidelis, medicamentũ vitæ & immortalitatis: & qui metuunt dominum, inueniẽt illum. Qui timet Deum, æquẽ habebit amicitiam bonam: quoniã secũdum illum erit amicus illius. Idẽ: Ne, inquit, appellẽris susurro [in vita tua] & lingua tua ne capiaris, & cõfundaris. Super furem enim est cõfusio & pœnitentia, & deuotio pessima super bilinguẽ: susurratori autem odium & inimicitia & contumelia. Salomon quoque, inter septem sceleratos pronũciat pessimum, qui seminat inter fratres discordias. Dirimere autem amicitiam vel pacem, qua mali in malo

Ecc. 28

Ecc. 6

Ibi. 07

Prou. 6

malo ac iniquitate fruuntur, magni est meriti: vt supra dictū est. Tenetur autē susurro, quam dissoluit, iterum colligare amicitiam. Quòd si id non possit, recompensationem vtrique debet in alijs.

De derisore. CAP. XXIII.

Derisor vel illusor est, qui aliqua dicit vel facit ad proximi paruipensionē, vt ille apud se ac in conscientia sua erubescat. Sicq; tollit ei quietē & testimoniū cōsciētię bonū, quod de se habet. Quocirca, quum magnū bonum sit conscientię securitas: secundum illud Salomonis, Secura mēs quasi iuge conuiuium: patet grauitē eū peccare, qui illud proximo tollit. Vnde Apostolus, Ephesijs scribens, scurrilitatem (hoc est, vrbانيتatem vel facetiam) sceleribus connumerat. Inter stultiloquium & scurrilitatem, inquit Hieronymus, hoc interest, quod stultiloquium nihil in se sapiens & corde hominis dignū habet: scurrilitas verò de prudenti mente descendit, & consultò appetit quædam, vel vrbana verba, vel rustica, vel turpia, vel faceta: quam nos iocularitatem possumus alio verbo appellare, vt risum moueat audientibus. Verum & hæc à sanctis viris penitus propellenda, quibus magis conuenit flere atque lugere, & non tam lætos esse nisi in charitate fraterna. Fit autem derisio siue illusio, aliquid mali vel miserię proponēdo, sicut & cōtumelia & detractio, nō quidē seriò, vt hæc, sed ioco. Locus verò nō est, nisi cū malū vel parui vel nulli' mo-

In eū lo-
cū Apo-
stoli.

Vide syn-
nod. Car-
thaginē.
3. cap. 3. &
Carthag.
4. ca. 60.

BREVIS ET CATHOLICA

mēti ducitur: quæ enim accipiuntur vt magna mala, ea non ioco, sed seriò tractantur. Cum igitur malū exiguum in risum, vel lusum proponitur, quia verè exiguū est: sicut nocuentū est exiguū, ita & peccatum est exiguum & leue. Cum autē malum alterius parui pēditur, quia persona vilis reputatur (sicut defectus puerorum & amentiu parui facere solem⁹, quia pueri & stulti parui æstimantur) omnino parui pēditur ipse, adeoq; vilis estimatur, vt cura de malo eius habēda non videatur, sed pro ioco & ludo ducēdū. & ideo, derisio talis lōgè est vituperabilior, & ipsi patienti molestior, quam cōtumelia: propterea quòd hinc magis inglorius & abiectus homo habeatur. Tanto autē grauior est derisio, quanto maior personæ irrisē debetur reuerentia. Quapropter, grauissimū scelus est irrisio Dei & sanctorum: quæ reſtius blasphemia dicitur. Vnde dicit dominus Zennacherib, à quo irrisus fuerat: Cui exprobraſti, & quem blasphemaſti? Contra quem exaltaſti vocem tuam, & eleuaſti in excelsum oculos tuos, contra sanctum Israël: & Nicanor, primus cecidit in prælium numeroſo exercitu, quia irridēs spreuerat Dei sacerdotes, &c. 1. Machab. 7. Qualis quoque iocus est circa scripturam sacram, doctrinam fidei, sacramenta, sacerdotes atq; doctores diuinę legis, & circa ea omnia, quę ad Dei cultum spectant. Secundo loco valde grauis est parentum irrisio. De qua Salomon loquens: Oculum, inquit, qui subsannat patrem, & qui despicit partum matris

Derisio-
num spe-
cies.

4 re. 19

Pro. 10.

tris suæ, suffodiant eum corui de torrente,
 & comedant eum filij aquilæ. Deinde be-
 ne agentium derisio grande omnino pec-
 catum est. De quo Iob: Deridetur iusti sim-
 plicitas. Augetur quoq; peccatum derisio-
 nis ex vilitate personæ deridentis. Maior
 est enim contéptus hominis, vbi ab inferiori
 cõtēnitur, quàm cum à superiore. Com-
 paratione enim excellentioris homo magis
 sibi vilescit: comparatione verò inferioris
 excellentior est magisq; honoratus. Hinc Iob
 exaggerans suam miseriam: Qui, inquit, me
 audiebant, expectabant sentētiam, & intēti
 tacebant ad cōsiliū meum, &c. Nunc au-
 tem deridēt me iuniores tempore, quorum
 non dignabar patres ponere cum canibus
 gregis mei: quorum virtus manuum mihi
 erat pro nihilo, & vita ipsa putabantur in-
 digni. Et Saluator noster, cum omnes iniu-
 rias linguę pro nobis passus sit, præcipuè ta-
 men recensetur derisio eius, quam etiam à
 vilissimis sustinuit: nempe à seruis Pontifi-
 cum, & cohorte Pilati, imo à pessimo & ab-
 iectissimo latrone, iam animam agente in
 cruce coram toto mundo. Quādo autē ali-
 quis quidpiā magni facit, & alius vertit hoc
 in risum & iocum velut rē nullius momēti,
 tunc est contemptus personæ, irrideturque
 persona tanquam fatua, quæ æstimat mag-
 ni ea, quæ nullius prerij sunt. Hinc videmus
 eos qui serio aliquem corripunt, longè gra-
 uissimè irasci, si quod dicunt, tacendo con-
 tēnatur, aut in risum conuertatur. Imo ipse
 Saluator noster, quādo diligētissimè, tanq̃
 A a 3 quid-

Iob 12

Iob 29

Iob 30

Sap. 2.
Pia. 21.

Mat 27

BREVIS ET CATHOLICA

quiddā ad salutē necessarium, docebat eleemosynā, & ob id deridebatur ab auaris Pharisæis, durā eis reddidit respōsionē: Vos, in-
quiēs, estis qui iustificatis vos corā hominibus: Deus autem nouit corda uestra, quia quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum. Deinde recenset historiā qua nulla inuenitur terribilior in euangelio, de immisericordi epulone. Lu. 16.

De maledictis. CAP. XXIII.

MAledicere est malum alicui verbis vel imprecari, vel vt inferatur imperare. Imprecatur qui dicit: Deus te peste occidat. Imperat, qui sententiā mortis in aliquē profert. Si igitur maledicat quis proximo, querens vt illi malē sit, haud dubie peccatū est, ac tantum, vt de eo dicat Apostolus: Maledici regnū Dei nō possidebūt. Tanto autē grauius est hoc peccatum, quāto magis diligenda & reuerenda est persona cui maledictio imprecatur. Vnde pessimū est maledicere parēti: sicut lex dicit, Si quis maledixerit patri vel matri, morte moriatur. Et peius est maledicere filio quā ex traneo. Si quis autē alteri malē esse nolēs optet ei modicū malū, vel indeliberatē maledicat seu ex surreptione, modicum est peccatū. Si quis verò nō in perniciē proximi, sed in eius salutē ei maledicat: sicut qui optat aliū ægrotare, vt vitā sceleratā mutet, vel capi, vt nemini molestus sit, quē admodum iudex ad mortē zelo iustitię condēnans: nō peccat. Ita Prophetę in scripturis mala impijs imprecatur, 1. Co. 6
Exo. 20
Deu. 5.
confor-

cōformātes se diuinę iustitię. Creatura autē irrationalis, secūdum se benedici aut maledici nequit, nisi vanē & otiosē: eo quōd soli creaturę rationali competit bene esse vel malē, beatā esse vel miserā. Irrationali creaturę bonum vel malum dicitur cōtingere in ordine ad hominē, propter quē est, idque multifariā, vno modo, quia subuenitur hominis necessitati per illā. Hac ratione ager benedictus dicitur, qui multum fructus profert homini: maledictus, qui sterilis est. Sic, benedicere cibo, est homini esuro benedicere: maledicere agro, est illi maledicere cuius est ager. Secundo modo ordinatur irrationalis creatura ad hominem, per modum significationis: ita vt per ea quę contingunt in creatura irrationali designētur, quę pertinent ad hominem. Ad hunc sensum maledixit dominus ficui non habenti nisi folia, ad designandam maledictionem Iudæorum. Tertio modo maledicitur tempus vel locus, quatenus quis detestatur miseriam vel peccatum quod est in loco vel tempore. Vt cūm Dauid maledixit montibus Gelboe, quia cupiebat puniri cædem populi quę ibi contigerat. Sic qui dicit: Maledictus dies, quo illum cœpi nōsse, maledicit homini, ac si diceret: Vtinam ille nunquam fuisset. Si vero creatura irrationalis maledicatur in quantum est Dei creatura: iam est blasphemia in Deum, vt cūm aliquis dicit: Quorsum nunc mittitur pluuia è cœlo? quid meruimus nos, vt in nos pestis grassaretur?

Mat. 21.

2. Re. 1

BREVIS ET CATHOLICA

De adulatione. CAP. XXV.

ADulator est, qui nemiū studet delectare verbis proximum, etiam vbi ille deberet cōtristari. Is quoq;, qui tā est austerus, vt etiā vbi non oportet, cōtristet proximū, nocet proximo, & peior est adulatore. Sed de his & alijs peccatis linguæ, latius alibi.

De remedio contra peccata linguæ.

CAPVT XXVI.

EX iam dictis clarissimū est quod ait Sa- Pro. 18
piens: Mors & vita in manibus linguæ:
& quod alibi scriptū est: Multi ceciderunt
in ore gladij, sed nō sic quasi qui interierūt Ecc. 28
per linguā suā. Imo ipse dominus in Euan- Mat. 12
gelio apertē pronunciat nobis, Quoniam
omne verbū otiosum, quod locuti fuerint
homines, reddent rātionē de eo in die iudi-
cij. Ex verbis enim tuis iustificaberis, & ex
verbis tuis cōdēnaberis. At quomodo eua-
demus & vitabimus peccatū linguę? Primū
remediū est purgare cor, & sanctis cogita-
tionibus occupare. quia (vt ait Saluator) ex
abundātia cordis os loquitur. Bonus homo Mat. 12
de bono thesauro profert bona, & malus
homo de malo thesauro profert mala. Hinc
& Salomō inquit: Omni custodia serua cor Prou. 4
tuum: quia ex ipso vita procedit. Remoue à
te os prauum, & detrahentia labia sint pro-
cul à te. Oculi tui recta videāt, & palpebræ
tuæ præcedāt gressus tuos. Vbi præcipit Sa-
lomon, vt cor & intellectū occupemus re-
ctis cogitationibus, & locuturi præmedite-
mur quid dicamus, nec simus præcipites: vt
prauo

prauo ore carere possimus. Hinc B. Aug. precatur: Libera me Deus à multiloquio, quod patior intus in anima mea, misera in conspectu tuo, & confugiète ad misericordiã tuã. Nõ enim cogitationibus taceo, etiã tacès vocibus. Et si quidẽ non cogitarẽ nisi quod placeret tibi: nõ utiq; rogarem vt me ab hoc multiloquio liberares. sed multę sũt cogitationes meæ tales, quales nõsti cogitationes hominum quoniam vanæ sunt. Dona mihi non eis consentire: & si quando me delectant, eas nihilominus improbare, nec in eis velut dormitando immorari: nec in tantum valeant apud me, vt aliquid in opera mea procedat ex illis, sed ab eis mea saltem tuta sit sententia, tuta conscientia te tuente. Secundum remedium est silentium, vtque pauca loquaris. Sicut enim dicit Salomon: In multiloquio non deerit peccatum: qui autem moderatur labia sua, prudētissimus est. Argentum electum lingua iusti. Ideo Sapiens ad hoc adhortans: Aurũ tuũ, inquit & argentũ cõfla, & verbis tuis facito statẽrã etc. Hãc ob causã diligẽter à Patribus monasteriorum prescriptum est ijs in locis silentium, vbi ferẽ quotidie conuersantur. nec ab illis tantũ (quod tamen satis esset) sed & ab ipso Pontifice id vniuersis religiosis est prescriptum. Quam constitutionẽ cogetur is fateri summẽ laudabilẽ esse, qui vult aduertere, quot quantaque peccata vitentur obseruato silentio: item, quã alienus homo reddatur per totam vitam à multis linguæ peccatis, qui silentium

Li. 15. de
Tri. c. vi.

Psal. 93

Pro. 10

Ecc. 28

Ca. Cum
ad mona
steriũ li.
3 decr. de
statu mo
nacho. &
can. reg.

lentium seruare consueuerit. Tertium
 remediū contra peccata lingue, est euita-
 tio consortij male loquētium. amicus enim
 stultorum similis efficitur. Vnde Sapiens
 inquit: Cum stulto ne multum loquaris,
 & cum insensato ne abieris. Serua te ab il-
 lo, vt non molestiam habeas: & non co-
 inquinaberis peccato illius. Item conuer-
 satio cum ijs, qui didicerint linguam suam
 moderare. Vnde Sapiens: Ne despicias,
 inquit, narrationem presbyterorum sapi-
 entum, & in prouerbijs eorum conuersa-
 re. ab ipsis enim disces sapiētiam, & doctri-
 nam intellectus, & seruire magnatibus sine
 querela. Non te prætereat narratio senio-
 rum; ipsi enim didicerunt à patribus suis:
 quoniam ab ipsis disces intellectum, & in
 tempore necessitatis dare responsum. De-
 nique, sicut ait Iacobus Apostolus: Omnis
 natura bestiarum & volucrum, & serpenti-
 um, & cæterorum domantur, & domita
 sunt à natura humana: linguam autem
 nullus hominum domare potest, in quiete
 malū, plena veneno mortifero. Quod
 non ideo dixit Apostolus, vt huius in nos
 mali dominationem per negligentiam per-
 manere patiamur, sed vt ad domandam
 linguam diuinæ gratiæ poscamus auxilium.
 Non enim ait: Linguam nullus domare po-
 test: sed, nullus hominum: vt cum doma-
 tur Dei misericordia, Dei adiutorio, Dei
 gratia fieri fateamur. Conetur ergo anima
 domare linguam, & dum conatur, poscat
 auxiliū: & oret lingua, vt dometur lingua
 domante

Aug. lib.
 de natu.
 & gratia.
 cap. 15.

Pro. 17.
 Ecc. 22.

Ecc. 8

Iaco. 1

Mat. 10 domante illo qui dixit ad suos : Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. Itaq; præcepto facere cōmonemur, quod conantes, & nostris viribus nō valentes, adiutoriū diuinū precemur. Hoc igitur est remedium præcipuum, summeque necessarium ad frenandam linguam, feruentissimis precibus, & misericordiæ promptis operibus orare Deū vt frenetur lingua à malis, & sermo noster semper in gratia sale sit conditus, vt ædificet, atq; det gratiam audientibus. Hoc pe-tebat qui dicebat domino: Et ne auferas de ore meo verbum veritatis vsquequaq; hoc est, ne auferri patiaris. Et, Pone domine custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labijs meis. Non declines cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis, cum hominibus operantibus iniquitatem. &, libera me de manu filiorum alienorum: quorum os locutum est vanitatem. Salomou quoque: Vanitatē & verba mendacij longè fac à me. Et Ecclesi. Quis dabit ori meo custodiam, & super labia mea signaculum certum, vt nō cadam ab ipsis, & lingua mea perdat me. Domine pater & dominator vitæ meæ ne derelinquas me in cogitatu & cōsilio eorū, nec sinas me cadere in illa exprobratiōe: Imò ipse Apo. cuius cor plenū erat timore Dei, adhuc metuebat sibi à peccato linguæ: & nō tātū orabat, vt De⁹ sibi daret legitimā & rectam euangelij prædicationem, sed & Ephesios & Colossenses rogabat, vt pro eo eam à domino peterent.

De sexto

De sexto Præcepto.

Non mæchaberis CAP. I.

Exo. 20

Augusti.
quæst. 71
quæstio-
nū super
Exodum

POstquam prohibuit nocumentum, quo e medio proximus ipse tollitur, recto ordine prohibet, ne proximo noceatur in ei coniunctissima persona, secundum id quod optimum habet post sui ipsius seu propriæ suæ personæ consistentiam, nempe secundum generationem: & dicitur, Non mæchaberis. Hoc, Mæchari, græcum verbum est, quo iâ scriptura vtitur pro latino. Mæchos tamen Græci, non nisi adulteros dicunt: sed utiq; ista lex non solis viris in populo, verum etiam fœminis data est. Neque enim quia dictum est, Non cõcupisces uxorem proximi tui: nihil sibi hîc præceptum debet putare fœmina, tanquam licitè posset concupiscere virum proximæ suæ. Si ergo hoc ex illo quod viro dictum est, intelligitur, quanuis non dictum sit, quòd etiam ad fœminam pertineat: quanto magis ex eo quod dictum est: Non mæchaberis, uterq; sexus constringitur, cum & ipsum præceptum potest referri ad vtrunque, sicut, Non occides, Non furaberis, & alia quæ similiter non expresso vno sexu vtrique videntur sonare communiter: tamen, vbi vnus exprimitur, honoratior vtrique exprimitur, id est, masculinus, vt ex hoc intelligat etiam fœmina quid sibi præceptum sit. Ac per hoc si fœmina mæchata est habens virum, concumbendo cum eo qui vir eius non est, etiã si ille

si ille non habeat vxorem : ita & vir mœ-
 chatus est habens vxorem, concūbendo cū
 ea quæ vxor eius non est, etiam si illa non
 habeat virum. Triplex igitur est adulteri-
 um. primum, cum coniugatus vir cominif-
 cetur vxori alterius: quod est grauissimum.
 Secundum, cū vir solutus miscetur vxori
 alterius. Tertium, cū mulier soluta misce-
 tur marito alterius. Secundum grauius est
 quàm tertium; eò quòd longè magis bonū
 prolis impediatur, & natura violetur, si vna
 mulier duobus viris, quàm, si vir vnus dua-
 bus mulieribus misceatur. Occulta enim
 lege naturæ amant singularitatē quæ prin-
 cipantur. Plura autem vni rectè subijciun-
 tur. Nihilominus, ex ea parte grauius pec-
 cat vir adulter, quàm mulier adultera, quia
 fortior est, & ratione magis viget: caput
 quoque mulieris est: eique proinde castita-
 tis exemplum debet præbere. sed cū hæc
 eis viris dicimus, inquit Augustinus, irascū-
 tur veritati, & respondent: Sed nos viri su-
 mus. An verò sexus nostri dignitas hanc su-
 stinebit iniuriam, vt cum alijs fœminis præ-
 ter vxores nostras si quid admittimus, in lu-
 endis pœnis mulieribus cōparemur? Quasi
 non propterea magis debeant illicitas con-
 cupiscētias viriliter frænare, quia viri sunt:
 quasi non propterea magis debeant mulie-
 ribus suis ad virtutis huius exemplum se
 præbere, quia viri sunt: quasi non propte-
 rea minus debeant libidine superari, quia
 viri sunt: quasi non propterea minus debe-
 ant lasciuienti carni seruire, quia viri sunt.

Adulteri
 um tri-
 plex.

Aug. c. 17
 de bono
 coniu &
 c. 9 lib. 1.
 de nupti.
 & cōcup.

Aug. li. 2.
 de adult.
 coniu. ad
 Pollenti-
 um. ca. 8

Eph. 5

Et ta-

BREVIS ET CATHOLICA

Et tamen indignantur si audiant adulteros viros pendere similes adulteris foeminis poenas, cum tanto grauius eos puniri oportuerit, quanto magis ad eos pertinet & virtute vincere, & exemplo regere foeminas. Christianis equidem loquor, qui fideliter audiunt, Caput mulieris vir: vbi se agnoscunt duces, illas autem comites esse debere. Et ideo cauendum viro illac ire viuendo, qua timet ne vxor sequatur imitando. Imo Gentilis Imperator Antoninus costituit vt maritus vxorem de adulterij crimine accusare non sinatur, cui moribus suis non praebuit castitatis exemplum: ita vt ambo damnentur, si ambos pariter impudicos confictus ipse conuicerit. Nam haec dicti Imperatoris verba sunt, quae apud Iurisconsultum illum Gregorianum leguntur: Sanè inquit, meae literae, nulla parte causae praedudicabant. Neque enim si penes te culpa fuit vt matrimonium solueretur: & secundum legem Iuliam Eupasia vxor tua nuberet: propter hoc rescriptum meum adulterij damnata erit, nisi constet esse commissum. Habebunt autem ante oculos inquirere, an cum tu pudicè viueres, illi quoque bonos mores colendi author fuisti. Periniquum enim mihi videtur esse, vt pudicitiam vir ab vxore exigat, quam ipse non exhibet: quae res potest & virum danare, non ob compensationem mutui criminis, rem iter utrumque componere, vel causam facti tollere, Haec Anto. Si haec obseruanda sunt propter decus terrenae ciuitatis, quanto castiores querit caelestis patria & societas angelorum.

Ephes.

Quam

Quam graue peccatū sit adulteriū. CAP. II.

Eccl. 23

Scriptura multis modis describit nobis grauitatem huius sceleris. Sic, inquit Ecclesiasticus, dedecus erit omnibus mulier omnis relinquens virum suum, & statuens hæreditatē ex alieno matrimonio. Primo enim in lege Altissimi incredibilis fuit: & secūdo, in virum suum deliquit: tertio in adulterio fornicata est, & ex alio viro filios statuit sibi. Primum horum trium, scilicet quod legi altissimi inobediens sit adulter cōmune est omnibus sceleribus: reliqua verò duo propria sunt adulterio. Peccatur enim per adulterium, siue viri, siue mulieris, in cōiugem: & fides ei debita violatur. Cui fidei tantum iuris tribuit Apo. vt eā potestatē appellet, dicēs: Mulier nō habet potestatē sui corporis, sed vir: Similiter autē & vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier. Huius autē fidei violatio dicitur adulterium, cum vel propriæ libidinis instinctu, vel alienæ consensu cum altero vel altera contra pactum coniugale concunbitur: atque ita frangitur fides, quæ in rebus etiam corporeis & abiectis magnum animi bonum est, & ideo eam saluti quoque corporali, qua etiam vita ista continetur, certum est debere præponi. Coniuncti sunt coniuges tanquam socij vitæ, qui sibi mutuo in omnibus necessitatibus summo amore succurrant. Hoc bonum amicæ societatis & pacis totum per adulterium dissoluitur. Vnde Iob de eo dicit: Ignis est vsque ad perditionem deuorans, & omnia eradicās genimina. Et apud

Aug. c. 4
li. de bono coniugali.

1. Co. 7

Iob. 31.

Salomonem,

BREVIS ET CATHOLICA

Salomonem, exiguum peccatum reputatur furtum præ adulterio: quia videlicet læsus coniunx reconciliari non vult: Non grandis est culpa, inquit, cum quis furatus fuerit: furatur enim vt esurientem impleat animam: deprehensus quoque reddet septuplum, & omnem substantiam domus sue tradet. Qui autem adulter est, propter cordis inopiam perdet animam suam: turpitudinem & ignominiam cōgregat sibi, & opprobriū illis nō delebitur: quia zelus & furor viri non parcat in die vindictæ, nec acquiescet cuiusquam precibus, nec recipiet

Aug. ca. 29. li. 7. de ser. dom. in mōte.

pro redemptione dona plurima. Non autem tantum valet quod ait Apostolus: Vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier, vt permittēte vxore, quæ maritalis habet corporis potestatem, possit vir cum altera, quæ soluta est concumbere: alioqui, & fœmina permittente viro lenone, hoc facere poterit: quod omnium sensus excludit. Sicut enim nemo est dominus sui corporis, vt se occidere vel mutilare possit: ita non est dominus corporis coniugis suæ, vt alteri hoc concedere possit. Imò in concilio Arelatensi legitur sic statutum: Si vir

Hebetur libr. 5. de creta. tit. de adult. & Stuprator. ca. Si vir. etc.

sciens vxorem suam deliquisse quæ non egerit pœnitentiam, sed permanet in fornicatione: & vixerit cum illa: reus erit, & eius peccati particeps. Quod si mulier dimissa egerit pœnitentiam, & voluerit ad virum suum reuerti, debet, sed non sæpè, recipere peccatricem. Sic & Salomon dicit: Qui tenet adulteram, stultus & insipiens est.

Tertium

Tertium quod ponit Sapiens in adulterio, est, quod adultera ex alio viro statuit sibi filios: hoc est, quod adulterium est nocu-
mētū prolis. Cum enim adultera tū marito
tum adultero se miscet, aut fit vt nō nasca-
tur proles, aut nata, est patris incerti: vel
si certo ex adultero nasci sciatur, impedit
tamen adultera bonum legitime prolis sue,
& cogitur maritus infœlix curruca prolem
â petulâte coccyge suppositâ educare pro
sua, & defraudare hæreditate, atque labori-
bus suis proles suas. Similiter cum coniu-
gatus vir mulieri solutæ commiscetur, pro-
les nascitur miserrima vtpote quæ non ha-
beat, sicut natura requirit, patrē & matrem
matrimonio coniunctos ad sui educatio-
nem. imò patrem habet, cuius cor & cura
ab hac prole & eius matre, ad legitimas
proles & earum matrem distrahi debet.

Quid adulterio commisso sit agendum.

CAPVT III.

SI adultera decipiente enutriat maritus
adulterinam prolem pro sua, tenetur a-
dulter & adultera recompensare omne dā-
num marito & eius hæredibus illatum.

Quod si non possint, restat vt remissionem
damni petant, etiam prodendo adulterium
suum. Non tenetur tamē adulter vel adul-
tera crimen suum prodere, cum verisimile
est quod ei nō credetur, aut si iniustæ mor-
tis periculum ei vel alicui alteri, hinc immi-
neret. Similiter, illi adulteri siue adulteræ,
quorum filij in hospitalibus sunt expositi,

Bb

tenentur

BREVIS ET CATHOLICA

tenentur hospitalibus rependere damnum & grauamé, ex prolium nutritione illatum, distinctimq; filios suos nosse & eorum curam, quod ad institutionem, ac similia diligenter gerere. Imò prolibus cū adoleuerint tenentur sese insinuare, seu dicere se esse eorum parentes. Magna enim est hominis miseria ignorare parentem, & per consequens, consanguineos, quos colat, & ad quos alia qua pressus necessitate confugiat. Itaque, non licet parentibus tanto malo efficere proles.

De pœna adulteriij. CAP. IIII.

LEge Moyfi adulter, & adultera iubebatur occidi. Imò ante legem. Vnde mortem minatus est Deus Abimelech, si vxoré Abrahæ adulterio violasset. & Abimelech omni populo præcepit: Qui tetigerit hominis huius vxorem, morte morietur. Et tâta atrocitas adulteriij erat in opinione Gētiū, vt leuius crimen æstimarēt prius virum perimere, vt muliere iam per eius cædem facta libera potirentur, quàm, vt alterius vxorem eo viuente polluerent. Hinc Abraham & Isaac, cum inter gentes exularent, vxores suas sororum nominibus dissimulabant, ne fortè ab ijs qui eas ob insignem pulchritudinem expetitari essent occiderentur. Et apud Roman. lex Iulia adulteros capite plebæbat: quæ adhuc tempore diui Hieronymi seruabatur. Imò quâquam malè filijs ex adulterio natis alimenta negant (sed hæc nunc abolita sunt) in detestationem tamen adulteriij

Vi se epi.
ad Inno.
de mulie
re septies
percuissa.
& Prosp.

Deu. 22
Gen. 20

Gen. 12
Gen. 20
Ge. 26.

adulterij ab hæreditate repelluntur ex adulterio nati, nec sequenti matrimonio fiunt legitimi, vti qui ex simplici fornicatione nascuntur: vt patet cap. Tanta in Decretal tit. Qui filij sint legitimi. Et à sacris ordinibus repelluntur ex adulterio nati per cap. Cōsultuit, de seruis non ordinandis: sicut & in Deuteronomio dicitur, Non ingredietur mamzer, hoc est, de scorto natus, in ecclesiam domini vsq; ad decimam generationē. Quo ad pœnas futuri seculi, apertè pronūciat Apostolus adulteros regnum Dei non possessuros: quemadmodum & Malachias dicit: Accedam ad vos in iudicio, & ero testis velox maleficis, & adulteris & periuris, & qui calumniantur mercedē mercenarij, & humiliant viduas & pupillos, & opprimunt peregrinum, nec timuerunt me, dicit dominus exercituum.

De fornicatione. CAP. V.

Sicut *furti nomine in septimo præcepto bene intelligitur omnis illicita vsurpatione rei alienæ: neque enim rapinam permisit, qui furtum prohibuit, sed vtique à parte totum intelligi voluit, quidquid illicitè rerum proximi aufertur: sic profectò & nomine mœchiæ omnis illicitus concubitus atque illorum membrorum non legitimus vsus prohibitus debet intelligi. Sunt autem varix libidinis venereæ species, aliæ alijs grauiores. Et prima est fornicatio simplex: quæ est viri soluti cum soluta muliere concubitus extra matri-

c. 36. lib. 1. prædic. & promiss.

Cano. 4. cō. Aurelianensis tertij, in monasteriū toto vitæ suæ tempore detruditur clericus ob adulteriū.

Vormatiense cons. c. 9. adul. vel adulterā 7. an norū pœnitentiā subire cogit.

* Aug. q. sup Exo. quæst. 71 Fornicatio simplex.

Deu. 23
1. Co. 6
Mala. 3

monium: quæ iuxta Tobiam, crimen est. Tob. 4
 Attende, inquit tibi fili mi ab omni fornicatione: & præter uxorem tuam nunquam patiaris crimen scire. Vnde & Apostolus Paulus. Neque fornicarij, neq; idolis seruientes, neque adulteri, &c. regnum Dei possidebunt. Item: Fornicatores & adulteros iudicabit (hoc est, condemnabit) Deus. Et iterum: Fugite fornicationem. Omne enim peccatum quodcunque fecerit homo, extra corpus est; qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. An nescitis quoniam membra vestra, templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis à Deo, & non estis vestri? Empti enim estis pretio magno. 1. Co. 6
 Glorificate & portate Deum in corpore vestro. Et rursus: Fornicatio autem, & omnis immunditia, aut avaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos. Hoc enim scitote intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut avarus non habet hereditatem in regno Christi & Dei. Heb. 13
 Et Ioan. in Apocalypsi: Fornicatoribus, inquit, pars erit in stagno ardenti igne & sulphure, quod est mors secunda. Dicitur autem hæc fornicatio simplex: quia interdum nomen fornicationis in scripturis generale est, adulterium quoque complectens: vt Mat. 5. Quicumq; dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœchari. hinc fornicationem appellat adulterium. 1. Co. 6
 Sed hoc loco loquimur de fornicatione prout Paulus eam ab adulterio distinguit. Et si consideremus fornicationem vergere in notabile no- Eph. 5
Apo. 17

Fornica-
 tionem
 peccatū

bile no cumentum prolis, ex concubitu naturaliter orituræ: non erit mirum, recenseri fornicationem inter mortalia peccata. Manifestū enim est, quod ad educationē prolis non solum requiritur cura matris à qua nutriatur, sed etiam, idque multo magis, cura patris à quo est instituenda, defendenda, & in omnibus adiuuanda. Hinc naturaliter in humana specie matribus est sollicitudo de certitudine patris, quia illis incumbit educatio. Tollitur autem certitudo hæc, nisi vir & mulier sibi mutuo ad cōmanendum sint obligati: quæ obligatio solūm ex matrimonio oritur. Perit quoq; vtriq; parenti in prolem affectus & amor, ad cōmodè eam educandam necessarius, dum considerat vnus parens alterum parētem prolis suæ sibi nō adhærere, se nō iuare, vel posse se derelinquere, cunq; placuerit, alteri se tradere. Nocet igitur concubitus extra matrimonium naturaliter proli in bono valde notabili, nempe educatione.

mortale esse.

De meretricibus. CAP. VI.

¶ *U*ta autē fornicatio grauior est, qua quis ad prostibula accedit: eo quòd regulariter impediatur non tantum bona educatio nascituræ prolis, sed etiam ne nascatur proles. Contra qualem fornicationem loquens Lex dominini: Non erit, inquit, meretrix de filiabus Israel, nec scortator de filiis Israel, prohibens ibi, & meretrices esse, et ad eas accedere quarum publicè venalis est turpitudine. Ac in sceleris detestationem, subijci-

Deu. 23

Aug. super Deu. quæst. 37

BREVIS ET CATHOLICA

tur: Non offeres mercedem prostibuli, nec pretium canis in domo domini Dei tui, quicquid illud est quod vouerint: quia abominatio est vtrunque apud dominum Deum tuum. Vbi scortatorem, canem videtur appellare: quia sicut ad vnam caniculam plures canes concurrunt turpissimè, ita & ad vnam meretricem varij scortatores. Apostolus Paulus quoque grauitatem huius peccati declarans: Nescitis inquit, quoniam corpora vestra, membra sunt Christi? Tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis? absit. An nescitis, quoniam qui adhæret meretrici, vnum corpus efficitur? Erunt enim (inquit) duo in carne vna. Qui autem adhæret domino, vnus spiritus est. Et hodie, in eiusdem criminis detestationem, videtur dominus nouam illam lepræ speciem, quam morbū gallicum vocamus: vnde miserrime homo necatur: misisse in mundum. Nam qui à meretricibus sese continent ab eo malo fere immunes sunt: qui verò illis adhærent, difficillime euadunt.

1. Co. 6

Genez
Mat. 19

De concubinato. CAP. VII.

Concubina vocatur fornicaria illa, quæ quidem publicum prostibulum nõ est, sed ad hoc tenetur ab aliquo, vt quoties libuerit, cum ea fornicetur. Ideoq; concubinatus non solum significat crimen fornicationis, sed etiam statum & permanetiam in illo, consuetudinem & familiaritatem cum fornicaria. Et quia naturaliter scandalizat vi-

Prou. 6

zat virum consuetudo eius mulieris cum qua fornicatus est, ideo agenda veræ pœnitentiæ non sufficit vt proponat non amplius cum ea fornicari, sed etiam abijcienda est, eiusque vitanda familiaritas: sicut dicit Salomon, Non conpiscat pulchritudinem mulieris extraneæ cor tuum, ne capiaris nutibus illius. pretium enim scorti vix est vnus panis: mulier autem viri pretiosam animam capit. Nunquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, vt vestimenta illius non ardeant? aut ambulare super prunas, vt non conburantur plantæ eius? Nomen tamen concubinæ in sacra scriptura pro illa vxore ponitur, quæ est conditione serua. ideoque non est socia viri in regimine domus. Omnis concubina vxor, inquit Augustinus, non autem omnis vxor concubina more loquendi scripturarû appellatur: id est, Sara & Rebecca, & Lia & Rachel concubinæ dici non possunt: Agar verò & Cethura, & Bala & Zelfa & vxores & concubinæ. De tali concubina loquens concilium Toletanum primum: Si quis, inquit, habens vxorem fidelis concubinam habeat, non communicet.

Cæterum is qui non habet vxorem, & pro vxore cõcubinam habet, à cõmunionem non repellatur: tamê, vt vnus mulieris, aut concubinæ (vt ei placuerit) sit coniunctione cõtentus, aliàs, viuens abijciatur, donec desinat & ad pœnitentiã reuertatur. Item Isido. inquit: Christiano nõ dicã plurimas, sed nec duas habere simul licitû est, nisi vnâ

Quæf. 90
in Gene.

Cano 17
Citatur à
Gratiano
distin. 34
Decre. ex
lib. de di-
stin. noui
& veteris
testamé.

BREVIS ET CATHOLICA

Ad Rusti
cū Nar-
bonēsem
epist. c.

Epist. 89.
ad Hilari-
um.

tantum, aut vxorem, aut certè loco vxoris, si coniunx deest concubinam. Non est autem præsumendum, quòd aliquis liber & ingenuus, mulierem conditione ancillá assumperit in matrimonium; nisi fortè illa mulier (sicut ait Leo) & ingenua facta, & dotata legitimè, & publicis nuptijs honesta videatur. Etsi enim ancilla assumpta in vxorem non fiat socia viri in domus regimine, verùm adhuc ea parte maneat serua: aliquousque tamen fit ingenua: quia seruo non potest in matrimonium tradi, nec vendi iam potest vt antea potuit. Vxorē enim (vt ait Augustinus) nullis etiam seculi legibus licet vendere: Legibus autem Christi, sola causa fornicationis licet dimittere.

Dotatur quoq; ancilla assumpta in matrimonium: quia necessaria, victum & amictum debet ei maritus. Et sicut non præsumuntur coniuges duo ingenui, nisi publicetur matrimonium: ita nec ingenuus & ancilla præsumuntur coniuges, nisi hoc ipsum publicetur matrimonium.

De supra. CAP. VIII.

GRavius fornicatione simplici est stuprum: quod est cōcubitus, quo mulier virgo extra matrimoniū defloratur siue corumpitur. Fœdior enim est libido cū tanta est, vt etiam integritatē virgineā violet, nec cōpescitur ex eo, quòd muliebre corpus est vulnerandū. In matrimonio quidem habet hoc malum excusationē, quia aliter proles generari nō potest: extra matrimoniū verò
nihil

nihil est quod ipsum excusare possit. Porro ex parte viri virginis primò concumbentis cum muliere corrupta : quia nulla est corporalis læsio, nullum est peculiare peccatù, sed dútaxat fornicatio simplex. Lege Moy-
 Exo. 22
 Deu 22
 si corruptor virginis necdum despósatæ alteri, iuebatur eam ducere : nec poterat ei dare libellum repudij cunctis diebus vitæ suæ: debebatq; patri puellæ dare quinquaginta siclos argenteos, eo quòd & ipsi iniuria facta esset, vtpote in cuius tutela & custodia, præcipuè quoad virginale signaculum, erat filia. Quòd si pater virginis volebat tradere filiam suam stupratori, debebat stuprator reddere pecuniam iuxta modum dotis, quam virgines accipere consueuerāt. Nunc quoque, corruptor debet stupratam ducere vxorem: aut iuxta morem patriæ & arbitrium bonorum, illatam iniuriam compensare : quanquam melius ac tutius sit, & in foro conscientiæ omnino suadédum regulariter, vt stuprata ducatur vxor. Nec quicquam ad rem facit, si ipsa in stuprum consenserit : quia non est domina corporis sui, nisi ad vsus legitimos. Nihilominus grauius peccatur, si mēdacijs & fraudibus stuprum extorqueatur.

De raptu. CAPVT IX.

Raptus est, cùm virgo, vel coniugata, vel quæcunque alia mulier, vi seu contra suam voluntatem ad concubitum opprimitur. Ob quod peccatum, Sichem cum patre
 Gen. 34
 principe Sichimorum, à fratribus Dinæ, quam

quam raptam vitiauerat, obtruncatus est, & eius ciuitas cum toto populo subuersa. Item raptus est, si vi auferatur mulier, etsi postea non nisi proprio consensu cum raptore rem habeat. Rursum si inuito marito vel patre abducatur, etiam si consentiat, vxor vel filia. Rapta autem puella legitime contrahit cum raptore (sicut ait Innocentius tertius) si prior dissensio transeat postmodum in consensum, & quod ante displicuit, tandem incipiat complacere: dummodo ad contrahendum legitimæ sint personæ. Lege verò ciuili, primi & secundi generis raptor capite plectitur, etiam si raptam post duxerit vxorem.

In decre.
ca. Acce-
dēs, de ra-
ptoribus.

Adeo gra-
ue est
hoc pec-
catū præ-
alij, vt
raptorē è
sacro lo-
co educe-
re, & nō
aliū reū,
cōcilium
Aurelia-
nē, r. per-
mittat in
suo ad re-
gē Clo-
douēū re-
scripto.

De inçastu. CAPVT X.

ABominabilis est coitus, dum quis effreni libidine, cum consanguinea vel affini, in gradu iure prohibito citra legitimam dispensationem & matrimonium concumbit. Multis autem modis incongrui sunt consanguinei & affines cōmixtioni venereæ. Primo, quia naturaliter homo debet parentibus honorificentiam, & per consequens suis vel vxoris consanguineis, quia ex iisdem parentibus propinquam originē trahunt. In concubitu autem maximè consistit turpitudine quædam contraria honorificentie. Vnde maximè de concubitu homines recundantur. Proinde, incongrua est mixtura consanguineorum commixtio. Quamobrem dominus ait: Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedet, vt reuelletur.

let turpitudinem eius. Mater tua est, nō reuelabis turpitudinem eius : & sic in cæteris gradibus prohibitis, pro ratione adijcit: Ne reueletur turpitudō . Nescio, inquit Augustinus, quomodo inest humanæ verecūdiæ quiddam naturale atque laudabile : vt cui debet causa propinquitatis verecundum honorem , ab ea contineat, quamuis generatricem, tamen libidinem, de qua erubescere videmus & ipsam pudicitiam cōiugalem. Secundò, inconueniens est coniunctio cum cōsanguineis, quia personas sanguine iunctas necesse est simul conuersari . Si igitur homines non coërcerentur à commixtione consanguineorum, nimia oportunitas libidinis daretur illis: & sic animi eorum nimis emollescerēt. Vnde in veteri lege illæ personæ peculiariter sunt à concubitu prohibitæ, quas simul oportet habitare. Tertia ratio est : quia per coniugium consanguineorum impeditur multiplicatio amicitiae: sicut ait Augustinus. Qui, inquit, ex primis duobus parentibus nati sunt viri, sorores suas coniuges acceperunt. quod profectò quanto est antiquius compellente necessitate, tanto postea factum est damnable, religione prohibente . Habita est enim ratio rectissima charitatis, vt homines quibus esset utilis atque honesta cōcordia, diuersarum necessitudinum vinculis neccerēt: nec vnus in vna multos haberet, sed singulæ spargerentur in singulos : ac sic ad socialem vitam diligentius colligandā, plurimæ plurimos obtinerent. Pater quippe & socer

Li 15. de
ciui. Dei,
ca 16. Et
lib 2. c. 4

Eodē ca.
15. de ci-
uit. Dei.

BREVIS ET CATHOLICA

focer duarum sunt necessitudinum nomina. Ut ergo alium quisque habeat patrem, alium focerum, numerosius se charitas porrigit. Porro lege naturæ prorsus immutabili, illicita est & abominabilis commixtio inter eos qui in recta linea secundum ascensum & descensum sanguine sibi iunguntur: ut, inter matrem & filium, patrem & filiam, aviam & nepotem. Inter reliquas verò personas, secundum lineam transfuersam sibi attingentes, mutatur decencia, vel indecencia commixtionis secundum cõsuetudinem, & legem positiuam. Vnde & ibi locum habet quandoque dispensatio: & quod iam dictum est de consanguinitate & affinitate carnali, idem & de spiritali cognatione est intelligendum. Sed de his omnibus latius tractabitur in materia de matrimonio.

De sacrilegio. CAPVT XI.

Sacrilegium est, cum quis proprium votum castitatis opere violat, vel cum ea rem habet, quæ Deo continentiam vouit. Polluitur enim tali coitu persona Deo ad castitatem dicata. De qualibus Apostolus: Adolescentiores viduæ cum luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. 1. Ti. 5.

De peccato contra naturam.

CAPVT XII.

Omnibus sceleribus prædictis abominabiliora sunt ea, de quibus Apostolus Ephe-

- Eph. 5 Ephesijs dicit: Quæ in occulto fiunt ab ipsis, turpe est & dicere. eo quod in ipsis relinquatur naturalis ordo vsus fœminæ, vel masculi: sicut ad Romanos primo capite dicit Apostolus: hoc est ille vsus, vnde natura humana potest nascendo subsistere. Primum horû est mollities, quando aliquis solus, siue vir, siue fœmina, polluit seipsum feminis effusione sine omni concubitu.
- Gen. 38 Quali peccato peccabat Onan filius Iudæ. quem idcirco percussit dominus: eo quod rem detestabilẽ faceret. De qualibus Apostolus ait: Molles regnum Dei non possidebunt. Secundum est cõcubitus cum muliere extra ordinatum generationis membrum, alijsque bestiales coitus cum muliere; qui sunt Apostolo Paulo, turpitudinõ nominanda. de quibus loquens: Omnis immundus, inquit, non habet hæreditatem in regno Christi. Tertium est peccatum Sodomiticum: cum masculus in masculũ, vel fœmina in fœminam turpitudinem operatur. Quartum est peccatum omnium grauißimum bestialitatis, quo vir, vel mulier cum bestia coit. Concubitus autẽ cum dæmone succubo vel incubo, inexplicabile malum est, & ad idololatriam pertinet.
1. Co. 6
- Eph 5.

Aug. ca.
20. lib. 3.
cõtra Iu-
lianum.

De pœna omnium dictorum flagitiorum.

C A P V T X I I I.

Flagitia quæ sunt contra naturam, ubique ac semper detestanda ac punienda sunt. qualia Sodomitarum fuerunt. quæ si omnes gentes facerent, eodem criminis reatu diuina lege

Aug. li. 3.
Cõtes.
cap. 8.

BREVIS ET CATHOLICA

na lege tenerentur, quæ non sic fecit homines, ut se illo vterentur modo. Violatur quippe ipsa societas, quæ cum Deo nobis esse debet, cum eadem natura, cuius ille auctor est, libidinis peruersitate polluitur. Vnde & Apostolus, cum dixisset Ephesijs: Hoc scitote intelligentes, quod omnis fornicator aut immundus aut auarus (quod est idolorum seruitus) non habet hæreditatem in regno Christi & Dei: vbi explicat pœnam futuri seculi, quæ manet omnem in re venerea immundum: sic subiecit, Nemo vos seducat inanibus verbis: propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidentiae: respiciens utique ad illam supra modum grandem vindictam, qua etiã in hoc seculo flagitia carnis puniuit Deus: qua sanè præfiguratur summum supplicium futuri seculi, dicente Iuda Apostolo: Sodoma & Gomorrha, & finitimæ ciuitates simili modo exornicatae, & abeuntes post carnem alteram (hoc est, coniugio non contentæ) facti sunt exemplum ignis æterni, pœnam sustinêtes. Inprimis igitur simplicem fornicationem ita acriter puniuit Deus, ut vno die occiderentur viginti quatuor milia hominum. Cuius iræ mentionem faciens Apostolus, Neque, inquit, fornicemini, sicut quidam ex ipsis (Israëlitis) fornicati sunt, & ceciderunt vna die viginti tria milia. Propter vxorem verò Leuitæ, à multis scortatoribus adeo vexatam, ut hinc moreretur, deleta est numerosissima tribus Benjamin cum paruulis & mulieribus, vrbibus quoq; incêdio cõsumptis,
Deo

Aug. ca.
30. lib. 16
de ci. dei.
Specimẽ
futuri iu
dicij di
tini fuit.

Eph. 5.

Gen 19

Iudæ
epist.

Nu. 25

1. co. 10

Iud. 20

Deo iubente, exceptis duntaxat sexcētis viris: interfectiq; sunt vno die viginti quinq; milia & centum viri, omnes bellatores, præter senes, paruulos, & mulieres. Tempore Noë propter exundantem hominum libidinem, terribiliter dixit Deus: Pœnitet me fecisse homines, deleuitq; vniuersum genus humanum aquis diluuij, iusto Noë tantum cum septem hominibus suæ familiæ reseruatō ad humani generis reparatiōē: & in maiorem detestatiōē huius peccati, etiam omne viuens in terra & aëre, conseruatiōē vno pari in qualibet specie. De adulterio verò ait Hieremias: Mœchati sunt, & in domo mulieris luxuriabantur, equi amatores, & emissarij facti sunt: vnusquisq; ad vxorē proximi sui hinniebat. Nūquid super his non visitabo, dicit dominus? & in gente tali non vlciscetur anima mea? Propter inçestum verò eieçtæ sunt septem gentes Chananæorum de terra optima, penitusq; deletæ, sicut ait dominus; Omnes, inquiens, execrationes istas fecerunt accolę terræ, qui fuerūt ante vos, & polluerūt eā. Cauete ergo ne & vos similiter euomat cum paria feceritis, sicut euomuit gentem quæ fuit ante vos. Et certè decem tribus ob talia scelera eieçtæ sunt è terra promissa: sicut dicit Amos propheta; Filius ac pater eius ierunt ad puellā, vt violaret nomē sanctū meum. Item duæ tribus ideo in Babylonē abductę sunt: quēadmodū testatur Ezechiel, Vnusquisq; in vxorem proximi sui operatus est abominationē, & socer nurū suā polluit nefariè,

Gen. 6.
& 7.

Hier. 5.

Leu. 18

Amos 2

Ezc. 22.

BREVIS ET CATHOLICA

fariè, frater sororem suam filiam patris sui
 oppressit in te. Propter scelera contra na-
 turam, non solum evertit & deleuit Deus
 Chanaanos, sed & ignem, sulphurque pluit Gen. 19
 super Sodomam & Gomorrham, Adamam
 & Seboim, & omnem circa regionem sub-
 uertit, vniuersos habitatores vrbium, &
 cuncta terrae virentia: ascenditque fauilla Deu. 19
 de terra quasi fornacis fumus. Nec tantum
 temporanea fuit hæc poena terrae illi, sed &
 hodie ita sulphure & solis ardore combusta Gen. 19
 est, vt non feratur, nec virès quippiam ger-
 minet: & quæ prius vniuersa irrigabatur si-
 cut paradysus domini, nunc habet mare sal-
 tissimum, mortuum idcirco dictum, quod
 nihil in eo viuat, nec ibi auis in aëre viuere Sap. 10
 possit. De qua re sic Sapiens loquitur. Des-
 cendit ignis in pentapolim: quibus in testi-
 monium nequitiae fumigabunda constat de-
 ferta terra, & incerto tempore fructus ha-
 bêtes arbores, & incredibilis animæ memo-
 ria stans figmentum salis. Sapientiam enim
 prætereuntes non tantum in hoc lapsi sunt
 vt ignorarent bona, sed & insipientiae suæ re-
 linquerent hominibus memoriam, vt in his
 quæ peccauerunt, nec latere potuissent. Hæc
 vtiq; omnia ita disposuit Deus, vt omnibus
 posteris essent perpetua admonitio, expli-
 carentque quam sit horribilis futuri seculi
 æterna damnatio.

*De oculo impudico, osculis, tactu, & simi-
 libus. CAPVT XIII.*

Sicut

Sicut quinto præcepto, Non occides, prohibentur mutilatio, vulneratio, & similia nocumenta, quæ natura sua ad mortem disponunt & præparât: ita hoc sexto præcepto, Non mœchaberis, non solum prohibetur illicitus concubitus atque pollutio, sed & omnia illa quæ naturaliter illegitimum usum illorum membrorum inducunt, inchoant, vel præparant. Vnde dominus in Euangelio, arguens insufficientem Pharisæorum doctrinam, sicut docet prohibitionem homicidij prohiberi etiâ iram & contumeliam, eo quod naturaliter ad homicidium præparant: ita docet hoc præcepto, Non mœchaberis, prohiberi etiam internam concupiscentiam (de qua nos dicemus circa nonum præceptum) item oculus impudicum, atque tactum: quibus quasi signis se profert interna impuritas. Audistis, inquit, quia dictum est antiquis, Non mœchaberis. ego autem dico vobis: Quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Videre autem mulierem ad concupiscendum eam, est eam ad hoc intueri ut concupiscas eam, hoc est, ut cogitatione concubitus eius quæ matrimonio ad te non pertinet, te occupes: vel, ut imagineris pulchritudinem eius, quâquæ delectabilis sit eius aspectus, quâquæ sit idonea ad concubitum, etiâ si statuas nunquam commisceri cum ea, siue quia ad eam non potes pertigere; sicut iniqui iudices iusserunt ut discooperiretur Susanna, ut vel sic fatiarentur decore eius: siue quia aliqua ratione, vel honesta, vel inhonesta, opus ip-

Mat. 5.

Dan 13

BREVIS ET CATHOLICA

sum abominaris : sicut si sacerdos, nolens
 propter votum suum cuiquam commisceri,
 eo fine inspiciat mulierem, vt cogitet quàm
 sit amabilis ad concubitum. Iam, apertè Mat. 5.
 pronunciat dominus, omnem qui aspexerit
 mulierem vt cōcupiscat eam in corde suo,
 esse mœchum : quia videlicet talis aspectus
 signum est, in corde esse voluntatem mœ-
 chix, vel desiderium naturaliter ducens ad
 mœchiam. imò ipse externus aspectus eius
 mali initium est. Et Marci septimo scele-
 ribus connumerat impudentiam : quæ Esa. 3.
 in signis libidinis præcipuè consistit. Sic
 Esaias. Filix Sion, inquit, ambulauerunt
 extento collo, & nutibus oculorum ibant
 & plaudebant : ambulabant, & pedibus
 suis composito gradu incedebant. Et Ec- Ecc. 16
 clesiasticus : Fornicatio mulieris in extol-
 lentia oculorum, & in palpebris illius ag-
 noscetur. Ipse quoque Apostolus Pe- 2. Pet. 2
 trus : Oculos, ait, plenos habent adulte-
 rij & incessabilis delicti. Hunc igitur ocu-
 lum impudicum, siue aspectû impudicum,
 quia ruere nos facit in mortem æternam,
 Christus iubet erui, etiam si dexter sit, hoc Mat. 5.
 est, delectabilis, iocundus, charus, utilis, &
 prosperitatem adferat. Post ea namque
 verba: Omnis qui viderit mulierè ad con-
 cupiscendum eam, iam mœchatus est eam
 in corde suo, sic dicit, Quòd si oculus tuus
 dexter scandalizat te, erue eum, & proijce
 abs te. expedit enim tibi vt pereat vnum
 membrorum tuorum, quàm totum cor-
 pus tuum eat in gehennam. Hoc præcep-
 tum

Job 31.

tum seruabat Propheta Job, qui veraciter de se dicebat: *Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine, quam enim partem haberet in me Deus desuper, & hereditatem omnipotens de excelsis?* David verò deflexit ab hoc præcepto, quâdo post meridiem dormiuit & otiosus deambulauit: & oculus impudicus deduxit eum vsque ad adulterium & latrocinium. Pulchrè de oculo impudico loquitur in hæc verba Augustinus: *Oculi vestri etsi iaciantur in aliquam fœminarum, figantur in nulla. Neque enim quando proceditis, fœminas videre prohibemini: sed appetere, aut ab ipsis appeti velle, criminofum est. Nec solo tactu & affectu, sed aspectu quoque appetitur, & appetit fœmina. Nec dicatis vos habere animos pudicos, si habeatis oculos impudicos: quia impudicus oculus, impudici cordis est nuncius. Et cùm se inuicem sibimet, etiam tacente lingua, conspectu mutuo corda nunciant impudica, & secundùm concupiscentiam carnis alterutro delectantur ardore, etiam intactis ab immunda violatione corporibus, fugit castitas ipsa de moribus. Nec putare debet qui in fœminam figit oculum, & illius in se diligit fixum, ab alijs se non videri cùm hoc fecerit: videtur omnino, & à quibus se videri non arbitratur. Sed etsi lateat, & à nemine hominum videatur, quid faciet de illo superno inspectore quem latere nihil potest?*

In regula seu epist. 109.

videt patientiùs, quãto sapientius? Illi ergo vir sanctus timeat displicere, ne velit fœminę malè placere. Illũ cogitet omnia videre, ne velit fœminã malè videre. Illius namq; & in causa hac commédatus est timor, vbi scriptum est: Abominatio est domino defigens oculũ. Hęc Augustinus. Ex his patet, etiã grãde peccatũ esse, ornare se, vt ab alijs præterquam à coniuge, vel iam acquisito vel acquirendo, concupiscaris. Quod verò iam diximus de visu impudico, tanto verius est de osculis impudicis (hoc est, causa delectationis tactus exhibitis) & alijs voluptatibus tactus, quãto tactus delectabilis propinquiùs accedit completioni voluptatis venereæ quãam aspectus. Hinc Christus, quod de aspectu impudico dixerat, id quoq; de manu (qua sanè tactus significatur) subiicit: Et si, inquit, dextra manus tua scandalizat te, abscinde eam & projice abs te. Expedi enim tibi, vt pereat vnũ membrorum tuorum, quãam totum corpus tuum eat in gehennam. Hinc diuus Cyprianus de hoc tactu loquens: Ipse, inquit, concubitus, ipse cõplexus, ipsa confabulatio, & inosculationo, & coniacetium duorum turpis & fœda dormitio, quãtum dedecoris & criminis confitetur? Et si incorrupta inuenta fuerit virgo ex ea parte sui, qua mulier potest esse, potuerit tamen ex alia corporis parte peccasse, quæ corrumpi potest, & tamen inspici non potest. Notanter verò loquimur de osculo & tactu, qui fit causa delectationis prouenientis ex contactu carnis.

Li. I. epist.
21.

Mat. 5.

nis. Hinc enim & in homine & in omnibus animantibus, veneris initium est. Osculum verò & manuum contactus, qui causa amicitiae fit, vel alicuius operis peragendi, ad materiam libidinis non pertinet, sicut nec ad nocumentum pertinet illa percussio, quæ fit causa disciplinæ. Huc quoque referenda est (sicut ex Cypriani verbis patet) confabulatio cum muliere, etiam quæ de rebus sacris habetur, si fiat causa delectationis, quæ ex voce mulieris percipitur, vel ex eo quòd confabulatio habetur cum muliere. Tale etiam est, huiusmodi delectationis causa, audire mulierem cantantem, etiam sancta carmina. Unde Sapiens, nō tantum ab aspectu & tactu mulieris nos auocat, sed etiam, Nec audias, inquit, saltatricem, ne fortè pereas in efficacia illius. Colloquium enim mulieris alienæ quasi ignis exardescit. Cum aliena muliere non sedeas omnino, nec accumbas cum ea super cubitum: & non alterceris cum illa in vino, ne fortè declinet cor tuum in illam, & sanguine tuo labaris in perditione. Et alibi: Omni homini noli intendere in specie; & in medio mulierum noli commorari. de vestimentis enim procedit tinea, & à muliere iniquitas viri. melior est enim iniquitas viri, quàm mulier benefaciens, & mulier confundens in opprobrium. Hoc verò animaduertendum est, ad eam libidinis speciem pertinere hæc initia visus, tactus, & colloquij libidinosi, ad quam spectat consummatio concubi-

BREVIS ET CATHOLICA

tus. Vnde aspectus vel osculum coniugum, matrimonij honestate excusatur: soluti ad solutam, fornicarium est: inter eos qui alij sunt coniuges, adulterinum: violenter illatum, ad raptum: inter consanguineos, ad incestum: inter eos qui Deo dicati sunt vt castè viuant, ad sacrilegium pertinet. Fricare verò vel palpare vel inspicere libidinosè seipsum, mollitiei est. Brutorum genitalia turpiter tangere, ad bestialitatem pertinet. Si verò vir virum, vel fœmina fœminam libidinosè palpet vel osculetur, sodomia est. De quo sic Augustinus: Non, inquit, carnalis, sed spiritalis inter vos debet esse dilectio: nam quæ faciunt pudoris immemores, etiam fœminis fœminæ, iocando turpiter & ludendo, non solùm à viduis & intactis ancillis Christi in sancto proposito cõstitutis, sed omnino nec à mulieribus nuptis, nec à virginibus sunt facienda nupturis.

Epil. 109

De turpiloquio. CAP. XV.

Fornicatio, inquit Apostolus, & omnis immūditia, aut avaritia nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos: aut turpitude, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinēt, sed magis gratiarū actio. Manifestum enim est, verba venerea causa recreationis prolata, significare quòd homo turpibus delectetur: & ad hoc proferri, vt alij similiter oblectentur. Vnde luce clarius est, secūdum doctrinam Apostoli, turpiloquium prohiberi hoc præcepto, Non mœcha.

Eph. 5.

mœchaberis. Pertinetque ad eandem speciem libidinis, ad quã res de qua est sermo. Vnde colloquium de concubitu coniugali inter coniuges, ad matrimonium pertinet: colloquium de adulterio, ad adulterium: & colloquium de cæteris. Huc & lectio turpium historiarum, fabularum, poëtarum, facetiarum, cantatio impurorum carminum: siue fiat voce, siue organo vel alio instrumento musico: pertinent. De quibus omnibus verum est, quod de vno eorum dixit Hieronymus: Dæmonum cibus est carmina poëtarum. sicut contrã dicit Christus de seipso: Meus cibus est, vt faciam voluntatẽ eius qui misit me. Imõ ad auscultare huiusmodi, scelus est. Vnde ibidem Hieronymus: Dæmonum cibus est ebrietas, luxuria, fornicatio, & vniuersa vitia. Hęc blanda sunt & lasciuia, & sensus voluptate demulcent: statimque vt apparuerint, ad vsum sui prouocant, quibus ideo luxuriosus adolescens (de quo Dominus in Evangelio) legitur non potuisse saturari: quia semper voluptas famem sui habet, & transacta non satiat. Et Sathanas cum aliquem sua arte deceperit, & proprium ei imposuerit iugum, vltra ad abundantiam vitiorum non procurat, sciens esse iam mortuum: sicut multos idololatrias videmus miseria & panis ægestate confectos. Hi sunt, in quibus Propheticus sermo completur: Omnibus meretricibus dantur mercedes: tu autem dedisti mercedem omnibus amatoribus tuis, & non ac-

In epist.
ad Dama-
sum, de
filio fru-
gi & pro-
digo.

Ioã. 4.

Luc. 17.

Eze. 16.

BREVIS ET CATHOLICA

cepisti mercedes. Imò, quod amplius est, lo-
qui de pulchritudine & formâ mulierum,
de oculo impudico, & similibus, ad idê ge-
nus pertinet. Vnde quidam iratus in sacer-
dotes, de procis & sponsarum formis dispu-
tantes, sic in eos lusit:

Turpe sacerdotem sponsa sc̄q̄, proco sc̄q̄, notare:

Sponte sed hæc alijs dicere, sacrilegum.

Ora dicata Deo, rebus referare prophanis,

Mentem designat lege Dei vacuam:

Signat inane Deo cor, talibus esse repletum,

Signat cor carni esse rebelle parum.

Ad Da-
masum
loco iam
citato.

De talibus & Hieronymus in eodem loco:
Nunc, inquit, etiam sacerdotes Dei, omisis
Euangelij & Prophetis, videmus comœ-
dias legere, amatoria Bucolicorû versuum
verba canere, tenere Vergilium.

De ebrietate & commestationibus.

CAPVT XVI.

Hiere. 5.
Saturati
sunt, &
mœchati
sunt.
Prosp. c.
22. h. 1. de
vi. cõtêp.
In 1. cap.
epist ad
Titum.

Quia ebrietas & commestationes libi-
dinem prouocant, rectè iudicantur
hoc sexto præcepto prohibetæ. Vnde Apo-
stolus in epistola ad Ephes. post multam de Eph. 5.
libidine venerea tractationem subiecit: Et
nolite inebriari vino, in quo est luxuria: ma-
nifestè designans, ebrietatem prohibitam
quia ad libidinem ducit. Et Hieronymus,
Secundû Apostolû, inquit, in vino luxuria
est: & vbicunq; saturitas atq; ebrietas fue-
rint, ibi libido dominatur. Specta ventrem
& genitalia: pro qualitate vitiorum, ordo
membrorum. Nunquâ ego ebrium castum
puta-

putabo: qui etsi vino cōsopitus dormierit, tamen potuit peccare per vinum. Item alibi: Esus, inquit, carniū, & potus vini, vētrisque saturitas, seminarium libidinis est.

Li. 2. cōtra Ioui.

Ro. 13.

3. Co. 6

Galat. 5

Luc. 21

Vnde & Comicus: Sine Cerere & Baccho, inquit, friget Venus. Recenset autem Apostolus ebrietatem & commestationes inter scelera, quæ hominem excludunt à regno Dei: secutus in hoc dominum saluatorem, in euangelio Lucæ dicentem, Attēdite vobis ne fortè grauentur corda vestra in crapula & ebrietate & curis huius vitæ, & superueniat in vos repentina dies illa. Vbi hoc notandum, ebrietatem illam quæ defectus est vsus rationis, non esse peccatum, quia miseria tantum est: sed, abundantior potatio, vnde ille defectus cōsequitur, peccatum est: nisi fortè per ignorantiam inebriatiui potus, homini diligenter studenti sobrietati subrépat. Est verò etiam vna ebrietas mortale peccatum, etsi vnus excessus in cibo citra peccatum mortale contingat: sicut ait Augustinus. Ebrietas longè est à me: misereberis ò domine, ne appropinquet mihi. Crapula autem nonnunquā surrepīt seruo tuo: misereberis vt longè fiat à me. Ratio autem huius est, quia vnus excessus in cibo non notabiliter lædit hominem, nec eius totam vitam indisponit: vna autem ebrietas, quantum est ex ipsa, totam vitam hominis perturbat, quia vsū rationis tollit. Vnde inquit Ambrosius: Loth inebriatus vino quid gereret nesciebat: ex quo sanè discimus, vitandam ebrietatem,

Li. 10. Cō fel ca. 31.

Libr. 1. de Abrahā patriarc. cap. 6.

per

BREVIS ET CATHOLICA

per quam crimina cauere non possumus. Nam quæ sobrij cauemus, per ebrietatem ignorantēs cōmittimus. Parum est quod ea inflāmat libidinē, accendit cupiditates corporis; ipsam quoq; mentem subruit, & animum capit, sensum torquet: nesciunt quid loquantur qui nimio vino indulgent, iacēt sepulti: quanta ipsa deformitas, vt soluātur vires, incessus vacillet? Multi se fortes putant: num fortiores quā Loth? num continentiores quā Noe? Non vtique vitia patriarcharum scriptura exposuit, quos victos vino legimus: sed vt tu disceres quid caueres, ille nudus iacuit, iste filiarum errori patuit, Et Noe iustus deceptus est, quia vini vis adhuc ignorabatur: sed in illo instructus es, ne tu ignorares. Loth filiabus se credidit, & per senectutem madidam vino solutus est: cōmisit incestum ignorās: tu sic bibe ne capiaris. Instruant patriarchæ, non solum docentes, sed etiam errantes. Ideo iteratum est exemplum ebrietatis, vt confirmetur magisterium cautionis. Hæc Ambrosius. Nec est quod sibi blandiantur, qui consuetudine potandi fortes facti sunt, vt citra ebrietatem multum vini sufferre possint, siue qui pharmaco id sibi procurant: hi enim, non solum per multam & frequentem potationem officia sibi incumbentia negligunt, sed & notabiliter naturam suam grauant, cogentes eam ferre potum immoderatum: vnde & vitam suam abbreviant. Ideoque scriptura sacra etiam tales condemnat. Væ, inquit, Esa. 5
 qui

qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem.

De miseria temulentorum. CAP. XVII.

Luc. 8.

Luc. 21

Esa. 5

Pro. 10

Pro. 23.

VT omittamus, quod ebrietates & commessationes sunt spiritus maximè suffocantes verbum Dei (Sicut docet dominus in euangelio) adeo vt per eas nō vacet cōsiderare opera domini: quemadmodum ait Esaias, exclamans aduersum voluptatis sectatores: Væ, qui cōsurgitis manè ad ebrietatē sectandā, ad potandū vsq; ad vespērā, vt vino æstuetis. Cithara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum in conuiujs vestris: & opus domini nō respiciitis, nec opera manuum eius cōsideratis: Vt: taceamus quoq; ex commessationibus & ebrietatibus innumera oriri peccata, præcipue autem libidinē & inexplebilem avaritiam: vt: satis docet Hierony. contra Iouini. ommissis, inquam, his spiritualibus malis, corporalis eorum miseria expendēda est. de qua Sallomon: Luxuriosa res vinū, & tumultuosa ebrietas: quicūq; his delectatur, nō erit sapiēs. Et iterū: Cui vax? cui? patri vx? cui rixæ? cui foueæ? cui sine causa vulnera? cui suffossio oculorū? nōne his qui cōmorātur in vino, & studēt calicibus epotandis? Ne intnearis vinū quādo flauescit, cū splēduerit in vitro color ei. Ingreditur blādē, sed in nouissimo mordebit vt coluber, & sicut regulus, venena diffundet. Oculi tui videbunt extraneas, & cor tuum loquetur peruersa. & eris sicut dormiēs in medio mari, & quasi sōpitus gubernator amisso clauo, & dices: Verberarunt me, sed

Miseria corporalis sequēs ebriosos & commessationē deditos.

non

BREVIS ET CATHOLICA

non dolui: traxerunt me, & ego non sensi.
 quando euigilabo, & rursus uina reperiam?
 Et iterum: Noli, inquit, esse in conuiujs po- Ibidē.
 tatorum, nec in commestationibus eorum
 qui carnes ad uescendum conferunt: quia
 vacantes potibus, & dantes symbola consu-
 mentur, & uestietur pannis dormitatio. Sic
 & Ecclesiasticus: Operarius ebriosus non Ecc. 19
 locupletabitur: & qui spernit modica, pau-
 latim decidet. Uinum & mulieres apostata-
 re faciunt sapientes, & arguent sensatos: &
 qui se iungit fornicarijs, erit nequam. Pu-
 tredo, & vermes hereditabunt illum, & ex-
 tolletur in exemplum maius, & tolletur de Ecc. 31
 numero anima eius. Item alibi: Utere quasi
 homo frugi his que tibi apponuntur: ut nō
 cum manducas multum, odio habearis.
 Cessa prior causa disciplinæ: & noli nimius
 esse, ne fortè offendas. Et si in medio mul-
 torum sedisti, prior illis ne extendas manū
 tuam: nec prior poscas bibere. Quam suf-
 ficiens est homini erudito uinum exiguum,
 & in dormiendo non laborabis ab illo, &
 non senties dolorem. Vigilia, & cholera, &
 tortura viro infrigito: somnus sanitatis, in
 homine parco. Dormiet usque in mane, &
 anima illius cum ipso delectabitur. Diligē- Ibidē
infra.
 tes in uino noli prouocare: multos enim
 exterminauit uinum. Ignis probat ferrum
 durum: sic uinum in corda superbiorum ar-
 guet in ebrietate potatum. Uinum in iu-
 cunditatem creatum est, & non in ebrieta-
 tem, ab initio. Exultatio animæ & cordis,
 uinum moderatè potatum. Sanitas est ani-
 mæ, &

mæ & corporis, sobrius potus. Vinum multum potatum, irritationem, & iram, & ruinas multas facit. Amaritudo animæ vinum multum potatum. Ebrietatis animositas, imprudentis offensio, minorans virtutem, & faciens vulnera. In conuiuio vini non arguas proximum: & non despicias eum in iucunditate illius. Verba improprij non dicas illi, & non premas illum in repetendo. Rursum: Noli auidus esse in omni epulatione, non te offundas super omnem escam. In multis enim escis erit infirmitas, & auiditas appropinquabit vsque ad choleram. Propter crapulam multi obierunt: qui autem abstinens est, adiiciet vitam. Hæc Ecclesiasticus. Latius vero has miseras commassatorum & ebriosorum persequuntur Hieronymus & Ambrosius: ille, lib. 2. cōtra Iouinianum: hic, libro de Helia & ieiunio.

Ecc. 37

Quis id non videt in domesticis?

Quomodo sumenda sint alimenta.

CAPVT XVIII.

HOc, inquit Augustinus, me docuisti domine, vt quemadmodum medicamenta, sic alimenta sumpturus accedam. Sed dum ad quietē satietatis ex indigentia molestia transeo, in ipso transitu mihi insidatur laqueus concupiscentia. Ipse enim transitus voluptas est, & non est alius qua transeat, quam quo transire cogit necessitas. Et cum salus sit causa edendi & bibendi, adiungit sese tanquam pedissequa periculosa iucunditas, & plerunque præire conatur, vt eius causa fiat, quod salutis causa me facere

Li. 10. Cō
fcl. ca. 31.

Vide eū-
dē. lib. 4.
cōtra Iu-
lia. paulo
post me-
diū. ca. 14

Hugo de
S. Viāto.
in 5. c. ex
plicatio-
nis regu-
læ D. Au-
gustini.
Vide Au-
gu. eodē
loco cōt.
Iulianū.

facere vel dico vel volo : nec idem modus
vtriusq; est. Nā quod saluti satis est, delecta-
tioni parū est. Et sæpe incertū fit, vtrū adhuc
necessaria corporis cura subsidiū petat, an
voluptaria cupiditatis fallacia ministerium
suppetat. Ad hoc incertū hilarescit infœlix
anima, & in eo præparat excusationis patro-
ciniū, gaudēs nō apparere quid satis sit mo-
derationi valetudinis, vt obtētū salutis obū-
bret negotium voluptatis. Hæc Aug. Quia
vero voluptatis cupiditas semper ad exces-
sum tendit, ideo seruus Dei, vt voluntatem
atq; appetitū carnis possit reprimere, sem-
per debet ad minus tēdere vt ipforū alimē-
torū atq; vestimentorū minus velit habere,
etiam quā necesse sit. Plus semper appetit
voluptas quā necessitas. Humana natura
modico contenta est: sed consuetudo mul-
ta addidit. Voluntas atque voluptas plura
copulauerunt. Si quis Deum perfectē dili-
geret, multa refecaret superflua, quæ modō
tenet quasi necessaria. Hoc in hac materia
diligenter notandū est, eam crapulam quæ
subrēpit homini dū studet necessariæ refe-
ctioni: vt cum in honesta domo, vbi bona
disciplina est, comeditur meridie tantum &
vesperi: facilius impetrare apud Deum ve-
niam. Ea autem cōmessatio & potatio, quæ
nō in necessaria corporis refocillatiōe sub-
rēpit, sed extra eam necessitatē instituitur
ex proposito: vt sunt, quæ homines post
prandiū & cœnā, idque in tabernis frequē-
tant: quæ vulgo banqueta dicuntur: non
inter peccata subitis passionibus hominū
subre-

subrepentia, sed inter ea, quæ ex proposito destinato multūq; deliberato fiunt, habēda est: ideoq; difficilē veniā à Deo obtinet. ita vt rectē possimus dicere, minus esse, assiduē modicū excedere in necessariæ refectiois sumptione, quā raro cōmessari. Tantū enim valet ordinatio creatoris & ordo naturæ, vt in rebus ad vtendū cōcessis, etiā cū modulus exceditur longe sit tolerabilius, quā in eis quæ concessa nō sunt vel vnus, vel rarus excessus. Et ideo in re concessa, immoderatio, ne in rem non concessam libido prorūpat, toleranda est. Hīnc est etiā, quod lōge minus peccat quālibet assiduus ad vxorem, quā vel rarissimus ad fornicationē.

Aug. c. 11
li. de bo-
no cōiu.

*Quos in primis dedecet ebrietas & com-
messatio. CAP. XIX.*

DVO mala facit ebrietas & cōmessatio: corpus ad libidinē inflammat, & vsurrationis obfuscat & impedit. Illud malum maxime illos dedecet, qui castitatē vouerunt, aut profitentur se castē velle viuere. Vnde Apostolus ait: Vidua in delicijs viuens, mortua est. Itē eos in primis dedecet qui sua sponte ad libidinē proni sunt: vt iuuenes. Quamobrē ait Apost. Tito: Iuuenes hortare vt sobrij sint. Mulieres quoque: de quibus Apost. Timothæo dicit, sobrias eas esse debere. Et gentilis poeta: Turpe iacens mulier multo madefacta lyëo. Obsecundū verò defectum, maxime dehonestat crapula & ebrietas eos, quorū est alios regere, verbo, vel exemplo docere: quoniā
ebrij

1. Ti. 5.

Tit. 2

1. Ti. 3.

BREVIS ET CATHOLICA

ebrij suum officium exequi nequeunt. Hinc
 Apostolus Tito mandat, vt senes doceat sobrios esse, anus similiter non multo vino
 feruientes, bene docentes, vt prudentiam doceat. Hinc & reges, duces, iudices, atque
 senatores maximè oportet sobrietati studere: sicut ait mater Salomonis erudiens eum:
 Noli regibus ó Lamuel, noli regibus dare vinum: quia nullum secretum est vbi regnat ebrietas. ne fortè bibant, & obliuiscantur iudiciorum, & mutant causam filiorum pauperis. Et Ecclesiastes: Væ inquit, tibi terra cuius rex puer est, & cuius principes mane comedunt. Beata terra cuius rex nobilis est, & cuius principes vescuntur in tempore suo, ad reficiendum, & non ad luxuriam. Hinc etiam turpissima est ebrietas & commessatio in episcopo, pastore, sacerdote, canonico, doctore, prædicatore & similibus. Ideoque Apostolus Paulus omnino reijcit ab episcopatu & diaconatu vinolentos. Imò & in veteri lege terribili exemplo, occisione Nadab & Abiu, filiorum Aaron per ignem egressum à domino, ostensum est quantum displiceat domino Deo sacerdotum ebrietas. dixitque dominus ad Aaron, Vinum, & omne quod inebriare potest, nõ bibetis, tu & filij tui quãdo intrabitis in tabernaculũ testimonij, ne moriamini: quia præceptum sempiternum est in generationes vestras: & vt habeatis scientiam discernendi inter sanctum & prophanum, inter pollutum & mundum: doceatisque filios Israel omnia legitima mea. Hæc quidem dicit

Tit. 2.

Pro. 31

Ecc. 10

1. Ti. 3

Leu. 10

dicit lex diuina rectoribus & in sublimitate constitutis, siue ecclesiasticis, siue ciuilibus: sed, prò dolor, & in veteri scriptura, & in noua, plus cæteris leguntur superiores ebrietatibus & commensationibus immersi.

Am. 6.

Apud prophetam: Væ, vobis, inquit, qui opulenti estis in Sion, & confiditis in monte Samariæ: optimates, capita populorum, ingredientiés pompaticè domum Israël. qui separati estis in diem malum, & appropinquatis folio iniquitatis. qui dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis vestris. qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti. qui canitis ad vocem psalterij. Sicut David putauerunt se habere vasa cantici bibentes vinum in phialis, & optimo vnguento delibuti: & nihil patiebantur super contritione Ioseph.

Esa. 28.

Quapropter, nunc migrabunt in capite transmigrantium: & auferetur factio lasciuientium. Item Esaias: Verùm, inquit, hi quoque (nempe sedentes super iudicium, & reuertentes de bello ad portam) præ vino nescierunt, & præ ebrietate errauerunt. sacerdos & propheta nescierunt præ ebrietate. absorpti sunt à vino errauerunt in ebrietate, nescierunt videntem, ignorauerunt iudicium. Omnes enim mensæ repletæ sunt vomitu sordiumque, ita vt non esset vltra locus. Quem docebit scientiam? & quem intelligere faciet auditum? ab lactatos à lacte, auulsos ab vberibus. Rursum: Omnes bestię agri, inquit, venite ad deuorandum vniuersæ be-

Esa. 56.

BREVIS ET CATHOLICA

stix saltus. Speculatores eius cæci omnes, nescierunt vniuersi: canes muti, non valentes latrare, videntes vana, dormientes & amantes somnia. & canes impudētissimi nescierunt saturitatem: ipsi pastores ignorauerunt intelligentiam: omnes in viam suam declinauerunt, vnusquisque ad auitiam suam, à summo vsque ad nouissimum. Venite, sumamus vinum, & impleamur ebrietate: & erit sicut hodie, sic & cras, & multo amplius. Sic & propheta Ezechiel: Eze. 34 Pascebant, inquit, pastores semetipsos, & greges meos non pascebant. Ipse dominus Saluator in euangelio dum multa prophetice prædiceret, quodammodo describens quales futuri essent multi prælati ecclesiastici: Si, inquit, dixerit malus seruus ille (quem nimirum dominus constituit super familiam suam) in corde suo, Ma. 24 Moram facit dominus meus venire: & cœperit percutere conseruos suos, manducet autem & bibat cum ebriosis: veniet dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua ignorat, & diuidet eum, partemque eius ponet cum hypocritis. illic erit fletus & stridor dentium. Vtinam hodie seruentur ab ecclesiasticis canones concilij Lateranensis qui sic habent. A crapula & ebrietate omnes clerici diligenter abstineant, vnde vinum sibi temperent, & se vino. nec ad bibendum quispiam incitetur, cùm ebrietas mentis inducat exilium, & libidinis prouocet incentiuum.

cap. 15.
Hoc cō
sub Inno
cen. 3. est
vniuersa
le.

Vnde illum ab usum decernimus penitus abo-

tus abolendum, quo in quibusdam partibus ad potus æquales suo modo se obligant potatores, & ille iudicio talium plùs laudatur, qui plures inebriat, & calices fœcundiores exhaurit. Si quis autem super his culpabilem se exhibuerit, nisi à superiore commonitus satisfecerit competenter, à beneficio vel officio suspendatur. Clerici mimis, ioculatoribus Cano. 16 & histrionibus non intendant, & tabernas profus euitent: nisi fortè causa necessitatis in itinere constituti. Ad aleas vel taxillos non ludant, nec huiusmodi ludis interfint. Et infrà: Dolentes, aiunt, referimus, quod non solùm minores quidam clerici, verumetiam & aliqui Ecclesiarum prælati, circa commestationes superfluas & confabulationes illicitas (vt de alijs taceamus) ferè medietatem noctis expendunt, & somno residuum relinquentes, vix ad diurnum concentum auium excitantur, transcurrendo vndique continuata syncope matutinum, &c.

*De causis cur ebrietas & commestatio
aut paruum aut nullum reputentur à
uulgo peccatum.*

C A P V T X X.

T Ametsi suprà dixerimus, quod homo post lapsum sibi derelictus cæcus sit, legesque veræ temperantiæ ignorat: nō inutile tamen aut molestum putamus, hoc etiam loco declarare, cur hodie parua mala

æstimentur commessatio & ebrietas : & quædam antè dicta repetere.

Prima igitur causa videtur esse vehemens inclinatio & amor huius mali. Quisque enim reputat id bonum esse, cui multum afficitur, etiam si ab alijs, eidem rei non ita affectis, clarè malum esse perspiciatur : sicut patet in ijs, qui de re quapiam contendunt. Sæpe enim manifestum est, alterum iniquam fouere causam, quæ tamen ei iusta apparet. Vnde rectè dici consuevit quemlibet in sua causa esse cæcum. Hæc causa prima magnum accipiet incrementum à causa secunda, quæ est consuetudo : de qua eleganter Augustinus scribit : Peccata, inquit, quamuis magna & horrenda, cum in consuetudinem venerint, aut parua, aut nulla esse creduntur : vsque adeo vt non solùm non occultanda, verumetiam iam prædicanda ac diffamanda videantur : quando sicut scriptum est, laudatur peccator in desiderijs animæ suæ, & qui iniqua gerit benedicitur. Talis in diuinis libris iniquitas & clamor vocatur : sicut habes apud Esaiam prophetam de vinea amara. Expectaui, inquit, vt faceret iudicium, fecit autem iniquitatem, & non iustitiam, sed clamorem.

Vnde est illud in Genesi : Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum multiplicatus est. quia non solùm iam apud eos non puniebantur illa flagitia, verumetiam publicè velut lege frequentabantur. Sic nostris temporibus multa mala, etsi non talia, in aper-

in apertam consuetudinem iam venerunt, ut pro his non solum excommunicare aliquem laicum non audeamus, sed nec clericum degradare. Et paulo post: Væ peccatis hominum, quæ sola inusitata exhorrescimus: vsitata verò, pro quibus abludis filij Dei sanguis effusus est, quamuis tam magna sint, ut omnino claudi contra sese faciant regnum Dei, sæpe videndo omnia tolerare: sæpe tolerando, nonnulla etiam facere cogimur. Atque utinam ô domine, non omnia quæ non poterimus prohibere, faciamus. Hæc Augustinus. Hodie experimur verbum istud locum habere in commessionibus & ebrietatibus. Ut enim de ecclesiasticis taceamus, plebei postridie quàm ebrij fuerint, gloriantur hinc, ebriosque se pridie fuisse, libenter commemorant. Nobiles verò, ineptis & sumptuosis commessionibus tumescunt.

Ex his duabus causis sequitur tertia: quòd videlicet inebriare se vel alium, iudicetur esse vel necessitatis, vel virtutis. necessitatis quidem: quia multi, etiam qui persuasum habent ebrietates mala esse, putant se offensuros alios, nisi & se, & illos inebrient, vel ineptis commessionibus tractent. Et dum nimium quæritur ut carnalibus placeatur hominibus, offenditur Deus. Virtutis verò esse putatur, dum luxuriosa ebriosaque conuiuia & commessiones ducuntur pro beneficijs, & velut ad amicitiam spectantia. Imò eousque pergit hæc cæcitas, ut per ebrietatem reputet

BREVIS ET CATHOLICA

Deum sanctosque martyres coli, & talibus ineptijs delectari: quod longè pessimum est, utpote ad superstitionē spectās. Sic solent fraternitates suos (ut aiunt) patronos colere. Contra tales disputat D. Aug. epist. 64. His omnibus accedit alia causa, quòd his vitijs obnoxij sunt homines pietatis speciem in aliquibus habentes, quamuis (ut ait Apostolus) virtutem eius abnegent, & voluptatum amatores sint magis quàm Dei. Hac enim specie pietatis fit, ut & ipsemet sibi persuadeant se non multum peccare, utpote iustos: & alij idem reputent. Quæ ratio haud parum valet in sacerdotibus, concionatoribus, doctoribus, & religiosis. Contra huiusmodi inquit propheta Amos: Sicut David putauerunt se habere vasa cænici, bibentes vinum in phialis, & vnguentis optimo delibuti, & nihil pariebantur super contritione Ioseph, quasi diceret, Quia ore cantabant psalmos Dauidicos, reputauerunt se sanctos sicut David: quum tamen dediti essent vinolentiæ, & non tangeret eos miseria populi, nec lugerent super iniquitatibus eius, sicut solet David tabescere zelo legis Dei. Postremò quia multi laborant grauioribus iniquitatibus, ut fornicationibus, oppressionibus aliorum, fraudulentijs: hinc fit per comparationem, ut ebrietas, & commessatio parua aut nulla videantur esse peccata: quia tam magna non sunt, quam alia, quæ etiam in hominibus frequentia sunt.

Contra hoc malum dicit Apostolus Paulus:

2. Ti. 3.

Am. 6.

Psa. 118
Sade.

Gala. 9 Paulus : Opus suum probet vnusquisque : & sic in semetipso tantum gloriam habebit, & non in altero. Vnusquisque enim onus suum portabit. quasi diceret : Examinet quisque opera sua ad normam legis diuinæ, & non putet se ideo sanctum, quia alius peior est, vel apparet.

De remedio contra gulam & ebrietatem.

C A P V T X X I.

1. Co. 6 **F**Vga hinc opus est, sicut & in libidine venerea, dicente Apostolo, Fugite fornicationem. Longè enim facilius est, non dico temperatè viuere, sed etiam tenuiter refici, paupereque victu contentum esse, dum variæ desunt epulæ : quàm in lauta & splendida mensa non excedere : facilius est homini penuriam pati, quàm abundare. Prouocant enim atque illiciunt infirmum animum, vinum & epulæ delicatæ ante ora positæ. Vnde Salomon, Ne, inquit, intuearis vinum quando flauescit, cum splenduerit in vitro color eius. Deinde societas potorum & intemperantium hominum, pestis est perniciosissima, sicut docet Salomō: Noli, inquiens, esse in conuiujs potatorum, nec in comestationibus eorum, qui carnes ad vescendū cōferunt : amicus enim stultorū, similis efficietur. Vnde Christus etiā malū seruū (quē describit) dicit māducare & bibere cū ebriosis. Oratio Ma. 24 verò præcipuum est cōtra gulam remediū:

Dd 4 quia

quia nemo potest sobrius esse, nisi peculiari
 sua gratia hoc dominus donauerit: sicut in
 libro sapientiæ legitur de æterna sapientia:
 Sobrietatem & sapientiam docet, & iustitiã Sap. 8.
 & virtutem: quibus vtilius nihil est in vita
 hominibus. Et vt infrà: Et vt sciui quoniã eodẽ c.
 aliter non possem esse continens, nisi Deus
 det: & hoc ipsum erat summa sapientia, sci-
 re cuius esset hoc donum: adij dominum,
 & deprecatus sum illum, & dixi ex totis
 præcordijs meis &c. Apostolus quoque, ad
 Philippenfes scribens, postquam dixisset:
 Ego enim didici in quibus sum sufficiens Phili. 4
 esse. scio & humiliari, scio & abũdare (vbi-
 que & in omnibus institutus sum) & satia-
 ri & esurire & abundare & penuriam pa-
 ti: ostendens per quem haberet temperan-
 tiam, subiicit, Omnia possum in eo qui me
 confortat. Vnde & Aug. ait: Audio vocem
 iubentis Dei mei: Non grauentur corda ve- Luc. 11
 stra in crapula & ebrietate. ebrietas longè
 est à me: misereberis ne appropinquet mi-
 hi. Crapula autem nõnunquã subrepiť ser-
 uo tuo misereberis vt lõgè fiat à me. Nemo
 enim potest esse continens, nisi tu des. Mul-
 ta nobis orantibus tribuis, & quidquid bo-
 ni antequam oreinus accipimus, à te accipi-
 mus, & vt hoc postea cognosceremus, à te
 accipimus. Ebriosus nunquam fui, sed ebrí-
 oſos, à te sobrios factos ego noui. Ergo à te
 factum est, vt hoc non essent qui nunquam
 fuerunt, à quo factum est, vt hoc non
 semper essent qui fuerunt, à quo etiam fa-
 ctum est, vt scirent vtrique à quo factum
 est.

Phil. 4 est. Omnia possum in eo qui me confortat
 (ait miles castrorum caelestium) conforta
 me ut omnia possim. Da quod iubes, & iu-
 be quod vis. Ille se accepisse confitetur; &
 quod gloriatur, in domino gloriatur. Non
 ego immunditiam obsonij timeo, sed im-
 munditiam cupiditatis. Scio Noë omne
 Gen. 9. carnis genus quod cibo esset vsui mandu-
 3 Re 17 care permissum, Heliã cibo carnis refectũ,
 Mar. 4 Ioannem mirabili abstinentia præditum, ani-
 Mar. 6 malibus, hoc est, locustis in escam cedentibus
 Gen. 17 non fuisse pollutum. Et scio Esau lenticu-
 2 Re. 21 læ concupiscentia deceptum, & David pro-
 Mat. 4 pter aquæ desiderium à seipso repræhen-
 Exo 16 sum, & regem nostrum non de carne, sed
 de pane esse tentatum, ideoque & populus
 in eremo, non quia carnes desideravit, sed
 quia escæ desiderio aduersus dominũ mur-
 muravit, meruit improbari. In his ergo ten-
 tationibus positus, certo quotidie aduersus
 concupiscentiam manducandi & bibendi.
 Non enim est quod semel præcidere, & vl-
 terius nõ attingere decernam, sicut de con-
 cubitu potui. Itaq; freni gutturis temperata
 relaxatione & constrictione tenendi sunt.
 Et quis est, domine, qui non rapiatur ali-
 quantulum extra metas necessitatis? Quis-
 quis est, magnus est: magnificet nomẽ ruũ.
 ego autem non sum, quia peccator homo
 sum. Hæc August. Similiter Ecclesia publi-
 cè orat pro dono temperantiæ: Præsta om-
 nipotens Deus, ut dignitas conditionis hu-
 manæ, per immoderantiam sauciata, medi-
 cinalis parcimoniæ studio reformetur: per
 domi-

Ibid. pau-
lò post.

Ibidem
infra.

Oratio
ecclesiæ
pro impe-
triãda tẽ-
perantiã.

BREVIS ET CATHOLICA

dominum nostrū &c. Et ipse dominus Saluator, in prandijs ad quę vocatus erat, summam seruauit temperantiam: adeo vt summo mane post cœnam à Martha exhibitam esuriret, Ieiunauit sæpius. Sitim & famem non semel perpeffus est, & tãdem felle atq; aceto potatus, vt nobis cibi & potus temperantiam largiretur, sciens eam nisi gratia sua obtineri non posse. Quomodo verò debeant comestationes & ebrietates luxuriosaque cõuiuia è communitate tolli, pulcherrimè docet Augustinus citata superiùs epistola ad Aurelium. Non, inquit, asperè, quantum existimo, non duriter, non modo imperioso ista tolluntur: magis docendo quàm iubendo, magis monendo quàm minando. Sic enim agendum est cum multitudine peccantium. Seueritas autem exercenda est in peccata paucorum. Et si quid minamur, cum dolore fiat, de scripturis cõminando vindictam futuram, ne nos ipsi in nostra potestate, sed Deus in nostro sermone timeatur. Itaq; priùs mouebũtur spiritalis, vel spiritalibus proximi, quorum auctoritate, & lenissimis quidẽ, sed instãtissimis admonitionibus cœtera multitudo frangatur.

Mat. 21
Mat. 4
Mat. 17
Ioã. 19

Epist. 64

De septimo Præcepto.

Non furtum facies. CAPVT I.

Recto ordine hoc septimo præcepto prohibetur nocumētũ, quod homini infertur in rebus exterioribus quas possidet: & dicitur, Ne facias furtum.

Exo. 10

tum. Est autem furtum ablatio vel contrectatio occulta rei alienę. Occultè autem ideo hoc facit fur, quia reputat dominũ nõ consentire in ablationem vel contrectationem rei suę. Quamobrem, si quis rem alterius auferat vt à furibus defendat, vel ea vtatur bona fide, reputans dominum ex amicitia hoc sibi concedere, nec quærit occultare, sed ea etiam coram domino vtetur, ipso consentiente, hic non est fur censendus: sicut contrà, ille qui occultè alienam rem aufert, putans domino displicere, fur est, etiam si fortè domino non displiceat: Sicut ille mendax est, qui putans se falsa dicere, vera loquitur. Furtum igitur duplici ratione culpabile est: quia & iniuriam infert proximo circa res possessas, & id quidem fraude atque insidijs.

Aug. ad
Consentiũ
ca. 13.
de mendacio.

Est autem furtum mortale peccatum:

Osee 4 sicut Osee illud reliquis connumerat sceleribus. Audite, inquit, verbum Domini filij Israël: quia iudicium Domino cum habitatoribus terrę. Non est enim veritas, & non est misericordia, & non est scientia Dei in terra. Maledictum & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit. Propter hoc lugebit terra, &c. Et Zacharias: Hęc est, inquit, maledictio quę egredietur super faciẽ omnis terrę: quia omnis fur iudicabitur, & omnis iurans (scilicet mendaciter) similiter iudicabitur. Quibus concors Apostolus, apertè pronunciat fures regnũ Dei non posses-

1. Co. 6

posses-

possessuros. Si quis tamen modicum quid
 auferat: quia nocumentum non reputatur
 esse, saltem notabile, non erit mortale pec-
 catum, nisi qui rem auferat, velit hac ra-
 tione alteri notabiliter nocere: sicut etiam
 sola voluntate incurritur reatus furti. Por-
 rò, in extrema necessitate, clam domino au-
 ferre quod sibi necessarium est, non ablatio
 est rei alienæ, sed vsus propriæ. Lex enim
 positiva, quæ distinctionem & propieta-
 tem possessionum induxit (vt videlicet hæc
 res sit illius, illa alterius) quando iniquita-
 tem inducit, & superiori legi aduersatur,
 vigorem nõ habet. Superior autem lex est,
 qua ordinantur terrena ad hominis susten-
 tationem. Quando igitur lex de distinc-
 tione bonorum obseruata, hominem occide-
 re vel mori permetteret, ad malũ declinat.
 sicut lex de reddẽdo deposito iniquitatem
 inducit, si obseruetur, dum repetens gla-
 dium depositum, est eo seipsum occisurus.
 Ablata autem lege positiva de distinc-
 tione bonorum, res fit occupãtis. Ob hoc tamen
 à furto non excusantur pauperes, si extra
 necessitatem extremam cõstituti, ditissimis
 sua surripiãt: eo quòd hi liberi sint, vt dent
 cui voluerint, satisfacturi legi nature, si cui-
 libet dederint. ideoquẽ nullus pauperum
 determinatè ius habet in eorum bona. Ipsi
 tamen diuites, si nulli elargiantur superflua
 sua, grauiter peccant (vt suprã diximus) &
 videtur magistratus vel princeps posse ta-
 les ad id cogere. Furtum quoque non est,
 cùm iusta iudicis sententia alicui suæ afe-
 runtur

runtur diuitiæ : sicut nec iudex malefactorum occidēs, homicida est. Vnde multo minus furtum reputandum est, quòd filij Israël iubete Deo, in pœnam peccati Ægyptiorum, & in mercedem laborum, quos ab

Exo. 21. Ægyptijs coacti subierant, Ægyptios suis thesauris opibusque spoliârint. Furtum etiam propriè nō est, cum quis vxorem aut filiam alterius occultè violat, vel aufert ad violandum: sed longè maius peccatum: vt antè diximus. Item Plagiarij, qui homines furantur, aut liberos emunt, vel vendunt, furibus longè peiores sunt. Quamobrem lege Moyfi occidendi erant, quum fures ea lege non occiderentur. Fur verò est, qui seruū alterius aufert: vel seruus fugitiuus, qui seipsum domino tollit: eo quòd seruus sit res possessa à domino: in qualibus rebus furtum inuenitur.

Fol. 196.
cap 2.

De rebus inuentis. CAP. II.

QVædam res sunt, quæ nunquam alicuius fuerunt: vt lapilli & gemmæ, cæteraque quæ in littore maris inueniuntur: feræ, volucres, & pisces: præsertim, quæ extra certam custodiam alicuius inueniuntur: eaque, quæ non habent cōsuetudinem redeūdi, nec animum ad custodiam reuertendi. Hæ res fiunt inuenientis siue occupantis, vel capientis. Et eadem ratio est de thesauris ab antiquo tempore in terra reconditis, quorum nullus iam inuenitur possessor: excepto quòd leges ciuiles rationaliter iubent inuentori, vt medietatē thesauri

BREVIS ET CATHOLICA

fauri det domino agri vel fundi. Propter quod, in Euangelica parabola dicitur inuentor thesauri emisse agrum: vt videlicet totum thesaurum haberet. De his omnibus vide Iustinianū libro 2. Instit. tit. de rerum diuisione. In his autem omnibus, etiam particularium iurium & consuetudinum ratio habenda est. Nam si quis dominus populo seruo libertatē dederit, hoc excepto, quòd feras omnes sibi reseruauit ex seruitute: debet populus principi feras relinquere.

Mat. 13.

Quædam verò res sunt, quæ propinquo tempore fuerunt ab aliquo possessæ, & verè ad eum pertinētes contingit haberi omnino pro derelictis: & tunc fiunt inuentoris. Pro derelicto autē (inquit Iustinianus) habetur, quod dominus ea mente abiecit, vt id in numero rerum suarum esse nolit: ideoque statim dominus eius esse desinit. Quandoquocumque verò non habentur pro derelictis res alicuius, mandat nobis lex domini, vt eas inuentas custodiamus, & domino reddamus. Non, inquit, videbis bouem fratris tui, aut ouem errantem, & præteribis: sed reduces fratri tuo, etiã si nō est propinquus frater tuus, nec nōsti eum: duces in domū tuā, & erunt apud te quamdiu quærat ea frater tuus, & recipiat. Similiter facies de asino, & de vestimēto, & de omni re fratris tui quæ perierit: si inueneris eam, ne negligas eam quasi alienam. Quòd si Dominus non requirat rem suam apud eū qui inuenit eam, quia nescit à quo inuenta sit, quærendus est dominus: qui si diligenti in-

Deu. 14.

quisi-

quisitione præmissa non inueniatur, nec quidem generaliter: vt videlicet sciatur habitare in illo pago, vel esse vnus illorū quatuor aut quinq;: tunc erogare debet pauperibus rem inuentam, in adiutorium ac emolumentū eius qui eam perdidit. Qui inuentor, si verè pauper est, nō debet se è pauperum numero segregare: sed sicut alteri, ita & sibi potest rē inuentā erogare. Quisquis autē rem alterius inuentā sibi eo casu non corrente retinet, furatur: vt dicit Augustinus: Si quid inuenisti, & non reddidisti, rapuisti. Quantū potuisti fecisti; quia plus nō inuenisti, ideo plus nō rapuisti. Qui alienū negat, si posset, & tolleret. Quōd nō tollis, timor te cohibet: non bonum facis, sed malum metuis. Et latro timet malum, & vbi non potest, non facit: & tamen latro est. Deus enim cor interrogat, nō manum. Lupus venit ad ouile ouium, quærit inuadere, quærit lacerare, quærit deuorare. Vigilant pastores, latrant canes: nihil potest, nihil aufert, non occidit: sed tamen lupo venit, & lupo redit. Nunquid quia ouem non tulit, ideo lupo non venit & ouis redit? Lupo venit fremens, & lupo abit timens. Interroga ergo teipsum: si tunc non facis malè quando potes facere, & ab homine non puniris, tunc times Deum. Hæc Augustinus. Hinc patet, planè iniquos esse, qui bona aliena apud furem inuenta, sibi vendicant, aut qui naufragorum bona retinent: quocunque iustitiæ prætextu id faciāt. Quamobrem dicitur in
 concii,

In lib. 10
 hom hom-
 milia 9.
 Et ser. 19
 de verb.
 Apost.
 vix di-
 uersa ha-
 bet.

Parte 1.
 sub Ale-
 xandro 3
 cap. 24.
 Citatur
 hoc car.
 lib. 5 de-
 eret tit.
 de rapto.
 ca. Exco-
 munica-
 tion.

Ser. 19 de
 ver Apo-
 stoli.

concilio Lateranensi: Illi qui Christianos naufragium patientes (quibus secundum regulam fidei auxilio esse tenentur) damnanda cupiditate rebus suis spoliare præsumunt: nisi ablata reddiderint, excommunicationi se nouerint subiacere. Quod etiã de illis rebus intelligitur, quas ipsi naufragi ad alleuiandam nauim manibus proprijs in mare proiecerunt: eas enim pro derelictis non habent. Hoc autem animaduertendum est, nihil omnino debitum esse inuentori pro restitutione rei inuentæ: sicut nemo debet quicquam dare, quia soluitur ei debitum. Quod satis suo factò docebat pauperimus ille, de quo ad hunc modum Augustinus, Inuenit, inquit, sacculum, nisi forte me numerus fallit, cum solidis fermè ducentis: memor legis proposuit pitacium publicè. Reddendum enim sciebat, sed cui redderet ignorabat: proposuit pitacium publice, Qui solidos perdidit, veniat ad locum illum, & quærat hominem illum. Ille qui plangens circumquaque vagabatur, inuento & lecto pitacio, venit ad hominem. & ne forte quæreret alienum, quæsiuit signa, interrogauit sacculi qualitatem, sigillū solidorū etiã & numerū. Et cū omnia illi fideliter respondisset, reddidit quod inuenerat. Ille autem repletus gaudio & quærens vicem rependere, tanquam decimas obtulit solidos viginti: qui noluit accipere. Obtulit vel decem, noluit accipere. Saltem rogauit vel quinque accipere: noluit ille. Stomachabundus homo proiecit
 saccu-

facculū, Nihil perdidit ait. Si non vis aliquid
 à me accipere, nec ego aliquid perdidit.
 Quale certamē fratres mei, quale certamē,
 qualis pugna, qualis conflictus: theatrum
 mundus, spectator Deus. Hæc Augustinus.
 Vnde illi inuentores vel receptores, qui no-
 lunt reddere inuēta, vel soluere debita, nisi
 aliquid inde recipiant, planè iniqui sunt.

De sacrilegio. CAPVT III.

Qui rem sacram, aut aliquid è loco sa-
 cro furatur, sacrilegus dicitur. Qua-
 lis fuit Iudas proditor: fur enim erat sacro-
 rum, nempe dominicorum loculorum. Ta-
 les sunt, qui sacris manus prophanas inij-
 ciunt, ecclesias demoliuntur, & earum mi-
 nistros bonis exuunt, domicilijs exturbant,
 res diuinis vsibus dedicatas, ad vsus pro-
 phanos conuertunt, bona Ecclesiarum sui
 iuris faciunt: patrimonia martyrum, & do-
 naria deuotæ plēbis, quibus ministerium
 ecclesiarum, & diuinus cultus sustinebatur,
 in aulis suis, in venationibus & choreis alijs-
 que vanitatibus abliguriunt, monachorum
 prædia aulicis ministerijs donant, decimas
 debitas clericis subtrahūt, de campanis bel-
 lica tormenta constant, de calicibus potant
 ebrij, de sacris vestibus vxores & filix or-
 nantur. Tantorum sacrilegiorum autores
 vereatur, ne similes exitus cum Balthafare,
 Heliodoro, & Antiocho sortiatur. Baltha-
 far enim, quia vinum bibit cum conuiujs
 suis ex vasis domus Dei, quæ fuerāt ex tem-
 plo Hierusalem ablata, eadē nocte post cœ-

Videatur
 Prosp. c.
 24. lib 2.
 promiss.
 & prædic.

E e nam

Ioā. 12

Dan. 5

BREVIS ET CATHOLICA

nam ab hostibus suis interfectus est, regnumq; ei ablatū. Heliodorus autē, tentavit quidē auferre ex templo pecunias in illud depositas, quarū quædā erant victuaria viduarū & pupillorū: sed flagellis sanctorum angelorum prohibitus est, factusq; mutus, omniq; spe & salute priuatus: qui vitam recepturus nō fuisset, nisi Onias sacerdos pro eo orasset. Huic adiungendi sunt, qui bona mensæ sancti Spiritus deputata, defraudatis pauperibus sibi vendicant: etiam si consuetudinis iustitiæ ve prætextu hoc agant. Antiochus autem, multa sacra abstulit ex templo Salomonis, sed cœlesti iudicio apprehendit eum dolor dirus viscerum, & amara interiorum tormenta: ita vt è corpore impij scaturirent vermes, ac viuentes in doloribus carnes eius auellerent, odorem eius atque fœtorem nemo ferre posset: Et quāquam promisisset se vasa sancta in templo multiplicaturum, Deum tamen non placauit, sed tristitia dira repletus, peregrè in montibus desperans mortuus est. Alcimi quoque dura fuit correptio, & admodum subitanea, dum præcepisset destrui muros templi & structuras prophetarum, 1. Machab. 9. f. Si talem vindictā exercuit Deus aduersus violatores sacrorum veteris testamenti: quid putamus manere supplicij illos qui sacrilegi sunt circa eucharistiam, & reliqua sacramenta nouæ legis, & ea quæ eò pertinent. Sacrilegium quoq; est, cum quis contra sanctitatem voti sui, quo paupertatem vouit, aliquid furatur, siue aliquid clam

dispen-

2. Ma. 3

1. Ma. 6
2. Ma. 5
& 9.

dispensatore communium bonorum detinet, sicut ait August. de religioso loquens: Si aliquis rem sibi collatâ celauerit, furti iudicio condēnetur. Et vt intelligas, hoc furtū esse sacrilegiū, ait in ea verba Hugo: Frater qui rem sibi collatam celauerit, Iudæe traditoris locum tenet in Ecclesia sancta.

In regula post mediū. Hugo de S. Victore in c. 8. expositionis regulæ. Aug ho. 50 in Ioannem.

De peculatu. CAPVT IIII.

IN foro ciuili discernuntur crimina, qualiscunque furti & peculatus. Peculatus enim dicitur furtū de repub. Et hoc pacto peccāt illi, qui bona communia in suos vsus conuertūt. item, qui iniquas exactiones imponūt: hoc est, qui pro priuato Principium cōmodo imponūt, & qui inēqualiter subditos grauāt: modō æquale grauamē pro necessarijs reipub. imponi possit, & id impediētes cōpesci. Similiter peccāt iniquarum exactionū consultores & inuentores. illiq; qui vt se à grauamine liberent, grauamen in alios deriuant. Contra quos omnes dicitur à Propheta: Væ qui condunt leges iniquas, & scribentes, iniustitiam scriplerunt: vt opprimerent in iudicio pauperes, & vim facerent causæ humilium populi mei: vt essent viduæ præda eorū, & pupillos diriperēt. Quid facietis in die visitationis & calamitatis de longē venientis? ad cuius confugietis auxilium? & vbi derelinquetis gloriam vestram? Peculatu etiam peccant, publica veſtigalia & tributa defraudantes, nisi clarè constet, iniquè illa exigī: sicut publicani apertè peculatores sunt, qui plus

Esa. 10

BREVIS ET CATHOLICA

exigunt, quàm à Principe sit statutum. Et quia hoc valde frequens est eis, ideo apud veteres, omnes publicani infames erant, & euangeliũ tanquam sceleratos homines cõmuniter eos habet. Vnde Ioãnes Baptista, interrogatus à Publicanis; Magister, quid faciemus? dixit eis: Nihil amplius quã quod cõstitutum est vobis, exigatis. Furtũ quoq; in parêtes commissum, grauius est eo, quod in personam extraneam committitur.

Mat. 18

Luc. 11

De rapina. CAPVT V.

Aug. q.
71. in
Exodũ.

IN septimo præcepto furti nomine bene intelligitur omnis illicita vsurpatio rei alienę. Non enim rapinam permisit, qui furtum prohibuit: sed vtiq; à parte totũ intelligi voluit, quicquid illicitè rerum proximi aufertur. Est autè rapina, dũ cuipiã sua res iniultè vi aufertur: hoc est, vel à privata persona, vel à publica, prætermisso ordine iuris. Cũ enim iudex per iustitiam vi eripit alicui sua, non est rapina. Rapina autem peccatum est grauius furto: quia fur infert iniuriam inuito per ignorantiam tantũ: raptor autem, per violentiam iniurius est inuito. Vis autem plus quàm ignorantia, hominis voluntati opponitur. Adhęc, magna ignominia irrogatur illi, cui sua rapiuntur, vt infirmo & pusillanimi: quæ peior est fraude, quæ exercetur à fure. Carnales tamen homines, qui externa & sensibilia sola spectant, de rapina gloriari solent, & de furto verecundari: quia in rapina apparet audacia maiorque virtus exterior,

terior, in furto autem timor quidam sine externo robore.

De fraudulentia in emptionibus & venditionibus. CAPVT VI.

PROhibetur hoc præcepto iniqua emptio; qua quis rem emit minoris, quam valet. Similiter & iniqua venditio, qua quis rem pluris vendit, quam valet. Potest tamen homo se indemnem seruare, si res ex cuius venditione damnum patitur, in gratiam alterius vendat, alioqui non venditurus. Attamen non potest vendens, ultra iustum rei pretium aliquid accipere propterea quod res quam vendit, alteri est valde commoda. Iustum porro pretium rei, non ex rei dignitate, sed ex indigentia vsus humani pendet. Est, inquit Augustinus, alius atque alius Lib. II. de pro suo cuiusque vsu æstimationis modus: cium. Dei, quo fit, ut quædam sensu carentia, quibus cap. 16. dam sentientibus præponamus, intantum, ut si potestas esset, ea prorsus de natura rerum auferre vellemus: siue quæ in ea locum habeant ignorantes, siue etiam si sciamus, nostris ea commodis postponentes. Quis enim non domi suæ panem habere quam mures, nummos quam pulices malit? Sed quid mirum, cum in ipsorum etiã hominũ æstimatione, quorum certe natura tãtæ est dignitatis, plerunque carius comparetur equus quam seruus, gemma quam famula? Porro indigentia, siue vera, siue apparens, qua homines hac vel illa re indigent, variatur pro loco, pro tẽpore vario, pro raritate cupien-

BREVIS ET CATHOLICA

tium rem, pro copia vel raritate rei, alijsque
 similibus. Ideoque, indigentia non semper
 exactè est nota. Ex quo etiam fit, vt iustum
 pretium, quod ex cõmuni æstimatione hu-
 manæ indigentia pendet, nõ semper sit cer-
 tum, vel punctaliter determinatum. Vnde
 sequitur, vt iustum eiusdem rei eodem loco
 & tẽpore pretiũ sit variũ, piũ videlicet, mo-
 deratũ, & rigorosam. vt frumẽtum infimo
 pretio quinq; stufenis, medio pretio quinq;
 stuf. cũ medio, rigorofo sex stufenis vẽdi po-
 test eadẽ mensura. Ex his cõsequẽter patet,
 quod modica additio vel diminutio pretij,
 in his hominibus, q̄ conatur ad iustũ pretiũ
 venire, iniqua non est: vel quia exigua res
 est, nihiliq̄ue fit. Qui verò nihil aliud quæ-
 rũt, quàm magno vendere & paruo emere,
 non habito respectu & intẽtione præcipua
 ad iustum pretium: quiq̄ue malunt pretium
 esse incertum, quàm certũ, vt plus lucren-
 tur: mente iniqui sunt, Et casus est, si iusto
 pretio commutẽt. Vbi verò pretium à ma-
 gistratu est determinatũ, aperta est iniqui-
 tas minoris emere, vel pluris vendere. Quia
 verò plurimi per viã latã incedunt, quẽ du-
 cit ad perditionẽ. hinc est quod valde mul-
 tis cõmunis est ista iniquitas, qua pluris iu-
 sto vẽdunt, & æquo minoris emunt. Vnde
 & Salomon ait: Malum est, malũ est, dicit Pro-20
 omnis emptor: & cũ recesserit, tunc glo-
 riatur. Gentiles quoque, & illis similes
 Christiani, reputat omnes homines hac ini-
 quitate laborare. Vnde illa cuiusdam mimi
 facetissima prædicatur vrbãitas, Qui cũ
 le pro-

Aug. li. 13
 de Trini.
 cap. 3.

se promississet in theatro quid in animo haberent, & quid vellēt omnes, alijs ludis esse dicturum, atque ad diem constitutū ingēti expectatione maior multitudo conflueret, suspensis & silentibus omnibus, dixisse perhibetur: Vili vultis emere, & carè vendere. In quo dicto leuissimi scenici, omnes tamen conscientias inuenerūt suas. Et mimus quidē ille vel seipsum intuēdo, vel alios quoque experiēdo, vili velle emere, & carè vendere, omnibus id credidit esse commune. Sed quoniam reuera vitium est, potest quisque adipisci eiusmodi iustitiā, vel alicuius alterius vitij, quod huic contrarium est incurere pestilentiam. qua huic resistat & vincat. Nam scio ipse hominem (ait Augustinus) Eodē in loco. cū venalis codex ei fuisset oblati, pretijque eius ignarum, & ideo quiddam exiguum poscentem cerneret venditorem, iustum pretiū quod multo amplius erat, nec opināti dedisse. Quid si etiam sit quisquam nequitia tanta possessus, vt vili vendat quæ dimiserunt parentes, & carè emat quæ consumant libidines? Non est, vt opinor, incredibilis ista luxuries. Hæc Augustinus.

Ex his etiam liquet, iniquissimos esse facientes monopolium: hoc est, impetrantes à principe, vt soli possint rem hanc vel illam vendere: vel, inter se contractum inuentum, quòd non minoris vendent talem rem. Ideo enim ineūt monopolium, vt designent rei pretium quale volunt: & sic, ijs qui re illa carere non possunt eam pluris vendunt, quàm reuera valeat, siue valeret

BREVIS ET CATHOLICA

si monopolium factum non esset. Nec excusantur eius farinae homines, quia hoc eis cōceditur à principe: eo quòd & ipse princeps raptor sit eo casu, quo ex eius concessione augetur rei pretiũ vltra quàm iustum est: nisi id faciat tanquam iustus iudex: hoc est, nisi per hoc velit punire populũ suum. Contingit & alijs tribus modis in venditione iniustitia, etiam si res non vendatur pluris quàm valeat. Primus modus est, quãdo defectus est in substantia rei, vt quum venditur res pro tali substantia qualis non est: quia vel omnino alia substantia est, vel corrupta est. Verbi causa: cùm venditur vinum patrium pro rhenēsi, vel mixtum ex patrio & rhenensi pro rhenēsi: cùm venditur mel pro saccharo, corrupta caro equina pro croco. Quale peccatum pharmacopõlis familiare est. Contra hanc iniustitiam ait Dominus: Argentum tuum versum est in scoriam: vinũ tuum mistum est aqua. Principes tui infideles, socij furum. *Esa. 1.* Secundus est, quando defectus est in rei qualitate. Vt si quis vēdat equũ infirmum pro sano: domũ ruinosam, pro firma. Tertius modus est, cū defectus est in quãtitate vel numeri, vel pōderis, vel mensuræ alterius. Quod damnans dominus: Nolite, ait, facere iniquũ aliquid in iudicio, in regula, in pōdere, in mensura. Statéra iusta, & equa sint pōdera, iustus modius, æquusq; sextarius. *Leu. 19* Rursus: Non habebis in sacco diuersa pondera, maius & minus: nec erit in domo tua modius maior & minor. *Deu. 25* Pondera habebis iustũ & verum, & mo-

& modius equalis, & verus erit tibi: vt multo viuas tempore super terram, quam dominus Deus tuus dederit tibi. Abominatur enim dominus tuus eum qui facit hæc, & auersatur omnem iniustitiam. Item Salomon: Statéra dolosa, inquit, abominatio est apud Deum, & pondus æquum voluntas eius. Et iterū: Pōdus & pōdus, mēsurā & mēsurā, vtrūq; abominabile est apud Deū.

Pro. 11. Amos propheta quoque: Audite hoc, inquit, qui conteritis pauperem, & deficere facitis egenos terræ, dicentes: Quando transibit mensis (hoc est, calendæ & solennitas) & venundabimus merces; & sabbatum, & aperiemus frumentum: vt imminuamus mensuram, & augeamus siclum, & supponamus statéras dolosas, vt possideamus in argento egenos, & pauperes pro calceamentis, & quisquillas frumenti vendamus? Iuravit dominus in superbiam Iacob, Si oblitus fuero vsque in finem omnia opera eorum. Nunquid super isto non comouebitur terra, & lugebit omnis habitator eius? Alijs insuper multis modis contingit emptionem esse iniquam: vt si quis à rustico emat aurum ei persuadens non esse nisi aurichalcum: vel animal sanum, persuadens esse infirmum, aut, mercem recipiat mensura æquo maiori. Non tenetur autem emptor indicare venditori dignitatem rei quam habet venalem: sicut nec venditor emptori vitium mercis: modò hic pro qualitate vitij pretium diminuatur, & ille pro dignitate mercis pretium auctius tradat. Sed nullo

Pro. 11.

Pro. 20

Am. 8-

BREVIS ET CATHOLICA

nullo modo licet dicere rem esse aliam, vel aliter affectam, quàm est. Si verò ex ignorantia vitij rei venditæ immineret alicui periculum: oporteret, saltem venditione facta, vitium indicare emptori. Vt si quis domum casuram, in qua esset opprimendus, emisset, putans eam firmam: aut si equum a ratro duntaxat aptum emisset, vt in bello per eum in vitæ discrimine constitutus fugeret, vel alteri tanquam vtilem ad bellum venderet: latens incommodum oporteret post venditionem indicare.

Quàm periculosa sit mercatura: seu quàm facile sit mercantem peccare.

CAPVT VII.

EX iam dictis satis manifestum est, quot periculis conscientiae obnoxia sit negotiatio, qua quis aliquid emit vt pluris vèdat. Omissio enim, multos mercatorum esse, Sap. 17. qui (vt habet Sapiens) aestimauerunt lucrum esse vitam nostram, & conuersationem vitæ compositam ad lucrum, & oportere vndecunque, etiam ex malo, acquirere. Hoc, inquam, omissio, verissimum est illud Ecclesiastici: Ecc. 10. Duæ species difficiles & periculosæ mihi apparuerunt, Difficile exiit negotians à negligentia (Sive, vt Græcus habet, à deceptione: scilicet qua decipit) & non iustificabitur caupo à peccatis labiorum. Vbi negotiantem vocat improrem qui emit vt vltius vendat: & cauponem, mercatorem vendentem: à specie totum genus mercato-

mercatorum nominans. Cauponem verò ideo elegit nominare, eo quod fraus eius multiplex est: & in substãtia rei, quando vnum vinum vendit pro alio: & in qualitate rei, quando nouũ vinum vendit pro veteri: & in quantitate, quando iniqua mensura vtitur. Accedit huc, quòd sæpe pluris vendit vinum, quàm valeat. Subdit deinde Sapiens causam cur mercatura sit periculosa: Propter inopiã, inquit, multi deliquerunt: & qui quærit locupletari, auertit oculum suum (videlicet a mandatis Dei) sicut ait Apo. Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti simus. nam qui volũt diuites fieri, incidunt in tentationem & laqueum diaboli, & desideria multa inutilia, & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorũ est cupiditas. Et subdit Ecclesiasticus amplius: Sicut in medio cõpaginis lapidum palus figitur: sic & inter medium venditionis & emptionis angustabitur peccatis: hoc est, sicut palus firmiter in muro statuitur vt non moueatur, sic firmiter perseverabit apud mercatores ementes & vendentes peccatum: propter quod in angustias detrudentur. Certè Ezechiel nullos ponit deplorare destructionem Tyri nominatim & particulatim, nisi reges, negotiatores & nautas: sicut eadẽ tria genera ponit Ioã. nominatim deslere interitũ Babylonis. Nulli enim magis delicias huius mũdi sectãtur, quã superiores & præfecti, & negotiatores, & qui negotiatorum diuitias participant.

Vnde.

Ecc. 27

1. Ti. 6.

Ecc. 27

Eze. 27

Apoca.
lip. 18.

BREVIS ET CATHOLICA

Vnde & grauissimè condemnantur. Cùm enim dominum nō timent (vt facillimè fit) superiores plurima mala per potentiam, negotiatores per pecuniam committunt: & qui eis adhærent, eos imitantur. Sicut enim ait Saluator, qui in deliciis sunt, in domibus regum sunt. Et vbi plures commessationes, vbi plures impudicitie, vbi plures iniustitie, vbi plures hærefes, quàm in ciuitatibus mercurialibus? Vnde Tyrus, ciuitas talis, tanquam pessima, describitur ab Esaia, Ezechiele, & domino. Si, inquit dominus, in Tyro & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere poenitentiam egissent. Hinc & David, volens prædicere maximam Christi gratiam, dicit etiam filiam Tyri adoraturam Christum, & intraturam ecclesiã. Vnde apud Esaïam & Ezechielem typicè Tyrus insinuat totam societatem impiorum: sicut & Babylon in scripturis, ob terreni regni potentiam. Et David, totam ciuitatem impiorum quasi mercurialem describens: Vidi, ait, iniquitatem & contradictionem in ciuitate. Die ac nocte circumdabit eã super muros eius iniquitas, & labor in medio eius, & iniustitia. Et non defecit de plateis eius vsura & dolus. Vnde venerabilis Beda non solos exactores vel conductores vestigalium, sed & eos qui per negotia seculi huius lucra sectantur, publicanos esse affirmat. Nihilominus, quia officia à vitijs hominum distinguenda sunt, non est absolute prohibendum publicani vel mercatoris officium. alioqui, Ioannes

Mat. 18

Esa. 23
Ier. 27
& 47
Mat. 11

Psa. 44
Psa. 86

Psa. 54

Scribens
in 3. cap.
Lucæ.

Luc. 3 annes Baptista publicanis, dicentibus: Magister, quid faciemus? respondisset, Deserite officium vestrum: & non solum dixisset: Nihil amplius quam quod constitutum est vobis faciatis. Quapropter Augustinus negotiationem docet esse licitam: præsertim eam qua quis merces affert de longinquo, ad ea loca in quibus non sunt, eo quod illo casu labor, quo res transfertur, custoditur, & minutatim venditur, & periculum industriaeque mercatori compensari debent. In summa, cum non est defectus in substantia, nec qualitate, nec quantitate rei, nec pluris venditur res, nec minoris emitur quam communi æstimatione valeat: non agit mercator iniquè etiam si modicum laboris vel periculi subierit. Qualitas lucri, ait Leo Papa, negotiantem aut excusat, aut arguit: quia est & honestus quæstus & turpis. Verumtamen, pœnitenti vtilius est etiam dispensia pati, quam periculis negotiationis obstringi: quia difficile est, inter ementis vendentisque commercium non interuenire peccatum.

In psal.
70.

Epist. 92.
ad Rusticum
cum Narbonensem
epil. c. 10

De infidelibus operarijs & seruis.

CAPVT VIII.

F Vrto infames sunt & serui negligentes & pigri, & operarij infidi: qui pro inutili aut semipleno labore mercedem integram accipiunt. Et sunt hi domestici fures, clandestinis furibus multo perniciosiores. Clandestinum enim furem canis & sera excludit: sed contra serui vel operarij negligentiam

BREVIS ET CATHOLICA

gentiam nulla custodia sufficit. Vnde
 Apostolus docet Titum, vt mandet seruis
 ne sint fraudantes, sed in omnibus bonam
 fidem ostendentes. Et ad Ephesios &
 Colossenses scribens, præcipit eis ne serui-
 ant ad oculum, quasi hominibus placen-
 tes, sed domino seruiant, obediendo do-
 minis suis.

Tit. 2

Ephe. 6
 Colo. 3

De fraudantibus mercedem. CAP. XIX.

Vicissim furtū committunt domini, qui
 seruos aut operarios mercede debita
 defraudant, aut eam dare in longum tem-
 pus differūt. Quod vitium perfréquēs est:
 eo quòd operarij plerunq; sunt pauperio-
 res: illi verò, quibus operantur, ditiores ac
 potentiores: vt ideo non vereantur paupe-
 res iniuria afficere. Hinc est, quod sacra scri-
 ptura passim in hoc peccatum inuehitur. In
 Leuitico: Non morabitur opus mercenarij
 tui apud te vsque mane. Et in Deuterono-
 mio: Non negabis mercedem indigentis, &
 pauperis fratris tui siue aduenæ qui tecum
 moratur in terra, & intra portas tuas est:
 sed eadem die reddes ei pretium laboris sui
 ante solis occasum, quia pauper est, & ex eo
 sustentat animam suam: ne clamet contra
 te ad dominum, & reputetur tibi in pec-
 catum. Et per Malachiam ait dominus:
 Accedam ad vos in iudicio, & ero testis ve-
 lox maleficis & adulteris & periuris, & qui
 calumniantur mercedem mercenarij, &
 humiliant viduas & pupillos, & oppri-
 munt peregrinum, nec timuerunt me, dis-
 cit do-

Leu. 19
 Deute.

24.

Mala. 3

Iaco. 5. cit dominus exercituum. Et Iacobus Apostolus: Agite nunc diuites, plorate, uulantes in miserijs, quæ aduenient vobis. Et culpam post pauca subiicit: Ecce merces operariorum qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est à vobis, clamat; & clamor eorum, in aures domini sabboth introiuit. Epulati estis super terram. & in delicijs enutristis corda vestra, &c.

De iudicibus accipientibus munera.

CAPVT X.

FVrtum committunt iudices, qui venalem habent iustitiam, & muneribus deliniti causas inopum vel penitus, vel ex parte subuertunt, aut in longum tempus protrahunt, vt illi tandem defatigati & exhausti, causæ cedant: vel obscuris verbis, & tarda executione causæ pauperum subueniant. Hinc sacra scriptura diligentissime inculcat: Non accipies munera, quæ etiam excæcant prudentes, & subuertunt verba iustorum. Et iterum: Non accipies personam, nec munera: quia munera excæcant oculos sapientum, & mutant verba iustorum. Ac ne putes tantùm grandia munera hîc intelligi: ait Ecclesiasticus: Xenia & dona excæcant oculos iudicum, & quasi mutus in ore auertit correptiones eorû. Ex quibus verbis patet malum esse, si iudex munera accipiat etiam voluntate iustus existens, & qui statuerit iustitiam non subuertere. Sicut malum est inspicere alienam vxorem oculo defixo in eam, etiam

Exo. 23

Deu. 16

Ecc. 20

BREVIS ET CATHOLICA

etiam si desit mœchâdi voluntas. Cuius ratio est, quia quodlibet beneficium vel munus naturaliter prouocat amorem. Naturale siquidem est, diligere benefactorem. Amor autem facit omnia in amato vel bona videri, vel non tam mala, quàm sunt: atque sic excæcat. Iudex verò excæcatus facile iniquam pronunciat sententiam, reputatque se iustam ferre. Duæ sunt in iudice perinde nociuæ pestes: auaritia, quæ inhiat lucro: & animi imbecillitas, qua affectibus cedit, & odio aut fauore ducitur, aut potentia terretur, aut miseria flectitur. Vnde scriptura ait: Non facies quod iniquum est, nec iniuste iudicabis: non consideres personam pauperis, nec honores vultum potentis. Et iterum: Pauperis quoque non misereberis in iudicio. Et alibi: Noli quærere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumperè iniquitates: ne forte extimescas faciem potentis, & ponas scandalum in agilitate tua. Nec tantum de sua integritate sollicitus debet esse iudex, sed & sibi similes ministros debet asciscere: qui plerunque mores superiorum imitantur, dicente scriptura: Secundùm iudicem populi, sic & ministri eius: & qualis est rector ciuitatis, tales & inhabitantes in ea.

Lcu. 19

Exo 23
Ecc. 7°

Ecc. 10

De *Vsura*. CAP. XI.

SVnt quædam res, quarum vsus est earumdem consumptio: sicut vinum cõsumimus vtendo eo ad potum: & triticum, vtendo eo ad cibum. Vnde in talibus rebus non debet seorsum computari vsus rei ab ipsa

ipsa re : sed cuicumque conceditur vsus, ex hoc ipso conceditur res ipsa. Ac ideo in talibus rebus per mutuum rei, transfertur & rei dominium. Si quis ergo seorsum vellet vendere vinum, & seorsum eiusdem vini vsum, vèderet eandem rem bis, vel id quod non est : ac idcirco manifestè per iniustitiam peccaret. Simili autem ratione iniustitiam committit, qui mutuat triticum aut vinum, petens sibi duas recompensationes : vnam quidè, rei similis & æqualis : alteram verò, pretium vsus rerum illarum : quod vsura vocatur. Quædam verò res sunt, quarum vsus non est ipsarum rerum consumptio. Sicut vsus domus, non est eius dissipatio, sed inhabitatio : vsus æqui, vt vchatte, non, vt occidatur à te. Et in talibus rebus potest dominium rei seorsum concedi, & seorsum vsus : puta, cùm quis alteri tradit dominium domus, reseruato sibi vel alicui alteri eius vsu ad aliquantum tempus : vel e conuerso, cùm quis concedit alicui vsum domus, retento eius sibi dominio. Ideoque licitè potest homo accipere pretium pro vsu : sicut patet in conductione & elocatione domus. Et in talibus rebus non mutuum, sed commodatum solet interuenire, nec per commodatum transfertur rei dominium. Pecunia autem principaliter est inuenta ad commutationes faciendas. Ac ita, principalis eius vsus est ipsius consumptio seu distractio, secundùm quòd in commutationes expenditur. Sicut igitur aperte iniquum est, pro modio tritici accipere

BREVIS ET CATHOLICA

modium tritici, & seorsum pro vsu eiusdem tritici accipere sextarium : ita & perspicuè iniquum est, pro centum carolis mutuo datis accipere vicissim & totidem, & amplius vnum pro vsu illius pecuniæ. Aperta est enim inæqualitas inter modium tritici ex vna parte, & modium tritici cum sextario ex altera parte: inter cētum carolos ex vna parte, & 101. carolos ex altera. Hinc sacra scriptura vtriusque testamenti, frequētissimè omnem vsuram tanquā apertè iniquam prohibet & condemnat. Si (inquit, in Exodo, dominus) pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi qui habitat tecū, non vrgebis eum quasi exactor, nec vsuris opprimes. In Leuitico : Si attenuatus fuerit frater tuus, & infirmus manu, & susceperis eum quasi aduenam & peregrinum, & vixerit tecum, ne accipias vsuras ab eo, nec amplius quàm dedisti. Time Deum tuum, vt viuere possit frater tuus apud te. Pecuniam tuam non dabis ei ad vsuram, & frugum superabundantiā non exiges. ego dominus Deus vester. In Deuterono. quoq; : Non fœnerabis fratri tuo ad vsurā pecuniā, nec fruges, uec quālibet aliā rem. Quæ præcepta repetit Ezechiel cap. 18. & 22 docens eū, qui ad vsurā dat & amplius accipit, iniquū esse, morteq; æterna moriturū. Non leuiter autē cōsiderādū est, quàm pulchrè citatis scripturæ locis explicetur quid sit vsura. Primo enim docetur vitāda esse, cū quis mutuat, eo quòd vsura nō nisi in mutuo cōtingat. Secūdò explicatur in hoc cōsistere, quòd

Exo 22

Leu. 25

Deut 23

quod amplius quis accipit, quam mutuauit. Tertiò, ostèditur nõ cõtingere tantũ in mutuo pecunię, sed & in mutuo quarũlibet rerũ quę vsũ cõsumũtur. Putãt enim quidam vsuram tantũ esse in pecunia. Quod præuidēs scriptura diuina, omni rei aufert superabundantiã, vt plus nõ recipias quãm dedisti. Solèt in agris frumenti & milij, vini & olei, cæterarũq; specierũ vsuræ exigi, siue (vt appellat sermo diuinus) abundantię. Verbi gratia: vt hyemis tẽpore demus decẽ modios, & in messe recipiamus quindecim, hoc est, ampliũs partẽ mediã. Qui iustissimũ se putauerit, quartã plũs accipiet portionẽ. Et solèt argumẽtari ac dicere: Dedi vnũ modiũ, qui satis fecit decẽ modios. Nõne iustũ est, vt mediũ modiũ de meo plus accipiã, cũm ille mea liberalitate, octo & semis de meo habeat? Alij pro pecunia fœnerata solent munuscula accipere diuersi generis, & non intelligunt, vsuram appellari & superabundantiam, quicquid illud est, si ab eo quod dederint, plus acceperint. Tales in Euangelio nummularij appellantur, siue potius, vt Græcè legitur, colybiatæ: cuius verbi proprietatem Latina lingua non exprimit. Colyba dicuntur apud Græcos, quę nos appellamus tragemata, vel vilia munuscula: verbi gratia: frixi ciceris, vuarumque passarum, & poma diuersi generis. Igitur quia vsuras in pecunia accipere non poterant Colybiatæ, qui pecuniam fœnerati erant, pro vsuris accipiebant varias species, vt quod in nummo non li-

Hiero in
18. cap.
Ezech.

Hiero. in
21. cap.
Marth.

BREVIS ET CATHOLICA

cebat, in his rebus exigent quæ nummis
 coemuntur: quasi non hoc ipsum lex do-
 mini & Ezechiel prohibuerint, dicentes, Eze. 22.
 Usuram & superabundantiam non acci-
 pietis. Cùm hos Christus vidisset in Dei
 templo, ardore spiritus & zelo domus Ioan. 8
 Dei concitatus, flagello eiecit e templo,
 mensasque eorum subuertit, & pecuniam
 effudit, vocauitque eos latrones, ex tem-
 plo speluncam facientes: eo quod sicut
 latro e specu suo obseruat viatorem, &
 latenter per insidias eum occidit: ita usu-
 rarius prætextu subuentionis & misericor-
 diæ, technis suis facultates pauperum pau-
 latim exhaurit: & sic depauperatos, mœ-
 rore & inedia ac ignominia occidit.

In nouo quoque instrumento præce-
 pit dominus: Mutuum date nihil inde spe-
 rantes: hoc est, non sperantes amplius re-
 cipere quàm mutuastis. nam ipsam sortem
 mutuatam recipere licet: & qui mutuat
 proximo, recipere sortem cogitat. Sic
 Gregorius Nissenus eum locum interpre-
 tatur, dicens: Debet homo vitare dam-
 nosam solitudinem, ne quærat ipse ab ino-
 pte, diuitiarum augmenta, æris & auri me-
 tallorum steriliū exigens fructum: sicut
 ait Saluator, Mutuum date nihil inde spe-
 rantes. Malignam fœnorum excogita-
 tionem si quis appellet furtum & homici-
 dium, non peccabit. Nam quid refert, sus-
 fosso pariete quenquam erepta possidere,
 ac fœnorum necessitate possidere illicita?

Gregori. Nissenus
Ambr. in Basilius tamen, & Ambrosius, Hieronymus
 quoque

quoque, aliter illud dictum Saluatoris interpretantur. Domini consilium est, inquit Basili, Mutuū date ijs, à quibus accipere minimè speratis. Et quale, inquis, hoc mutuū, cui non reddendi spes coniuncta est? Intellege dicti efficacem vim, & legislatoris humanitatem admiraberis. Quando pauperi daturus es in domini gratiam, idem ipsum & donum & fœnus est. donum quidem, quòd à paupere non speres te recepturum: mutuuum verò, siue fœnus, ob domini munificam liberalitatem pro illo reddentis, qui parua quidem per pauperem cum acceperit maxima pro ipsis retribuit. Qui enim pauperis miseretur, Deo fœnerat. Usuram, inquit, Ambro. ab usu arbitror dictam: quòd ut vestes usu, ita usuris patrimonia scindantur. Græcè τóκος vocatur: de quo sic Basilius: Lepores aiòt eius esse naturæ, ut simul & pariant & nutriât, & superfœtent. Sic & fœneratoribus. pecuniæ simul tẽpore & datur ad usuram, & gignunt, & superfœtant. Nondum enim in manus accepisti, & præsentis mensis lucrum quæstumve expostulabis. Hæc rursus pecunia data fœnori alterum malum eduxit, illud rursus aliud: denique malum hoc in infinitum serpit. Quamobrem, genus hoc auaritiæ τóκος, id est partus (ut existimo) ob multiplex mali germen, siue fœcunditatem nominatur, aut fortè ob parturiginem ac mœtiores anxios, qui in eorum mentibus gignuntur, qui grauati sunt fœnore. Sicut enim dolores parienti, sic tempus stratum debitori

16. c. Tobie
biq Hier.
in 18. ca.
Ezechie,
Ad finẽ
fer. 2. in
psal. 14.

Li. Tobie
cap 13.

In serm.
iã citato.

BREVIS ET CATHOLICA

existit fœnus supra fœnus, malorum parentum mala soboles. Hi sanè fœtus vsurarum rectè genimina viperarum dicantur. Viperas enim dicunt ventrem matris perrodendo nasci. Sic item fœnora debitorum domos absumèdo nascuntur. Semina omnia suo tempore nascuntur: animalia quoq; tempore præstituto suos edunt fœtus. fœnus verò hodie nascitur, hodie parere incipit. Animalia item quæ cito pariunt, cito etiam à partu desistunt. Pecuniæ vero, cum ab auiditate plus æquo habendi volucrem trahant originem, infinitam accessioem tanto progredientem vltèrius recipiunt. Vnumquodq; crescentium, vbi ad iustæ sibiq; conuenientis staturæ magnitudinem peruénit, desinit augeri: argentum verò auari, omni tempore augetur. Animalia vbi suæ soboli cesserunt pariendi vires, non iam impregnantur: fœnori tradentium pecuniæ, aduentitias vnde cunq; alias pariunt & succedaneas, veteresq; noquant. Hæc Basiliius. Sic Latinis fœnus vocatur vsura à fœtu.

De multis vsuris, quæ vsuræ non reputantur. CAPVT XII.

Cum iam ostensum sit, vsuram esse, aliquid amplius accipere pro mutuo quàm mutuatum est, luce clarius est esse vsuram, si quis mutuet obligando debitorem ad aliquid aliud quàm ad reddendû æquale. Omnis enim obligatio seruitus est, & pecunia æstimabilis. Vsura est igitur mutuare sub pacto

pacto remutuandi, emendi aliquid à mutuante, aut vendendi ei aliquid iusto pretio. Item, sub pacto laborandi in agro mutuantis pro iusta mercede, aut vtendi mola mutuantis sub iusto pretio: & in cæteris similibus casibus. Si quis autem mutuet obligando hominem vt recognoscat, vel soluat quod ante mutuum debebat, prudentia est, non iniquitas. Similiter vsura est, rē pluris vendere quàm valeat quia differtur solutio: item minoris emere, quia anticipatur solutio. Creditor enim & soluēs pecuniam ante mercedem mutuant. Imo qui mutuant eo proposito, vt plus recipiant quàm mutuarunt, etiam si nulla interueniat conuentio, vsurarij sunt. sicut pulchrè docet, agens de his & similibus casibus, Vrbanus tertius. Consuluit nos, inquit, tua deuotio: an ille in iudicio animarum quasi vsurarius debeat iudicari, qui non aliàs mutuo traditurus, eo proposito mutuum pecuniam credit, vt licet omni cōuentione cessante, plus tamen sorte recipiat: &, vtrum eodem reatu criminis inuoluatur, qui (vt vulgo dicitur) non aliter parabolā iuramenti concedit, donec, quamuis sine exactione, emolumentum aliquod inde percipiat: &, an negotiator consimili debeat pœna condemnari, qui merces suas longe maiori pretio distrahit, si ad solutionē faciendā prolixioris temporis dilatio prorogetur, quàm si ei in continenti pretium persoluatur. Verum quia quid in his casibus tenendū sit, ex euāgelio Lucæ manifestè cognoscitur, in quo dicitur:

Lib. 5. decreta. tit. de vsuris cap. Cōsuluit.

Luc. 6.

Ff 4

citur:

citur: Date mutuum nihil inde sperantes: huiusmodi homines pro intentione lucri quam habent, (cūm omnis vsura & superabūdātia prohibeatur in lege) iudicādi sunt malē agere, & ad ea quæ taliter sunt accepta, restituenda, in animarum iudicio efficaciter inducendi. Ille tamen qui dat decem solidos, vt alio tempore totidem sibi grani, vini, vel olei mensuræ reddantur: quæ licet tunc plus valeant, vtrum plus vel minus solutionis tempore fuerint valiturę, verisimiliter dubitatur: non debet ex hoc vsurarius reputari: sicut ait Gregorius nonus, Decretalium libro 5 Tit. de vsuris. cap. Nauiganti. Ratio huius est: quia in prædicto casu non emitur res minoris quā in præsentiarum valeat propter anticipatam solutionem, sed tanti nunc emitur res futuro tempore tradenda, quanti ipsa præfixo tempore tradenda nunc valet, et si fortē minoris ematur postea tradenda, quā emeretur nunc tradita. Non igitur habetur ratio anticipatę solutionis. Quinimō, ad iustitiam contractus nihil refert, siue pecunia nunc tradatur, siue tradenda promittatur vbi tradita fuerit res empta. Subdit autem Gregorius post verba prædicta: Ratione huius dubij etiam excusatur, qui pannos, granum, vinum, oleum, & alias merces vendit, vt amplius quā tunc valeant, incerto termino recipiat pro eisdem: si tamen ea tēpore cōtractus nō fuerat vēditurus. Hęc Greg. Circa quæ verba animaduertēdū est, quod valor mercis quę nō traditur, non

Eze. 18

Gregori⁹Gregori.
nonus.

tur, nō augefcit ex hoc quōd dubitatur an plus valebit poſteà, neq; ex dilatiōe ſolutio- nis pecuniæ: quinimò vſura eſt, ea ratione rem pluris vendere: vt iam paulò ante dictum eſt. Cū enim pecuniæ valor ſit immobilis, quia menſuræ conditio eſt eſſe immobilem, & merx quæ nūc traditur ementi, non poteſt in valore crefcere vel decrefcere ipſi vendenti, quia nō amplius eſt eius. Nihilominus ſi in forma contractus ponatur ſolutioni terminus, non poterit reputari mutuum. eo quōd mutuū ſit beneficium & donatio quædam rei. Qui autem in ipſa emptione terminum ſolutionis ponit nolens aliter emere, ſi venditor etiam liberè & ante alterius petitionem talem terminum præfigat, nihil accipit gratiæ à venditore. cum, inquam, hæc ita ſe habeant, patet rem non poſſe ſimpliciter cum actuali traditione pluris vendi, quàm valeat nunc. Gregorius autem in prædictis verbis excuſat eum mercatorem, qui non vult nunc mercem ſuam vendere, ſed futuro demum tempore, quo veriſimiliter dubitatur an pluris ſit valitura quàm nunc. Hoc caſu, ſi mercator oratus ab alio vt ſibi nunc vendat, poteſt ſe ſeruare indemnem, & rem paulò pluris vendere quàm nunc valeat nō tamen tanti quanti ſperatur veriſimiliter valitura: eo quōd multo minoris valeat ſpes futuri, quàm res in præſenti. Neque igitur hoc caſu plus accipit mercator quia differt ſolutionem: quinimo tanti poteſt vendere rem ſuam præſenti pecunia in hoc caſu, quanti ven- Caſus 3
dit ex-

BREVIS ET CATHOLICA

2. q. 28. dit expectata solutione. Sed quia facile mē-
 art. 1. aliū titur iniquitas sibi, suadet Alexander ter-
 casum tius, ab eiusmodi contractu abstinere, quo
 pont. in quis, seruaturus merces, pluris eas vendit
 cap. In ci quam nunc valeant, expectata solutione
 uitate pretij. Similiter vsura est, cum quis vendi-
 tua tit. de cat sibi fructus pignoris ultra sortem mu-
 vsura. tuatam: sicut recte dicit Alexander ter-
 Concil tius. Quoniam, inquit, non solum viris ec-
 Lateran. clestasticis, sed etiam quibuslibet alijs peri-
 parte 1. culosum est vsurarum lucris intendere, au-
 toritate præsentium duximus iniungen-
 dum, vt eos, qui de possessionibus vel ar-
 boribus, quas tenere in pignore noscuntur,
 sortem deductis expensis, recipiunt, ad ea-
 dem pignora restituenda sine vsurarum
 exactione, ecclesiastica districtione com-
 pellas.

De pœna vsurariorum. CAP. XIII.

PRæter æternam mortem, quam Domi-
 nus per Ezechielem minatur accipienti
 vsurâ vel superabundantiâ, & per Aposto-
 lum Paulum, omnibus iniquis: etiam sic de
 vsurarijs statuit concilium Lateranêse, sub
 Alexâdro tertio: Quia in omnibus ferè lo-
 cis crimen vsurarum inualuit, vt multi, alijs
 negotijs prætermisissis, quasi licitè vsuras ex-
 erceât, & qualiter vtriusq; testamēti pagina
 condēnentur, nequaquâ attēdant: ideo cō-
 stituimus, vt vsurarij manifesti, nec ad com-
 munionē admittantur altaris, nec Christia-
 nâ, si in hoc peccato decesserint, accipiât se-
 pulturâ. sed nec oblationes eorū quisquam
 accipiat

Ca. 27. Et
 citatur
 etiâ lib. 5
 decre. tit.
 de vsur.
 cap. 3.

accipiat: qui autem acceperit, aut eos Christianæ tradiderit sepulturæ; & ea quæ acceperit, reddere cōpellatur; & donec ad arbitriū episcopi sui satisfaciat, ab officij sui maneat executione suspensus. Hæc Concilium. Pulchrè verò ibi reijciūtur oblationes vsurariorū: quia, sicut ait Ecclesiasticus, immolantis ex iniquo, oblatio est maculata, & nō sunt beneplacitę subsannationes iniustorū.

Eccles. 34 Dona iniquorū non probat altissimus, nec respicit in oblationes iniquorū, nec in multitudine sacrificiorum eorum propitiabitur peccatis. Qui offert sacrificiū ex substantia pauperū, quasi qui victimat filiū in conspectu patris sui. Panis egentium, vita pauperis est: qui defraudat illū, homo sanguinis est. Qui aufert in sudore panē, quasi qui occidit proximū suū. Qui effundit sanguinē, & qui fraudē facit mercenario, fratres sunt. De his & similibus oppressoribus hominum dicit & Psalmista: Nonne cognoscēt omnes qui operantur iniquitatem, qui deuorant plebem meam sicut escam panis? quasi diceret: vtiq; maxime experientur, irā scilicet domini, quātūq; ei displiceat hominū oppressio.

Dissolutio argumentorum, quibus vsura defenditur tanquam iusta.

CAP. XIII.

Deu. 23 Excusare nitūtur iniquitatem suam quidam vsurarij friuolis quibusdam argumentis. In Deuteronomio, inquit, legitur: Non scenerabis fratri tuo ad vsuram, sed alieno. imò, in eodem libro pro bene-

BREVIS ET CATHOLICA

benedictione promittitur seruanti madata
 Dei, fœnerabis gentibus multis, & ipse à Deu. 15
 nullo fœnus accipies. Non igitur iniqua est
 omnis vsura. Respondetur, Iudæis multa Mat. 19
 permilla esse propter duritiam cordis eo-
 rum, quæ reuera iniqua sunt: sicut permis-
 sum est eis, vt vxores displicentes, dato Deu. 24
 libello repudij dimitterent, quum haud du-
 biè iniquum sit, dimittere vxorem excepta
 causa fornicationis. Sic itaq; permillum est
 Iudæis causa insatiabilis auaritiæ, vt in gen-
 tibus exercerent vsuras, ne fideles graua-
 rent vsuris. Aliter Ambrosius respondet li-
 bri de Tobia ca. 15. Legis, inquit, ipsius ver-
 ba considera: Fratri tuo non fœnerabis, sed
 ab alienigena exiges. Quis erat tunc alieni-
 gena, nisi Amalech, nisi Amorreus, nisi ho-
 stes? Ibi, inquit, vsuram exige, cui meritò
 nocere desideras: cui iure inferuntur arma,
 huic legitimè indicantur vsuræ. Quem bello
 non potes facilè vincere, de hoc citò po-
 tes centesima (scilicet parte) vindicare te.
 Ab hoc vsuram exige, quem non sit crimen
 occidere. Si tecum ferro dimicat, qui vsu-
 ram flagitat: sine gladio se de hoste vlcisci-
 tur, qui fuerit vsurarius & exactor inimici.
 Ergo vbi ius belli, ibi etiam ius vsuræ. Hæc
 Ambrosius. Certè Dauid optimè legem
 Moyse intellexit: pronuntiat autem gene-
 raliter illum demum habitaturum in Dei Psal. 14
 tabernaculo, qui pecuniam suam non de-
 derit ad vsuram: nulla videlicet distinc-
 tione facta, cui detur pecunia ad vsuram: sicut
 & Ezechiel morte moriturū dicit omnem Eze. 18
 qui ac-

Ambros.

Citatur
 etiã 14. q.
 3. cap. Ab
 illo.

Deu 17 qui acceperit vsuram & superabundantiam.
 Porro in benedictione illa: Fœnerabis gen-
 tibus multis, & ipse à nullo fœnus accipies:
 non promittitur timenti Deum, quòd vsu-
 rarius futurus sit aliorumq; oppressor: ridi-
 culum enim est hoc: sed promittuntur ei
 maximæ diuitiæ, quodq; ex illis mutuum
 multis præstabit, ipse verò nullius alterius
 mutuo egebit. quia vox (fœnus) pro mutuo
 tantum accipitur.

Secundò obijciunt, leges Romanas, siue
 ciuiles, vsuras approbare. ac ita, non viden-
 tur vsuræ lege naturali esse prohibitæ: præ-
 fertim cum Imperatorum sit, de bonis ter-
 renis disponere, & de contractibus terre-
 norum bonorum. Respondendum est. gen-
 tilium iudicium, legesq; Romanorū Im-
 peratorum non esse audiendas contra diui-
 nam in vtroque testamento promulgatam,
 vel contra legem naturalem, aut contra ca-
 nones sacros. Neq; autem omnino verum
 est, ius ciuile approbare vsuras. Imo Iusti-
 nianus Imperator ait; Non constituitur
 vsusfructus in rebus his quæ ipso vsu con-
 sumuntur. Nam hæ res neque naturali rati-
 one, neque ciuili recipiunt vsusfructum.
 quo in numero sunt vinū, oleum, frumen-
 tum, vestimenta, quibus proxima est pecu-
 nia numerata. Namq; ipso vsu, absidua per-
 mutatione, quodammodo extinguuntur. Er-
 go senatus non fecit quidem earum rerum
 vsusfructum (nec enim poterat) sed quasi
 vsusfructum constituit. Hæc Iustinianus.
 Ex quibus verbis clarum est, pro vsu earum
 rerum

Lib. 2. Insti-
 tutio. tit.
 de vsu-
 fructu.

BREVIS ET CATHOLICA

Primo li-
bro Politi-
corum.
Lib. i. of-
ficiorū.
* Lib. de
Tob. c. 14

rerū quæ ipso sui vsu consumūtur, nihil accipi posse, cū illæ res vsumfructum non habeant. Dicitque hoc esse ex lege naturæ atque civili. Ideo autem dicitur senatus constituisse quasi vsumfructum in pecunia, quia vsuram permisit cum eam non puniuit. Certe Aristoteles & Cicero, ex sola lege naturæ vsuram docent esse iniquam. Et Cato (vt autor est * Ambrosius) interrogatus quid est scenerare hominem, respondit, occidere. quod longe ante Catonem dixit Dominus per Moysen. Si pecuniā, inquit, mutuam dederis populo meo pauperi qui habitat tecum, non vrgebis, siue, non suffocabis eum quasi exactor, nec vsuris opprimes. Accipere igitur vsuram, est suffocare hominē Moysi. Et dominus in euangelio, vsurarios latrones appellat.

Ioan. 8

Tertiō, ex ratione argumentantur: Emptio reddituum approbatur tanquam licita: & tamen nihil videtur differre à mutuo vsurariorum, sed cæco tantum iudicio consuetudinis videtur emptio reddituum recipi & vsura reprobari. At respondendum est, bis per omnia differre emptionem reddituum ab exactōne vsuraria. In vsura enim est mutuum, & transfertur pecunia vel alia res vsu consumptibilis, & proinde infrugifera & sterilis. In emptione autem reddituum vere emittitur res fructifera, quæ singulis annis Domino suo fructificet, nempe seruitus alicuius fundi vel alterius rei, super quam redditus constituitur. Sicut enim licet alicui pecu-

pecunia emere, vt possit transire per agrum alterius quoties libuerit, ita potest finire, vt ex agro singulis annis recipiat modium frumenti, aut vnum carolinum. Sicut enim ius transeundi per agrum est seruitus agri pecunia æstimabilis: ita ius accipiendi ex eo frumentum vel pecuniam est seruitus agri pecunia æstimabilis. Et pluris quidem æstimatur ista seruitus, si nunquam redimi queat à vendente: minoris verò, si cum placuerit ipsi vendenti, possit redimi.

Nec igitur emptio reddituum approbata est à Pontificibus tanquam iusta, quia consueta erat: sed contrà, consuetudo emendi approbata est, quia ex lege naturæ iustum esse inuentum est emere redditum. Quemadmodum autem potest constitui redditus super agro, domo, vel alia re immobili: ita & super hominem aliasque res mobiles. Homo enim seipsum vendere potest, seruumque facere in toto, vel in parte. Vnde Iustinianus dicit vsumfructum constitui super seruis & iumentis. Et hi redditus personales vocantur, & inter mobilia bona computantur. Nam vt homo, ita & eius seruitus est mortalis.

Dupliciter autem solet vsura palliari nomine redemptionis reddituum. Primò, quando quis adhuc exigit pecuniam suam vel solutionem redditus, postquam interijt penitus res super quam erat constitutus. Ex hoc enim quod exigit intereunte re, vt fundo, clarum est quod non exigit ratione seruitutis emptæ, quæ iam perijt,

BREVIS ET CATHOLICA

perijt, sed ratione mutui palliati. Secundò
 palliatur vsura nomine emptionis reddi-
 tus, dum emptor obligat vendentem ad re-
 dimendum redditum certo tempore, vel
 cùm emptori placuerit. Tunc enim, tantùm
 mutuum esse, non emptionem, perspicuum
 est. Hoc est enim mutuare pecuniam, trans-
 ferre eius dominium in alium, obligando
 eum ad restituendum æqualem summam.
 Vnde Pontifices Martinus quintus, & Ca-
 lixtus tertius, in vtraque extrauagante, quæ
 incipit: Regimini vniuersalis Ecclesiæ: non
 approbârunt nisi eam emptionem reddituum
 in qua expresse cauetur, vt ipsi venditores
 reddituū vel censuū, inuiti per emptores ar-
 ctari vel astringi nō valeāt ad extinguendū
 vel redimēdum censum: siue vt ipsi empto-
 res pecuniam ipsam agendo repetere non
 valeant. Videbant enim Pontifices, si per-
 mitteretur emptori, cogere venditorem ad
 redimēdum redditum, nihil fore nisi vsurā,
 nomine emptionis palliatam. Videbant, eo
 permissō publicos vsurarios posse suas vsu-
 ras excusare. Si enim vsurarius, mutuans
 centum florenos dicat se emere redditum
 sex florenorum, adiecta conditione, quod
 redditus intra annum debeat redimi eadem
 summa, euoluto anno recipiet pro centum
 106. & sic iustè ageret idem quod nunc ini-
 què agit. si prædictum pallium iustum es-
 set. Ex his patet, vsuram esse cùm tutor
 emit redditum pro pupillo, obligando ven-
 ditorem ad redimendum redditum æquali
 pecunia, si pupillo iam adulto id placuerit.

Cogit

Ponitur
 hæc ex-
 traugas
 sub ti. de
 empt &
 veditio.
 lib. 3. tit. 5

Cogit quidē ius civile Gentilium tutorem pro pupillo talem contractum inire, sed Christiani hoc præceptum cōtemnunt, admonentque diligenter veteres & solidi doctores, tam legum quàm canonum, non solum theologi, quod vbiunque olim lege Gentilium tenebatur tutor pecunia pupilli fœnerare, tenetur hodie eam ponere ad iustam negotiationē, ad partem lucri & damni. Posset autem licitè venditor redditus post venditionem se ex gratia obligare emptori ad redimendū redditum. Multa enim possunt licite fieri duobus cōtractibus, quæ vnico cōtractu facta prava sunt. vt mutuās potest post mutuum ab accipiēte mutuum suscipere donum liberaliter oblatum, vel promissionem gratuitam: vbi vsura esset, si dum mutuat, & in ipso cōtractu mutui, acciperet promissionem vel donum.

Quartò argumentantur: Mutuans sæpe ponit sortem in periculo: vt dum mutuat pauperi, vel ei qui omnes diuitias suas in mari habet; quæ si tempestate pereant, nunquā recipiet quod mutuo dedit. Potest igitur pro hoc periculo aliquid vltra sortem exigere. Respondendum est Gregorij noni verbis: Certam mutuans pecuniæ quantitatem, eo quod suscipit in se periculum recepturus aliquid vltra sortem, vsurarius est censendus. In quibus verbis: eo quod suscipit in se periculum: non causam mutui dicit: (nemo enim mutuat quia suscipit in se periculum:) sed significat causam cur recipiatur aliquid vltra sortem. Vt vero pateat,

Lib. 5. de
cre. tit. de
vsur. ca.
vlt: Na-
uiganti
vel eunti
ad nun-
dinas.

BREVIS ET CATHOLICA

casum dicti capituli esse vsurarium, notandum est, quod periculum perdendæ sortis nullum est apud mutuante, nisi ex eo, quod mutuatarius per mare vel periculosas vias, raptoribus fortè obsetas, fert pecuniam & omnia bona sua. itè, quod seipsum ponat in periculo paupertatis, dū omnes facultates suas apponit mercaturæ. Sic etiã, dū qs pauperi mutat, nullū est perdendæ sortis periculū, nisi quia pauper fortè mutuum cōsumet. quod quidē si nō cōsumat, poterit creditor ipsam sortē recuperare. Nunq̄ igitur prouenit periculū perdendæ sortis mutuatæ, nisi præcedēte vsu sortis in mutuuario. Cū igitur mutuas pro periculo sortis perdendæ aliquid exigit, intelligitur pro vsu mutui id exigere. Illud enim, quod Paschalis Pōtifex dicit de symoniacis vēdētib' tēporalia, quæ concomitātur ipsa spiritualia: Quisquis eorum vendiderit alterū, sine quo nec alterū prouenit, neutrū inuēditū dereliquit: dicere possumus & de hoc casu, sic, Quisquis aliquid exigit pro periculo sortis perdendæ: quū hoc periculū nō proueniat sine vsu mutui, exigit certè aliquid pro ipso vsu. Accipere verò aliquid p vsu mutui vltra sortē mutuatā, est aperta vsura. Quemadmodū itaq; fur furatus alicui centū carolos, ponensq; eos cū oībus bonis in periculo, dū nauigat per mare, nō debet plus restituere q̄ ille fur qui optimè custodiuit ré furtiuā & diuitias suas: q̄a nimirū vterq; fur tātū cētū carolos ex ære alieno habet: sic mutuuari' nauigās per mare, nō plus accipit à mutuante q̄ ille mutua-

In decre.
x. q. 3. ca.
Si quis
obiecerit

de iur. nat.
de iur. nat.
de iur. nat.
de iur. nat.
de iur. nat.
de iur. nat.
de iur. nat.

tuatarius q̄ in nullo periculo opes suas collocat: & proinde nō plus debet restituere. In omni autē mutuo, necessario cōcurrit eiusmodi periculū, vt si mutuatarius cū oibus bonis suis & oibus pignoribus pereat, fors quoq; mutuata pereat ipsi mutuati. proinde, propter tale periculū, quia in beneficio mutui includitur, non potest amplius accipi q̄ valet ipsum mutuū. Ex quo etiā patet, non repugnare naturæ pignoris, quod perdito pignore nō potest exigi fors mutuata. Imò pignus supplet locū personæ obligatæ, & sic à mutuante, qui personæ fidere nō audet, accipitur, tanq̄ securitatem reddēs q̄ ipsa personā possit. Hæc eo dicta sint, vt sciatur cōtractū vsurariū esse, si quis centū carolis emat agrū feracē, oneribus deductis, vnus modij tritici, hac adiecta conditione, quod post annū cogetur vëditor redimere agrū eadem summa. Ex ceterū enim carolis mutuatis recipiuntur anno lapsō centū caroli, & modius tritici: ager autē pignus est. Nec ideo putandus est verē emi ager, quia agri periculū toto anno est apud eū qui fingitur emere. Tale enī periculū pignori nō repugnat, vt diximus. Non plus periculi est apud eū qui fingitur emere agrū, quā valet sua fors mutuata. Non plus, in q̄, periculi est, q̄ est apud vsurariū, qui paciscitur quod pignore pereunte nō exiget sortē nec exerescētiam. Quinto argumentantur sic: Licet homini mutuantī se indemne seruare. Igitur licet ei qui omnē pecuniā suā in mutuū exponit, accipere aliquid vltra sortē. Videtur enim subire danū,

BREVIS ET CATHOLICA

dum cessat à lucro mercaturæ, quam exercuisset, si non occuparet se mutuando pecuniam suam. Dicendum est, damnū esse cum quis perdit quod habet, siue debet habere. Et indubiè licet mutuanti exigere reparationem damni, quod subit quia mutuatur. Exempli gratia: Si quis ut mutuatur proximo vendat agros suos cum detrimento, aut si quis ut mutuatur vendat frumentū vili, quod seruaturus erat in tempus, quo verisimile erat carius vendendū. hic potest damni sui subleuationē exigere ab eo cui mutuatur: ita ut futura spes lucri semper estimetur minoris, quàm res in præsentia. Potest enim lucrū speratum, multipliciter impediri. Is autem qui mauult mutuare quàm mercari: quales sunt vsurarij: nullum damnum hinc subit, quòd per mercaturā nō lucratur: quia, cum nolit mercari, nō est ei spes lucri ex mercatura. ideoq̄, nil suum amittit dum mutuatur. Sicut ille qui mauult studere Theologiæ quàm Medicinæ, non damnificatur ex eo quòd per artem Medicinæ, cui non studet, nihil lucrabitur. At qui reuera mercaturæ intēdit, & quia petenti proximo mutuum dat impeditur ab illa, & lucro verisimiliter sperato, is verè quia mutuatur damnum patitur: sicut qui ex venditione rei sibi necessariæ vel charæ aliquid damni vel incōmodi subit propter ementem: potestque ideo aliquid amplius accipere quàm res in se valeat. Si autem vltro velit aliquis vendere rē suā, non potest plus eam vèdere quàm in se valeat: quia in gratiam emptoris nullam incidit ia-

DECALOGI EXPLICATIO. 25.

dit iacturam. Patet igitur & hanc vsurario-
rum defensionē esse friuolam. Sunt & alia
argumenta, quæ pro se adducunt: verum
hoc in loco horū sufficit tractatio. Diligen-
ter postremo animaduertendum est fixeq;
tenendum, Ecclesiam Romanā ex scriptu-
ris vtriusq; testamenti adeo certam semper
fuisse, quod vsura est iniqua, nec possit iuste
fieri, vt Clemēs quintus in Concilio Vien-
nensi sic dixerit: Sane si quis in illum erro-
rem inciderit, vt pertinaciter affirmare præ-
sumat, exercere vsuras non esse peccatum,
decreuimus eum velut hæreticum pu-
niendum.

In Cle-
mentinia
ti. de vsu
ris lib. 5.
Clemēti-
narum-

*De petentibus mutuum sub vsura, vel potius
ab vsurario. CAP. XV.*

Porro ad leuamen necessitatis suæ accipe-
re ad vsuras mutuum, peccatum nō est:
eo quod liceat vti iniquitate alterius, iam
parati malè agere, ad vtilitatem nostram:
sicut Dominus Deus vtitur omnibus vasis
iræ, vt ostendat diuitias gloriæ suæ in vasa
misericordiæ, quæ præparauit in gloriam.

Qui, inquit Augustinus, vtitur fide illius
quem constat iurasse per deos falsos, & vti-
tur nō ad malam rem, sed ad licitam & bo-
nam, non peccato eius se sociat quo per de-
monia iurauit, sed bono pacto eius quo fi-
dem seruauit. Sic qui mutuum petit ab vsu-
rario, non petit vt vsurarius peccet, sed tan-
tum mutuum: quod vtique licitum est: li-
cet sciat mutuantem ex sua prauitate exa-
cturum vsuram. Sic Iacob à Laban petiuit

Epist. 154
ad Publi-
colam.

Rom. 9
Gen. 31.

BREVIS ET CATHOLICA

iuramentum quod sine peccato præstare potuisset, quamuis sciret Laban ex sua prauitate per Deum falsum, nempe per Deum ipsius Nachor iuraturum. Sic Naaman Syrus, fidelis iá factus poterat Helisæo approbante sustentare incumbentem sibi regem suum; Hoc enim ministerium licitum est: quamuis sciret regem ea sustentatione abusurum ad adorandum Deum Remmon. Sic licet homini manifestare bona sua latronibus ne occidatur ab eis, tametsi sciatur, illos diripiendo bona peccaturos. Cuius rei exemplum habemus Hieremiæ cap. 41. 4. Res

De religiosis proprietarijs & symonia.

CAPVT XVI.

CVM auté furtum sit acceptio, possessio, detentio vel queuis cõtractatio rei alienę contra domini cõsensum, liquet quòd quisquis studiosè celat Dominũ rei cõtractationem, illius rei fur est ipso celandi animo. Vnde D. Augustinus in regula loquens de religiosis munus acceptum celatibus superiorem qui vices cõmunitatis gerit. Si quis, inquit. re sibi collatã celauerit, furti iudicio condemnetur. ideoq; sancti patres cœnobiarchæ, spiritali sapientia plenissimi, vitium proprietatis de cœnobijs & monasterijs radicatus extirpare studuerũt. & ipsi canones proprietatem habentes religiosos, à cõmunionem altaris remouerunt, & statuerunt, religiosos inuentos in morte habere proprietatem, in aliorum terrorem, extra consortiũ fidelium sepeliri cum pecunia, adiecta hac maledi-

Lib. 3. decret. ca. 2
monachi non.

maledictione : Pecunia tua, tecū sit in perditionē. Miseri igitur sunt illi religiosi, qui non contenti ambulare viā p̄adatorū Dei, vouerunt Deum sequi, & imitari illius paupertatē, qui cū diues esset tā inops factus est propter nos, vt non haberet vbi caput suum reclinaret: & tamē propter quasdam quisquilias, non perhorrescunt se ponere in eorum numero, de quibus ait prece veritatis Apostolus: Fures regnum Dei nō possidebunt. Est & alia iniustitia apud homines non infrequens, quæ Simonia dicitur à Simone Mago, qui sicut in Actis Apostolorū legitur, voluit emere potestatem donādi Spiritum sanctū, oblata pecunia, cogitans scilicet postea similiter Spiritū sanctū vendere cariū: Est igitur Simonia vēditio vel emptio rei spiritualis, vel alicuius tēporalis, quod spirituali annexum est. & mediāte re spirituali transfertur in aliū. Quisquis enim horū alterū vendiderit neutrū inuenditum dereliquit. Vt exēpli gratia, præbēda in monasterio, vel ipsum beneficiū nemini datur, nisi recipiatur in fratrem monasterij, & nisi conferatur ei ius faciendi officium beneficij. Qui ergo vult vendere victum, religioso futuro, & beneficium, vendit spirituale ius officij in beneficio aut monasterio. Multis modis sancti patres conati sunt hoc grande peccatū Simonię extirpare, imitantes sanctum Petrum, qui Simonē Magum reiecit offerentem pecuniā cum hac maledictione : Pecunia tua tecū sit in perditionē. Sed propter inexplicabilē auaritiā con-

BREVIS ET CATHOLICA

Cap. 64.

Sessio 25
cap 3.

tempserunt homines sanctorum patrum conatus. Et quia fragilis sexus foemineus est valde timidus, semper sibi timet defutura necessaria, ideo (sicut testatur Synodus Lateranensis.) plerasque moniales usque adeo labe Simoniae infecit, ut paupertatis praetextu nullas velint recipere sorores, nisi dato aliquo. Proinde nouissimè in Tridentina synodo constitutum est, ut is tantum numerus, in singulis monasterijs constituatur, qui ex consuetis redditibus & eleemosynis potest commodè sustentari. In Dei iudicio praetextus locum non habebit, sed ibi vrgebitur Christi praecipitum: gratis accepistis, gratis date. & indignabitur spiritus quod gratiae suae munera pecunia vel precio aestimarentur & emerentur. In iniustitijs istis & furtis aduertendum est, non solum committi furtum cum res aliena inuito domino auferatur, sed etiam dum detinetur: ideoque quandiu homo retinet rem alienam, manet in peccato furti. Censetur autem detinere, quisquis abstulit vel consumpsit donec restituerit: eo quod causa sit cur alius re sua careat, vnde est illud memorabile verbum Augustini epistolae 54. ad Macedonium: Si enim res aliena propter quam peccatum est, cum reddi possit non redditur, non agitur poenitentia, sed fingitur: si autem veraciter agitur, non remittitur peccatum nisi restituatur ablatum. Quod de furto dicitur, idem in ablatione famae locum habet: Melius est enim nomen bonum quam diuitiae multae, & plus nocet detractor quam auferens diuitias. Detractor est autem non solum qui expressis

Mat. 10

pressis verbis alterius famam denigrat, sed qui audiēdo detractionē, causa est cur alterius fama lædatur. Vnde Salomon Prouerborū 24. Time Dominū fili mi, & Regem, & cū detractoribus ne cōmiscearis, quoniā repente cōsurget perditio eorum, & ruinā vtriusq; quis nouit? tam videlicet qui detrahit, quā qui detrahentem audit.

Præceptum octauum.

*Non loqueris contra proximum tuum
falsum testimonium.*

QVandoquidem iustitia requirit nō solū vt proximo nulla fiat iniuria, sed etiam vt illata reparetur, necesse est vt aliquod extet tribunal & iudex aliquis, cuius iudicio reparentur illatæ iniuriæ. Et quum malitia hominum etiam illud iudicium peruertere cōtingat, ideo quintum datur præceptum, prohibens, ne quis ad illius iudicij peruersionem cooperetur. Quamuis enim non quilibet homo iudex esse possit, ideoq; cuiuslibet non dicatur, Ne iniuste iudices, potest tamē quilibet cooperari ad peruersionem iudicij, saltem falso testificando, ideoq; cuiuslibet dicitur, Non dices contra proximum tuum falsum testimonium: vbi intelligitur prohiberi omnis peruersio iudicij, siue fiat per iniquam sententiam, siue per calumniam, siue per falsum testimonium: his enim modis peruertitur iustum iudicium. quinto

quinto præcepto prohibeatur falsum testi-
 monium, quo nocetur proximo vt per iu-
 dicialium occidatur, vel iniuste damnum pa-
 tiatur (quo modo Susanna & Naboth ini-
 iuria affecti sunt) iuxta subtiliorem tamen
 intellectum, omne mendacium prohibetur
 hoc præcepto. Vnde Apostolus alludens
 ad huius præcepti verba: Inuenimur autem
 (inquit) & falsi testes Dei, quoniam testi-
 monium diximus aduersus Deum quòd
 suscitauerit Christum quem non suscitauit
 si mortui non resurgunt. Et quisquis men-
 titur de proximo, nocet ei. Si enim metien-
 do vituperat eum, manifestè nocet, impo-
 nendo falsum vituperium, auferendoq; ei
 famam & honorem: si autem falso laudat
 eum, grauat eum honore indebito, atq; ita
 nocet; sicut ille qui proximo bona aliena
 tribuit, quæ proximus tenetur restituere. Si
 ille Magus qui facit colores hominum ali-
 ter apparere quàm sint, re vera, nocet ho-
 mini auferendo apparentiam naturalium
 colorum per quos innotesceret, utique
 mentiens, quantum in ipso est, nocet proxi-
 mo de quo mentitur, faciens eum internos-
 cere aliter, quàm re vera est. Hoc igitur præ-
 cepto idem præcipitur quod verbis Christi,
 Est est, Non non. Hoc est: Sermo vester de
 re quæ est, sit assertiuus de ea quemadmo-
 dum est; & sermo vester de re quæ non est,
 sit negatiuus sicuti res nõ est, quod his abũ-
 dantius est, id est, quod plus asseritur quàm res
 est, aut plus negatur quàm res non est, à malo
 est: id est, à diabolo, de quo alibi dicitur,

Cum

Dan. 11

3. Re. 21

1. Co. 15

Mat. 5

Ioan. 8 Cum mendacium loquitur, ex proprijs loquitur, quia mendax est, & pater eius (mendacij). Iuuenus pulchrè hanc sententiam carmine describit.

Est? est sufficit; quod non est, dicit non est:

Quod super est istis totum fallaciter agro

Suggestit obreptans animo vis tetra veneni.

Sicut enim dominus fons est omnis veritatis, & verum à quocunque dicatur, à Spiritu sancto est: ita diabolus pater est omnis mendacij, & à quocunq; proferatur mendacium, ex diabolo est. Eadem autem est ratio de mendacijs quæ consistunt in factis (de hypocrisi scilicet, & simulatione) quæ de mendacijs verborum: facta enim non minus significant, quàm verba. Ad hoc præceptum quidam reducunt blasphemias, contumeliam, derisionem, detractionem, & reliquas verborum iniurias, sed hæc etiam alijs præceptis prohibita intelligi possunt, nepe primo & quarto. Quemadmodum verò veritas præcipuè inuenitur in doctrina religionis Christianæ & verbo Dei, ita etiam per Antonomasiam id vocatur mendaciū, quo quis mentitur contra veritatem religionis: de quo dicitur Psal. 5. Perdes omnes qui loquuntur mendacium; quale fuit primum verbum serpentis antiqui, dicentis primis parentibus contra Dei verbum: Nequaquam morte moriemini, sed eritis sicut dii. Vnde Apostolus Petrus epistolæ 2. cap. 3. vocat hæresiarchas magistros mendaces, & Ioannes epistolæ suæ primæ cap. 2. de hæreticis sui temporis loquens: Quis est mendax, nisi

Gen. 3.

nisi qui negat quoniam Iesus est Christus. de quali mendacio etiam scriptum est: Mit-^{2. Thef} tet illis Deus operationem erroris, vt cre-^{sal. 2.} dant mendacio. Similiter Prouerb. 30. Ne addas quicquam verbis illius, & arguaris inueniarisq; ue mendax. De talibus mendacijs dicitur Ezechielis 13: Mentientes populo meo credenti mendacijs. Contra huiusmodi mendaces in persona paucorum fidelium orat Propheta Psalmo 11. De quali mendacio scriptum est Prouerb. 23. Ne desideres de cibus eius, in quo panis (id est, doctrina) mendacij: id est, ne legas libros eius vel expositiones, qui habet falsam doctrinã.

De nono & decimo Præcepto.

Non concupisces vxorem proximi tui. Deu. 5^a
Non domum, non agrum, non seruum, non ancillam, non bouem, non asinum & vniuersa qua illius sunt.

Non dubium est quin Dominus in monte Synai populo veteri in duabus tabulis lapideis decem præcepta scripserit: quandoquidem hoc aperte scriptura pronunciat. Sed quomodo illa Deu. 4^a
Exo 34^a decem distinguenda sint: non ita clarum est. Optima autem videtur August. distinctio tradentis nonum præceptum esse illud: Non concupisces vxorem proximi tui. Decimum autem: Non concupisces domum proximi tui, non seruum, non asinum, nec omnia

Super
Exod.
Ambr. in
ca. 6. epi-
stola ad
Ephes.

omnia quæ illius sunt: vt videlicet vltimis duobus præceptis prohibeatur concupiscentia furti, & adulterij, quarum rerû concupiscentia solent homines regulariter laborare, sub quibus concupiscentijs, prohibitz intelliguntur concupiscentiæ aliorum peccatorum, nempe, homicidij & similibus. Prohibet autem Deus internam concupiscentiam vitiorum, non solum externa opera mala, vt ostendat iustitiam hominis coram se, consistere in plena rectitudine tam interioris hominis quàm exterioris, cum iustitia coram hominibus, qui sola exteriora nouerunt iudicare, non requirat nisi exteriora opera bona. Hæc erat (inquit August.) iustitia hominis primi, obedire Deo, & legem in membris aduersus legem mentis, siue legem concupiscentiæ non habere. Regula autem & lex, sicut omnis mensura, immobilis esse debet, nec ad mutationem eorum quæ lege gubernantur, regula debet mutari, vel in se: ideoque lex data in prima institutione, de vitando omnes motus prauæ concupiscentiæ, non est mutata per peccatum hominis. quomodo enim homo posset aspirare ad perfectam iustitiam, & ad eam conari, vel ad eam quandoque obrinendam, spem præmittere, si iustitiam perfectam non nosceret? quomodo verò posset noscere, si nullis præceptis ostenderetur? Deus itaque præcipiens vt nullum motum prauæ concupiscentiæ habeamus, ostendit quàm longè à perfectione iustitiæ simus, quandiu in carne concupiscente con-

Lib. 2. de
pec. mer.
& remis.
c. 27. & de
cui. Dei,
li. 19. c. 27

Aug. lib.
de pfect.
iustitiæ.

Aug lib.
de spirit.
& litera.
cap. vlt.

Gala. 5.

tra spi-

BREVIS ET CATHOLICA

tra spiritum viuimus . quandiu enim in nobis uiuit cupiditas , & motus suos exerit , imperfecta est Charitas atque iustitia . Quamquam enim non quilibet motus prauæ concupiscentiæ charitatem atque iustitiam euertat , & dominium ei auferat , minuit tamen spiritalem iustitiæ delectationem atque dilectionem : & ita perfectionem iustitiæ impedit . Aliud ergo mandat Dominus cum dicit , Non concupisces , quam cum dicit , Post concupiscentias tuas non eas , hoc est , prauæ concupiscentiæ non consentias : siue , vt Paulus loquitur : non regnet peccatum in vestro mortali corpore , vt obediatis concupiscentijs eius . Augustinus de nuptijs & concupiscentia libro 1. capite 29 . Multum enim boni (inquit) facit , qui facit quod scriptum est , Post concupiscentias tuas non eas : sed non perficit , quia non implet quod scriptum est : Non concupisces . Ad hoc ergo dixit lex , non concupisces , vt nos in hoc morbo iacere inuenientes , medicinam gratiæ quæreremus , & in eo præcepto sciremus & quò debeamus in hac mortalitate proficiendo conari , & quò possit à nobis in illa immortalitate beatissima perueniri : nisi enim quandoque perficiendum esset , nunquam iubendum esset .

Item epistola 157. ad Optatum : Oportebat itaque (inquit) vt addito mandato cuius vox est , Non concupisces : superbo peccatori etiam præuaricationis crimen ac-

Aug lib.
6. contra
Iulia. c. 6

Rom. 6

Ecc. 18

men ac-

men accederet, atque gratiæ medicinam non sanata per legem, sed conuicta infirmitas quæreret. Ex eo autem quod Apostolus citat ex lege, hæc duo vltima præcepta quasi vnum mandatum, ad Romanos decimo tertio dicens: Nam non adulterabis, & cætera, videri posset mala esse distinctio prædicta. Rursus ex illo quod in Exodo prius prohibetur concupiscentia domus proximi, deinde vxoris, ac postremò adduntur aliæ res: videtur quòd sit vnum præceptum: in medio enim vnus præcepti non debet poni aliud.

Sed respondeo quod Apostolus non ponit hoc: Non concupisces, tanquam vnum mandatum, sed breuitatis causa nonum & decimum mandatum: sicut etiam alio ordine ibi citat Decalogum. Nam sic dicit: Non adulterabis; Non occides, & cætera: & capite tertio epistolæ ad Romanos varias coniungit scripturas, sæpe sensum magis citans quam verba.

Ad id quod secundo obijcitur, dicendum, in Deuteronomio sic legi: non concupisces vxorem proximi tui, non domum, non agrum, & cætera, vti textus Septuaginta interpretum, & in Deuteronomio, & in Exodo legit: Non concupisces vxorem proximi tui, non concupisces domum proximi tui, neque agrum eius, neque seruum eius, &c. vbi notanter bis ponitur verbum, concupisces, & præcedit concupiscentia vxoris, & huic non coniungitur tanquam ad idem pertinens: Neque domum

Conc. 1.
in Psa. 32.

domum eius, sicut in decimo præcepto. Vnde textus noster in Exodo perturbatus videtur. Et reuera sicut furtum, & adulterium diuersis præceptis prohibentur, ita oportet & concupiscentias istorum sigillatim prohiberi. sunt enim illa carnis, hæc oculorum, & omnia diuersi generis. Præcepta legis decem sunt (inquit Augustinus) in decem præceptis legis habes Psalterium. perfecta res est, habes ibi dilectionem Dei in tribus, & dilectionem proximi in septem. & utique nosti, domino dicente, quia in his duobus præceptis tota Lex pendet, & Prophetæ. Dicit tibi Deus desuper, quia dominus Deus tuus Deus vnus est. habes vnâ chordam. non accipias in vanum nomē domini Dei tui. habes alteram chordam. Obserua diem sabbathi nō carnaliter, non Iudaicis delitijs, qui otio abutuntur ad nequitiam. melius enim utique tota die foderent quam tota die saltarent. sed tu cogitans requiem in Deo tuo, & propter ipsam requiem omnia faciēs, abstine ab opere seruili. Omnis enim qui facit peccatum, seruus est peccati. Et vtinam hominis, & nō peccati. Hæc tria pertinent ad dilectionem Dei, cuius cogita vnitatem, veritatem, & voluntatem. In his tribus charitas Dei; in septem alijs charitas proximi, ne facias alij quod pati non vis. Honores patrem & matrem, quia vis te honorari à filijs tuis. Non mœchaberis: quia nec mœchari vxorem tuam post te vis. Non occidas: quia & occidi non vis. Non fureris: quia furtum pati non vis.

Mat 23

Ioan. 8

Paulò
infra.

Non

Non falsum testimonium dicas : quia odisti aduersum te falsum testimonium dicentem. Non concupisces vxorem proximi tui : quia & tuam non vis ab alio concupisci. Nec concupisces rem aliquam proximi tui : quia si quis tuam concupiscit displicet tibi. Conuerte & in te linguam quâdo tibi displicet qui tibi nocet. Hæc omnia præcepta Dei sunt, sapientiâ donante data sunt. desuper ionant. tange Psalterium. imple legem quam dominus Deus tuus non venit soluere, sed adimplere. implebis enim amore quod timore non poteras. qui enim timendo nõ facit malè, mallet facere si liceret. itaque etsi facultas non datur, voluntas tenetur. non facio, inquit, quare? quia timeo. Nõdum amas iustitiam, adhuc seruus es. esto filius, sed ex bono seruo fit bonus filius. interrim timendo noli facere. disces & amando non facere. est enim quædam pulchritudo iustitiæ, pœna te deterreat. Habet iustitia formâ suâ, oculos quærit, accendit amatores suos. pro hac martyres seculum calcantes sanguinem fuderunt. qui amabant quâdo istis omnibus renuntiabât? non enim illi non erant amatores? aut hoc vobis dicimus vt nõ ametis? Qui non amat frigit, obrigit. Ametur, sed illa pulchritudo quæ cordis oculos quærit. ametur, sed illa pulchritudo quæ laudatur. iustitia incendit animos. iustitia accensi promunt verba, edunt voces, vndique dicunt, bene, optime. Quid viderunt? In quo pulcher est curuus senex? Non enim si procedat senex iustus est aliquid in eius corpore quod ametur, & tamen amatur ab omnibus. ibi amatur, vbi non videtur. imò ibi amatur, vbi corde videtur.

FINIS.

Hh

INDEX

INDEX CAPITVM
HVIUS LIBRI.

De primo Præcepto.

- Q**uid lex sit. Cap. 1. Fol. 1.
 De effectibus legis Cap. 2. Fol. Ibidem.
 De lege æterna. cap. 3. fol. 2
 De lege tēporali. Ca. 4. fo. Ibi.
 Diuisio legis temporalis Cap. 5. Fol. 1
 De lege naturæ. Cap. 6. fol. 1
 Legem naturę ex integro fuisse impressam menti hominum in prima institutione. Cap. 7. f. 4
 De lege diuina datæ Adæ. c. 8.
 Præceptum successisse in locum legis illius datæ Adæ. Cap. 9. Fol. 5
 De promissione & minis legis in statu innocentie. Cap. 10. Fol. 6.
 Per peccatum deletā esse naturæ legē de cordibus hominum. Cap. 11. fol. 6
 De ignorantia Dei. Ca. 12. f. 8
 Quā varijs modis errauerit homo circa Dei cultū. c. 13. f. 8
 Quāuis creaturæ omnes clament Deum esse colendum, manet tamen homo æquē surdus & cæcus. Cap. 14. f. 9
 De illis gētilibus, qui ex creaturis cognouerūt Deū esse colendum. Cap. 15. fol. 10
 De ignorantia veræ virtutis. Cap. 16. fol. 11
 De ignorantia rectorum officiorum. cap. 17. fol. 12
 De ignorantia officiorū, quæ proximo debētur. c. 18. f. 13
 De ignorantia regiminis proprii corporis. cap. 19. f. 14
 De ignorantia præmiorum & suppliciorū. cap. 20. fo. 16
 Non tolli per ignorantiam legis eius obligationem, vel punitionē. cap. 21. fol. 16
 Quomodo dicatur quidā esse sine lege. cap. 22. f. 18
 Quod ignorantia legis nō mutet legē, licet minuat peccatum. cap. 23. fol. 18
 De reliquijs legis naturæ post peccatū relictis. ca. 24. f. 19
 Quid agat homo ex legis naturæ reliquijs. cap. 25. fol. 20
 Ex lege naturæ salutem non esse. cap. 26. f. 21
 Omnes adultos antequam ad Christum veniant naturæ legē præuaricari. c. 27. f. 22
 Naturæ legem gratia Christi accedente operari opera sancta. cap. 28. fol. 22
 Reliquias legis naturæ nō esse impijs semina virtutum. cap. 29. fol. 23
 Quomodo reliquiæ legis naturæ recte dicantur semina virtutum. cap. 30. fo. 24
 De necessitate legis diuinæ. cap. 31. fol. 26
 Quod congruo tēpore Iudæis data sit lex. cap. 32. fo. 28
 Cur ab

INDEX CAPITVM.

- Cur ab occiso agni Paschali
 quinquagesimo die data sit
 lex. cap. 31. fol. 27
- Quod lex Moyfi contineat
 omnia præcepta legis
 naturæ. cap. 34. fol. 28
- Quod lex Moyfi contineat
 promissa & supplicia terre-
 na. Cap. 35. fol. 28
- Legē Moyfi etiā æterna pro-
 mittere & cōminari. c. 36. f. 29
- Cur raro spiritalia, & æterna
 promiserit lex Moyfi, &
 plus nimis, quā promissis
 egerit. cap. 37. f. 33
- Tempore gratiæ reuelatæ pro-
 missiones & minas rarius
 esse temporales. cap. 38. f. 33
- De concilijs Euangelicis.
 cap. 39. fol. 34.
- Omnia præcepta legis na-
 turæ contineri in decalo-
 go. cap. 40. fol. 35
- Distinctio decem præcepto-
 rum. cap. 41. fol. 36
- Quod hæc decem præcepta
 ex dilectione iustitiæ im-
 pleri debeant. cap. 42. f. 37
- Præcepta debere fieri ex dile-
 ctione Dei. cap. 43. fol. 37
- Quod nō oporteat de Deo ex-
 pressè s̄p cogitare. c. 44. f. 38
- Hilariter esse seruanda præ-
 cepta Dei. cap. 45. f. 39
- Ego sum dominus Deus tuus.
 cap. 46. fol. 39
- Qui eduxi te de terra Aegypti
 de domo seruitutis. c. 47. f. 40
- De infidelibus. cap. 48. f. 42
- De malè securis. ca. 49. f. 43
- De desperantibus. ca. 50. f. 44
- De fidētib⁹ in carne. c. 51. f. 45
- De non amantibus deum, sed
 odientibus. cap. 52. f. 47
- De rebellantibus Deo, & con-
 temnentibus eū. ca. 53. f. 47
- Non habebis deos alienos co-
 ram me. cap. 54. f. 48
- De superstitione diuinatio-
 num. cap. 55. f. 48
- De Genethliacorum diuina-
 tione. cap. 56. fol. 49
- Cur interdum vera prædi-
 cant diuinatores. c. 57. f. 50
- Non sine superstitione con-
 suli demones, etiam in his
 quæ naturaliter nōrunt.
 cap. 58. Fol. 5x
- De his quæ adhibentur à su-
 perstitiosis ad hominem
 sanandum, vel aliquid aliud
 operandum. cap. 59. f. 52
- Ecclesiam in suis cæremonijs
 carere superstitione. c. 60. f. 53
- Quomodo à superstitionibus
 sint rudes dehortadi. c. 61. f. 54
- Non facies tibi sculptile, neq;
 omnem similitudinē, quæ
 est in cælo desuper, & quæ
 in terra, &c. cap. 62. fol. 55
- De his qui imagines deos esse
 sunt arbitrati. cap. 63. f. 55
- De his, qui creaturas imagini-
 bus representatas colue-
 runt. cap. 64. fol. 56
- De his qui Deum verum figu-
 rare conati sunt. ca. 56. f. 56
- De imaginibus dei Patris, siue
 H h 2 sanctæ

INDEX CAPITVM.

- sanctę trinitatis. c. 66. f. 58
 Ego sum dominus Deus tuus
 fortis, zelotes. cap. 67. f. 59
 Visitās iniquitatem patrum,
 filios in terciā & quartam
 generationem. ca. 68. f. 60
 Quod hæc comminatio Dei
 non sit cōtraria ei, quod di-
 cit dominus 18. cap. Eze-
 chielis. cap. 69. f. 62
 Quod non præiudicatur per
 altius consiliū misericor-
 dię Dei veritati huius com-
 minationis. cap. 70. f. 66
 Et faciens misericordiam.
 cap. 71. fol. 67
 In millia his qui diligunt
 me, & custodiunt mandata
 mea. cap. 71. fol. 67
- De secundo Præcepto.*
- N**on assumes nomen do-
 mini Dei tui in vanum.
 cap. 1. fol. 69
 De iurātibus per falsos deos,
 eorumque memoriam cu-
 stodientibus. cap. 2. fol. 69
 Non assumes nomen Dei tui
 in vanum. cap. 3. f. 71
 Quomodo dominus hoc præ-
 ceptū exposuerit in euan-
 gelio. Cap. 4. fol. 72
 De iurantibus se male factu-
 ros. cap. 5. fol. 75
 De his qui irreuerenter aut
 stulte iurant. cap. 6. f. 76
 Iuramentū non esse frequen-
 tandum in communi ser-
 mono. cap. 7. f. 76
- De exigentibus iuramentum
 à peieraturis. cap. 8. f. 77
 De voto. cap. 9. f. 77
 Quō violetur votū. c. 10. f. 79
 De his qui vouent se male fa-
 cturos. cap. 11. f. 80
 De his qui temere atque irre-
 uerenter vouēt. cap. 12. f. 80
 Pigrum non oportere esse ad
 vouendum. cap. 13. fol. 81
 De votis eorum, qui in aliena
 sunt potestate. c. 14. f. 81
 De blasphemia. cap. 15. f. 82
 De docētibus falsa circa Chri-
 stianā religionē. c. 16. f. 82
 De doctoribus christianis, qui
 incerta vel friuola docent.
 cap. 17. fol. 83
 De tentatione Dei. ca. 18. f. 83
 De sacrilegio. cap. 19. f. 85
 Non enim infontem habebit
 eum dominus qui assum-
 pserit nomen domini Dei
 sui frustra. cap. 20. f. 86
- De tertio præcepto.*
- D**E cultu Dei interiore.
 cap. 2. fol. 88
 de exteriorē dei cultu. c. 3. f. 91
 Cultum dei debere esse com-
 munem. cap. 4. f. 92
 De sabbatho. c. 5. f. 92
 Quid fuerit præceptū Iudæis
 in die septimo. c. 6. f. 92
 De abolitione Sabbathi, & ve-
 terū caremoniarū. c. 7. f. 93
 De exteriorē dei cultu in no-
 uo testamēto, & de præcep-
 tis ecclesię. c. 8. f. 94
 De pri-

INDEX CAPITVM.

- De primo præcepto Ecclesiæ. scilicet obseruatione festorum, & primo de festo Paschæ, & Penthecostes, & dominica. cap. 9. f. 95
 de alijs Christi festis c. 10. f. 97
 De festis sanctorum. c. 11. f. 98
 Ad quid teneatur homo die festo ca. 12. f. 100
 De secundo præcepto Ecclesiæ, Missa cuilibet audienda ca. 13. fol. 101
 De abusu festorum ca. 14. f. 102
 de tertio præcepto Ecclesiæ, & obseruatione ieiuniorum. cap. 15 fol. 103
 de modo ieiunandi. c. 16. f. 105
 de abstinentia in feria sexta, & sabbatho cap. 17. f. 105
 Qua de causa ieiunium, seu abstinentia præcipiatur ab Ecclesia. cap. 18. f. 106
 Graue peccatum esse violare ieiunium ab Ecclesia indictum c. 19. f. 107
 De secunda tabula seu quarto præcepto. Cap. 1. fol. 108.
Diliges proximum tuum, sicut teipsum. c. 2. f. 108
 Quis proxim⁹ c. 3. f. 108
 de ordine dilectionis proximi cap. 4. fol. 110
 de elemosyna corporali. cap. 5 fol. 111
 de spiritalibus operibus misericordie cap. 6. fo. 112
 de generalibus officijs charitatis cap. 7. fol. 114
 de peculiaribus officijs charitatis cap. 8. fol. 114
 Omnes hoies ad opera misericordie obligari. c. 9. f. 117
 Superiores plus quam ceteros obligari ad opera misericordie c. 10. fol. 118
 Eleemosynam præcipi non tantum vt bonum opus, sed etiam vt remedium peccatorum cap. 11 fol. 119
 Deum valde congruè misericordium misereri. c. 12. f. 121
 Quo sensu dicatur elemosyna remedium peccati. cap. 13 fol. 123
 de peccatis in hoc præceptum, diliges proximum tuum. cap. 14 fol. 124
 de odio c. 15. fol. 124
 de inuidia cap. 16. fol. 125
 de discordia cap. 17. fol. 126
 de contentione c. 18. fol. 128
 de pugna & similib. c. 19. f. 129
 de schismate. cap. 20. fol. 129
 de scandalo ca. 21. fol. 130
 Honora patrem tuum & matrem tuam cap. 22. fol. 132
 Vt sis longæuus super terram, & bene sit tibi ca. 23. f. 135
 de veritate huius promissionis: Vt sis longæuus, & c. & similitum ca. 24. f. 136
 de officio parentum erga filios cap. 25. fol. 138
 de colendis consanguineis, & conterraneis ca. 26. f. 141
 de officio coniugum inter se. cap. 27 fol. 141
 de se

INDEX CAPITVM.

de seruis & domin. c. 28. f. 143
 de honorando principe & magistratu cap. 28. f. 144
 de officio principis c. 30. f. 146
 de honorandis sacerdotibus & pastoribus ca. 31. f. 149
 Obediēdū episcopis. c. 32. f. 151
 de alijs quæ debentur pastoribus cap. 33. fol. 152
 de officio sacerdot. c. 34. f. 153
 de pastoribus ca. 35. f. 158
 Quid religiosi debeāt suo præposito cap. 36. fol. 162
 de præposito religiosorum. cap 37 fol. 166
 de præceptoribus & senibus honorandis ca. 38. f. 167

De quinto præcepto.

Non occides. cap. 1. fo 167
 Nemini licere seipsum occidere. cap. 2 fol. 168
 Licere auctoritate dei hominem occidere. cap. 3. f. 168
 Iudici licere tantum malefactores occidere. c. 4. f. 169
 Qui malefactores sint occidendi cap. 5. fol. 169
 Hæreticos legitime occidi. cap. 6 fol. 169
 Posse quemlibet se, suaq; defendere contra inuasorem, etiam si mors inuasoris inde sequatur c 7. f. 170
 de bello cap. 8. fol 172
 de infanticidis c. 9. fo. 174
 de his qui per immoderatam actionem hominem occidunt. cap. 10. f. 174

de varijs generibus occidendi cap 11 fol. 174
 de consentientibus homicidio, & optantibus mortem alicuius. cap. 12. f. 175
 de pœna homicidarum. cap. 13 fol. 176
 de irregularitate ex homicidio, vel mutilatione procedente. cap. 14. fo. 177
 de mutilatione, & similibus. cap. 15 fol. 178
 de ira & odio, & similibus. cap. 16 fol. 178
 de iniurijs verborum in genere c. 17. fol. 180
 de iniurijs verborum particulatim, id est, de contumelia cap. 18. f. 180
 de detractiōe. cap. 19. f. 181
 de restitutiōe fame. c. 20. f. 183
 de audiente detractorem. cap. 21 fol. 183
 de susurrone. c. 22. f. 184
 de derisione cap 23. fol. 185
 de maledicis, cap. 24. fol. 186
 de adulatione, c. 25. fol. 187
 de remedio cōtra peccata linguæ, cap. 26 fol. 187

De sexto præcepto.

Nō mœchaberis. c. 1. f. 189
 Quam graue peccatū sit adulterium. cap. 1. fol. 191
 Quid adulterio commisso sit agendum. cap. 3. f. 192
 de pœna adulterij. cap. 4. f. 192
 de fornicatione, cap. 5. f. 193
 de meretricibus, ca. 6. fol. 194
 de con;

INDEX CAPITVM.

- de concubinato, c.7 f. 194
 de stupro, c.8. fol 195
 de raptu, cap.9 fol 196
 de inccestu, cap.10, fol. 196
 de sacrilegio, cap.11 f. 197
 de peccato contra naturam, cap.12 fol. 197
 de pœna omnium dictorum flagitiorum, c.13 fol. 198
 de oculo impudico, osculis, tactu, & similib⁹, c.14 f. 199
 de turpiloquio: cap.15 f. 202
 de ebrietate & comestationibus: cap.16: fol: 203
 de miseria remulentorum: cap.17 fol: 205
 Quomodo sumenda sint alimenta: cap.18: fol: 206
 Quos in primis dedecet ebrietas & comestatio: c.19: f: 207
 de causis cur ebrietas & comestatio aut parū, aut nulum reputetur à vulgo peccatum: ca.20: fol: 209
 de remedio contra gulam, & ebrietatem: ca.21: fol: 211
- De septimo præcepto.*
- N**on furtū facies: c.1: f: 212
 de rebus inuētis: c.2 f: 214
 de sacrilegio: cap.3: fol: 216
 de peculatu: cap.4: fol: 217
 de rapina: cap.5: fol: 217.
- de fraudulentia in emptionibus & vēditionib: c:6: f: 218
 Quam periculosa sit mercatura, seu quā faciliē sit mercantem peccare: c.7 f: 220
 de infidelibus operarijs & seruis: cap:8: fol: 222
 de fraudantibus mercedem: cap:9: fol: 222
 de iudicibus accipiētibus munerā: cap:10- fol: 223
 de vsura: cap:11. fol: 223
 de multis vsuris, quæ vsuræ non reputantur: c:12: f: 226
 de pœna vsurariorū: c:13: f: 228
 dissolutio argumētorum, quibus vsura defenditur tanquam iusta: cap:14: f: 229
 de petentibus mutuū sub vsura vel potius ab vsurario: cap:15: fol: 234
 de religiosis proprietarijs & symonia: cap:16: fol: 234
- Præceptum octauum.*
- Non loqueris cōtra proximū fallū testimoniū: fol: 236
- Præceptum nonum & decimum.*
- Non concupisces vxorem proximi tui, non domum, non agrum, &c: fol: 275. 137

FINIS INDICIS.

